

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**KAMU DİPLOMASİSİ BAĞLAMINDA KARŞILAŞTIRMALI
BİR ANALİZ:
KIRGIZİSTAN ÖRNEĞİNDE RUSYA VE TÜRKİYE ALGISI**

**Yeliz TÜRKOĞLU
1730220007**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Özlem DEMİRKIRAN**

ISPARTA 2019

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	Yeliz TÜRKOĞLU
Anabilim Dalı	Uluslararası İlişkiler
Tez Başlığı	Kamu Diplomasisi Bağlamında Karşılaştırmalı Bir Analiz; Kırgızistan Örneğinde Rusya ve Türkiye Algısı
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)	

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında Jürimiz 23/12/2019 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yüksek Lisans tezi için;

☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUĞU²

ile aşağıdaki kararı almıştır.

- ☒ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez **KABUL** edilmiştir.
☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin **DÜZELTİLMESİ**³ kararlaştırılmıştır.
☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezin **REDDEDİLMESİ**⁴ kararlaştırılmıştır.

TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	Kabul/Ret	İmza
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Özlem DEMİRKIRAN	☒ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Timuçin KODAMAN	☒ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Merve İrem YAPICI	☒ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi		☐ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi		☐ Kabul ☐ Ret	

¹ Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

² OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³ DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

YÖK LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 9-(8) Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç üç ay içinde düzeltmeleri yapılan tezi aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da başarısız bulunarak tezi kabul edilmeyen öğrencinin yükseköğretim kurumu ile ilişkisi kesilir.

⁴ Tezi REDDEDİLEN öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrencinin enstitü ile ilişkisi kesilir.

Bu form bilgisayar ortamında doldurulacaktır.

T.C.

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Kamu Diplomasisi Bağlamında Karşılaştırmalı Bir Analiz: Kırgızistan Örneğinde Rusya ve Türkiye Algısı” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Yeliz TÜRKOĞLU

27.12.2019

ÖZET

Uluslararası sistemin değişen dinamikleriyle birlikte ortaya çıkan kavramlardan biri olan yumuşak güç, devlet ya da devlet dışı aktörler tarafından zorlama veya tehdit gibi sert güç unsurları kullanılmadan sempati oluşturma ve ikna yoluyla istenilen etkiyi oluşturmak olarak tanımlanabilir. Devlet eliyle bu etkiyi oluşturma çabası ise kamu diplomasisi ile gerçekleşebilir.

SSCB’ni dağılması yeni bağımsız devletlerin uluslararası arenaya çıkmasını sağlamıştır. Bu devletler içinde yer alan Orta Asya Türk Cumhuriyetlerini tanıyan ilk ülke Türkiye olmuştur. Türkiye, dağılmadan günümüze kadar soydaş ülkelerle ilişkilerini geliştirmeye çalışmaktadır. SSCB’nin varisi Rusya da, Sovyetler Birliği’nin dağılmasına rağmen, eski Sovyet ülkeleriyle ilişkilerini koparmamış, bölgede gücünü korumaya çalışmaktadır.

Her iki ülkenin de Orta Asya Türk Cumhuriyetleriyle arasında güçlü tarihsel, kültürel, dilsel bağları bulunmaktadır. Her iki ülke de, bu bağları güçlendirmek adına bölgede kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir. Bu çalışmada, Orta Asya Türk Cumhuriyetleriyle birçok ortak bağa sahip bu iki devletin bölgedeki çalışmalarının tesirini ve bölgede Türkiye’ye ve Rusya’ya duyulan sempati düzeylerini karşılaştırmayı hedeflemektedir. Bu amaçla, Uğur Ünal’ın geliştirdiği anket formu kullanılarak, halkın genel algısı anlaşılmak istenmiştir. Yöntemin sınırları nedeniyle Kırgızistan örneklem olarak seçilmiştir. 386 Kırgızistan vatandaşı üzerinde uygulanan anket verileriyle yapılan analizlerin bulguları tartışılmış ve Türkiye açısından öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kamu Diplomasisi, Yumuşak Güç, Orta Asya, Türk Cumhuriyetleri, Kırgızistan, Rusya, Türkiye.

ABSTRACT

Soft power, one of the concepts that emerge with the changing dynamics of the international system, can be defined as creating the desired effect by means of persuasion and sympathy without the use of hard power elements such as coercion or threat. The effort to create this effect by the states can be defined with public diplomacy.

The disintegration of the USSR led to the emergence of new independent states in the international arena. Some of these states are the Turkic Republics in the Central Asia, which are recognized firstly by Turkey. From the disintegration of the USSR to the present day, Turkey is trying to develop relations with cognate countries. Despite the disintegration of the Soviet Union, Russia, the heir of the USSR, has not lost its relations with the former Soviet countries and seeks to maintain its power in the region.

Both countries have strong historical, cultural and linguistic ties with the Central Asian Turkic Republics. Both countries carry out public diplomacy activities in the region through these ties. This study aims to compare the impacts of these activities of two states in the region and the level of sympathy felt for Russia and Turkey. For this purpose, the public's perception about Turkey and Russia were intended to be understood using a questionnaire developed by Ugur Unal. Kyrgyzstan was chosen as the sample because of the limitations of the method. The survey was conducted on 386 Kyrgyz citizens. Findings of analysis with survey data were presented, evaluated and recommendations were presented for Turkey.

Key Words: Public Diplomacy, Soft Power, Central Asia, Turkic Republics, Kyrgyzstan, Russia, Turkey.

İÇİNDEKİLER

TUTANAK.....	
YEMİN METNİ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ÖNSÖZ.....	vi
KISALTMALAR	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
GRAFİKLER DİZİNİ	x
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.GÜÇ KAVRAMI	5
1.2. Gücün Değişen Karakteri.....	7
1. 3.Yumuşak Güç	10
2.KAMU DİPLOMASİSİ	16
2.1.Kamu Diplomasisinin Tanımı.....	16
2.2. Kamu Diplomasisinin Tarihsel Gelişimi	17
2.3. Yeni Kamu Diplomasisi.....	21

II. BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN ORTA ASYA’DA KAMU DİPLOMASİSİ

1. TÜRKİYE’NİN ORTA ASYA’DA YUMUŞAK GÜCÜ.....	26
2. TÜRKİYE’NİN ORTA ASYA’DA KAMU DİPLOMASİSİ KURUMLARI	32
2.1. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA).....	33
2.2. Yunus Emre Enstitüsü (YEE)	35
2.3. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)	37
2.4. Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı (TDİB).....	38
2.5. Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT)	39
2.6. Öğrenci Değişim Programları ve Eğitim Kurumları.....	40
3. TÜRKİYE’NİN KIRGIZİSTAN’DA KAMU DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ.....	41
3.1. Genel Hatlarıyla Türkiye-Kırgızistan İlişkileri.....	41
3.2. Türkiye’nin Kırgızistan’da Kamu Diplomasisi Faaliyetleri	43

III. BÖLÜM

RUSYA’NIN ORTA ASYA’DA KAMU DİPLOMASİSİ

1. RUSYA’NIN ORTA ASYA’DA YUMUŞAK GÜCÜ.....	54
2. RUSYA’NIN ORTA ASYA’DA KAMU DİPLOMASİSİ KURUMLARI	62
2.1. Rossotrudnichestvo	62
2.2. Ruskiy Mir Vakfı	65
2.3. Gorchakov Kamu Diplomasisi Destek Vakfı	66
2.4. Rusya Devlet Radyo ve Televizyon Kurumu	68
3. RUSYA’NIN KIRGIZİSTAN’DA KAMU DİPLOMASİSİ	70
3.1. Genel Hatlarıyla Rusya-Kırgızistan İlişkileri	70

3.2. Rusya'nın Kırgızistan'da Kamu Diplomasisi Faaliyetleri.....	72
--	----

IV. BÖLÜM

KIRGIZİSTAN'DA RUSYA VE TÜRKİYE ALGI ARAŞTIRMASI

1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	82
2. VARSAYIMLAR.....	83
3. SINIRLAMALAR.....	83
4. EVREN VE ÖRNEKLEM	83
5. VERİ TOPLAMA ARACI.....	84
6. VERİ ANALİZİ	84
7. BULGULAR VE YORUMLAR	85
7.1. Güvenilirlik Analizi	85
7.2. Normallik Testi	85
7.3. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular	86
7.4. Katılımcıların Yabancı Dil Bilgisine ve Yurt Dışına Gitme Durumuna İlişkin Bulgular	87
7.5. Katılımcılarda Etkili Olan Durum/Olay ve Faktörlere İlişkin Bulgular.....	92
7.6. Türkiye'nin ve Rusya'nın Faaliyetleri Hakkında Katılımcıların Yargılarına İlişkin Bulgular	94
7.7. Takip Edilen Medya Kanalları ve Görsel İçeriklere İlişkin Bulgular.....	96
7.8. Katılımcıların Sempati Düzeyine İlişkin Bulgular	99
7.9. Karakter ve Gelişmişlik Özelliklerine İlişkin Bulgular	105
TARTIŞMA VE SONUÇ.....	115
KAYNAKÇA	121
EKLER.....	134
ÖZGEÇMİŞ.....	141

ÖNSÖZ

Akademik hayata adım atılan tüm yüksek lisans sürecinde ve tez döneminde, beni dinleyen, çizdiğim yolda gitmemi destekleyen, tecrübelerini benimle paylaşan saygıdeğer danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Özlem DEMİRKIRAN 'a teşekkür ederim.

Oluşturduğu veri toplama aracını kullanmama izin veren Sayın Uğur Ünal'a ve veri toplama sürecinde yardımlarının bedelini ödemeyeceğim saygıdeğer hocam Doç. Dr. Ömer Lütfi ANTALYALI 'ya teşekkürlerimi sunarım.

Sevgisini ve emeğini hiçbir zaman esirgemeyen, beni dinleyen ve ben olmama yardım eden, yanımda olmadığında dahi varlığıyla güç veren anneme, babama ve ablama ne kadar teşekkür etsem azdır.

Hayatıma dâhil olduğu günden bu yana tebessümlerimin sebebi, en büyük destekçim, en yakın dostum, en disiplinli öğretmenim, hayat arkadaşım Çağdaş'a ve bu uzun soluklu tez yazım sürecinde verdikleri manevi destek ve bana gösterdikleri sabırdan ötürü, her zaman varlıklarından güç aldığım dostlarıma sonsuz teşekkür ederim.

Yeliz TÜRKOĞLU

ISPARTA, 2019

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AEB	: Avrasya Ekonomik Birliği
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
BM	: Birleşmiş Milletler
C.	: Cilt
CIA	: ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı
KDK	: Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü
KGAÖ	: Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KT	: Kırgızistan-Türkiye
KTRK	: Kırgız Cumhuriyeti Kamu Yayıncılığı Kurumu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
ORT	: Rus Devlet Televizyonu
RF	: Rusya Federasyonu
S.	: Sayı
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
SS.	: Sayfa
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDİB	: Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı
TİKA	: Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı
TÖMER	: Türkçesi Öğretim Merkezleri
TRT	: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TSR	: Türkiye'nin Sesi Radyosu

TÜRKSOY	: Uluslararası Türk Kùltürü Teşkilatı
vb.	: ve Benzeri
vd.	: ve Diğerleri
VOA	: Amerika'nın Sesi
YEE	: Yunus Emre Enstitüsü
YTB	: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Liderlik Eden Ülkeler ve Güç Kaynakları	10
Tablo 2. Gücün Üç Çeşidi	11
Tablo 3. Eski ve Yeni Kamu Diplomasisi	22
Tablo 4. Kamu Diplomasisi Türleri	24
Tablo 5. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Dağılımlar	86
Tablo 6. Türkiye'ye gitme durumu ile Türkçe seviyesi arasında karşılaştırma	90
Tablo 7. Rusya'ya gitme durumu ile Rusça Seviyesi arasında karşılaştırma.	90
Tablo 8. Türkiye ve Rusya ile ilgili en çok etkilenen durum/olaylar	92
Tablo 9. Katılımcıların Türkiye ve Rusya ile ilgili yargılarında etkili olan faktörler	93
Tablo 10. Türkiye'nin ve Rusya'nın Olumlu Bulunan Faaliyetleri.....	95
Tablo 11. Kırgızistan'da Faaliyette Bulunan Türkiye ve Rusya Kamu Kurumları	96
Tablo 12. Katılımcılar Tarafından Seyredilen Türk ve Rus Kanalları	97
Tablo 13. Katılımcılar Tarafında Seyredilen Türk ve Rus Menşeli Dizi ve Filmler.....	98
Tablo 14. Cinsiyete Göre Türkiye'ye ve Rusya'ya Duyulan Sempatinin Farklılaşması	101
Tablo 15. Yaşa Göre Türkiye'ye ve Rusya'ya Duyulan Sempatinin Farklılaşması.....	102
Tablo 16. Gelir Durumuna Göre Rusya'ya ve Türkiye'ye Duyulan Sempatinin Farklılaşması	103
Tablo 17. Dil Bilme Durumuna Göre Duyulan Sempatinin Farklılaşması	103
Tablo 18. Ziyaret Durumuna Göre Sempati Düzeyinin Farklılaşması.....	104
Tablo 19. Türklerin ve Rusların Karakter Özelliklerine İlişkin Değerler	106
Tablo 20. Türkiye'nin ve Rusya'nın Siyasal, Ekonomik ve Yaşamsal/Gelişmişlik Özelliklerine İlişkin Değerler.....	108
Tablo 21. Türk Arkadaşı Olma Durumuna Göre Türklerin Karakter Özelliklerine İlişkin Fikirlerin Farklılaşması	110
Tablo 22. Rus Arkadaşı Olma Durumuna Göre Rusların Karakter Özelliklerine İlişkin Fikirlerin Farklılaşması	110
Tablo 23. Türk Arkadaşı Olma Durumuna Göre Türkiye'nin Siyasal, Ekonomik ve Yaşamsal/Gelişmişlik Özelliklerine İlişkin Fikirlerin Farklılaşması.....	111
Tablo 24. Rus Arkadaşı Olma Durumuna Göre Rusya'nın Siyasal, Ekonomik ve Yaşamsal/Gelişmişlik Özelliklerine İlişkin Fikirlerin Farklılaşması.....	112
Tablo 25. Türkçe Bilme Durumuna Göre Türklerin Karakter Özelliklerine İlişkin Fikirlerin Farklılaşması	113
Tablo 26. Türkçe Bilme Durumuna Göre Türkiye'nin Siyasal, Ekonomik Ve Yaşamsal/Gelişmişlik Özelliklerine İlişkin Fikirlerin Farklılaşması	114

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1. Katılımcıların Türkçe ve Rusça Seviyesine Göre Dağılımı	87
Grafik 2. Türkiye'yi ve Rusya'yı Ziyaret Etme Durumu	88
Grafik 3. Türkiye'ye veya Rusya'ya Ziyaret Sebepleri	89
Grafik 4. Türk ve Rus Arkadaşı Olma Durumu	91
Grafik 5. Sempati Duyulan Ülkeler	100
Grafik 6. Kırgızistan'a Dostça Davrandığı Düşünülen Ülkeler	101

GİRİŞ

Uluslararası sistemdeki değişimler, klasik uluslararası ilişkiler teorilerindeki güç kavramının da yeniden değerlendirilmesine neden olmuştur. Güç genel anlamda ele alındığında, istenilen etkiyi yaratabilme kabiliyetidir. Nye'in yumuşak güç olarak tanımladığı kavram ise, bu etkinin devlet veya devlet dışı aktörler tarafından tehdit ya da zorlama olmaksızın, sempati, cazibe veya itibar aracılığıyla elde edilmesidir.¹ Sempati veya cazibe farklı kaynaklar ile elde edilebilir. Bunlar arasında kültür, değerler, uluslararası faaliyetler, yürütülen politikalar gibi kaynaklar sayılabilir. Kamu diplomasisi ise, devletlerin yabancı ülke halkları üzerinde sempati oluşturmak için bu kaynakların harekete geçirilmesi olarak ele alınabilir.² Kamu diplomasisi faaliyetleri genel anlamda uluslararası halkın sempatisini toplamak amacıyla gerçekleştirilebileceği gibi kaynakların güçlü olduğu belirli hedef kamulara yönelik de olabilir.³

Birçok devletin, yumuşak gücü en az diğer güç türleri kadar ciddiye aldığı ve kamu diplomasisi faaliyetlerine önem verdiği görülmektedir. Türkiye ve Rusya da bu devletler arasındadır. SSCB'nin yıkılmasının ardından Rus dış politikasında Batı'ya yönelik dış politikalar izlenmişse de, sonrasında "yakın çevre" politikasına dönmüştür. Bu politika çerçevesinde, Rusya eski Sovyet coğrafyasını öncelik olarak almıştır⁴. Ne var ki, bölgede gerçekleşen Batı yanlısı hareketler ve Rusya'nın uluslararası olumsuz imajı Rusya'yı kamu diplomasisi çalışmalarına ağırlık vermeye itmiştir.⁵

1991'den sonra aradaki SSCB duvarının yıkılması Türkiye'nin kardeş ülkeleriyle iletişime geçmesini mümkün kılmıştır. İki kutuplu uluslararası sistemde, farklı bloklarda olduğu bu ülkelerle soğuk savaş boyunca ilişki kuramayan Türkiye, bağımsızlıklarının

¹ Joseph S. Nye, "Public Diplomacy and Soft Power", *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 2008, C. 616, s.94.

² Nye, 2008, s.96

³ Gyorgy Szondi, *Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences*, Netherlands Institute of International Relations, Clingendael, 2008a, s.13.

⁴ Merve İrem Yapıcı, *Rus Dış Politikasını Oluşturan İç Etkenler*, Usak Yayınları, Ankara, 2010, s.278.

⁵ Muharrem Ekşi, "Rusya'nın Kamu Diplomasisi: Dış Politikada Davranışlarıyla Çelişme Paradoksu", *Karadeniz Araştırmaları*, 2015, S.45, s.49.

hemen ardından Türkmenistan, Kazakistan, Özbekistan ve Kırgızistan'ı tanıyan ilk ülke olmuştur. Ayrıca, demokratik, laik ve nüfusunun çoğunluğu Müslüman bir ülke olarak rol model olarak dahi adlandırılmıştır. Yeni kurulan devletlerin pazar ekonomisine geçmesi, altyapı inşası vb. konularda ihtiyacı olan desteği bu dönemden itibaren Türkiye vermeye çalışmıştır.

Hem Türkiye'nin, hem de Rusya'nın Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nde önemli yumuşak güç unsurları bulunmaktadır. Çarlık Rusya'sı tarafından işgal edilmelerinden, bağımsızlıklarını kazandıkları güne kadar Rus yönetimi altında olan bu devletler, çeşitli politikalarla kimliklerinden uzaklaştırılmaya çalışılmıştır.⁶ Hala bugün bu ülkelerde Rusça ortak dil olarak konuşulmaktadır. Bunun yanında, Türkiye ile de tarihsel ve kültürel bağlara sahip ülkelerdir. Türkiye ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri halkları sadece aynı dilin farklı lehçelerini konuşmamakta, çoğunlukla aynı dine mensup, aynı hafızaya ve aynı kültürel yapıtaşlarına sahiptir.

Türkiye ve Rusya bu yumuşak güç unsurlarını güçlendirmek ve halk üzerinde olumlu bir imaj ve sempati yaratmak amacıyla bölgede önemli kamu diplomasisi politikaları yürütmektedir. Bu çalışmada, Orta Asya Türk Cumhuriyetleriyle birçok ortak bağa sahip bu iki devletin bölgedeki çalışmalarının tesirini ve Türkiye ile Rusya'ya duyulan sempati düzeylerini karşılaştırmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda, halkın Türkiye ve Rusya için genel algısının nasıl olduğu anlaşılmak istenmiş ve anket yöntemi benimsenmiştir. Türkiye'nin veya Rusya'nın Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine yönelik yumuşak gücü ve kamu diplomasisi çalışmaları incelendiğinde, ayrı ayrı bir defadan fazla olmak üzere çalışıldığı görülebilir. Ancak, Türk Cumhuriyetleri açısından karşılaştırılmalı bir çalışma yapılmamıştır. Saha çalışmalarında katılımcıların demografik özellikleri, karakter özellikleri ve bilgi düzeyleri dahi araştırmanın bulgularını etkileyebilmektedir. İki ülke için birbirinden bağımsız olarak, farklı bireyler üzerinde uygulanacak çalışma bulgularının karşılaştırılması, aynı katılımcıların verdikleri yanıtlar üzerinden yapılacak karşılaştırmadan daha sağlıklı olmayacaktır. Bu nedenle, aynı bireyler üzerinde karşılaştırmalı bir analiz yapılarak, iki ülkenin hangi yönlerden farklı algılandıkları, bağımsız değişkenlerin hangi yönlerden bu algılarda farklılık oluşturduğu,

⁶ Nezih Musaoğlu, "Orta Asya Cumhuriyetlerinde Dil, Ulusal Kimlik ve Demokrasi", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2009, C.11, s.1, s.263.

katılımcılara göre bu ülkelerin birbirlerine karşı hangi üstünlüklerinin olduğu, iki ülkenin sempati düzeylerindeki farklılıkların neler olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır.

Benimsenen saha çalışması yönteminin sınırlılıkları dikkate alınarak, Kırgızistan örneklem olarak seçilmiştir. Kırgızistan'ın örneklem olarak seçilmesindeki temel nedeni demokratik yapılanmasıdır. Diğer Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine bakıldığında daha özgürlükçü parametrelere sahip olduğu görülmektedir.⁷ Çalışma, Bişkek'te, 209'u kadın, 177'si erkek olmak üzere 386 katılımcı üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın bulgularının daha iyi anlamlandırılabilmesi için, çalışmanın birinci bölümünde genel olarak güç kavramından bahsedilmiştir. Güç kavramı tanımlanmış, eskiden bu yana aldığı farklı formlara bakılarak yumuşak güç kavramı açıklanmaya çalışılmıştır. Bir sonraki başlıkta ise, kamu diplomasisi kavramı üzerinde durulmuştur.

Türkiye'nin ve Rusya'nın bölgedeki kamu diplomasisi uygulamalarının incelenmesi çalışma bulgularının anlamlandırılması açısından elzem görülmüştür. Bu yolla, bu iki ülkenin uyguladığı politikaların ve kamu diplomasisi faaliyetlerinin çıktılarıyla araştırma bulguları anlamlandırılabilir. Kırgızistan'da uygulanan faaliyetler üzerinden, Kırgız halkına göre Türkiye'nin ve Rusya'nın güçlü ve zayıf yönleri karşılaştırılabilecek ve bu bulgular ışığında öneriler sunulabilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Türkiye'nin genel olarak Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine yönelik kamu diplomasisi politikaları ve faaliyetleri ele alınmıştır. Bölümün alt başlıkları olarak Türkiye'nin Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nde çalışmalar düzenleyen kamu diplomasisi kurumları ele alınmıştır. Bu bağlamda, Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Yunus Emre Enstitüsü(YEE), Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı(YTB), Türk Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) incelenmiş ve farklı bir başlık altında öğrenci değişim programları ele alınmıştır. Bu kuruluşların Orta Asya'da gerçekleştirdiği faaliyetlerinin incelenmesinin ardından ise çalışmanın örneklemi olan Kırgızistan'daki faaliyetleri ele alınmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünün ilk başlığı altında, yine Rusya'nın Orta Asya'ya yönelik politikaları ve kamu diplomasisi kurumları açıklanmıştır. Bu kurumlar arasında Rossotrudnichestvo İşbirliği Ajansı,

⁷ Mehmet Saray, Modern Kırgızistan'ın Doğuşu, TC Başbakanlık Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 2004, s.249.

Russkiy Mir Vakfı, Gorchakov Kamu Diplomasisi Fonu ve Rusya Devlet Radyo ve Televizyon Kurumu yer almaktadır. Bu bölümün ikinci kısmında ise Rusya'nın Kırgızistan'da gerçekleştirdiği etkinlikler ve politikalar mercek altına alınmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, Kırgızistan'da saha çalışması yöntemiyle gerçekleştirilen genel algı araştırmasının çıktılarına yer verilmiştir. Tartışma ve sonuç kısmında bu bulgular değerlendirilerek öneriler sunulmuştur.

I. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Hızla değişen ve gelişen iletişim teknolojileri dünyadaki tüm canlıların yaşamlarını etkilediği gibi, insan hayatını da etkilemektedir. Bundan nasibi alan uluslararası ortamda, uluslararası ilişkiler kavramları da klasik teorilerin öğretilerinin dışına çıkmaya başlamıştır. Bu nedenle, bu çalışmada kamu diplomasisinden önce güç kavramı ve gücün zaman içindeki aldığı farklı boyutlar açıklanmaya çalışılmıştır. Ardından, çalışma kamu diplomasisi kavramı irdelemeyi ve kısa bir tarihçesi vermeyi amaçlamıştır.

1. GÜÇ KAVRAMI

Güç kavramı uluslararası ilişkilerde büyük bir öneme sahip olmasına rağmen hala üzerinde tartışılan, herkes tarafından kabul edilen bir tanıma sahip olmayan bir kavramdır. Güç birçok uluslararası ilişkiler teorisi için analizin temel araçlarından biri olsa da, her biri gücü farklı boyutlarda ele alır. Güç konusunda birçok çalışması bulunan Joseph Nye, gücü havaya benzetmektedir. “Herkes güç hakkında konuşur, fakat çok azı onu anlar”⁸.

Morgenthau güç kavramından uluslararası politikanın temel çekirdeği ve politik davranışı belirleyen bir güdü olarak bahseder. Realizmin kurucularından biri sayılan Morgenthau’ya göre, güç nihai amaçken, politikanın kendisi ise bir güç mücadelesinden ibarettir. Fakat Morgenthau güç kavramına yeterince açıklık getirememiştir.⁹ Neorealistler ise, gücü, kötü insan doğasından hareketle, sürekli maksimize edilmesi gereken bir amaç olarak gören realistlerden farklı olarak, devletlerin ilişkilerinde etkili olan, güvenliğin sağlanması yönünde faydalı bir araç olarak niteler. Neorealist teorisyen

⁸ Joseph S., Nye, “The Changing Nature of World Power”, *Political Science Quarterly*, 1990a, c.105, s.2, S. 177.

⁹ Kalevi, J. Holsti, “The Concept of Power in the Study of International Relations,” *Background*, 1964, C.7, S.4, s.179

Waltz’a göre, gücün gereğinden fazla veya az olması, devletler için risk oluşturacak ve makul devlet adamları gerekli seviyede güce sahip olmaya çalışacaktır¹⁰.

Uluslararası ilişkilerde temel kavram olarak gücün yaygın tanımı, klasik güç şeklinde adlandırılmaktadır. Kavramı sadece siyaset alanında değil, davranış bilimlerinde de kendine yer bulur. Gücü insanlar arasındaki ilişki bazında değerlendiren Dahl, gücü bir trafik polisi örneklemesiyle açıklar. Sıradan bir insanın trafikteki araçları yönlendirmeye çalışmasına tuhaf bakılacakken, trafik polisinin tek bir hareketiyle yoldaki tüm araçları yönlendirebilmesi, trafik polisinin sürücüler üzerinde bir güce sahip olduğu sonucuna varılabilir. Dahl’a göre “ A, B’nin diğer türlü yapmayacağı bir şeyi, B’ye yaptırabilmesi halinde güce sahiptir.”¹¹ A, B’yi istediğini yaptırmak için etkilemeye çalışır, aksi takdirde kendi amacına ulaşamayacaktır. Bu eylem uluslararası süreçlerde çeşitli unsurlar içerir.¹²

1. Etki, gücün bir yönüdür ve hedefe ulaşmak için araçlardan bir tanesidir. Devletler ve devlet adamları, başkalarını etkileyerek prestije, toprağa, duygulara, müttefiklere vb. sahip olmaya çalışırlar.
2. A’nın B’ye istediğini yaptırabilmesi için, uluslararası ilişkilerde askeri güç gibi bazı yeteneklere sahip olması gerekir.
3. A’nın B üzerinde bir etki kurabilmesi için aralarında bir ilişkinin olması gerekir. Bu ilişki bir zaman dilimini kapsar.
4. A, B’nin bir şey yapmasını sağlayabiliyor, ancak B, A’yı aynı şekilde etkileyemiyorsa, A B’den daha güçlü demektir. Bu durumda gücün aynı zamanda göreceli olduğu söylenebilir.

A, B’yi bir şeyi yapmamak konusunda da etkileyebilir. Holsti bunu negatif güç olarak tanımlamıştır. Türkiye ve Yunanistan’ın Sovyetlere yakınlaşmasına engel olmak amacıyla uygulanan Truman Doktrini farklı unsurlarla uygulanan negatif güce örnek olarak görülebilir.

¹⁰ Kenneth, Waltz, “Realist Thought and Neorealist Theory,” *Journal of International Affairs*, 1990, C.44, S.1, s.37.

¹¹ Robert A. Dahl, “The Concept of Power”, *Behavioral Science*, 1957, C.2, S.3, s. 202.

¹² Holsti, s.181.

Gücün davranışsal tanımı farklı alanlar için bir analiz kaynağı olabilirse de, siyasetçi ve liderler için uygun görülmebilir. Onlara göre, başkalarını kontrol edebilme yeteneği, nüfus, doğal kaynaklar, ekonomik büyüklük, askeri güç, toprak, siyasal istikrar gibi unsurlarla ilgilidir¹³. Ancak Nye'a göre gücü kaynaklarla tanımlamak problem yaratır. Güç bazı sonuçlar doğuracak olan kaynaklarla tanımlandığında, bu kaynakların doğurduğu sonuçlar istenilen sonuçlar olmayabilir. Burada, Nye kaynakların önemini yadırgamaz. Güç, kaynaklardan davranışsal sonuçlara doğru bir dönüşüm içindedir ve bu kaynaklara sahip olmanın gücü garantilemeyeceğine vurgu yapar. Akıllı güç (smart power) kavramını geliştiren Nye'a göre; kaynakları, ancak iyi kurgulanmış bir strateji ve yetenekli bir lider istenileni elde edecek bir güç haline getirilebilir.¹⁴

1.2. Gücün Değişen Karakteri

Geleneksel bakış açısıyla, bir devletin gücünü ölçerken savaş gücü temel alınmaktadır. Savaş gücünden kastedilen ise genellikle şunların tümünü içini alır; askeri güç, hâkim olunan toprak büyüklüğü, ülkenin kullanabileceği doğal kaynaklar. Gelişen teknoloji ve sistem güç kaynaklarının da değişimini sağlamıştır. Çağdaş dünyada, coğrafya, askeri güç ve doğal kaynaklar hala önemli olmalarına rağmen, teknoloji, eğitim ve ekonomik büyüklüğün güce olan etkisi hayli artmış, hatta bunların önüne geçmekte olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.¹⁵

Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından, uluslararası sistemdeki değişim bir ivme kazanmış, küreselleşmenin etkisi artmıştır. Bilim insanlarının bir kısmı, küreselleşmeyi ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal bir takım değerlerin ulusal sınırları aşarak, uluslararası nitelik kazanması şeklinde tanımlamaktadır. Küreselleşme olgusu, sosyokültürel farklılıkları azalmakta, uluslararası şirketlerin de istediği gibi, süreçleri ve ürünleri standart hale getirmektedir.¹⁶ Bunun kabul edilmesiyle, küreselleşmenin uluslararası sistemde hem ekonomik ve sosyal alanda hem de siyasal ve kültürel alanda değişiklikler getirdiği kabul edilebilir. Ulus ötesi ve çok uluslu şirketlerin ekonomik faaliyetleri ekonomiye de farklı bir boyut kazandırarak, ulusal ekonomi kavramını

¹³ Nye, 1990a, s.178.

¹⁴ Joseph S. Nye, *The Future of Power*, Public Affairs, New York, 2011, s.8

¹⁵ Joseph S. Nye, "Soft Power", *Foreign Policy; Twentieth Anniversary*, 1990b, C.3, S. 80, s.154.

¹⁶ Sait Yılmaz, *Güç ve Politika*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2008, s.17.

genişletmiştir. Ekonomi ulusal ve milli çizgilerinden çıkarak küresel bir eğilim göstermektedir ve bu ekonominin bu eğilimi ülkelerin kendi ekonomilerinin yönetme özgürlüğünü sınırlandırmaktadır. Kısaca, ekonomi kendi ulusal karakterinin sınırlarını aşarken, devletlerin ekonomiye olan müdahale alanları sınırlandırılmaktadır, ulusal egemenlikleri zedelenmektedir. Devletlerin egemenliklerini paylaştıkları kurumlar ise yukarıda bahsedilen ulus ötesi ve çok uluslu şirketlerdir. Bu durumda, bu şirketlerin uluslararası sistemin yeni aktörleri olarak tanımlanması yanlış olmayacaktır. Ulus devletlerin egemenliklerini sınırlayan bu ekonomik sistemin politik neticeleri de olması kaçınılmazdır.¹⁷

Bu yeni sistemin oluşturduğu siyasal neticelerin başında güç kavramındaki değişimler gelmektedir. Oluşan yeni dünya düzeninde, yeni ulusal ve uluslararası sorunlar kendini göstermektedir. Elbette ki, devletlerin bu yeni sorunları çözme çabalarında eski güç kaynakları yeterli olmayacaktır. Devletler ve kurumlar arası iletişimi geliştirmek, kapsamlı kurumların kurulması ve kullanılması gibi yeni güç kaynaklarının oluşturulması elzem hale gelmiştir. Ayrıca, az gelişmiş ülkelerin sağlık, ekoloji ve narkotik gibi kendi çabalarıyla çözemediğı sorunlarda, iş birliğine daha çok ihtiyaç duymaktadırlar. Örnek olarak, ABD'nin komşu ülkelerdeki narkotik sektörüne sert güç ile müdahalesi düşünülemez ve bu sorun ancak iki ülke arasında işbirliğinin sağlanması yoluyla çözülebilecektir.¹⁸

Uluslararası sistemde yeni aktörlerin ortaya çıkması devletlerin stratejilerinde bir takım değişimlerin gerçekleşmesine neden olmuştur. Eski uluslararası sistemde, devletlerin tehdit algıları genellikle askeri güç bazında olmaktayken, bu tehditlerin yerini, milli güvenlik anlayışının da değişimi ile ekonomik tehditler almıştır. Nye'a göre realistlerin devletin güvenliği açısından en önemli noktaya koyduğu askeri güç önemi korumaktadır, fakat küreselleşme olgusu ve karşılıklı bağımlılık kavramlarının gelişmesi sonucunda zirvedeki yerini ekonomik güç ile paylaşmak zorundadır.¹⁹

Devletlerin milli güvenliği açısından, askeri güç hala büyük önem taşımaktadır. Lakin askeri güç kullanımı oldukça maliyetlidir ve bu nedenle iletişim, örgütsel ve

¹⁷ Yılmaz, s.19.

¹⁸ Nye, 1990b, s.164.

¹⁹ Nye, 1990b, s.157.

kurumsal kabiliyetlerin kullanılması ve karşılıklı bağımlılığın iyi yönetilmesi gibi farklı ve daha az mali değere sahip güç kaynakları oluşmuştur.²⁰

Gelişmiş ülkelerde çağdaşlaşma, şehirleşme ve iletişim teknolojilerindeki gelişim artmış ve bunun yanında güç de devlet elinden özel sektör eline geçmektedir. Az gelişmiş ülkelerde ise milliyetçiliğin ortaya çıkmasına neden olan sosyal hareketlilik, askeri gücün kullanılma potansiyelini düşüren sebepler arasına girmiştir. Bu hareketliliğin artışı askeri ve dışarıdan müdahalenin daha da maliyetli olmasına neden olmuştur. 19. yüzyılda sömürge imparatorluklarının kurulması az sayıda askerle mümkün olabilmekteydi. 1953 yılında ufak dokunuşlarla Şah'ın yerini almasında etkili olan ABD'nin 1979'ların milliyetçi ortamında bunu yapabilmesi için gereken asker sayısını tahmin etmek hayli zor olacaktır.²¹

Çağdaş teknolojinin yaygınlaşmasıyla, devletlerin güçleri de artmakta, bu durum özellikle zayıf ülkelerin kapasitelerini artırmalarına yardımcı olmaktadır. Nye'a göre, bu durum güç kaymasının nedenleri arasında yer almaktadır. Büyük devlerin askeri teknolojilerini her geçen gün geliştirmelerine karşın, 1990'larda sahip oldukları askeri güç, 50'lilerde yapılan askeri müdahalelerden çok daha maliyetlidir. Ayrıca, az gelişmiş ülkeler silah ticaret hacimlerini artırmışlardır. Bu ülkelerden en az 20'sinin kimyasal silahı, 15'inin ise kendi balistik füzesi vardır.²²

Küreselleşme olgusuyla birlikte uluslararası sistemde yukarıda sıralanan nedenlerin yanında, bir değişim de kültür alanında meydana gelmiştir. Teknolojinin bu denli hızlı gelişmesi, insanlar arasındaki iletişim ve ulaşımı kolaylaştırmış, farklı kutuplarda yaşayan insanlar dahi birbirlerinde anında haber alır hale gelmişlerdir. Bununla birlikte, çok uluslu şirketlerin neredeyse dünyanın her yerinde şubelerinin olması dünyayı kültürel anlamda küçültmekte ve küresel bir kültürün oluşmasını sağlamaktadır.²³ Uluslararası sistemdeki ve toplumdaki bu değişimler, kendiyle gücün kaynaklarında da değişimler meydana getirmiştir. Geride kalan beş yüzyılın güç kaynaklarına bakılırsa, devletler açısından önem arz eden güç kaynaklarının zamana göre değişim gösterdiği açıkça anlaşılabilmektedir. (Tablo.1)²⁴

²⁰ Nye, 1990b, s.158.

²¹ Nye, 1990b, s.162.

²² Nye, 1990b, s.163.

²³ Yılmaz, s.20.

²⁴ Nye, 1990a, s.183.

Tablo 1. Liderlik Eden Ülkeler ve Güç Kaynakları

Dönem	Lider Ülke	Güç Kaynakları
16. yüzyıl	İspanya	Altın külçesi Sömürge Ticareti, Paralı Ordular, Hanedan Bağları
17. yüzyıl	Hollanda	Ticaret, Sermaye Piyasaları, Deniz Filosu
18. yüzyıl	Fransa	Nüfus, Kırsal Sanayi, Kamu Yönetimi, Ordu
19. yüzyıl	İngiltere	Sanayi, Politik Uyum, Finans ve Kredi, Deniz Filosu, Liberal Normlar, (koruması kolay olan) Ada Konumu
20. yüzyıl	ABD	Ekonomik Ölçeklendirme, Bilimsel ve Teknik Liderlik, Evrensel Kültür, Askeri Güç ve müttefikler, Uluslararası Liberal Rejim, Ulusaşırı İletişim Merkezi

1. 3.Yumuşak Güç

Yumuşak güç kavramının yaratıcısı olan Nye gücü, istenilen sonuçları elde etmek için başkalarını etkileme yeteneği olarak ele alır. Plüralist düşünür Nye’a göre, başkalarını etkilemenin üç yolu vardır. Birincisi tehdit yoluyla karşıdakini istenileni yapmaya zorlama, ikincisi rüşvet veya para verme, sonuncusu ise diğerlerinin de sizin istediğiniz sonuçları istemesini sağlayacak olan sempatidir. Devletler de uluslararası arenada istediği sonuçları herhangi bir askeri güç veya ekonomik silah kullanmadan, diğerlerinde onun kültürüne, değerlerine hayranlık duyma ve onun yolundan gitme istediği uyandırarak elde edebilir. Nye’ın yumuşak güç olarak adlandırdığı kavram da budur: istenilen sonuçları para verme veya zorlama olmadan, başkaları üzerinde bir sempati ya da çekicilik yoluyla etkileyerek elde etme yeteneği.²⁵

Nye’ın literatüre kazandırdığı yumuşak güç kavramı henüz yeni olsa da üzerinde sıklıkla durulan, çok çalışma yapılmış bir kavramdır. Ancak, yeni bir kavram olması yeni bir olgu olmasını gerektirmez, zira geriye dönük çalışmalarda yumuşak gücün tarihte de kullanılmış olduğu görülmektedir. Bunun en iyi örneklerinden biri 17. ve 18. yüzyıllarda dilini ve kültürünü tüm Avrupa’ya yayan Fransa’dır. Bilindiği üzere, Fransa, kendi dilini

²⁵ Nye, 2008, s.94.

diplomasi dili olarak kabul ettirmeyi başarmıştır. Bununla birlikte, devrimden gelen değerlerini yayarak diğer ülke vatandaşlarını etkileyebilmiştir.²⁶

Güç denildiğinde, genellikle, akla ilk olarak klasik güç kavramı gelmektedir. Önceki bölümde de açıklandığı üzere, kaynakları kullanarak istenileni elde etmek her zaman mümkün olmayabilir. Birçok güç tipi yumuşak güce katkı sağlayabilir, fakat bu yumuşak gücün bir ilişki çeşidi olduğunu göstermemektedir. Nye’a göre, zorlama ve rüşvet yoluyla yapılan etki sert güçtür. Sert güç itici, yumuşak güç ise çekicidir ²⁷. Yumuşak gücün diğer güç tipleriyle arasındaki farkı daha iyi ayırt edebilmek adına Nye’in oluşturduğu, askeri, ekonomik ve yumuşak güç tiplerini davranış, araç ve politika açısından değerlendirdiği tabloya bir göz atmak faydalı olacaktır.²⁸

Tablo 2.Gücün Üç Çeşidi

	Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
Askeri Güç	Zorlama Caydırma Koruma	Tehdit Kuvvet	Zorlayıcı Diploması Savaş İttifak
Ekonomik Güç	Teşvik Zorlama	Para Verme Yatırım	Yardım Rüşvet Yaptırım
Yumuşak Güç	Sempati Uyandırma Gündem Yaratma	Değerler Kültür Politikalar Kurumlar	Kamu Diplomasisi İki ve Çok Taraflı Diplomasi

Yumuşak güç, diğer devletler üzerinde tehdit oluşturma amacıyla kullanılabilen bir güç değildir. Aksine, edilgen, zaman içinde oluşturulabilecek bir güçtür. Diğer devletler kendi kendilerine bu güçten etkilenir ve istekler ortak hale gelir ve davranışlarını değiştirme yoluna giderler. Devletler bunu sağlamak adına, diğer güç çeşitlerinde olduğu

²⁶ Sait Yılmaz, “Yumuşak Güç ve Evrimi”, *Turan Stratejik Araştırmalar*, 2011, C.3, S.12, s. 32.

²⁷ Nye, 2011, s.20.

²⁸ Joseph S. Nye, *Power in the Global Information Age: From Realism to Globalization*, Routledge, London/New York, 2004a, s.30.

gibi herhangi bir zorlama, yaptırım, rüşvet gibi Nye'in sert güç unsurları arasında saydığı politikalar geliştirmek yerine, kamu diplomasisi veya ikili ya da çok yönlü diplomasi kullanma yoluna giderler.²⁹

Bir ülkenin güvenliğini sağlaması için askeri gücün vazgeçilmez olduğu birçok teorisyen tarafından kabul edilen bir olgudur. İyi bir orduya ve teçhizata sahip olmak, bir devletin uluslararası politikada caydırıcılığını artıracaktır. Bir devletin, güvenliğini sağlamak adına sert güce başvurmaktan çekinmeyeceğini ortaya koyması bu etkiyi yaratmak için yeterli olacaktır. Elbette bunun için yeterli kaynaklara ve siyasi otoriteye sahip olması gerekmektedir³⁰. Ancak, her ne kadar, askeri güç ulusal güvenlik için önemini koruyor olsa da, teknolojinin gelişimiyle ve karşılıklı bağımlılığın artmasıyla birlikte, askeri gücün kullanımı günümüzde eskisine nazaran daha az ve daha maliyetlidir.³¹

Sert ve yumuşak güç genellikle birbirinden ayrı düşünülmesiyle birlikte, birbirini tamamlayıcı ya da destekleyici birbiriyle etkileşim içinde olabilir. Tarih sayfalarını karıştırıldığında ve hatta günümüzde küçük devletlerin, süper güçlerin tehditlerine karşı koyabilmek için güç dengesi oluşturma çabaları görülmektedir. Ancak, bazen, bunu yapmak yerine büyük güçlerin etkisine kapılarak, çoğunluğa dâhil olurlar. Bu durumda, ya başka seçenekleri kalmamıştır ya da bu büyük devletler askeri güçlerinin yanında etkili yumuşak güce de sahiptirler. Devletlerin sert güç kullanımı insanlara meşru geldiği sürece, bu devletler üzerinde bir yumuşak güç unsuru olarak kullanılabilir. İnsanların güce olan hayranlığı düşünüldüğünde, sert güç bir devletin çekiciliğini arttırabilir³².

Yumuşak güç, diğerlerinin tercihlerini değiştirebilme, şekillendirebilme yeteneği üzerine kuruludur. Tercihleri şekillendirebilme yeteneği ise çekici bir kültür, kişilik, siyasi değerler, kurumlar gibi soyut unsurlarla, ancak meşru politikalarla oluşturulabilir. Nye bunu kısaca şu şekilde özetlemektedir: “eğer benim istediğim şeyi yapmak istemeni sağlayabilirsem, o zaman seni bunu yapmaya zorlamak durumunda kalmam”³³. Ancak yumuşak gücü bir devlet stratejisine dönüştürmek görüldüğünden daha zor olacaktır. Öncelikle, askeri güçle bu yönden aralarında büyük fark olan yumuşak gücün istenilen

²⁹ Yılmaz, s.54.

³⁰ Yılmaz, s.48.

³¹ Yılmaz, s.51.

³² Nye, 2004a, s.25.

³³ Nye, 2008, s.95.

sonuçları vermesi uzun zaman alacaktır, ancak siyasiler yaptıkları yatırımların sonuçlarını görmekte genellikle acelecidirler. Aynı şekilde, devletler askeri gücü istedikleri yönde kontrol edebilirken, yumuşak gücün kontrolü daha zordur. Yumuşak gücün kontrolü daha çok hedefteki ülkenin elindedir. Son olarak, yumuşak gücün araçlarının kontrolü de devletler tarafından yapılamayabilir. Devletler politikalarını kontrol edebiliyor olsalar da, kültür ve değerler toplum içinde oluşup, sindirilir. Sonuç olarak, yumuşak güç, askeri ve ekonomik güce göre daha az riskli olsa da, elde edilmesi bunlardan daha zor ve kaybetmesi daha kolaydır³⁴.

Kültür, değerler, kurumlar, ekonomik gelişmişlik, edebiyat, bilim ve sanat yumuşak gücün kaynakları arasındadır. Yumuşak güç üzerinde çalışmalar yapan Lee'ye göre bu kaynakların yumuşak güç oluşturmak adına, küresel ya da bölgesel standartlar oluşturarak bunları yaymak, kahramanlar ya da ünlüler aracılığıyla belirli bir takım mesajlar yaymak, yerel veya küresel çekici sloganlar kullanmak gibi belirli stratejik yollar oluşturulabilir. Ancak ona göre, tercihleri, davranış tipini ve fikirleri değiştirmek oldukça zordur. Bu nedenle, yumuşak güç stratejilerinin hedef odaklı olması gerekmektedir³⁵.

Lee çalışmasında genel olarak başvurulan yumuşak güç stratejilerini derlemiştir. Buna göre, (1) devletler güvenlik ortamını geliştirmek adına, kendilerine bir imaj yaratır veya imajlarını değiştirme yoluna giderler. İkinci Dünya Savaşından sonra Almanya'nın diğer Avrupa ülkeleriyle bütünleşme çabaları, bu stratejiye iyi bir örnektir. Bundan farklı olarak, (2) devletler kendi imajlarını düzeltmek yerine, başkalarının imajlarını zedeleme yoluna gidebilirler. Böylece, ABD'nin Soğuk Savaş sırasında Sovyet Rusya'yı düşmanlaştırması gibi, yapacakları hamleler için diğer ülkelerden destek sağlamaya çalışırlar. (3) Diğer bir strateji ise belirli standartlar, davranış kalıpları ve ortak noktaları yaymaktır. Lee bu stratejiyi "Ağ Etkisi Stratejisi" olarak adlandırır. Bu yolla, zaten bu norm, kural, standart ve kurumlara göre hareket eden dış çevre oluşturulmuş olacaktır. Örneğin, İngilizcenin uluslararası bir dil olması, neoliberal ve demokratik standartlaşma hedef ülkelerin düşünce sistemi üzerinde bir etki yaratarak, belli ülkelere fayda sağlar. (4) Lee'nin "durumun değişimini hızlandırma" olarak adlandırdığı başka bir stratejiye göre ise, yumuşak güç uygulayan ülke saygın ve sert güç yeteneğine sahip bir ülkeyse, hedef

³⁴ Nye, 2011, s.83.

³⁵ Geun Lee, "A Theory of Soft Power and Korea's Soft Power Strategy", *Korean Journal of Defense Analysis*, C.21, S.2, s.9.

ülkedeki var olan kriz veya depresyon dönemini “sözlü” olarak yönlendirebilir. Son olarak, (5) bir ülke kahramanları ve ünlüleri bir yumuşak güç aracı olarak kullanabilir. Ünlülerin bir takım evrensel değerler adına açıklamalar yapması, uluslararası sorunların çözümü adına bir organizasyona dâhil olması bir sempati oluşturabilir.³⁶

Güç, sermaye zenginliğinden bilgi zenginliğine kaymaktadır.³⁷ Geleneksel olarak toprak, askeri güç ve doğal kaynaklara dayanan güç, bilgi toplumunda bilgi, teknoloji ve kurumsal esneklikle var olur.³⁸ Bilgi güce dönüşür, özellikle de yayılmadan önce. Bu nedenle yeni bir bilgiye zamanında yanıt verebilme kapasitesi ciddi bir güç kaynağıdır.³⁹ Ancak, yumuşak güç güvenilirlik olgusuna dayanır ve devletler manipülatif olarak algılanır ya da verdikleri bilgi bir propaganda aracı olarak görülmeye başlanırsa, kritik bir öneme sahip olan inandırıcılıklarını kaybederler.⁴⁰

Nye’a göre bir devletin yumuşak gücünün üç temel kaynağı vardır: kültür (çekici olduğu yerlerde), dış politikası (diğerleri tarafından meşru olarak görülüyor ve ahlaki bir otoritesi varsa) ve siyasi değerleri (namını ulusal ve uluslararası olarak duyurabildiyse). Parantez içine alınan koşullar, bu kaynakların bir çekicilik oluşturabilmesi için temel belirleyicilerdir.⁴¹

Kültür bazı durumlarda gerçekten önemli bir güç kaynağıdır. Kültür bir toplum için anlamlı olan bir dizi değer ve uygulamalardır. Kültürü yüksek ve popüler olarak ikiye ayırmak klasik olmuştur. Edebiyat, sanat, eğitim yüksek kültür olarak görülürken, kitleleri eğlendirmeye yönelik faaliyetler ise popüler kültürü oluşturur.⁴² İnsan kültürü bazı yönlerden evrensel, bazı yönlerden ulusal, bazı yönlerden ise sadece bir sosyal sınıfa veya gruba aittir. Kültür durağan değil, sürekli değişim halindedir ve farklı kültürler bir birlerinden etkilenirler.⁴³

Kültürün yayılması doğrudan ya da dolaylı bir şekilde gerçekleşebilir. Çin’in Amerikan değerlerine, kendine daha yakın olan Güney Kore aracılığıyla ulaşması dolaylı etkiye bir örnek olabilir. Burada Çin’in kültürel olarak, Güney Kore’ye daha yakın olması

³⁶ Lee, s.10.

³⁷ Nye, 1990b, s.164.

³⁸ Yılmaz, 2011, s.31.

³⁹ Nye, 1990b, s.165.

⁴⁰ Nye, 2011, s.83.

⁴¹ Nye, 2011, s.84.

⁴² Nye, 2004, s.11.

⁴³ Nye, 2011, s.84.

etkilidir. Bunun yanında, doğrudan kültürel iletişim de önemlidir. ABD’de üniversite okuyan Çinli öğrenciler, Çin’de farklı bir düzene sempatiyle bakmaktadır. ABD, eğitimi ile doğrudan bir yumuşak güç kaynağı oluşturmaktadır. ABD’nin Soğuk Savaş’ı kazanmasında sadece sert gücü değil, yumuşak gücü de etkili olmuştur. Popüler kültür sadece kapitalist dünyada cezbedici değildi. Amerikan kültürünü barındıran televizyon programları ve filmleri, Sovyetlerin devlet eliyle yönetilen propaganda içerikli kültürel programlarından daha çok sempati toplamış, Nye’a göre ABD yumuşak gücüyle dozerlerinden önce Berlin Duvarını yıkmıştı.⁴⁴

Kültürün öğelerinden biri de dildir, hatta dilin kültürün en temel unsuru olduğu söylenebilir. Bir halkı, kültürü, onun motiflerini öğrenmenin en iyi yolu, o halkın konuştuğu dili öğrenmektir.⁴⁵ Bir ülke etki yaratmaya çalıştığı coğrafyada, dilini yaygınlaştırdığı ölçüde bunu başaracaktır. Brzezinski, İngilizcenin, ABD’nin evrensel düzeydeki cazibesinde etkili olduğunu ifade etmektedir. İngilizce ABD’nin yumuşak gücü için güçlü bir faktördür⁴⁶. Devletler bu durumun farkında olarak, düşmanla iletişimi engellemek adına, ülkelerindeki yabancı dil eğitimini de kontrol altında tutabilirler. Örneğin, Birinci Dünya Savaşı sırasında, Almanca konuşanlar, ABD’de baskı altında kalırken, yine bu yıllarda yabancı dil eğitimi yasaklanmıştır. Sovyetler Birliği’nde, İngilizce eğitiminin sınırlı ve ideolojik olması da aynı nedenlerden kaynaklandığını söylemek yanlış olmayacaktır.⁴⁷

Nye’in kültür dışında, yumuşak güç kaynağı olarak nitelendirdiği diğer unsurlar arasında ise dış politika ve siyasi değerler bulunmaktadır. Barışçıl bir dış politika izlemek ya da izlenen politikaların halk tarafından meşru görülmesini buna ön şart oluşturmaktadır.⁴⁸ Her yıl ülkeler yumuşak gücüne göre oluşturulan küresel sıralamada ilk ona giren ülkelere bakıldığında bu değerleri görmek mümkündür. Örneğin, İsviçre bu küresel sıralamada ilk ondan düşmeyen ülkelerdendir. Dünyada tarafsızlığı ile bilinmesi İsviçre için barışçıl, güvenilir bir ülke imajı yaratmaktadır. Bunların yanında, İsviçre’yi

⁴⁴ Nye, 2004, s.49.

⁴⁵ Fırat Purtaş, “Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi”, *Akademik Bakış*, 2013, C.7, S.13, s.5.

⁴⁶ Brzezinski, 2004, s. 185; aktaran Purtaş, s.5-6.

⁴⁷ Hasan S. Özertem, *Russia’s Soft Power In The Post Soviet Space*, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2009, s.58.

⁴⁸ Nye, 2011, s.84.

güçlü yapan unsurlar arasında insan haklarına duyulan saygı ve insani gelişime verilen değerler yer almaktadır.⁴⁹

Ülkelerin kültürleri, dış politikaları ve siyasi değerlerinin yanında, ekonomik ve insani gelişmişlik değerlerinin de yumuşak güç üzerinde etkili olduğu görülmektedir. İsviçre dışında, Almanya, Japonya, İngiltere ve ABD gibi ülkeler küresel sıralamada ilk ona girenler arasında yer almaktadır. Bu ülkeler arasında, ABD, Almanya ve Japonya'nın yumuşak gücüne referans olarak kaliteleri ürünleri, bilimsel, ekonomik ve teknik gelişmişliklerine referans yapılmıştır. Bu unsurların yanında, Japonya'nın kültürünün önemi onu bu sıralamada sürekli yukarı taşımaktadır. Japonya'nın mimarlık alanında, sanat ve tasarım alanında stili tüm dünyada yaygınlaşmış bir ekol haline geliştirmiştir. Almanya'nın ise listede olmasındaki önemli faktörlerden biri olarak, ekonomik gelişmişliğinin yanında, siyasi değerleri olduğu görülmektedir. İnsan haklarına ve özgürlüklerine duyulan saygı, eğitim politikalar ve sistemi, düşük işsizlik oranı da bu unsurlar arasında yer almaktadır.⁵⁰

2.KAMU DİPLOMASİSİ

Kamu diplomasisi başlığı altında öncelikli olarak kamu diplomasisinin tanımlarına yer verilerek kavramın daha iyi anlaşılması sağlanmaya çalışılacaktır. Bu doğrultuda kamu diplomasisinin kısaca tarihinden bahsedilecektir. Böylece, yeni kamu diplomasisinin eski kavramla hangi açılardan farklılaştığı daha iyi analiz edilebilecektir.

2.1.Kamu Diplomasisinin Tanımı

Yumuşak gücün etkili hale gelebilmesi, bir çekim oluşturması için temel dış politika aracı olarak kamu diplomasisi gösterilebilir. Kamu diplomasisinin herkesçe kabul edilen açık bir tanımı yoktur. Ancak, ana fikri, bir aktörün yabancı halklarla, onları ve nihayetinde onların hükümetlerini etkilemek amacıyla kurduğu doğrudan iletişimidir.⁵¹ Tuch kamu diplomasisini, devletlerin ulusal hedeflerinin ve politikalarının yanı sıra,

⁴⁹ Jonathan Mcclory, *Soft Power 30; A Global Ranking of Soft Power 2018*, Portland Communication, 2018, s.48-54.

⁵⁰ Mcclory, s.48-54.

⁵¹ Gifford D. Mallon, "Managing Public Diplomacy", *The Washington Quarterly*, 2010, c.8, s.3, s.199.

kendi ulusunun fikirlerini, ideallerini, kurumlarını ve kültürünü diğer ülke halklarına aktarma süreci olarak tanımlamaktadır.⁵² Potter'ın tanımında ise buna ek olarak, diğer ülkenin halkını veya aydınlarını etkileme yoluyla, bu hedef ülkenin politikalarını kendi avantajı yönüne çevirme çabası yer almaktadır.⁵³

Uluslararası politikada, yumuşak güç üreten kaynaklar, büyük ölçüde, bir kurumun ya da ülkenin kendi kültüründe ifade ettiği değerler, iç pratikleri ve politikaları tarafından ortaya çıkarılan örnekler ve başkalarıyla yürüttüğü ilişkiler yoluyla ortaya çıkar. Kamu diplomasisi, hükümetlerin sadece diğer ülke hükümetlerini değil, bu ülkelerin halklarıyla da iletişim kurmak ve cezbetmek için bu kaynakları kullandığı bir araçtır. Kamu diplomasisi, yayın yapmak, kültürel ihracatı desteklemek veya finanse etmek, değişimler(öğrenci vb.) düzenlemek gibi yollarla bu potansiyel kaynaklara dikkat çekerek cezbedici olmaya çalışır. Fakat bir ülkenin kültürünün, değerlerinin ve politikalarının içeriği çekici değilse, "yayın yapan" kamu diplomasisi, bir yumuşak güç ortaya çıkaramaz, sadece tersi bir etki yaratır. Çıplaklık ve şiddet dolu Hollywood filmlerini muhafazakâr Müslüman ülkelere ihraç etmek, yumuşak güçten ziyade itici bir güç oluşturacaktır. Başkaları tarafından kibirli olarak görülen hükümet politikalarının erdemlerini ortaya koyan Amerika'nın Sesi (VOA) yayınları, sadece propaganda olarak görülerek reddedilecek ve cazibenin yumuşak gücünü üretmeyecektir.⁵⁴

2.2. Kamu Diplomasisinin Tarihsel Gelişimi

Uluslararası ilişkiler alanındaki gelişim ve değişimler diplomasi kavramının da değişimine sebep olmaktadır. Dünya üzerindeki siyasi ve ekonomik ilişkilerin giderek daha bağımlı duruma gelmesiyle, diplomasi de ekonomik ve askeri faktörlerin daha ilerisine geçmiştir. Günümüzde diplomasi kavramı sadece 'diplomatların' yerine getirdikleri bir meslek olarak kabul edilmemektedir. Vatandaşlar, diplomasi ilişkilerinde bir aktör olarak değerlendirilmekte ve uluslararası ilişkilerde belirleyici bir role sahip

⁵² Hans N. Tuch, "Communicating With The World", *St. Martin's Press*, New York, 1990, s.3.

⁵³ Evan Potter, "Canada and The New Public Diplomacy", *International Journal*, c.58, s.1, 2003, s.46.

⁵⁴ Nye, 2008, 95.

olduğu görülmektedir.⁵⁵ Uluslararası arenada devlet dışı aktörlerin ve demokrasilerin yayılması, teknolojinin ilerlemesiyle birlikte geleneksel protestoların etkisi de büyümüştür. Bu büyüme devletlerin resmi diplomatik manevra özgürlüklerini hatırı sayılır derecede kısıtlamıştır.⁵⁶

Yüzyılların verdiği tecrübeler ile biçimlenmiş diplomasi eş-düzeyle ilişkiler odaklıdır ve diplomatik çevrenin baskın realist yaklaşımı, ekonomik ve askeri güç temelli görünen uluslararası ilişkiler geleneğinin bir yan ürünüdür. Temel olarak bakıldığında, geleneksel diplomasi ile kamu diplomasisi arasındaki fark açıktır; geleneksel diplomaside devlet temsilcilerinin diğere uluslararası aktörler arasındaki ilişkiler ile ilgiliyken, kamu diplomasisi genel olarak yabancı toplumlardaki genel kamuoyunu, özelde ise resmi olmayan grupları, toplulukları ve bireyleri hedeflemektedir.⁵⁷

Diplomasi kavramında değışim olduğı gibi, kamu diplomasisi de tarihsel bir süreç geçirmiştir. Kamu diplomasisinin yaklaşık yarım yüzyıllık bir tarihi olduğı söylenebilir. Kamu diplomasisi terimi ilk kez 1960'lı yıllarda Edmund Gullion tarafından kullanılmış, Gullion bu terimi kamu davranışlarının dış politika üretimine ve uygulamasına olan etkisini tanımlamak için kullanmıştır.⁵⁸ Gullion'un kamu diplomasisi kavramı Murrow Center tarafından özetlenmiştir. Buna göre kamu diplomasisi geleneksel diplomasisinin ötesinde uluslararası ilişkilerin farklı boyutlarını kapsamaktadır. Bu boyutlar arasında, hükümetlerin diğere ülkelerde kamuoyu yetiştirmesi, bir ülkedeki özel grupların ve çıkarlarının bir diğeriyle arasında olan etkileşimi, dış ilişkilerin raporlanması ve politika üzerindeki etkileri, diplomatlar ve yabancı muhabirler gibi işi iletişim olan insanlarla bağ kurmak, kültürler arası iletişim süreci bulunmaktadır.⁵⁹ Cull'a göre ise kamu diplomasisi, tarihsel olarak, bir hükümetin başka bir ülke halkıyla iletişimidir ve bu geleneksel bakışta kamu diplomasisi her zaman doğrudan kitleyi hedef almaz. Genellikle,

⁵⁵ Aslı Yağmurlu, "Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi", *İletişim Araştırmaları*, 2007, C.5, S.1, s.11.

⁵⁶ Cynthia P. Schneider, "Culture communicates: US Diplomacy That Works", *The New Public Diplomacy*, Jan Melissen (ed.), Palgrave Macmillan, Londra, 2005, s.152.

⁵⁷ Jan Melissen, "The new public diplomacy: Between theory and practice", *The new public diplomacy*, Jan Melissen (ed.), Palgrave Macmillan, Londra, 2005, s.4.

⁵⁸ Gyorgy Szondi, 2008a, s.2.

⁵⁹ Nicholas J.Cull, "Public Diplomacy before Gullion: the Evolution of a Phrase", *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, N. Snow-P. M. Taylor (ed.), New York, 2009b, s.19

aktörler hedef ülke halkında daha geniş kitlede kendileri için etkili olacak bireyler yetiştirirler.⁶⁰

Gullion kamu diplomasisi terimini üretmişti fakat daha sonra kabul ettiği gibi bu terim eski benzer bir kavramın yeni ifadesiydi. Yeni bir ifade gerekliydi, çünkü daha eski olan propaganda kavramı negatif çağrışımlarla yüklüydü. Dolayısıyla, ilk kez 1960'lı yıllarda kullanılan ifadenin çok daha eskiye dayanan bir tarihi bulunmaktadır.⁶¹ Bunun en iyi örneklerinden biri, 17. ve 18. yüzyıllarda kültürünü ve dilini tüm Avrupa'ya yayan Fransa olacaktır. Fransız devrimi sırasında yabancı hükümetleri karşına alan Fransa, devrim ideolojisini yayarak doğrudan yabancı ülke halklarına hitap etmiştir. Devrim nedeniyle kaybettiği Prusya savaşında yitirmiş olduğu itibarını, 1883 Fransız İttifakı aracılığıyla dilini ve edebiyatını tanıtarak yeniden kazanmaya çalışmıştır. Daha sonra, İtalya ve Almanya gibi bazı ülkeler de kültürlerini tanıtmak için enstitüler kurmuştur. Birinci Dünya Savaşının patlak vermesiyle ülkelerin savaşa girerken kendi davalarını savunmak adına, “kamu diplomasisi” ibaresi bir dizi yeni diplomatik uygulamayı tanımlamak için yaygın olarak kullanılmıştır. Özellikle ABD'nin savaşa henüz dâhil olmadığı yıllarda, İngiltere ve Almanya, Amerika halkına yönelik olumlu imaj oluşturma gayreti içine girmişlerdi.⁶² Savaş sırasında da Almanların denizaltı savaş politikaları için gerçekleştirdiği bir dizi açıklamadan, kamuoyuna ilişkin barış beyannamelerine, Wilson'un uluslararası sistem ideolojisini açıkladığı prensiplerine kadar çeşitli örnekler vermek mümkündür.⁶³ 1917'de, Wilson döneminde Kamu Bilgilendirme Komitesi altında, turlar düzenlenmiş, Amerikanizmin esasları üzerine broşürler yayınlamış, devlet destekli haber servisleri kurulmuş, savaş zamanında film yapımcılarının gerekli malzemelere ulaşıldığından emin olunmuş ve bunun sonucunda filmlerin Amerika'yı olumlu yansıttığının farkına varılmıştır.⁶⁴

İki kutuplu dünya düzeninin olduğu, silahların patlamamasına rağmen savaş olarak adlandırılan Soğuk Savaş dönemi kamu diplomasisinin tarihi gelişiminde önemli

⁶⁰ Nicholas J.Cull, “Public Diplomacy: Lessons From The Past”, *CPD Perspectives on Public Diplomacy*, Figueroa Press, Los Angeles, 2009a, s.12

⁶¹ Cull, 2009b, s.19

⁶² Joseph S. Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs, New York, 200b, s.100.

⁶³ Cull, 2009b, s.20.

⁶⁴ Nye, 2004b, s. 101.

bir yer işgal etmektedir. Soğuk Savaş, nükleer silahların hassas dengesinin olduğu ve dünyadaki insanların “kalplerini ve zihinlerini kazanmak” için ideolojik savaşları destekleme kampanyalarının egemen olduğu bir dönemdir. Dolayısıyla kamu diplomasisi kavramının oluşumu, evrimi ve uygulamasında kayda değer bir etkisi olmuştur.⁶⁵ Soğuk Savaş dönemi boyunca ABD aktif kültürel programlar yürütmüş, Dışişleri bakanlığı ve CIA’nın de için bulunduğu diğer ajanslar aracılığıyla Amerikan düşüncesinin eşî görülmemiş bir şekilde yayılmasını sağlamıştır. Radyo programları, sanatçı ve yazar değişimleri gibi sanatsal faaliyetler aracılığıyla Avrupalı insanları sosyalizm ve komünizmden uzaklaştırmayı sağlamış ve yaşam tarzıyla Sovyet sanatçılarına ve vatandaşlarına kapılarını açmıştır.⁶⁶ Bu şekilde Sovyet bloğu ülkelerinde yaşayan halkların da sempatisini kazanmayı başarmış, Nye’in sözleriyle “ABD, yumuşak gücüyle dozerlerinden önce Berlin Duvarını yıkmıştır.”⁶⁷

Kamu diplomasisinin gelişiminde yeni bir aşama, 11 Eylül 2001’den sonra New York ve Washington’da İslami köktendincilerin terörist saldırılarıyla başlamıştır.⁶⁸ Bu terör saldırısının ardından ABD’nin aldığı güvenlik önlemleri, “bireysel hakları savunan ve ayrımcılığa uğratmayan yasaları olan bir ülke” olarak sahip olduğu yumuşak güç potansiyelinin azalmasına neden olmuştur. ABD’nin 9/11’den hemen sonra uyguladığı yeni vize tarama önlemleri, dünya kamuoyunda Müslümanlara ve Araplara karşı ayrımcı olarak kabul edilmiş, yurtdışındaki öğrencilerin kayıt tarihlerini kaçırmalarına ve yabancı iş adamlarının Amerika Birleşik Devletleri’ne olan seyahatlerini iptal etmelerine sebebiyet vermiştir. Gelişen teknoloji ve geniş çaplı iletişim ağı sayesinde, ABD’de yaşanan olumsuz hikâyelerin kısa sürede yayılması ABD’nin uzun süredir devam eden siyasi adalet ilkelerini terk ettiği izlenimini güçlendirmiştir.⁶⁹ Müslüman ve Arap nüfusun kalbini kazanma politikası ABD’nin ajandasında yerini almıştı. Bu haliyle geleneksel veya soğuk savaş kamu diplomasisi de gelişmek durumunda kalmıştır.⁷⁰ 11

⁶⁵ Szondi, 2008a, s.2.

⁶⁶ Schneider, 2005, s.152.

⁶⁷ Nye, 2004b, s.49.

⁶⁸ Gilboa, 2008, s.55.

⁶⁹ William E. Rugh, “The Case for Soft Power”, *Toward a New Public Diplomacy*, Palgrave Macmillan, Philip Seib(ed.), 2009, New York, s.9.

⁷⁰ David Hoffman, "Beyond public diplomacy", *Foreign Affairs*, C.81, S.2, 2002, s.83.

Eylül 2001 saldırısının dünyada bazı dengeleri değiştirdiği dolayısıyla, geleneksel kamu diplomasisinden, yeni kamu diplomasisine geçişin de fitilini ateşlediği söylenebilir.⁷¹

2.3. Yeni Kamu Diplomasisi

Cull'a göre kamu diplomasisi, tarihsel olarak, bir hükümetin başka bir ülke halkıyla iletişimidir.⁷² Cull'un üzerinde durduğu tanım uygun olmakla birlikte, günümüzde yetersiz sayılabilir. Zira uluslararası aktörlerin devlet dışı kalması, özellikle de sivil toplum kuruluşlarının etkinliğinin artması, aktörler tarafından dünya halklarıyla olan iletişimin anlık hale gelmesi, yerel ve uluslararası haberler arasındaki çizginin yumuşaması, 'yumuşak güç', 'markalaşma' kavramlarının ortaya çıkması gibi faktörler kamu diplomasisi pratiğinde önemli değişimlere neden olmuştur.⁷³ Joseph Nye, yumuşak gücün demokrasilerde daha iyi çalıştığını savunmaktadır. Nye, Türkiye'nin 2003 yılında Irak işgaline yönelik aklara erişimi reddetmesini buna örnek olarak vermiştir. ABD'nin kamuoyundaki olumsuz imajı, Türkiye parlamentosunun buna karşı çıkmasına neden olmuştur. Otoriter ülkelerde üsler halk desteği olmaksızın kullanılabilirdi, fakat demokratik bir ülkede bu gerekliydi. Dolayısıyla, demokrasinin dünya genelinde yayılması, kamu diplomasisinin yeni bir hal almasına etki eden faktörler arasındadır.⁷⁴ Eski kamu diplomasisi ile yeni kamu diplomasi arasındaki karşılaştırma Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3'ten de anlaşılabileceği gibi, devletler artık geleneksel diplomaside olduğu gibi sadece devlet organlarıyla amaca yönelik iletişim kurmamakta, ayrıca diğer ülke halkları ve sivil toplum kuruluşları gibi devlet dışı aktörlerle de iletişim halinde olmaktadır.

⁷¹ Mehmet şahin-Bahar Senem evik, *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi* (1. Basım), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2015, s.7.

⁷² Cull, 2009a, s.12.

⁷³ Cull, 2009a, s.13.

⁷⁴ Nye, 2008, s.99.

Tablo 3. Eski ve Yeni Kamu Diplomasisi⁷⁵

Baskın Özellikler	Eski Kamu Diplomasisi	Yeni Kamu Diplomasisi
Uluslararası Aktör Kimliği	Devlet	Devlet ve Devlet dışı Aktörler
Teknoloji çevresi	Kısa Dalga Radyo Basılı Gazete Sabit Hat Telefonlar	Uydu, İnternet, Canlı Haber, Cep Telefonları
Medya Çevresi	Yurtiçi ve Yurtdışı Haber Sahası	Uluslararası Haber Sahası
Yaklaşım Kaynağı	Politik Savunma ve Propaganda	Kurumsal Marka ve Ağ
Terminoloji	Uluslararası İmaj Prestij	Yumuşak Güç ve Markalaşma
Rol Yapısı	Dikey iletişim (Aktör-yabancı ülke halkı)	Yatay, Aktör tarafından kolaylaştırılmış iletişim
Rol Doğası	Hedeflenen Mesajlaşma	İlişki Kurma
Genel Amaç	Uluslararası Çevre Yönetimi	Uluslararası Çevre Yönetimi

Ayrıca, yeni kamu diplomasisinde kurulan bu iletişimin türü de gelenekselden farklı olarak dikey, tek taraflı değil, çift yönlü ilerlemektedir. Yeni kamu diplomasisindeki değişimleri Cull şu şekilde özetlemektedir⁷⁶;

- Uluslararası aktörler zaman geçtikçe geleneksellikten uzaklaşmakta ve sivil toplum kuruluşlarının önemi artmaktadır,
- Uluslararası aktörlerin dünya halklarıyla iletişim kurarken kullandıkları mekanizmalar yenilenmekte, internet başta olmak üzere gerçek zamanlı ve yeni iletişim teknolojileri öne çıkmaktadır,
- Kullanılan bu yeni teknolojiler iç ve dış haber sahalarındaki eski keskin çizgileri şeffaflaştırmaktadır,
- Eski propaganda kavramının yerine, kamu diplomasisinde ülke markalama gibi pazarlama ve iletişim terimleri kullanılmaktadır,
- Uluslararası imaj ve itibar gibi kavramlar kamu diplomasisinin yeni terminolojisinde yumuşak güç ve markalamadan söz edilmesinin önünü açmıştır.

⁷⁵ Cull, 2009a, s.14.

⁷⁶ Cull, 2009a, s.13.

- Yeni kamu diplomasisinde aktörden-insana şeklinde vuku bulan Soğuk Savaş dönemi iletişimi yerine, karşılıklı aydınlanma vurgusuyla insandan-insana iletişimi tercih edilmektedir.

Nye kamu diplomasisi için üç önemli boyut belirlemiştir. Bu boyutlardan ilki yerel ve uluslararası politikaların açıklanmasını içeren günlük iletişimdir. Demokratik ülkelerde karar alınma aşamasının ardından, alınan kararlar medya aracılığıyla halka duyurulmaktadır. Ancak, genel olarak bu durumda ulusal duyuru yapılmaktadır. Nye'a göre, uluslararası medya kamu diplomasisi açısından devletlerin hedefinde olmalıdır. Ayrıca, hükümet olası uluslararası krizlere de hazırlıklı olmalı ve anında açıklama yapmaya hazır bulunmalıdır. İkinci boyut ise, siyasi veya reklam kampanyaları gibi planlar içeren stratejik iletişimdir. Bu bağlamda, hükümet politikalarını iletmek veya güçlendirmek amacıyla çeşitli etkinlikler için uzun dönemli planlar oluşturmaktadır. Kamu diplomasisinin üçüncü boyutu ise burslar, değişimler, eğitim, seminerler, konferanslar ve medya kanallarına erişim yoluyla uzun yıllar boyunca kilit kişilerle uzun süreli ilişkilerin geliştirilmesidir. Örneğin, ABD değişim programları aracılığıyla Margaret Thatcher gibi önemli bir lideri misafir etmiştir.⁷⁷

Değişim programları, günlük iletişim gibi kavramlar kamu diplomasisi ile iç içedir ve farklı akademisyenler tarafından çeşitli sınıflandırılmalar içerisine alınmıştır. Cull kamu diplomasisini beş geniş kategoriye ayırmıştır; dinleme, savunma, kültürel diplomasi, değişim diplomasisi ve uluslararası yayıncılık.⁷⁸

Dinleme, aktörlerin uluslararası kamuoyu veya hedef ülkenin halkı ile ilgili gerekli bilgileri ve yurtdışındaki görüşleri toplaması ve karşılaştırmasını ifade eder. Aktör, elde edilen verileri, politikasını ya da daha geniş kamu diplomasisi yaklaşımını yönlendirmek için kullanarak uluslararası çevreyi yönetmeye çalışır. Kamuoyu araştırmaları, anketler bu tür için örnek gösterilebilir. Diğer bir kamu diplomasisi faaliyeti savunma ise, aktörün belirli bir politikasını, fikrini veya genel çıkarlarını uluslararası kamuoyuna veya yabancı bir ülke halkına tanıtmak amacıyla uluslararası iletişim girişimi olarak tanımlanabilir. Devletlerin büyükelçilikler aracılığıyla basın ile geliştirdiği ilişkiler ve bilgilendirme çalışmaları örnek faaliyetler olarak gösterilebilir.⁷⁹

⁷⁷ Nye, 2008, s.101-102.

⁷⁸ Nicholas J. Cull, "Public diplomacy: Taxonomies and Histories", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, C.616, S.1, 2008, s.31.

⁷⁹ Cull, 2009a, s.18.

Tablo 4. Kamu Diplomasisi Türleri⁸⁰

Kamu Diplomasisi Türü	Örnek Aktiviteler	Kamu Diplomasisi Türünün Belirgin Olduğu Devletler
Dinleme	Hedefli saha araştırmaları	İsviçre
Savunma	Büyükelçilik basın ilişkileri	ABD
Kültürel Diplomasi	Devlet destekli uluslararası sanat turları	Fransa
Değişim Diplomasisi	Çift yönlü akademik değişim programları	Japonya
Uluslararası Yayıncılık	Yabancı dilde kısa dalgalı radyo yayınları	İngiltere

Cull'un kamu diplomasisi türleri arasında yer alan kültürel diplomasi, aktörün kültür kaynaklarını ve kültürel başarılarını denizaşırı ülkelerde tanıtmaya veya yurtdışına kültürel aktarımını kolaylaştırma yoluyla uluslararası çevreyi yönetme girişimidir. Tarih boyunca örnekleri görülmüş olan kültürel diplomasi, devletin kültürel değerlerinin ihracatını kolaylaştırma politikası adlandırılmaktaydı. Günümüzde "British Council" gibi kurumların çalışmaları bu çerçevede ele alınabilir. Cull'a göre kültürel diplomasiğin en iyi örneği, Fransız dilinin popülerliğinin korunması için elzem olan uluslararası okullara önemli derecede sübvansiyon sağlayan Fransa'dır.

Değişim diplomasisi, çalışma ve/veya eğitim süreci boyunca vatandaşlarını denizaşırı ülkelere gönderme ve denizaşırı ülkelerin vatandaşlarını kabul etme olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda, değişime katılan vatandaşların kendi ülkelerini tanıttacağı

⁸⁰ Cull, 2008, s.35.

ve bulundukları ülkeleri tanıyacağı ve edindikleri bilgileri uluslararası topluma aktaracağı varsayılır.⁸¹ Cull'un bir kamu diplomasisi türü olarak ele aldığı değişim diplomasisi, yukarıda da açıklandığı üzere, Nye tarafından kamu diplomasisinin bir boyutu olarak değerlendirilmektedir.⁸² Diğer bir tür olarak sınıflandırılan uluslararası yayıncılıkta ise aktörler diğer ülkelerin halklarıyla etkileşimde bulunmak için uluslararası iletişim araçlarını kullanarak uluslararası çevreyi yönetmeye çalışırlar. Bunlar arasında televizyon, radyo, basın, internet, teknoloji, sivil toplum kuruluşları, akademik kurumlar ve sosyal ağlar sayılabilir. BBC World servisinin başarısı sayesinde, uluslararası yayıncılık uzun süredir İngiliz kamu diplomasisinde en yaygın olarak bilinen unsur haline gelmiştir.⁸³ Uluslararası medya, devletlerin uluslararası profilini yükseltmek, genel çıkarlarını desteklemek amacıyla hükümetlerin sıklıkla kullandığı bir araç haline gelmiştir. Bu amaçla, hükümetler devlet destekli medya ajanslarına yöneldikleri gibi yabancı kuruluşları da kullanabilmektedir.⁸⁴

⁸¹ Cull, 2009a, s.19.

⁸² Nye, 2008, s.102.

⁸³ Cull, 2009a, s.21.

⁸⁴ Gyorgy Szondi, "Central and Eastern European Public Diplomacy", *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, N. Snow-P. M. Taylor(ed.), Routledge, New York, 2008b, s.299.

II. BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN ORTA ASYA’DA KAMU DİPLOMASİSİ

Türkiye SSCB’nin dağılmasının ardından Orta Asya’da yeni kurulan Türk Cumhuriyetleri olan Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Özbekistan ile kuruldukları dönemden bu yana iyi ilişkiler kurmaya çalışmış ve bu ülkeler uluslararası tanınırlıklarını ilk kez Türkiye’den almıştır. Bu bölümde, öncelikle Orta Asya’da uzun bir zaman SSCB iktidarı altında kalan Türk Cumhuriyetleri’nde, Türkiye’nin yumuşak güç unsurları değerlendirilmeye çalışılacaktır. Sonraki başlıklarda ise, Türkiye’nin genel çerçevede Orta Asya’da kamu diplomasisi uygulamalarında bulunan kurumları açıklanarak, özel olarak Kırgızistan’daki faaliyetlerine değinilecektir.

1. TÜRKİYE’NİN ORTA ASYA’DA YUMUŞAK GÜCÜ

Dünyada tarih boyunca sayısız güç mücadelesine sahne olan, büyük devletlerin her zaman söz sahibi olmak istediği bölgeler vardır. Farklı jeopolitik teoriler tarafından Orta Asya bu önemli, hayati değer taşıyan bölgeler arasında yer almaktadır. Orta Asya’yı “heartland” olarak dünyanın merkezine koyan kara hâkimiyeti teorisi, Britanya’nın bu bölgede verdiği mücadeleyi temel alan “deniz hâkimiyeti” teorisi ve enerji kaynakları bakımından Orta Asya’ya egemen olmanın önemini vurgulayan “Rimland” teorisi Orta Asya’nın jeopolitikteki önemini açığa çıkarmaktadır.⁸⁵

Orta Asya’nın uluslararası sistemde önemli hale gelmesinin, Avrupa’yı, Bizans İmparatorluğu’nu ve Batı Roma İmparatorluğu’nu tehdit edebilen Hun İmparatorluğu’nun ortaya çıkışıyla gerçekleştiği söylenebilir. Hunların ardından, Göktürk Devletinin Orta Asya’da Batı İmparatorluklarını tehdit eden bir güç olarak kalması Orta Asya’nın önemini sürdürmesine vesile olmuştur.⁸⁶ Sanayi devrimi gerçekleşirken, büyük güçler arasındaki sömürge arayışlarına sahne olan Orta Asya, İngiltere ve Rusya arasındaki mücadele sonucunda Rusya’nın egemenliği altına girmiştir. İkinci Dünya Savaşı’nın ardından gelen iki kutuplu dünya düzeninde ise SSCB

⁸⁵ Savaş Kafkasyalı, “Orta Asya’da Güç ve Zihniyet”, *Bölgesel ve Küresel Politikalarda Orta Asya*, M. Savaş Kafkasyalı(ed.), Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yayınları, Türkistan-Ankara, 2012, s.16-17.

⁸⁶ Kafkasyalı, s.21.

hâkimiyetinde olan Orta Asya bu dönemde bir mücadele alanı olamamıştır.⁸⁷ Sovyet sonrası dönemde bağımsızlığa kavuşan bölge güçlü hammadde ve enerji kaynaklarıyla güçlü aktörlerin dikkatini üzerine çekmiştir.⁸⁸

1990'lı yılların başına kadar, aynı şekilde Türkiye'nin dış politikasında da bir yeri olmayan Orta Asya'nın, Soğuk Savaşın bitimiyle Türkiye için değerini artmıştır. Bölgesel olarak daha büyük bir rol oynayabilmesi açısından bölgede söz sahibi olmak Türkiye için de önem arz etmiştir.⁸⁹

Doğalgaz açısından Rusya'ya bağımlı olması Türkiye'yi alternatif arayışına zorlamaktadır. 2018 verilerine göre Türkiye kullandığı doğalgazın yüzde %46,95'ini Rusya'dan ithal etmektedir.⁹⁰ Dünyada kanıtlanmış rezerv tablolarına bakıldığında, Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin kendi tüketiminin çok üstünde petrol ve doğal gaz rezervlerine sahip olduğu görülmektedir. Türkmenistan dünyada doğal gaz rezervine sahip ilk dördüncü sırada bulunmaktadır. Dünya doğal rezervinin %4,3'ü Türkmenistan'da yer almaktadır. Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan dünyada kanıtlanmış doğal gaz rezervlerinin toplam %6,2'sine, Kırgızistan 6 milyar metre küp doğal gaz rezervine sahiptir.⁹¹ Bunun yanında Türkiye'nin de içinde bulunduğu bölge bilinen doğalgaz ve petrol rezervlerinin yaklaşık %70'ini içine almaktadır. Bu da Türkiye'nin enerji politikalarına etki etmektedir. Türkiye bulunduğu bölgenin avantajını bir enerji geçiş yolu olarak değerlendirme hedefindedir.⁹² Ayrıca Türk Cumhuriyetleri'nin coğrafi açıdan bir arada bulunmaları, bölge halklarının dil ve kültürel bağlar bazında birbirlerine yakınlığı, ortak bir dil ve kültür oluşumu açısından gerekli ortamı sağlamaktadır. Bölge halklarının dil ve kültürel bağlar bazında birbirlerine yakınlığı devletlerin de birbirine yakınlaşması ve birlikte hareket etmeleri adına önemli

⁸⁷ Kafkasyalı, s.25

⁸⁸ Erdal Düzdaban, "Avrupa Birliği'nin Orta Asya Politikası ve Türkiye'nin Etkileri", 21. *Yüzyılda Çağdaş Türk Dış Politikası ve Diplomasisi*, Hasret Çomak(ed.), 1.basım, Umuttepe Kitabevi, Kocaeli, 2010, s.351.

⁸⁹ Sabri Sayari, "Turkish foreign policy in the post-Cold War era: The challenges of multiregionalism", *Journal of International Affairs*, 2000, C.54, S.1, s.173.

⁹⁰ "2018 Yılı Doğalgaz Piyasası Sektör Raporu", www.epdk.org.tr, (03.11.2019).

⁹¹ Yusuf Yazar, *Enerji İlişkileri Bağlamında Türkiye ve Orta Asya Ülkeleri*, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Ankara, 2011, s.21-23.

⁹² Barış Doster, "Türkiye'nin Enerjide Dışa Bağımlılığının Türkiye-Rusya İlişkilerine Etkileri", *Uluslararası Enerji ve Güvenlik Kongresi Bildiriler Kitabı*, Kocaeli, 2014, s. 607.

bir teşvik olarak görülebilir. Bu birlikteliğin ortaya çıkması durumunda Türk devletlerinin dünya siyasetinde daha güçlü olacağı düşünülmektedir.⁹³

Orta Asya, ABD dış politikasında da stratejik öneme sahiptir. SSCB'nin dağılmasının ardından, hem Rusya'nın "yakın çevre" politikası, hem de Avrupa Birliği'nin "Avrupa-Kafkasya-Asya Taşıma Koridoru" projeleriyle bölgeye yönelik ilginin artmasıyla, ABD de Orta Asya'da daha etkin politikalar yürütmeye başladı. ABD bu doğrultuda bölgedeki enerji kaynaklarında Rusya'nın etkinliği kırma çalışmalarına girmiştir. Bunu yaparken, Türkiye yanlısı bir politika izlemeye başlamıştır. Örneğin, Hazar enerji kaynaklarının Rusya üzerinden değil, Türkiye üzerinden aktarılmasını destekleme kararı almıştır.⁹⁴ ABD'nin politikalarında bir dönüm noktası olan 9/11'den sonra İslami köktencilere savaş açan ABD, Orta Asya ülkelerinde İslami köktenciliğin etkisinin yayılmasını önlemeye kararlıydı. Çünkü İslami köktenciliğin burada yayılması demek, Batı'nın Orta Asya ve Orta Doğu'da ciddi bir tehditle karşı karşıya kalması anlamına gelmekteydi. Orta Asya'dan Orta Doğu'ya ve buradan da Kuzey Afrika'ya uzanan büyük bir "İslam Fırtınası" bölgesi oluşmasından korkuluyordu. Bu nedenle ABD, demokratik ve laik Türkiye'nin etkisini bölgeye İslami köktenciliğin nüfuz etmesini durduracağını düşünerek desteklemiştir. ABD'nin bölgede Türkiye'ye destek vermesinin önemli faktörleri arasında NATO üyesi olması da vardır.⁹⁵

Demokratik bir olarak Türkiye hem dini hem kültürel anlamda Orta Asya ülkelerinde güçlü bir yakınlığa sahiptir. Türkiye'nin tüm bu özellikleri Türk Cumhuriyetleri için rol model olarak görülmesini sağlamıştır.⁹⁶ Türkiye'nin güçlü etnik ve kültürel bağlarına rağmen, Soğuk Savaş bitimine dek Orta Asya ile ilişkileri yok denecek kadar azdı.⁹⁷ Buna istisna olarak gösterilebilecek olay, zamanın cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın 1991 SSCB ziyaretinde sadece Moskova'yı değil, Kazakistan ve

⁹³ İlyas Doğan, "Ulusal Ve Uluslararası Alanda Değişen Algılar, Küreselleşme ve Türk Dünyası Değerlendirmesi", *Bölgesel ve Küresel Politikalarda Orta Asya*, M. Savaş Kafkasyalı (ed.), Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yayınları, Türkistan-Ankara, 2012, s.243.

⁹⁴ Çağrı Erhan, "ABD'nin Orta Asya Politikaları ve 11 Eylül'ün Etkileri", *Uluslararası İlişkiler*, 2004, C.1, S.3, s.130.

⁹⁵ Xing Guangcheng, "Security Issues in China's Relations with Central Asian States", *Ethnic Challenges Beyond Borders*, Yongjin Zhang- Rouben Azizian (ed.), Palgrave Macmillan, Londra, 1998, s. 209.

⁹⁶ Muhittin Ataman, "Leadership Change: Ozal Leadership and Restructuring in Turkish Foreign Policy", *Alternatives Journal*, 2002, C.1, S.1, s. 134.

⁹⁷ Sayari, s.173.

Azerbaycan'ı da ziyaret etmiş olmasıdır. Bu ziyaret sadece Orta Asya halklarıyla bir iletişim olarak kalmamış, yeni ortaya çıkacak olan cumhuriyetlere olan ilginin de artmasına önayak olmuştur. Bu ziyaret sonrasında Kazakistan cumhurbaşkanı da Türkiye'ye bir ziyaret gerçekleştirmiş, bunu Özbekistan ve Türkmenistan devlet başkanlarının ziyaretleri izlemiştir. Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle birlikte ise Türk Cumhuriyetleri ile Türkiye arasındaki bağ, Türkiye'nin yeni kurulan Türk Cumhuriyetlerini tanıyan ilk devlet olmasıyla güçlenmiştir.⁹⁸

Nye'a göre bir ülkenin yumuşak gücü onun kültürünün, siyasi ideallerinin ve politikasının çekiciliğinden gelmektedir. Kültürü yumuşak güç kaynakların başında sayan Nye, onu bir toplum için anlamlı olan değerler ve uygulamaların bütünü olarak tanımlamaktadır.⁹⁹ Bilimsel araştırmalar kültürün karar verme davranışlarına etki ettiğini göstermektedir. Kültürün bireyin karar verme sürecindeki etkisi, dış politika söz konusu olduğunda liderlerin karar verme süreçleri için de geçerlidir. Böylece, farklı ülkelerin toplumlarına kültürel anlamda etki ederek o ülkelerin dış politikalarına dolaylı bir etki yaratabilir.¹⁰⁰ Bu nedenle Türkiye'nin Orta Asya ile olan tarihsel ve kültürel bağları Türkiye'nin bu coğrafyadaki yumuşak güç kaynağı olarak değerlendirilebilir. Türk dili bu kültürel bağların en önemlileri arasında sayılabilir.

Türkiye'nin Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nde yumuşak gücü tarihi ve kültürel köklerinden gelmektedir. Türkiye'nin yeni kamu diplomasisi anlayışı bu coğrafyada bu yumuşak gücünü arttırma temeline dayanmaktadır.¹⁰¹ Bu nedenle, Türkiye'nin dış politikası ve aydınları açısından Orta Asya tarihî ve kültürel anlamda yüksek önem arz etmektedir. Bununla birlikte, Orta Asya Türkiye halkının ve dolayısıyla siyasilerinin gözünde yekpare bir bölge olarak görülmektedir. Bunun da nedeni, bölgedeki halkların tarihsel, kültürel, dini, siyasi, coğrafi, dilsel bağları ve benzerliklerinin birbiriyle iç içe geçmiş yapısından kaynaklanmaktadır. Türkiye kamuoyunun Orta Asya'ya karşı hassas

⁹⁸ Ataman, s.134.

⁹⁹ Nye, 2004a, s.11.

¹⁰⁰ Kadir, Sancak, "Yumuşak Güç Kaynağı Olarak Kültür ve Türkiye'nin Yumuşak Gücünde Kültür Faktörü", *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2016, C.2, S.4, s.24.

¹⁰¹ İbrahim Kalın, "Soft Power and Public Diplomacy in Turkey", *Perceptions*, 2011, C.16, S.3, s.10.

olmasının altında bölgenin coğrafi açıdan önemli olmasından ziyade, etnik Türklerin anavatanı yani Türk nüfusunun anayurdu olması yatmaktadır.¹⁰²

Orta Asya'daki temel kültürel ayrım steplerde veya çöllerde yaşayan göçebeler ve nehir kıyısında ya da ovalarda yerleşik hayat süren topluluklar arasındaydı. Yerel halklar arasında etnik veya dinsel bir ayrım bulunmamaktaydı. Burada yaşayan insanlar yerleşik ya da göçebe olmak üzere çoğunlukla Türk ve Müslümanlardı.¹⁰³ Göçebe topluluklar arasındaki farklar yanına güçlü etnik ve dini bağlar, bu yerleşik ve toplulukları birleştirecek kadar güçlü olmasa da SSCB döneminde uygulanan politikalar sonucunda farklılıklar genişleyerek çoğalmış ve farklı değerler benimseyen ayrı milliyetlerin oluşmasına neden olmuştur. Farklı ulusal kimliklerin ortaya çıkışını hedefleyen Sovyet politikaları günümüze kadar izlerini sürdürmektedir.¹⁰⁴ Örneğin, Orta Asya Türk bölgelerinde 19. yüzyıla kadar Türk lehçeleri konuşulurken Çağatay Türkçesi ortak yazı dili olarak kullanılmaktaydı. Ancak, Sovyetlerin bölgede kurduğu uzun süreli hâkimiyet döneminde, aslında aynı dilin farklı lehçelerine farklı dil muamelesi yapılması dolayısıyla topluluklar arasında da ayrışmalara yol açmıştır.¹⁰⁵ Rus yönetiminin farklı uluslar yaratma amacı güden milliyet politikasının bir etkisi de¹⁰⁶ aynı olan dilin farklı lehçelerini konuşan Orta Asya Türk Cumhuriyetleri arasında günümüzde Rusçanın ortak dil olarak kullanılmasıdır.

Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nde Rusçanın hala etkin olmasına karşın, Türkçe ile aynı kökende dillere sahip olunması Türkiye'nin yumuşak gücüne etki etmektedir. Amerika'nın dilini, kültürünü bir yumuşak güç kaynağı haline getirmesinde önemli rol oynayan Hollywood sineması, Türkiye'nin dünya çapında oldukça yaygın olarak izlenen Türk dizileri ile karşılaştırılabilir. Bugün dünyanın birçok yerinde izlenen Türk dizilerinin

¹⁰² M. Efe Çaman, M. Ali Akyurt, "Caucasus and Central Asia in Turkish Foreign Policy: The Time Has Come for a New Regional Policy", *Alternatives: Turkish Journal Of International Relations*, C.10, S.2&3, s.46.

¹⁰³ Shirin Akiner, "The Struggle for Identity", *After Empire: the Emerging Geopolitics of Central Asia*, Jed.C.Snyder (der.), University Press of the Pacific, Hawaii, s.5.

¹⁰⁴ Musaoğlu, s.263.

¹⁰⁵ Mahir Nakip, "Ön Söz", *Bölgesel ve Küresel Politikalarda Orta Asya*, M.Savaş Kafkasyalı (ed.), Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yayınları, Türkistan-Ankara, 2012, s.7

¹⁰⁶ Nuri Yılmaz- Gökmen Kılıçoğlu, "Kafkaslardaki Türk Dili ve Kültürünün Etkisi; Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Açısından Bölgedeki Siyasi Projeksiyonlar", *Yeni Türkiye*, C.21, s.180.

ihracatının yapıldığı ilk ülke Kazakistan'dır.¹⁰⁷ Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nde de oldukça yaygın olarak izlenen dizilerin bazılarının Anadolu'nun kardeşlik, misafirperverlik, samimiyet, hoşgörü gibi ortak değerlerini sergilemesini sempati oluşturmuştur.¹⁰⁸ Türk dizilerinin bölgede rağbet görmesinde dizilerde görülen karakterlerle izleyenlerin arasında kurulan benzerliklerin önemi açıktır. Seyircilerin etnik, dini ve kültürel benzerlikler göstermesi ilgiyi arttırmaktadır. Örneğin, Kazakistan'da yapılan bir anket sonucunda, Kazak, Özbek ve Uygur gibi Türk soylu katılımcıların Ruslara göre daha fazla Türk dizilerini takip ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırma sonucunda ortaya çıkan başka bir durum da, Türk dizilerini takip eden katılımcıların %94'ünün Türkçe öğrenmek istediğinin ortaya çıkmış olmasıdır.¹⁰⁹ Bunun yanı sıra, Türk kültürünü, modern yaşam tarzını gösteren bu diziler Türkiye'nin cazibesinin artmasına katkı sağlayacak, bununla birlikte dış politikada eş zamanlı uygulanacak politikalarla bu cazibe yumuşak güce destek olacaktır.¹¹⁰ Hatta yaşam tarzının yanında, Türk dizilerinin izleyici kitleleri üzerinde yapılan araştırmalarda dizi izleyicilerinin bu dizilerde sadece kültürel öğelerden değil, oyunların kullandıkları materyallerden de etkilendikleri tespiti yapılmıştır. Çoğunlukla kadın izleyici kitlesinin bu durumdan daha çok etkilendiği, kadınların ana karakterlerin giydiği kıyafetleri, taktığı takıları satın alma eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir.¹¹¹ Bu duruma, kadınların daha fazla dizi seyrettikleri faktörü etkili olabilir.¹¹² Türk dizileri, bu anlamda sadece kültürel diplomasi aracı değil, ekonomik yansımalara da sahiptir.

Türkiye'nin yumuşak gücünün dayandığı temellerden biri demokrasisidir. Tarihinde iniş ve çıkışları olmasına karşın Türkiye'nin demokrasisi yıllar içinde güçlenmiş, meşruiyetini kazanmış, dolayısıyla Türkiye'nin hem küresel hem bölgesel

¹⁰⁷ Jülide Karahan, "Türk Dizileri Hızlı ve Emin Adımlarla...",

<https://www.skylife.com/tr/2012-10/turk-dizileri-hizli-ve-emin-adimlarla>, (03.11.2019).

¹⁰⁸ Mehmet Said Arbatlı - İhsan Kurar, "Türk Dizilerinin Kazak-Türk Kültürel Etkileşimine ve Türkçenin Yaygınlaşmasına Etkisi", *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2015, C.10, S.2, s.39.

¹⁰⁹ Arbatlı-Kurar, s.45.

¹¹⁰ Kadir Sancak, "Yumuşak Güç Kaynağı Olarak Kültür ve Türkiye'nin Yumuşak Gücünde Kültür Faktörü", *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2016, C.2, S.4, s.24.

¹¹¹ Tahir Karaboğa, "Dizi İzleyicilerinin Televizyon Dizilerinde Sunulan Tüketim Unsurlarına Yönelik Eğilimleri", *Akademik Sosyal Araştırma Dergisi*, 2016, C.4, s.27, s.198.

¹¹² Dilek Penpece-Elife Yılmaz, "Demografik Değişkenler ve Dizi Türünün Dizi Tanıtım Mecralarına Etkisi Üzerine Bir Araştırma", *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 2014, C.2, s.1, s.3.

ölçekte önemli bir aktör olmasını sağlamıştır.¹¹³ Nye demokrasi, insan hakları ve kişisel değerler gibi olguların cezbedici, hayranlık uyandırıcı olduğunu belirtmektedir.¹¹⁴

Dış politikada barışçıl yöntemler kullanmak ve aktif bir politika izleyerek gündemi belirlemek yumuşak güç kullanım örnekleridir.¹¹⁵ Kurtuluş Savaşının ardından yeni devletin inşası sırasında Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni diplomatik ilişkiler kurmaya da ihtiyacı vardı. Yabancı devletlerle iyi ilişkiler kurmaya çalışan Atatürk barışçıl bir dil kullanmıştır. Ulusa yaptığı bir konuşmasında ifade ettiği gibi politikasının temel değeri olan “Yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesini ortaya koymuştur. Aynı konuşmasında, Atatürk eğer hayati bir durum söz konusu değilse, harbi cinayet olarak gördüğünü belirtmektedir. Bu sözler Atatürk dönemi barışçıl Türk dış politikasını desteklemektedir.¹¹⁶

Büyük bir savaşın ardından bağımsızlığını sürdürme gayreti içerisinde olan Türkiye barışı korumayı öncelikli görmektedir. Atatürk'ün bu barışçıl siyaseti ışığında Sovyetler Birliği, İtalya, İran, Afganistan gibi ülkelerle dostluk anlaşmaları imzalanmıştır. Ayrıca, Türkiye bu dönemde Atatürk'ün “cihanda sulh” politikasıyla benzer bir amaca hizmet eden Milletler Cemiyeti'ne de dâhil olmuştur. Daha sonra patlak veren İkinci Dünya Savaşının da dışında kalmayı başarmıştır.¹¹⁷ Türkiye'nin etkin olarak yürüttüğü arabulucuk faaliyetleri de milletler arası sorunların barışçıl yollarla çözülmesi yönündeki çabalarının başka bir göstergesidir.¹¹⁸

2. TÜRKİYE’NİN ORTA ASYA’DA KAMU DİPLOMASİSİ KURUMLARI

Bu başlık altında öncelikle çalışmanın ilgi alanı olan Orta Asya Türk Cumhuriyetleri’nde Türkiye’nin kamu diplomasisi çalışmalarına genel bir bakış oluşturulması amacıyla bölgedeki kamu diplomasisi kurumları incelenmiştir.

¹¹³ Kalın, 2011, s.9.

¹¹⁴ Nye, 2004a, s.6.

¹¹⁵ Nye, 2004a, s.9-14.

¹¹⁶ Akşin, 1999, s.275; aktaran Mehmet Özalper, “Türkiye’nin Bölgesel Barış Girişimleri Ekseninde 17 Ekim 1933 Tarihli Türkiye-Romanya Dostluk, Saldırmazlık, Hakemlik Ve Uzlaştırma Antlaşması”, *Tarih Okulu Dergisi*, 2019, c.12, s.38, s.147.

¹¹⁷ Gonca Yıldırım, *Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi*, Beta, İstanbul, 2015, s.265-6.

¹¹⁸ Dışişleri Bakanlığı Resmi Web Sitesi, “Uyuşmazlıkların Çözümü ve Arabuluculuk”, <http://www.mfa.gov.tr/uyusmazliklarin-cozumu-ve-arabuluculuk.tr.mfa>, (3.11.2019).

2.1. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA)

Soğuk Savaşın ardından yalnızca güç dengelerinde değişimler gerçekleşmemiş aynı zamanda aktörler de bu değişimden payını almıştır. Devletlerin yanı sıra uluslararası kuruluşlar da uluslararası politikada söz sahibi olduğu gibi devletlerin dış politikalarında da etkili olabilmektedirler. Uluslararası kuruluşlar bağımsız hareket edebildiği gibi aynı zamanda uluslararası kuruluşların etkisinin devletlerin dış politikalarının uygulama alanı da olabilir.¹¹⁹

Dış yardımlar önemli bir dış politika aracı olagelmıştır. Uygulanan bölgede bir itibar çalışması olarak düşünülebilecek olan kalkınma yardımları, uzun soluklu bir programda yürütüldüğünde uygulanan ülke veya bölgede ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel ilişkilerin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Dış yardımlar, ulusal ve uluslararası çıkarlar gözetilerek stratejik bir plan çerçevesinde yönetildiğinde bölgede uygulayıcı devletin cazibesinin artırılacağı düşünülmektedir.¹²⁰

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nin 1991 yılında dağılmasıyla 14 yeni devlet ortaya çıkmıştır. Bu devletler arasında yer alan Türk Cumhuriyetlerini ilk tanıyan ülke Türkiye olmuştur. Yeni kurulan Türk Cumhuriyetleri'nin uluslararası sisteme ayak uydurabilmesi için hukuk sistemlerini, demokrasi sistemlerini ve toplumun diğer ihtiyaçlarını gidermek zorunda kalmışlardır. Bunları sağlamak için gerekli olan maddi imkânlarla, tecrübeye ve teknik bilgiye yeterince sahip değildiler.¹²¹ Türkiye soydaşlarının bu ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli yardımı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı aracılığıyla uygulamaya başlamıştır. TİKA, Türk Cumhuriyetleri'nin kendi toplumsal kurumlarını ve kendi kimliğini oluşturması, politik ve kültürel hakların gelişmesi, teknik alanlarda yaşanan sorunlar konusunda ihtiyaçların giderilmesi amaçlarıyla kurulmuştur.

¹¹⁹ Tuncay Kardaş-Ramazan Erdağ, "Bir Dış Politika Aracı Olarak TİKA", *Akademik İncelemeler Dergisi*, 2012, C.7, S.1, s.169.

¹²⁰ Abdullah Özkan, "Türkiye'nin Kalkınma Yardımlarında Kamu Diplomasisi Perspektifi", <https://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/97-tuerkiyenin-kalknma-yardmlarnda-kamu-diplomasisi-perspektifi>, (3.11.2019).

¹²¹ Ali Çiçek-Ömer N. Baykal-Erkan Arslan, "Türkiye'nin Türk Dünyası Vizyonu: TİKA Faaliyetleri Üzerinden Bir İnceleme", *Uluslararası Orta Asya Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Ercan Oktay-Metin Aksoy-Faruk Karaman (ed.), Bışkek, 2018, s.388.

Aynı zamanda Türk dilinin konuşulduğu bu ülkelerde, ekonomik, ticari, sosyal, kültürel, eğitim alanlarında projeler geliştirmek de hedefleri arasında yer almaktadır.¹²²

TİKA, 24 Ocak 1992 tarihli Bakanlar Kurulu kararının 27 Ocak 1992 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanmasıyla Dışişleri Bakanlığı'na bağlı bir teşkilat olarak kurulmuştur. Ancak, 1999'da alınan kararla Dışişleri Bakanlığından ayrılmıştır. 2001 yılında 4668 sayılı kanun ile görev ve sorumlulukları belirlenmiş daha sonra Başbakanlığa bağlanmıştır. 2001 tarihli 4668 yasası gereğince, TİKA söz konusu ülkelerin kalkınma ihtiyaçları ve hedeflerini, yapılabilecek işbirliği ve yardım konuları ülkemizin önceliklerini de göz önünde bulundurarak belirlemeli, gerekli program ve projeleri hazırlamalıdır. Ekonomik, ticari, teknik, sosyal, kültürel ve eğitim konularında işbirliğini geliştirecek çalışmalar yapmalı ve pazar ekonomisine geçiş aşamasında desteklemelidir. Ayrıca, TİKA'nın bu amaçlar çerçevesinde işbirliğinin geliştirilmesi, kalkınma desteği sağlanması ve insani yardım kapsamında uygulayacağı programlar da yer almıştır. Bunların arasında sektörlerde kurumsal yapıların oluşturulması, tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi, alt yapıların iyileştirilmesinin yanı sıra ortak tarih ve kültür varlıklarının korunması, Türkçe'nin kullanımının yaygınlaştırılması, kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ile enformasyon, tanıtım ve yayın faaliyetleri yer almaktadır.¹²³

TİKA kuruluşu itibarıyla Türk Dilinin konuşulduğu ülkelerde ve komşu ülkeler de faaliyet göstermeyi hedeflediye de günümüz 59 ülkede 61 koordinasyon ofisiyle Asya, Afrika ve Avrupa'da 150 ülkede görev yapmaktadır. TİKA'nın sosyal altyapı ve hizmetler, ekonomik altyapı ve hizmetler, üretim ve diğer sektörlerde 1992'den günümüze kadar uyguladığı projelerin sayısı 26.000'i geçmektedir.¹²⁴ Fakat TİKA'nın faaliyetlerini 1992-2002 arası Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nde yürüttüğünü ve 2002 sonrası dönemde dünyaya açıldığını ve faaliyet alanını iş birliği ve yardım çerçevesine taşıdığını belirtmek gerekir. Türk dünyasına yapılan yardımın büyük bir kısmı ise Türk Cumhuriyetleri'nin henüz yeni kurulduğu dönemde, 1992 yılında verilmiştir. 1992 yılında Özbekistan'a 755 milyon, Kazakistan'a 216 milyon, Türkmenistan'a 94.5 milyon, Azerbaycan'a 37 milyon dolar verilirken ve 26 milyon ile en düşük payı alan Kırgızistan olmuştur. Genel çerçevede bakıldığında 1992'den sonra yardımlar kısmen azalmış olsa

¹²² TİKA, "Hakkımızda", www.tika.gov.tr (03.11.2019).

¹²³ TİKA, "2004 Faaliyet Raporu", s.17.

¹²⁴ TİKA, "Hakkımızda", www.tika.gov.tr (03.11.2019).

da 2002'ye kadar yapılan yardımlar büyük oranda soydaş ülkelere yapılmış, 1992 ve 2002 yılları arasındaki on yıllık süreçte TİKA toplam 2346, yıllık olarak ortalama 256 projeyi ve etkinliği hayata geçirmiştir. 2017 yılı TİKA bölgesel harcamalarının dağılımında Orta Asya ve Kafkaslar'ın payı %26,21 iken Orta Doğu ve Afrika'nın yüzdelik payı 44,49 ile en büyük orana sahiptir. TİKA yardımlarında Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nin oranının eskiye nazaran daha düşük olmasından verilen önemin azalması anlamı çıkarılabilir. Ancak Orta Asya'da faaliyet gösteren tek kamu kuruluşunun TİKA olmadığı unutulmamalıdır.¹²⁵

2.2. Yunus Emre Enstitüsü (YEE)

Yunus Emre Enstitüsü Türkiye'nin önemli kamu diplomasisi kurumlarından biridir. Türkiye SSCB'nin yıkılmasıyla kurulan Türk Cumhuriyetleri'ne TİKA vasıtasıyla birçok sektörde ekonomik, teknik, altyapısal, eğitim amaçlı, sosyal, kültürel alanlarda yardım etmiştir. TİKA zamanla görev yapılan bölgelerdeki gereksinimler ışığında teknik, altyapısal ve ekonomik alandaki faaliyetlerini yoğunlaştırmış, ilerleyen yıllarda Türk dili ve kültürünün yayılması hedefine cevap verecek bir kurum ihtiyacı ortaya çıkmıştır.¹²⁶

Yunus Emre Vakfı 5653 sayılı kanunla 2007 yılında kurulan bir vakıftır. Yunus Emre Vakfı "Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak; bununla ilgili bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak; Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek; Türkiye'nin diğer ülkeler ile kültürel alışverişini artırıp dostluğunu geliştirmek amacıyla kurulmuştur".¹²⁷

Yunus Emre Enstitüsü TİKA'nın kültürel alanda yürüttüğü bazı projeleri de devir almıştır. TİKA'nın eğitim alanında başlattığı önemli projelerden biri olan Türkoloji projesi güzel bir örnek sayılabilir. Türkoloji projesi 2000 yılında başlatılmış, Türk dili ve kültürünün yaygınlaştırılmasını, ortak zeminin oluşturulmasını iletişimin geliştirilmesini hedefleyen kapsayıcı bir projedir. 2007 yılına kadar Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Tataristan Özerk Cumhuriyeti'nin de içinde bulunduğu 21 ülkede 32 üniversiteyle

¹²⁵ Çiçek-Baykal-Arslan, s.394.

¹²⁶ Süleyman Çağrı Güzel, "Dış Yardımlarda Destekleyici Bir Unsur Olarak Kültürel Diplomasi Ve Yunus Emre Enstitüsü Örneği", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2016, C. 30, S. 2, s.354.

¹²⁷ Yunus Emre Enstitüsü, "2017 Faaliyet Raporu", s.9

işbirliği 11 tane Türk Dili Edebiyatı Bölümü, 21 tane Türk Dili ve Kültür Merkezi'nde Türkçe Okutmanlığı ve bir adet Türkçe sınıf öğretmenliği bölümü açılmıştır.¹²⁸ 2011 yılında imzalanan protokolün ardından 2000 yılından itibaren TİKA tarafından yürütülen proje Yunus Emre Enstitüsü'ne devredilmiştir.¹²⁹ 2017 yılı itibariyle ise 50 ülkede 100 adet Türkoloji bölümü eğitim vermektedir.¹³⁰

Ülkelerdeki üniversiteler işbirliği ile açılan Türkoloji bölümlerinin dışında Türk dili eğitimini Yunus Emre Enstitüsünün Kültür Merkezleri aracılığıyla verilmektedir. 2017 yıl itibariyle, 46 ülkede 56 kültür merkezinde Türkçe öğretmek ve yaygınlaştırmak amacıyla eğitimler verilmektedir. Çeşitli sertifika programları, kurslar ve etkinlikler aracılığıyla Türk tarihinin, kültürünün, sanatının, müziğinin tanıtılması adına projeler gerçekleştirilmektedir. Türkçe eğitiminde Yunus Emre Enstitüsü'nün önemli çalışmalarından bir de Türkçe Eğitim Portalıdır. Türkçe Eğitim Portalı internet üzerinden ücretsiz Türkçe derslerinin alınabileceği, 2017 yılında kurulmuş ve ilk yılında 100 bini aşkın kullanıcının faydalandığı bir ağıdır.¹³¹ Yunus Emre Enstitüsünün önemli projelerinden biri de 2012'de başlamış bulunan 100 Türkiye Kütüphanesi projesidir. Türkiye kütüphaneleri 2013 yılı itibariyle sayıları 25'i bulmuştur.¹³² Bu kapsamda Kazakistan'ın Nursultan kentinde de iki Türkiye Kütüphanesi açılmıştır.¹³³ 2015 itibariyle ise Türkiye Kütüphanelerinin sayısı 65'e çıkmıştır.¹³⁴

Yunus Emre Enstitüsü her ne kadar Türkoloji ve diğer projeleriyle Orta Asya'da faaliyetlerini sürdürse de Orta Asya'da soydaş ülkelerden yalnızca Kazakistan'da Kültür Merkezi bulundurmaktadır. 2016 yılında Ankara'da düzenlenen Bağımsızlığın 25. Yılında Türk Cumhuriyetleri Sempozyumu'ndaki konuşmasında, Yunus Emre Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Şeref Ateş Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesiyle işbirliği ve tanıtım protokolü imzalandığını belirtmiş, Türkmenistan ve Özbekistan ile Kültür Merkezleri için müzakerelerin sürdürüldüğüne dikkat çekmiştir.¹³⁵

¹²⁸ TİKA, "2007 Faaliyet Raporu", s.121.

¹²⁹ TİKA, "Türkoloji Projesi Tek Elde Toplanıyor", www.tika.gov.tr, (03.11.2019).

¹³⁰ Yunus Emre Enstitüsü, "2017 Faaliyet Raporu", s.9.

¹³¹ Yunus Emre Enstitüsü, "2017 Faaliyet Raporu", s.7.

¹³² "Saraybosna'da Türkiye Kütüphanesi Açıldı", *Yunus Emre Bülteni*, 2013, s.22.

¹³³ "Türk Dünyasında Yunus Emre Enstitüsü", www.yee.gov.tr, (03.11.2019).

¹³⁴ Yunus Emre Enstitüsü, "2015 Faaliyet Raporu", s.123.

¹³⁵ "Türk Dünyasında Yunus Emre Enstitüsü", www.yee.gov.tr, (03.11.2019).

2.3. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) 2010 yılının Nisan ayında kurulmuştur. Yurtdışındaki Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, kardeş topluluklar ve yurtdışından Türkiye'ye gelen uluslararası burslu öğrenciler için yapılan çalışmaları koordine etmek, bu bağlamda organize edilen faaliyetleri ve hizmetleri geliştirmek adına çalışmalar yürütür.

YTB'nin hedeflerine bakıldığında üç temelde olduğu görülebilir. İlk olarak yurtdışında yaşayan T.C. vatandaşlarının sosyal ve kültürel bağlarının güçlendirilmesi için çalışmalar yapmayı hedefler. Bu çerçevede, yurtdışında yaşayan çocuk ve gençlerin anadillerini öğrenmeleri ve kültürel değerlerini tanımaları ve vatandaşların akademik, sosyal ve kültürel gelişimlerini destekleyecek projeler yürütür. İkinci amaç ise, Orta Asya'ya yönelik kamu diplomasisi açısından oldukça anlamlı olan, Türkiye'nin tarihi ve kültürel bağlarının bulunduğu kişi ve toplumlarla işbirliğinin geliştirilmesidir. Bu bağlamda, akraba topluluklarından Türkiye'de eğitim almış ve ülkesine geri dönmüş mezunların kendi aralarında ve Türkiye ile arasındaki bağı koparmamak adına çalışmalar yapılmakta ve projelere destek verilmektedir. Yine topluluklarla kültürel etkileşimi sürdürmek ve eğitimde işbirliğine yönelik çalışmalar yapmak için projelere destek verilmektedir.¹³⁶ Buna örnek olarak, 2018 yılında Kazakistan'da düzenlenen Türk Dünyası Gençler Yaz Okulu projesi verilebilir. Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesinde YTB'nin desteğiyle verilen kurs kapsamında Türk Dünyasından çeşitli ülke ve şehirlerden gelen katılımcılar Türkistan, Çimkent, Arslan Bab gibi şehir ve bölgelerin yanı sıra Kırgızistan ve Özbekistan turlarıyla Türk tarihi ve kültürü açısından değerli mirasları tanımıştır.¹³⁷ 2018 yılında yine YTB desteğiyle gerçekleşen, 18 farklı ülkeden Türk Dünyası temsilcilerinin katıldığı Uluslararası Türk Kültürü ve Medeniyeti Kongresi gerçekleştirilmiştir. "Dilde, fikirde, işte birlik" ilkesi çerçevesinde Bursa'da gerçekleştirilen kongrede birçok alandan bilim insanlarının akademik çalışmalarına yer verilmiştir. Ayrıca, Türk kültür, sanat ve edebiyatını barındıran etkinlikler de düzenlenmiştir.¹³⁸ Üçüncü olarak, Türkiye'de eğitim görece yabancı öğrencilere burs

¹³⁶ YTB, "2019 Yılı Performans Raporu", s.14

¹³⁷ YTB, "2018 Yılı Faaliyet Raporu", s.48

¹³⁸ YTB, "2018 Yılı Faaliyet Raporu", s.49

ve rehberlik hizmeti sunmayı amaçlamaktadır. Türkiye'nin önceliklerine yönelik planlama yaparak tanıtım ve seçim faaliyetlerini yürütmektedir. Burs verilen öğrencilerin sosyal, kültürel ve mesleki donanımlarının güçlendirilmesi hedeflenir.¹³⁹

2.4. Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı (TDİB)

Önce çarlık rejimi daha sonra SSCB yönetimi altında yaşayan Orta Asya Türkleri inançlarını özgürce yaşayamamış, bu anlamda gerekli kurum ve kuruluşlara sahip olamamışlardır. SSCB'nin dağılması ile birlikte yeni döneme geçen Türk Cumhuriyetleri vatandaşlarının inançlarını sürdürmeleri için gerekli kurum ve kuruluşların oluşması, bilgilenmesi ve insan kaynağının sağlanması adına Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı (TDİB) devreye girmiştir. Bu bağlamda, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kırgızistan, Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan'da din hizmetleri sunduğu çeşitli boyutlarda merkezleri bulunmaktadır.¹⁴⁰

Diyanet İşleri Başkanlığı içinde oluşturulan Avrasya Ülkeleri Daire Başkanlığı'nın görevleri arasında ilgili ülkelerde soydaş ve dindaşların dini ihtiyaçlarını belirlemek, din görevlisi taleplerini değerlendirmek ve din hizmeti sunmak yer almaktadır. Ramazan ayı vb. zamanlarda etkinlikler düzenlemektedir.¹⁴¹

TDİB, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nde birçok camii yaptırmıştır. Kazakistan örneğinde; Belbudak, Hoca Ahmet Yesevi Camii ve Külliyesi, Hoca Ahmet Yesevi Camii, Talgar Camii. TDİB yalnızca dini hizmetleri ile değil, ayrıca eğitim alanındaki faaliyetleriyle de anılmalıdır. Söz konusu ülkelerde, Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte yürütülen çalışmalar sonucunda İmam Hatip Liseleri ve İlahiyat Fakülteleri açılarak, işletilmektedir.¹⁴²

¹³⁹ YTB, "2019 Performans Raporu", s. 14

¹⁴⁰ DİB, "Dış Temsilcilikler", <http://disiliskiler.diyamet.gov.tr/kategoriler/yurt-d%C4%B1%C5%9F%C4%B1-temsilcilikler> (03.11.2019).

¹⁴¹ DİB, "Avrasya Ülkeleri Daire Başkanlığı Görevleri", <https://disiliskiler.diyamet.gov.tr/sayfa/49/Avrasya-Ulkeleri-Daire-Baskanligi-gorebleri>, (03.11.2019).

¹⁴² Ayhan N. Yılmaz-Gökmen Kılıçoğlu, "Türkiye'nin Orta Asya'daki Yumuşak Gücü ve Kamu Diplomasisi Uygulamalarının Analizi", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 2018, c.119, s.235, s.160.

2.5. Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT)

Medya, ülkelerin uluslararası imajının oluşturulmasında olduğu gibi, kamu diplomasisi faaliyetlerinde de oldukça önemli bir konumda yer almaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) uluslararası yayıncılık yapmasıyla Türkiye'nin kamu diplomasisi açısından büyük öneme sahiptir. TRT Türkiye'nin devlet adına radyo ve televizyon yayını yapan kamu kurumudur. 1964 yılında kurulan TRT, 1986 yılında TRT-2 ile genişletilmiş, daha sonra bu genişleme ilerleyen yıllarda TRT-3, GAP-TV, TRT-4 ile devam etmiştir. 1990'da Avrupa'da yaşayan vatandaşlar için TRT-INT yayınlanmaya başlamıştır. Kafkasya ve Orta Asya'ya yayın yapmak amacıyla daha sonra TRT Avrasya kanalı yayın hayatına başlamıştır. 2001 yılında ise TRT Avrasya yayına TRT Türk adı altında devam etmiştir.¹⁴³

TRT Avrasya'nın yerini günümüzde, 2009 yılında yayın yapmaya başlayan TRT Avaz almıştır. Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi, Kazak Türkçesi, Kırgız Türkçesi, Özbek Türkçesi ve Türkmen Türkçesi programlar yapmaktadır. TRT Avaz yayın akışı incelendiğinde altı dilin her birinde, ayrıca ek olarak Rusça haber programı yapıldığı görülmektedir. TRT Avaz'da yayınlanan programlar arasında sadece Türkiye'nin değil, yayın yapılan ülkelerdeki ortak kültür miraslarını ve öğelerini, yemek kültürlerini ve yaşam tarzlarını içeren belgesel niteliğinde programlar da yer almaktadır. TRT Avaz bu yolla soydaş halklar arasında bir "kültür köprüsü" olma iddiasındadır.¹⁴⁴

TRT Avaz kurumun yalnızca bu bölge odaklı olan, Türk Cumhuriyetleri ile bağlarımızı her açıdan güçlendirmeye ve her ülkeden seyredebilmeye odaklı bir kanaldır. Fakat TRT'nin diğer kanallarının da bölgede yayınlanabilmesi tekdüzelikten sıyrılmak açısından önemli sayılabilir. TRT de bu doğrultuda Orta Asya'da diğer TRT kanallarının da izlenmesini sağlayacak bir anlaşmaya imza atmıştır. Bu anlaşma üzerine, 1 Aralık 2012'den beri, Orta Asya'da yalnızca TRT Avaz değil, aynı zamanda TRT ÇOCUK, TRT TÜRK, TRT ANADOLU kanalları ve TRT FM ile TSR radyo kanalları da yayın yapmaktadır.¹⁴⁵

¹⁴³ TRT, "Tarihçe", <https://www.trt.net.tr/Kurumsal/tarihce.aspx> (3.11.2019).

¹⁴⁴ TRTAVAZ, "Hakkımızda", <https://www.trtavaz.com.tr/hakkimizda>, (3.11.2019).

¹⁴⁵ TRT, "TRT Yamal Uydusunda", <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/trt-yamal-uydusunda-65982.html>, (3.11.2019).

2.6. Öğrenci Değişim Programları ve Eğitim Kurumları

SSCB'nin dağılmasının ardından Orta Asya Türk Dış Politikasında farklı bir konumda yer almıştır. Türkiye çeşitli kurum ve kuruluşlarıyla Orta Asya'daki soydaş ülkelere farklı alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da destek vermeye başlamıştır. Bu anlamda, 1992 yılında Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Kafkasya'da Azerbaycan'a yönelik Büyük Öğrenci Projesi (BÖP) başlatılmıştır. Bu projeye, Türkiye yeni kurulan bu ülkelerde eğitim düzeyini arttırmanın ve insan kaynağına destek vermenin yanı sıra, bu ülkelerdeki olumlu imajına katkı sağlayacak insan gücünün oluşturulmasını ve de soydaşlarla dostluğun geliştirilmesini hedeflemiştir. 1992 yılında başlayan BÖP kapsamında Türkiye'ye ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında eğitim görmeye gelen öğrencilerin Türkçe öğrenmesi görevi Ankara Üniversitesi Türkçe Öğretim Merkezlerine (TÖMER) verilmiştir. BÖP dışında, söz konusu ülkelerde T.C. MEB'e bağlı 12 adet ilk ve orta öğrenim seviyesinde okul açılmış ve günümüzde hala faaliyet göstermektedir. Kazakistan ve Kırgızistan'da işbirliği çerçevesinde kurulmuş anadile ek olarak Türkçe de eğitim veren üniversiteler açılmıştır.

146

1992-1993 eğitim yılında başlamış olan BÖP ve farklı kurumlar tarafından verilen burslar durağan ve karmaşık yapısı nedeniyle, YTB tarafından "Türkiye Bursları" adı altında bir araya toplanmıştır. 2012'de uygulanmaya başlayan Türkiye Bursları, kendi içinde kategorilere ayrılmıştır. "Türk Dili Konuşan Ülkeler Lisans Bursu" bu kategorilerden birisidir. Bu burs programı Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Kafkasya'da Azerbaycan'ı kapsamına almaktadır.¹⁴⁷

¹⁴⁶ Yüksel Kavak-Gülsün A. Baskan, "Türkiye'nin Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Topluluklarına Yönelik Eğitim Politika ve Uygulamaları", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2001, C.20, S.20, s.96.

¹⁴⁷ Türkiye Bursları, "Hakkımızda", <https://turkiyeburslari.gov.tr>, (3.11.2019).

3. TÜRKİYE’NİN KIRGIZİSTAN’DA KAMU DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ

Çalışmanın spesifik ilgi alanı olan Kırgızistan’da Türkiye’nin kamu diplomasisi faaliyetlerinin incelenmesi yapılacak araştırma için önemli ön bilgiler sunacaktır. Buradan yola çıkılarak, bu başlık altında öncelikle Türkiye ve Kırgızistan arasındaki ilişkiler kısaca ele alınmıştır. Daha sonra ise, Türkiye’nin kamu diplomasisi kurumlarının Kırgızistan’daki uygulamalarına yer verilmiştir.

3.1. Genel Hatlarıyla Türkiye-Kırgızistan İlişkileri

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği’nin dağılmasına kadar dünya siyasetinde önemli bir yeri olmayan Orta Asya Türk Cumhuriyetleri, coğrafi konumlarının önemi, sahip olduğu enerji kaynakları, yeni pazar alanları gibi birçok yönden önem arz etmeye başlamıştır. Bu ülkelerden biri olan Kırgızistan’ın kanıtlanmış enerji rezervlerine bakıldığında, beş milyon ton petrol rezervi, altı milyon metre küp doğal gaz rezervi, 812 milyon ton kömür rezervi burada bulunmaktadır. Özellikle tüketim hacminin düşük olması, yüksek ithalat potansiyeli açısından, bölgedeki kaynakların önemini arttırmaktadır. Bunların dışında, doğal kaynak bazında Kırgızistan’ın bölgede üstün olduğu konu ise sahip olduğu hidroelektrik enerji potansiyelidir. Kırgızistan’ın sahip olduğu öngörülen hidroelektrik potansiyeli yıllık 55 terawatt saattir. Hidroelektriğin sürdürülebilirliğinin fosil yakıtlara göre üstünlüğü göz önünde bulundurulduğunda, gelecekte, hem iklim değişikliği politikalarında, hem enerji güvenliği politikalarında Kırgızistan’ın önemini arttıracığı söylenebilir.¹⁴⁸

Bağımsızlığını ilan eden Kırgızistan’ı tanıyan ilk ülke Türkiye olmuştur. 1992 yılında Bişkek ve Ankara’da olmak üzere büyükelçilikler açılmış ve diplomatik ilişkiler geliştirilmeye başlanmıştır. Kırgızistan için Türkiye’nin önemi yalnızca bu eksenle yatmamakta, ayrıca Türkiye’nin nüfus çoğunluğunun Müslüman olması ve beraberinde laik ve demokratik bir ülke olması da, Kırgızistan dış siyasetinde Türkiye’nin bir model olarak önemini pekiştirmektedir. Türkiye Kırgızistan ilişkilerinde, iki ülke arasındaki tarihi, kültürel ve etnik bağların da kolaylık sağlayıcı bir yönü bulunmaktadır.¹⁴⁹ 2017

¹⁴⁸ Yazar, 22-25.

¹⁴⁹ Giray Saynur Derman, “Kırgızistan’ın Türkiye İle İlişkileri”, https://tasam.org/tr-TR/Icerik/26751/kirgizistanin_kuresel_ve_bolgesel_gucler_ile_iliskilerine_genel_bakis, (3.11.2019).

yılında Kırgızistan başkenti Bişkek’te yapılan Türk Filmleri Haftasında, dönemin Kırgızistan Büyükelçisi kardeş ülke olarak adlandırdığı Türkiye için “Bizim tarihimiz, dilimiz ve dinimiz bir, kültürümüz bir, alış veriş yapmaya gittiysek pazarımız bir, ölürsek mezarımız bir” yorumuyla bu fikri desteklemiştir.¹⁵⁰

1992’den bu yana iki ülke arasında devam eden ilişkiler “Stratejik Ortaklık” boyutuna gelmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı bu stratejik ortaklığın belgeleri olarak 1997 yılında imzalanan “Ebedi Dostluk ve İşbirliği Anlaşmasını”, 1999 yılında yayımlanan “Türkiye ve Kırgızistan: Birlikte 21. Yüzyıla” bildirisini ve 2011 yılında imzalanan Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi (YDSK) Kurulmasına İlişkin Ortak Açıklamayı işaret etmektedir.¹⁵¹ 1992 yılından itibaren iki ülke arasında üst düzeyde yaklaşık otuz ziyaret gerçekleşmiştir.¹⁵² Bu ziyaretler kapsamında, Kırgızistan Cumhurbaşkanı Akayev’in 1999 Ankara ziyaretinde “Türkiye ile Kırgızistan: Birlikte 21. Yüzyıla Elele Ortak Bildirisi” ve 2000 yılında Türkiye Cumhurbaşkanı Sezer’in Kırgızistan ziyareti sırasında “İşbirliği Konusunda Ortak Bildiri’sini” imzalanmıştır. 2011 yılında Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyinin kurulmasına ilişkin karar alınarak, ortak açıklamaya imza atılmıştır. Sezer’in Kırgızistan ziyareti sırasında, “Terörizme Karşı Mücadelede İşbirliği” bildirisi imzalanmıştır.¹⁵³ Bu bildiriye göre, Kırgızistan’a değeri 4.4 milyonu bulan askeri teknik araç desteğinde bulunulmuştur.¹⁵⁴

Türkiye ile Kırgızistan arasındaki ilişkiler ticari anlamda da değer kazanmıştır. 1991 yılında Kırgızistan’ın bağımsızlığını kazanmasından başlayarak, iki ülke arasında ekonomik ve ticari ilişkilerin gelişmesi amacıyla çeşitli anlaşma ve protokoller imzalanmıştır. 1991’de ilk kez Ankara’da Ekonomik ve Ticari İşbirliğine dair protokole imza atılmıştır. Bu protokolü, 1992 yılında imzalanan Yatırımların Karşılıklı Korunması ve Teşviki anlaşması izlemiştir. Bu anlaşmanın varlığı, Kırgızistan’a yapılan doğrudan yabancı yatırımların ivmesini arttırmıştır. 2006 yılında yaklaşık 12 milyon dolar yatırım

¹⁵⁰ Bedir Acar, “Kardeş ülke Kırgızistan’da Türk filmleri coşkusu”, *Star Haber*, <https://www.star.com.tr/kultur-sanat/kardes-ulke-kirgizistanda-turk-filmleri-coskusu-haber-1239388/>, (3.11.2019).

¹⁵¹ Dış İşleri Bakanlığı, “Türkiye - Kırgızistan Siyasi İlişkileri”, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-kirgizistan-cumhuriyeti-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (3.11.2019)

¹⁵² Buket Önal, “Türkiye’nin Orta Asya’da Uyguladığı Kamu ve Kültür Diplomasisi Politikaları”, *Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler*, Ayhan Nuri Yılmaz-Gökmen Kılıçoğlu(ed.), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2008, s.72.

¹⁵³ “Cumhurbaşkanı’nın Uçağında Arıza”, <http://arsiv.ntv.com.tr/news/37715.asp#TOP>, (3.11.2019).

¹⁵⁴ Önal, s.72.

Kırgızistan’a en fazla yabancı yatırım Türkiye’den gitmiştir. 2009’da bu rakam daha da artarak 37 milyon dolara kadar ulaşmıştır. Ne var ki, yabancı sermayeyi teşvikle ilgili bir mevzuatın bulunmaması yatırımcıların daha çekingen davranmasına neden olmaktadır. Siyasi belirsizliklerin olmasıyla birlikte benzer sorunların aşılması halinde yatırımların artabileceği düşünülmektedir.¹⁵⁵

3.2. Türkiye’nin Kırgızistan’da Kamu Diplomasisi Faaliyetleri

Diğer Orta Asya ülkelerinde olduğu gibi, sosyalist rejimle Moskova merkezli yönetilen Kırgızistan, bağımsızlığını kazanmasının ardından birçok alanda yeniden yapılanmaya ihtiyaç duymaktaydı. Türkiye bir geçiş döneminde olan Kırgızistan’a, kurumları aracılığıyla altyapı, teknik destek, eğitim, sağlık, sosyal, tarım, güvenlik, ekonomi gibi alanlarında yardımlarda bulunmuştur.

Türkiye’nin en önemli kamu diplomasisi kurumlarından biri olan TİKA 1992 yılından bu yana Kırgızistan’ın Bışkek kentinde bulunan ofisi ile aktif olarak faaliyet göstermektedir. Ayrıca, Bışkek Program Koordinasyon Ofisi, TİKA’nın yurtdışında açılan ilk ofis olma özelliği taşımaktadır. TİKA’nın 1992-2017 zaman aralığında Kırgızistan’da hayata geçirdiği projelerin sayısı 761 olarak belirtilmektedir. Bu projelerin alanları incelendiğinde en büyük payı, 166 proje ile eğitimin aldığı görülmektedir. Bu tarih aralığında ekonomik altyapı ve hizmetlerin geliştirilmesi amacıyla yapılan projelerin sayısının ise 124’ü bulduğu belirtilmektedir. Bunların yanı sıra, 117 sağlık, 80 kültürel işbirliği ve iletişim, 40 üretim, 40 su ve su hijyeni, 14 acil ve insani yardım projesi gerçekleştirilmiştir. Enerji, güvenlik gibi diğer altyapı ve hizmet alanlarında da bu sayılanların dışında 180 proje hayata geçirilmiştir.¹⁵⁶ TİKA Kırgızistan’da faaliyet göstermeye başladığı 1992’den bu yana Kırgızistan’a farklı alanlarda büyük kalkınma destekleri vermiştir. 5 milyonu 1992-2002 yılları içerisinde olmakla birlikte, 2014 yılına kadar verilen desteğin maliyeti yaklaşık 38 milyon doları bulmaktadır.¹⁵⁷

¹⁵⁵ Semih Çetin-Burak Sertkaya, “Kırgızistan ile Türkiye Arasındaki İlişkilerin Ekonomik ve Ticari Açıdan İncelenmesi”, *International Conference On Eurasian Economies*, 2011, s.66.

¹⁵⁶ TİKA, “TİKA Kırgızistan’da 26 Yılda 761 Projeyi Hayata Geçirdi”, https://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika_kirgizistan_da_26_yilda_761_projeyi_hayata_gecirdi-46899, (3.11.2019).

¹⁵⁷ Uğur Ünal, *Kamu Diplomasisi Kalkınma Yardımları ve Algı Araştırması Çerçevesinde*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2016, s.275.

Eğitim, TİKA'nın Kırgızistan'daki çalışmaları arasında kayda değer bir ölçüdedir. TİKA çeşitli sektörlerde sadece altyapı, teknik ve maddi destek vermemekte, aynı zamanda çalışanlarla sektörel bilgi ve tecrübe paylaşımında da bulunmaktadır. Özellikle ekonomi, sağlık, tarım vb. konularında çeşitli kurumlarda verilen uzmanlık eğitimleri, insan kaynaklarının gelişimi açısından önem arz etmektedir. TİKA'nın Kırgızistan'da eğitim desteği verdiği kurumlara örnek olarak, maliye bakanlığı, demir yolları işletmesi, yükseköğrenim kurumu, sağlık bakanlığı verilebilir.¹⁵⁸ Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığının düzenlemiş olduğu “Yabancı Genç Diplomatların Eğitimi” programıyla ise bağımsızlığını yeni kazanmış ülkelere dışişleri bürokrasilerini geliştirebilmelerine destek vermek hedeflenmiştir. 6 Ekim-13 Kasım 2004'te, Ankara'da düzenlenen programa katılım sağlayanlar arasında Kırgızistan'ın yanı sıra Azerbaycan, Özbekistan, Tacikistan, Gürcistan ve Etiyopya yetkilileri de bulunmaktadır.¹⁵⁹ Benzer bir eğitim seminerine Milli Eğitim Bakanlığı ve Yurt Dışı Eğitim Öğretim Genel Müdürlüğü imza atmıştır. Bu kurumların ortak çalışması sonucunda, hem Türk kültürünün hem de Türk eğitim sisteminin tanıtıldığı seminerler düzenlenmiştir. Tam adıyla, “Türk Kültürünü ve Milli Eğitim Sistemini Tanıtma Konulu Hizmetçi Seminerleri” 1995 yılından beri yapılmakta olup, sadece dokuz yıl içerisinde Kırgızistan dâhil 19 ülkeden 390 eğitmene eğitim verilmiştir.¹⁶⁰

2007-2008 döneminde başlatılan Uluslararası Polis Eğitim İşbirliği Projesi'ne Kırgızistan, Arnavutluk ile birlikte pilot ülke olarak seçilmiştir. Bu kapsamda, ülke teşkilatları arasında karşılıklı olarak tecrübe paylaşımı yapılmış, suçla mücadele konusunda ortak bilinç oluşturulmaya çalışılmıştır. Polislik uygulamalarında uluslararası standartların yaygınlaştırılmasını hedefleri arasında koyan projede, 2007-2015 yılları arasında Kırgızistan'da 31 kurs düzenlenmiş, toplam 453 kursiyere eğitim verilmiştir.¹⁶¹

TİKA aslında yine eğitime katkı sağlamak amaçlı birçok teknik destek de sağlamaktadır. TİKA tarafından başlatılarak YEE'ye devredilen Türkoloji projesi çerçevesinde, Kırgızistan'da Ahıska Türklerinin nüfusunun yoğun olduğu Novo-Pavlovko ve Stepnoy köylerinde Türkçe derslerinin verilmesi planlanan sınıflara TİKA

¹⁵⁸ Uğur Ünal, “Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)'nın Kırgızistan'da Kalkınma Programları Çerçevesinde Faaliyet Analizi”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2015, C.4, S.5, s.26.

¹⁵⁹ TİKA, “2004 Faaliyet Raporu”, s.31.

¹⁶⁰ TİKA, “2004 Faaliyet Raporu”, s.34.

¹⁶¹ TİKA, “2015 Faaliyet Raporu”, s.65.

tarafından tadilat uygulanarak, donanım desteği verilmiştir.¹⁶² Bu örnekte, eğitim direkt olarak TİKA tarafından sağlanmıyor olsa da bu yönde imkân sağlanması açısından, TİKA'nın eğitim faaliyetleri başlığı altında yer alabilir. TİKA Kırgızistan'da yakın tarihlerde de benzer birçok faaliyet gerçekleştirmiştir; 2019'da Kırgızistan'ın önde gelen eğitim kurumlarından Cusup Balasagun Milli Üniversitesi'nde İnovasyon, Dijital Teknoloji ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi'nin açılması¹⁶³, 2017'de Çüy bölgesinde yer alan 1975 yılında yapılan Budenovka Ortaokulunun tadilatı¹⁶⁴ bu faaliyetlere örnek gösterilebilir.

Sovyetlerin yıkılmasının ardından gelişen Türkiye ve Kırgızistan ilişkileri çeşitli işbirliklerini doğurmuştur. Eğitim alanında gerçekleşen iş birlikleri bunların başında yer almaktadır. 3 Aralık 1992 yılında Bışkek'te Türkiye ve Kırgızistan hükümetleri arasında imzalanan anlaşma ile eğitim alanında işbirliğinin desteklenmesi kararlaştırılmıştır. Bu işbirliği çerçevesinde, iki ülkenin milli eğitim bakanlıkları arasında bir protokol imzalanmıştır. Bu protokol ile Kırgız Türk Anadolu Lisesi ve Kırgız Türk Anadolu Kız Meslek Lisesi kurulmuş aynı yıl eğitim öğretime başlanmıştır. Yine aynı anlaşma çerçevesinde, 1999 yılı başlarında Bışkek Türkiye Türkçesi Eğitim Öğretim Merkezi, sonlarında ise Bışkek Türk İlköğretim Okulu faaliyete geçmiştir.¹⁶⁵ Oş'ta bulunan Kırgız-Türk Dostluk Lisesi ise 2012 yılında açılmıştır.¹⁶⁶

Kırgızistan'da Türkiye'yi temsil eden eğitim kurumları sadece ilk ve orta öğrenim seviyesinde kalmamıştır. Bağımsızlığın ilanından üç yıl sonra, İzmir'de, Kırgızistan'ın başkenti Bışkek'te Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesinin kurulmasına dair anlaşma imzalanmış, üniversite 1999-1998 yılında faaliyete geçmiştir. Üniversitede eğitim dili Türkiye Türkçesi ve Kırgız Türkçesi iken, Rusça, İngilizce ve Çince dersler de verilmektedir.¹⁶⁷

¹⁶² TİKA, "2004 Faaliyet Raporu", 40.

¹⁶³ "TİKA Kırgızistan'da Teknoloji Merkezi Açtı", https://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika_kirgizistan_da_teknoloji_merkezi_acti-53282, (3.11.2019).

¹⁶⁴ "TİKA'nın Kırgızistan'da Yenilediği Okul Hizmete Açıldı", https://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika%27nin_kirgizistan%27da_yeniledigi_okul_hizmete_acildi-50916, (3.11.2019).

¹⁶⁵ Bışkek Eğitim Müşavirliği, "Tarihçe", <http://bisekek.meb.gov.tr/>, (3.11.2019).

¹⁶⁶ TİKA, "TİKA Kırgızistan'da 26 Yılda 761 Projeyi Hayata Geçirdi", https://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika_kirgizistan_da_26_yilda_761_projeyi_hayata_gecirdi-46899, (3.11.2019).

¹⁶⁷ "Tarihçe", manas.edu.kg (3.11.2019).

10 Nisan 2016 tarihinde imzalanan “Yunus Emre Enstitüsü ve Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Arasında İşbirliği ve Tanıtım Protokolü” gereğince, Yunus Emre Enstitüsü Kırgızistan’da Türkiye-Kırgızistan Manas Üniversitesi aracılığıyla faaliyetlerini yürütmektedir. Bu protokole göre, iki kurum Kırgızistan’da Türk dilinin, kültürünün, kültürel mirasının ve sanatının tanıtılması amaçlı faaliyetler gerçekleştirecektir. Ayrıca Kırgızistan’da düzenlenen organizasyonlarda üniversite personelinin görevlendirilmesi ve Manas Üniversitesinin ve YEE’nin tanıtılması konuları da protokol kapsamı içindedir.¹⁶⁸ 2016 yılında YEE başkanı tarafından yapılan açıklamada, Kırgızistan’ın başkenti Bişkek’te kültür merkezi açılması hususunda görüşmelerin sürdüğü belirtilmiştir.¹⁶⁹ Kırgızistan’da bu kapsamda, TÖMER kurslarında Türkçe eğitimi verilmektedir. Bu çalışmalar sonucunda, 2019 yılı itibariyle Kırgızistan’ın 7 bölgesinde 21 ilçede Türkçe eğitimi verilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Bişkek Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği’nin verilerine göre, sekiz bini son üç yılda olmak üzere 22 yılda 40 bin kişiye Türkiye Türkçesi dersleri verilmiştir ve 2019 yılı sonunda bu rakamın 60 bine ulaşması hedeflenmektedir.¹⁷⁰ Ayrıca, 2019 yılında başlatılan Altın Köprü Uzaktan Türkiye Türkçe ve Kırgız Türkçesi Öğretim Portalı ile dünyanın her noktasından insanların Türkçe öğrenebilecekleri bir platform oluşturulmuştur.¹⁷¹ YEE dünyanın birçok üniversitesinde Türk dilini, tarihini ve kültürünü tanıtmak konusunda başarılı olan Türkoloji projesi kapsamında ise Kırgızistan’ın Oş kentinde yer alan Kırgız Özbek Üniversitesi ile anlaşma yapmıştır.¹⁷²

Kırgızistan’da Türk kültürünün tanıtılmasının ve iki halk arasındaki derin bağların tekrar gün yüzüne çıkarılarak hatırlanmasının Türkiye’nin imajına değer katacağı inkâr edilemez. Bu anlamda Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının Orta Asya’da yürüttüğü Türkiye Bursları, eski adıyla BÖP ülke gençlerinin birebir iletişim ve bağ kurmasını sağlaması açısından önem arz etmektedir. 1992 yılından itibaren

¹⁶⁸ “Yunus Emre Enstitüsü Ve Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Arasında İşbirliği Ve Tanıtım Protokolü”, <http://bis.manas.edu.kg/uiib/pdf/1461274009.pdf>, (3.11.2019).

¹⁶⁹ YEE, “Türk Dünyasında Yunus Emre Enstitüsü”, <https://www.yee.org.tr/tr/haber/turk-dunyasinda-yunus-emre-enstitusu>, (3.11.2019).

¹⁷⁰ “Türkçe Öğretimi Seminerleri Başladı”, <http://www.manas.edu.kg/index.php/haber-duyuru/4346-t%C3%BCrk%C3%A7e-%C3%B6%C4%9Fretimi-seminerleri-ba%C5%9Flad%C4%B1>, (3.11.2019).

¹⁷¹ “Altın Köprü Uzaktan Dil Öğretimi Portalı Yayında”, <http://manas.edu.kg/index.php/haber-duyuru/4481-alt%C4%B1n-k%C3%B6pr%C3%BC-uzaktan-dil-%C3%B6%C4%9Fretimi-portal%C4%B1-yay%C4%B1nda>, (3.11.2019).

¹⁷² YEE, <https://www.yee.org.tr/>, (3.11.2019).

Kırgızistan'dan gençler Türkiye'nin orta ve yükseköğretim kurumlarına okumaya gelmektedir. 2012 yılında başlayan BÖP ile de Türk Cumhuriyetleri ve Akraba Topluluklar Sınavı ile seçim yapılarak burslar verilmektedir. Daha sonra kapsamı genişletilerek Türkiye Bursları adını alan program sayesinde, 1992-2015 yılları arasında Kırgızistan'dan Türkiye'ye gelen 5295 öğrenci burslu olarak eğitim görmüştür.¹⁷³ Türkiye'de eğitim görerek ana yurtlarına dönen öğrenciler, Türkiye'yi burada tanıtabilir ve mesleki kariyerleri boyunca iki ülke arasında iş birliği zemininin oluşmasına katkı sağlayabilirler. Türkiye'nin "gönüllü elçileri" olarak adlandırılan Türkiye mezunları ayrıca ülkelerinde çeşitli etkinlikler de düzenlemektedirler. Örneğin, Kırgız öğrencilerin "Türkiye Mezunları" derneği anlamlı etkinlikler yapmaktadır. 2018 yılında Kırgız Türkiye mezunları düzenledikleri iftarda, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi yönetimi, akademisyenler, mezunların aileleri, Türkiye'nin Bişkek Büyükelçisi ve KKTC Bişkek temsilcisi dâhil 175 kişiyi bir araya getirmişlerdir.¹⁷⁴

Bölgede Türkiye'nin kültür sanat alanındaki faaliyetleri de iki kültürün birbirini tanınması ve yakınlaşması anlamında değer taşımaktadır. 1995 yılında "Kırgızistan Uluslararası Atatürk Vakfı" açılmıştır. Bu vakıf aracılığıyla düzenlenen anma etkinlikler ve fuarlar Türkiye'nin kurucusu Atatürk'ün tanıtılmasına, Türkiye'nin milli değerlerinin ve tarihinin öğrenilmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca, TÜRKSOY ünlü Kırgız yazar Cengiz Aytmatov'un doğum gününün 90. Yılı vesilesiyle 2018 yılını Cengiz Aytmatov yılı olarak ilan etmiştir. Bu kapsamda, Türkiye, Kırgızistan, Özbekistan, Kazakistan, Azerbaycan ve Rusya'da devlet düzeyinde anmalar gerçekleştirilmiştir.¹⁷⁵

TÜRKSOY'un kültürel alanda yaptığı daha geniş çaplı çalışmalar bulunmaktadır. Türkvizyon şarkı yarışması Türk akraba ve soydaşların bir araya gelmesi ile gerçekleştirilen büyük ölçekli bir etkinliktir. 31 ülkeden temsilcinin katıldığı, 2015 Türkvizyon yarışmasında birinci Kırgızistan olmuştur. Türk halklarını bir araya getiren benzer etkinlikler arasında Avrasya'nın Yıldızı ve Türkçevizyon programları da sayılabilir. Avrasya'nın Yıldızı yarışması TRT tarafından organize edilen bir yarışmadır.

¹⁷³ Bişkek Eğitim Müşavirliği, "Türkiye Bursları", <http://biskek.meb.gov.tr/>, (3.11.2019).

¹⁷⁴ "Kırgızistan'da Türkiye mezunları iftarda buluştu", <http://www.memleket.com.tr/kirgizistanda-turkiye-mezunlari-iftarda-bulustu-1404499h.htm>, (3.11.2019).

¹⁷⁵ "Kırgızistan'da yazar Cengiz Aytmatov'un 90. doğum yılı etkinlikleri", <https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avrasyadan/kirgizistanda-yazar-cengiz-aytmatovun-90-dogum-yili-etkinlikleri/5bdea80b01a30a29a8314ed1>, (3.11.2019).

İlkinin Türkiye’de düzenlendiği yarışmada Kırgız sanatçının birinci olması vesilesiyle, ikincisi Kırgızistan’da düzenlenmiştir.¹⁷⁶ Benzer kültürel etkinliklerden yine TRT tarafından düzenlenen Türkçevizyon ise Türk halklarının katılımıyla, Türkçe şarkıların söylendiği ve çeşitli kültürel etkinliklerin yapıldığı bir müzik festivalidir.¹⁷⁷ Ayrıca, 2008 yılında Van, Erciş’te yaşayan Kırgızları konu alan “Türkiye Van Kırgızları” adında bir kurultay düzenlenmiştir.¹⁷⁸

Kırgızistan’da kültürel ve sanatsal alanda faaliyet gösteren bir diğer kurum TİKA’dır. Kırgızistan’ın Milli Müze binasının restorasyonu TİKA tarafından yapılmıştır.¹⁷⁹ TİKA, Bişkek Belediyesi’ne bağlı çocuk halk oyunları topluluğuna giysi ve ekipman desteği vermiştir.¹⁸⁰

SSCB’nin yıkılmasının ardından bağımsızlığını kazanan Kırgızistan, kapalı merkeze bağımlı bir ekonomiden de bağımsızlığını kazanmıştır. Bu dönemde bir geçiş ekonomisine sahip olan Kırgızistan yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Türkiye, bu geçiş süresinde, diğer Orta Asya Türk Cumhuriyetleri’nde yaptığı gibi Kırgızistan ile de çeşitli ticari ve ekonomik işbirliği anlaşmaları imzalamıştır; 1991’de Ekonomik ve Ticari İşbirliğine Dair Protokol, 1992’de Yatırımların Karşılıklı Korunması ve Teşviki Anlaşması, 1995’de Karma Ekonomik Komisyon Kurulmasına Yönelik Anlaşma, 1997’de Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması, 1999’da Çifte Vergilenmeyi Önleme Anlaşması, 2002’de Uzun Vadeli Ticari ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması, 2006’da Karma Ekonomik Komisyon VI.Dönem Protokolü.¹⁸¹

Üst düzey protokollerin dışında, TİKA’nın kuruluşundan beri en çok kalkınma desteği verdiği ülkelerden biri Kırgızistan’dır. Piyasa ekonomisine geçiş süreci içinde olan Kırgızistan’da küçük ve orta ölçekli işletmelerin kurulması ve yaygınlaşması ülke ekonomisine katkı sağlayacaktır. Bu sürece katkı sağlamak amacıyla, TİKA tarafından

¹⁷⁶ “Eurovision'un boşluğunu 'Avrasya Yıldızı' dolduracak”,

<https://www.trthaber.com/haber/gundem/eurovisionun-boslugunu-avrasya-yildizi-dolduracak-73084.html>, (3.11.2019).

¹⁷⁷ “Türkçevizyon Müzik Festivali Başlıyor”, <https://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=haber-detay&id=11100>, (3.11.2019).

¹⁷⁸ Mukhtaly Bektenaliyev, “Kültürel Birlik: Türkiye - Kırgızistan Örneği”, https://tasam.org/tr-TR/Icerik/4370/kulturel_birlik_turkiye_-_kirgizistan_ornegi, (3.11.2019).

¹⁷⁹ “TİKA Kırgızistan'da 26 Yılda 761 Projeyi Hayata Geçirdi”, TİKA Resmi İnternet Sitesi, https://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika_kirgizistan_da_26_yilda_761_projeyi_hayata_gecirdi-46899, (3.11.2019).

¹⁸⁰ TİKA, “Avrasya Bülteni”, 2004, Ağustos, s.29, s.14.

¹⁸¹ Çetin-Sertkaya, s.64.

“Bişkek’te Küçük İşletmeler Sitesi Kurulması” projesi yürütülmüştür. Proje kapsamında, Türk-Kırgız yatırımlarıyla 18 işletmenin kurulması sağlanmıştır. İnşaatı 1995’te tamamlanan sitedeki işyerlerinde yaklaşık 100 kişiye istihdam sağlanırken, işçilikten girişimciliğe geçen kişiler bulunmaktadır.¹⁸²

Türkiye ve Kırgızistan arasındaki ticaretin gelişmesi, Kırgız ekonomisinin canlanması amacıyla 1992 yılında bir mutabakat imzalanmıştır. Bu kapsamda, Türk Eximbank Kırgızistan Merkez Bankasına 75 milyon dolar değerinde mal ve proje kredisi vermiştir. Sağlanan krediler tarımdan telekomünikasyona, mobilyadan, inşaatla geniş kapsamlı projelerdir. Kullanılan kredilerin geri ödemesinde sıkıntılar yaşanması üzerine 2005’te kredi stoku %50 oranında azaltılmıştır. Bu sayede IMF ile de program yürüten, Kırgızistan ekonomisinde bir rahatlama meydana gelmiştir.¹⁸³ 2017 yılında ise Türk Eximbank ve Rus-Kırgız Kalkınma Fonu arasında “Türkiye’den Kırgızistan’a İhraç Edilecek Yatırım Mallarının Finansmanına Yönelik İşbirliği Anlaşması” imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre, Rus-Kırgız Kalkınma Fonunun garantisi ile Kırgızlar Türkiye’den sermaye malı ithal ederken vadeli alım yapabilecek.¹⁸⁴

Tarım sektörünün ekonomideki hatırı sayılır büyüklükte yeri olan Kırgızistan için bu sektörde yaşanan kayıplar da önemli sonuçlar doğurabilir. Bu nitelikteki kayıpların önlenmesini amaçlayan Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, TİKA’dan da destek gören “Hasat Sonrası Ürün Kayıplarının Önlenmesi Çalıştayı” düzenlemiştir. 2004 yılında düzenlenen çalıştaya Kırgızistan yanında Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Tacikistan ve Afganistan’ın katılımı sağlanmıştır. Yine benzer bir eğitim ve ekipman desteği veren TİKA projesi de Uluslararası Sırt Ekim ve Azaltılmış Toprak İşleme Kursu projesidir. Bu projeye sürdürülebilir yeni tarım tekniklerinin bölgede yaygınlaştırılması hedeflenmiştir.¹⁸⁵ TİKA Kırgızistan’da hayvancılık faaliyetlerine de destek vermektedir. Çuy bölgesinde arıcılık faaliyetlerinin geliştirilmesi için gerekli ekipmanları temin etmiştir.¹⁸⁶

TİKA’nın Kırgızistan’a sağladığı destek alanlarından biri de sağlıktır. Sağlık alanında verilen desteklerden en önemlileri yapımı sağlanan üç hastane olarak

¹⁸² TİKA, “2004 Faaliyet Raporu”, s.42.

¹⁸³ Çetin-Sertkaya, 2011, s.65.

¹⁸⁴ “Türk Eximbank ile Rus-Kırgız Kalkınma Fonu arasında İşbirliği Anlaşması”, www.eximbank.gov.tr, (3.11.2019).

¹⁸⁵ TİKA, “2004 TİKA Faaliyet Raporu”, s.54-55.

¹⁸⁶ TİKA, “2004 TİKA Faaliyet Raporu”, s.57.

gösterilebilir. Kemik İliği Nakli ve Doku Bilgi Bankası Derneği ile Kırgızistan Sağlık Bakanlığı Ulusal Hemotoloji Merkezi işbirliği ile 2004'te Bişkek'te Kırgız-Türk Kemik İliği Nakli Merkezi açılmıştır. Merkezde görev alacak sağlıkçılar gerekli eğitim için Türkiye'ye gelmiştir. Bu merkezin diğer önemli bir özelliği ise Orta Asya'da kemik iliği nakli yapılabilen ilk sağlık kurumu olmasıdır.¹⁸⁷ İkincisi ise, TİKA tarafından inşası 2012 yılında tamamlanan Oş şehrindeki Kırgızistan-Türkiye Dostluk Hastanesidir. 700 hasta kapasitesine sahip olan hastanenin eksiklerinin tespit edilerek TİKA tarafından temin edilmeye devam edilmektedir.¹⁸⁸ TİKA'nın Kırgızistan sağlık sektörünün gelişmesine sağladığı üçüncü önemli katkı olarak, Bişkek'te inşa edilen Kırgız-Türk Dostluk Hastanesi gösterilebilir. Yaklaşık 11 bin metre kare kapalı alana sahip hastane yapımının tamamlanmasını izleyen üç yıl boyunca ortak yönetilecektir. Hastanenin faaliyete geçebilmesi için laboratuvar malzemeleri kardiyoloji, kardiyovasküler cerrahi, genel cerrahi, göğüs hastalıkları, anestezi ve reaminasyon, girişimsel radyoloji, gastroenteroloji alanlarında ileri seviyede teşhis ve tedaviye yönelik tıbbi cihazların temini sağlanmıştır.¹⁸⁹

TİKA ayrıca mevcut sağlık kuruluşlarına da donanım desteği sağlamaktadır. Bişkek'te bulunan Bişkek Ulusal Onkoloji Merkezi ve Oş Onkoloji Merkezi'ne göğüs kanserinin erken teşhis edilebilmesi için ihtiyaç duyulan mamografi ve üst düzey doppler ultrason cihazları temin edilmiştir.¹⁹⁰

Medya sektörünün gelişmesiyle, medya devletlerin diğer ülke halklarıyla iletişiminin önemli bir boyutu haline gelmiştir. Devletler uluslararası medyayı veya devletin medya organlarını kullanarak imaj oluşturmaya ya da geliştirmeye, politikalarını anlatmaya ve çıkarlarını desteklemeye çalışırlar.¹⁹¹ Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, Türkiye de tüm Orta Asya Türk Cumhuriyetleriyle olduğu gibi, Kırgızistan halkıyla da kültürel ve tarihini bağını geliştirmek ve desteklemek amacıyla TRT organlarını Kırgızistan'da aktif hale getirmiştir.

Türkiye'nin devlet televizyonu TRT Kırgızistan'da 1992'de yayın hayatına başlamıştır. Bu dönemde, yayınlar sadece günde üç saat ve Türkiye Türkçesiyle

¹⁸⁷ TİKA, "2004 TİKA Faaliyet Raporu", s.50.

¹⁸⁸ TİKA, "2013 TİKA Faaliyet Raporu", s.107.

¹⁸⁹ TİKA, "2018 TİKA Faaliyet Raporu", s.74.

¹⁹⁰ TİKA, "2013 TİKA Faaliyet Raporu", s.107.

¹⁹¹ Szondi, 2008b, s.299.

yapılmaktaydı. Ayrıca, bu dönemde yeterince içerik üretilmemesi de kanalın fazla ilgi görmemesine sebep olmuştur. Daha sonra TRT Avrasya'nın Kırgızistan'da güçlenmesi adına altyapı güçlendirilmesine gidilmiştir ve Kırgız Türkçesine çeviriler yapılmaya başlanmıştır. Daha sonra, TRT Avrasya'nın yerini alan TRT Türk kanalı Kırgızistan'da yayına devam etmiştir ve tam zamanlı yayınlar yapılmıştır.¹⁹²

21 Mart 2009 tarihinde ise Türk soydaşlara yönelik TRT kanalı TRT Avaz Kırgızistan'da da yayına başlamıştır. TRT Avaz'ın Türk dünyasında baharın gelişi olarak kutlanan Nevruz Bayramında açılış yapması oldukça manidardır. Hem TRT Avaz'ın 10. Yılı kutlamaları hem de Nevruz kutlamaları için Kırgızistan ve diğer Türk Cumhuriyetlerinden sanatçılar ve dansçılar Eskişehir'de toplanarak, TRT Avaz'da yayınlanacak özel bir program çekilmiştir.¹⁹³

Sadece Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine değil, aynı zamanda Azerbaycan, Bosna Hersek, Arnavutluk, Gürcistan gibi diğer soydaşlara yönelik programlar da yapılmaktadır. Yayın yapılan ülkenin yerel dillerinde de programlar yapan kanal, Türk dünyasında bir dil ve düşünce birliği oluşturma çabasıdadır. TRT'nin Türk dünyasına yayın yapan kanalın adını "Avaz" koymasının nedeni, bu kelimenin birçok Türk lehçesinde ortak bir kelime olması ve "ses" anlamına gelmesidir. Türk dünyasının sesi olması gayesi belirtilmektedir.¹⁹⁴

2016 verilerine göre TRT Avaz yayınlarında sırasıyla en çok kültür, drama, haber, müzik ve spor konulu programlara yer verilmiştir.¹⁹⁵ Bu programlar arasında, Kırgızistan'ın tarihinin de konu alındığı programlar bulunmaktadır. 1938 Ata Beyit katliamını konu alan, Kırgız tarihçilerinin de katkıda bulunduğu "Kırgız'ın Yok Edilen Hafızası" adlı program bunlara örnek olabilir.¹⁹⁶ Bunların dışında, TRT'nin arşivinden alınan, bölge halkına hitap edeceği düşünülen programlar da Kırgız Türkçesine çevrilerek

¹⁹² Sezer Akarcalı, *Radyo ve televizyonda: Türk Dış Yayınları*, İmaj Yayınevi, 2003, Ankara, s. 249.

¹⁹³ TRT, "Türk dünyasının ortak sesi TRT Avaz 10 yaşında", <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/turk-dunyasinin-ortak-sesi-trt-avaz-10-yasinda-409225.html>, (15.10.2019).

¹⁹⁴ TRT, "2016 Faaliyet Raporu", s.59.

¹⁹⁵ TRT, "2016 Faaliyet Raporu", s.59

¹⁹⁶ "Kırgız'ın Yok Edilen Hafızası", <https://www.trtavaz.com.tr/program/kirgizin-yok-edilen-hafizasi/62768>, (15.10.2019).

yayınlanmıştır. Ayrıca, 2012 yılında TRT Avaz’da diğer Türk Cumhuriyetleri için olduğu gibi, Kırgız Türkçesinde haber programı yapılmaya başlanmıştır.¹⁹⁷

TRT Avaz sadece TRT bünyesinde programlar çekmemekte, aynı zamanda yayın yapılan ülkelerde, yerel kanallar ile ortak yapımlar da gerçekleştirmektedir. Buna örnek olarak Kırgızistan’da KTR televizyonu ile ortak olarak haftada bir gün olmak üzere “Yeni Gün” programı çekilmektedir. Bu program sağlık, güzellik, hukuk, el sanatları gibi çeşitli konulara değinen, sabah yayınlanan bir programdır. TRT Avaz ayrıca bölge ülkelerine de programlar yaptırmaktadır. “Atajurt” (Ata Yurt), “Kırgızistanlılar”, “Hoşgeldiniz”, “Salt Sanat”, “Moda Moda” programları Kırgızistan’da yapılan ve TRT Avaz’da yayınlanan programlar arasındadır. Ata Yurt programı Kırgızistan’a özel bir programdır. Programda Kırgızistan’da hafta boyunca olan olayları röportajlar ile aktarılmaktadır. Ayrıca, Kırgızistan’a özel programlar arasında, Serpil Budak tarafından sunulan “Kırgızistan Bağımsızlık Günü” programı da çekilmektedir.¹⁹⁸

2016 yılında TRT ve KTRK (Kırgızistan Radyo Televizyon Kurumu) arasında bir işbirliği protokolü imzalanmıştır. Bu protokol gereğince, Türkiye’nin sesi radyosunun Kırgız Türkçesinde yapılan yayınlarını KTRK’nin 1-Radyosu uydu üzerinden alarak FM bandından yayınlamaktadır. Yine bu protokole dayanarak, KTRK çalışanları aylık olarak TRT’de eğitim ve deneyim paylaşımında bulunmaktadır. Bunun dışında, “Türkiye’deki Kırgızlar” programı da canlı olarak yayınlanmıştır.¹⁹⁹ Ayrıca, TRT’nin Kırgızistan’daki teknik destek faaliyetine örnek olarak, Türkiye Manas Üniversitesi İletişim Fakültesi’nde kurulan televizyon stüdyosuna TRT’den verilen destek ve TRT teknik ekibinin de yer aldığı ilk program çekiminin TRT Avaz’da yayınlanması verilebilir.²⁰⁰

Kırgızistan nüfusunun %75’i Müslümanlardan oluşan bir ülkedir. SSCB’den önce Orta Asya halkının göçebe Türk toplumlarında Şamanizm, ılımlı Sufi inanışlar, Sunni İslam’ın Hanefilik mezhebi yaygındı. Toplumun yaşayış biçiminin de etkisiyle herhangi bir köktenci hareketin izleri görülmemekteydi. SSCB döneminin dinleri baskılayan rejimin altında, özellikle de Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan arasında kalan bölgede İslamcı Vahabiler ortaya çıkmış ve Ortadoğu Arap kültüründen etkilenmeler yaşanmıştır.

¹⁹⁷ TRT, “2012 Faaliyet Raporu”, s.58.

¹⁹⁸ TRT, “2012 Faaliyet Raporu”, s.59.

¹⁹⁹ TRT, “2012 Faaliyet Raporu”, s.137.

²⁰⁰ Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi Radyo-Televizyon Müdürlüğü, “Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi Radyo-Televizyon Müdürlüğü Televizyon Stüdyosu Faaliyetleri”, Aralık 2013.

SSCB'nin dağılmasıyla Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetleri köktenci terör örgütlerinin etkisi altına girme tehdidi altında kalmıştır. Bu bağlamda, hem tarihi ve kültürel bağlarının bulunduğu hem de laik Türkiye'nin Diyanet İşleri Başkanlığı Orta Asya için olumlu bir imaj sergilemekteydi.²⁰¹

Diyanet İşleri Başkanlığı Orta Asya ülkelerinde köktenci, terörist hareketlerin oluşmasına mahal vermeden, kendi yorumunu anlatan faaliyetler göstermiştir. Kırgızistan halkı da bağımsızlığının kazanılmasının ardından köklerine dönme ihtiyacı hissetmiştir.²⁰² Bu çerçevede, Kırgızistan'da ilahiyat fakülteleri ve imam hatip liseleri açılmıştır. Yükseköğrenim düzeyinde açılan kurumlardan ilki, Oş Devlet Üniversitesi ile yapılan protokolle Ankara Üniversitesi koordinatörlüğünde açılmıştır. 1993'te yapılan Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin finansmanı DİB tarafından sağlanmıştır. Fakülte içerisinde bir de uygulama camii inşası yapılmıştır. Fakültede öğrenim dili Kırgız Türkçesi ve Türkiye Türkçesi iken öğrenciler Arapça, Rusça ve İngilizce dersler de görmektedir. Öğrenimleri sırasında temel dini bilgilerin yanı sıra Türkiye kültür ve tarihi ile ilgili bilgi sahibi olmakta ve etkinlikler yapmaktadırlar.²⁰³

2000-2001 yıllarında Arasan İlahiyat Fakültesi yine Oş Devlet Üniversitesi bünyesinde açılmıştır. Aynı üniversiteye bağlı olarak İmam Hatip Lisesi de DİB, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı ile Oş Devlet Üniversitesi tarafından imzalanan anlaşma ile açılmıştır.²⁰⁴ Başka bir ilahiyat fakültesi de KT Manas Üniversitesi çatısı altında kurulmuştur. 2011-2012 eğitim öğretim yılında faaliyete geçmiş fakültede öğretim dili Türkiye Türkçesi ve Kırgız Türkçesidir.²⁰⁵ Bu okullarda okuyan öğrenciler Diyanet Vakfından burs alabilmektedir. Ayrıca, bu okulların tüm masrafları yine Türkiye Diyanet Vakfı tarafından karşılanmaktadır.²⁰⁶

²⁰¹ Burak Gümüş, "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Orta Asya Faaliyetleri", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2010, C.2, S.1, s.3.

²⁰² Gümüş, s.4.

²⁰³ Salih Pay, "Oş İlahiyat Fakültesi ve Öğrencileri Üzerine Bazı Tespitler ve Değerlendirmeler", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, C.17, S.1, s.111.

²⁰⁴ Bişkek Eğitim Müşavirliği, "Oş Devlet Üniversitesi", <http://biskek.meb.gov.tr/www/os-devlet-universitesi/icerik/18>, (3.11.2019).

²⁰⁵ "İlahiyat Fakültesi", KT Manas Üniversitesi Resmi Sitesi, http://manas.edu.kg/index.php/tr/?option=com_content&view=article&id=567&Itemid=700&lang=tr, (3.11.2019).

²⁰⁶ Gümüş, s.5.

III. BÖLÜM

RUSYA’NIN ORTA ASYA’DA KAMU DİPLOMASİSİ

Orta Asya Türk halkları önce Rus İmparatorluğu, sonra SSCB ile uzun dönem Rus egemenliği altında yaşamıştır. Geçmişin izlerinin bölgede hala hissedildiği şüphe götürmez bir gerçektir. Bu bölümde, eski Sovyet cumhuriyetleri olan Orta Asya Türk Cumhuriyetleri’nde Rusya’nın yumuşak güç anlamında sahip olduğu avantajlar incelenmeye çalışacak ve bunları korumak ve geliştirmek adına çalışan kamu diplomasisi kurumlarına göz atılacaktır. Bir sonraki başlık altında ise, Rusya’nın çeşitli kamu kurumları ve devlet eliyle Kırgızistan’da kamu diplomasisine katkı sağlayacak faaliyetleri konu alınacaktır.

1. RUSYA’NIN ORTA ASYA’DA YUMUŞAK GÜCÜ

Sovyetler Birliğinin dağılmasının hemen ardından, Yeltsin döneminde Atlantikçi politika ile bir dönem Batı yanlısı politika etkin olmuş, Rusya bu dönemde ABD ile stratejik işbirliği arayışlarına gitmiştir. Bu dönemde Rusya’nın NATO’ya üye olma ihtimali dahi dile getirilmiş, NATO ile iyi geçinmek adına, Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyine üye olmuştur. Rusya’nın bu dönemde, Batı ile işbirliği sağlamak adına attığı adımlardan bir tanesi de G-7 üyesi olmaktır.²⁰⁷ Ancak, Gorbacov’a Almanya’nın birleşmesinden sonra genişlemenin devam ettirilmeyeceğine dair verilen sözün tutulmaması ve NATO genişlemelerinin sürmesi Rusya’yı NATO’dan uzaklaştırmış ve bir tehdit algısı oluşturmaya başlamıştır.²⁰⁸ Sovyetlerin dağılmasından sonra ortaya çıkan yeni cumhuriyetlere gereken önemi vermediği konusunda iç eleştiriler alan Yeltsin iktidarı Batıyla olan ilişkilerinde sınırlamalara gitmiştir. 1993 yılından itibaren *yakın çevre* doktrini ile eski Sovyet coğrafyasını “arka bahçesi” ilan etmiştir. Dağılmadan sonra bu Cumhuriyetleri’nde yaşayan Rus azınlıkların haklarının korunması, bu bölgede yaşanan politik belirsizlikler ve çatışmaların Rusya’ya da sıçrayabileceği korkusu bu politikanın temellerini oluşturmuştur²⁰⁹. Bu bölgedeki askeri varlığının sürmesi ve doğal

²⁰⁷ Yapıcı, s.292

²⁰⁸ Mesut H. Caşın – Giray S. Derman, *Rus Dış Politikasındaki Değişim ve Kremlin Penceresinden Yeni Ufuklar*, SRT Yayınları, Ankara, 2016, s.363

²⁰⁹ Yapıcı, 2010, s. 278.

kaynaklara dayalı karşılıklı ekonomik bağımlılık da yakın çevre politikasının gerisinde yatan nedenlerdendir.²¹⁰

Rusya yakın çevre politikası dâhilinde, eski Sovyet coğrafyasındaki çatışma ve anlaşmazlıklara, askeri gücüyle müdahale etmekten çekinmemiştir. 1993'te Gürcistan'ın Güney Osetya ve Abhazya bölgelerinde yaşanan hareketleri destekleyerek Gürcistan iktidarı üzerindeki etkisini arttırmaya çalışmıştır. Rusya bu bölgelerdeki Rus asıllı vatandaşları ve buradaki askeri varlığını öne sürerek buraya asker göndermiştir. Söz konusu bölgelerdeki hareketleri bastıramayan Gürcistan hükümeti, Rus askerinin yardımına karşılık BDT'ye üye olmayı kabul etmiştir. Böylece Rusya'nın buradaki varlığı meşrulaştırılmıştır.²¹¹ Gürcistan hükümeti, Rusya'nın ülkelerindeki askeri varlığının sona ermesini ancak 1999'da sağlayabilecektir²¹². Ancak, Rusya'nın askerleri 2008'de Gürcistan'a geri dönmüştür. Güney Osetya'nın bağımsızlık talep etmesiyle Gürcistan'da çıkan çatışmalar, Rusya müdahalesiyle devam etmiştir. Savaşın sona ermesinin ardından, Rusya bağımsızlığını ilan eden Güney Osetya'yı 26 Ağustos 2008 tanımıştır.²¹³

1992 yılında Tacikistan iç savaşı sırasında Rusya bölgeye Afganistan sınırını korumak adına asker göndermiştir. 1994 yılında ise Rus askerleri Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nden Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan'da konuşlandırılmıştır.²¹⁴ Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Rus iktidarını tanımayan Çeçenistan'da hâkimiyeti sağlamak adına sert müdahaleler gerçekleştirilmiş, bölge ancak 2000 yılında kontrol altına alınabilmiştir.²¹⁵ Rusya bölgedeki uygulamalarıyla hem halk tarafından hem de uluslararası toplumdan eleştiri toplamıştır. Daha sonra eleştirinin ötesinde, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü (AGİT) Rusya'nın Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesindeki oy hakkını, Çeçenistan savaşı sona erene dek askıya almıştır.²¹⁶

²¹⁰ Erel Tellal, "Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu'nun Dış Politikası" Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 2014, C.65, S.03, s.207.

²¹¹ Yapıcı, 2010, s.302-303.

²¹² Tellal, 2010, s.208.

²¹³ Jim Nichol, "Russia-Georgia Conflict in South Ossetia: Context and Implications for U.S. Interests.", Library of Congress Washington Dc Congressional Research Service, 2008, s.11.

²¹⁴ Yapıcı, 2010, s.316.

²¹⁵ Oktay Tanrıseven, "Moskova'nın Çeçenistan Çıkması ve Çıkış Arayışları" *Avrasya Dosyası, Rusya Özel*, 2001, C.6, S.4, s.187.

²¹⁶ Tanrıseven, 2001, s.192.

Son olarak Rusya'nın 2014'de Kırım ilhakı, sorunların çözümünde askeri güç kullanmaktan çekinmediğini gösteren olgulardan başka biridir. Sovyet döneminde, Krusçev tarafından Ukrayna'ya verilene kadar, Rusya egemenliği altında olan Kırım Özerk Cumhuriyeti, Rusya için hiçbir zaman önemini kaybetmemiştir. Ukrayna'nın bağımsızlığını almasıyla birlikte, Rusya ve Ukrayna arasında Karadeniz filosu, nükleer silah başlıkları, soydaşları, Kırım'ın hukuki statüsü sorunların temelini oluşturmuştur²¹⁷. 2014 yılına gelindiğinde ise, Kırım Rusya için önemini hala sürdürmektedir. Ukrayna'da Batı yanlısı muhaliflerin, Rusya'ya daha yakın olan hükümeti devirerek yönetimi ele geçirmesiyle, Rusya yakın çevre politikasının temel taşlarından biri olan diasporayı kullanarak, Kırım'ı işgal etmiştir. Sonuçta Kırım'da resmi binalara Rus bayrakları asılmış, bağımsızlık bildirgesi okunmuş ve Kırım'ı Rusya'ya bağlayan, Tatarlar ve Ukraynalıların boykot ettiği bir referandum gerçekleştirilmiştir.²¹⁸

Çarlık döneminde işgal edilen Orta Asya bölgesi Sovyetler Birliği Dönemi boyunca da Rus yönetimi altında yaşamış, tarihsel ve kültürel olarak birçok ortaklık geliştirilmiştir. Lakin tüm ortaklıkların yanında, Rusya'nın anlaşmazlıklara sert gücü ile müdahale etmekten çekinmemiştir. Bölgede sert müdahalelerle etkili olmaya çalışan tek güç elbette Rusya değildir. 11 Eylül 2001'de ABD'de yaşanan terör olaylarıyla birlikte, ABD'nin İslami terörizme açtığı savaş, Müslüman ülkelerde hegemonyasını hissettirme ihtiyacıyla ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda ABD, Afganistan'da "Sonsuz Özgürlük" olarak adlandırılan operasyonu başlatmış, daha sonra Özbekistan, Kazakistan ve Tacikistan'da askeri üs kurmuştur. Bu eylemlerin yanı sıra, Gürcistan'a da askeri destek sağlayarak eski Sovyet coğrafyasında varlığını hissettirmiştir.²¹⁹

ABD'nin bu bölgedeki tek güç unsuru elbette askeri değildir. ABD, Sovyetlerin dağılmasıyla ortaya çıkan, "diktatörler" tarafından yönetilen bu ülkeleri kendi politik ve ekonomik değerleriyle etki altına almaya çalışmıştır.²²⁰ ABD, etnik ve dinsel anlamda çoksesli olan bu ülkelerin bağımsız olmalarıyla birlikte, çeşitli çatışmalara ve

²¹⁷ Erhan Büyükkakıncı, "Bağımsızlık sürecinde Ukrayna-Rusya İlişkileri", *Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna*, Erhan Büyükkakıncı(ed.), Phoenix Yayınevi, Ankara, 2004, s. 406.

²¹⁸ Murat Saraçlı, "Rusya Federasyonu'nun Yakın Çevre Politikası'nda Dış Rusların Yeri ve Kırım Meselesi", *Karadeniz Araştırmaları*, Bahar 2015, S. 45, s. 71

²¹⁹ Erel Tellal, "Eski Sovyet Coğrafyasında "Devrimler"", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2005, C.60, S.2, s.271.

²²⁰ Tellal, 2005, s.274.

istikrarsızlıklara açık olan bu ülkelerde öncelikle demokrasinin ve piyasa ekonomisinin etkinleştirilmesini hedeflemiştir. Bu politikanın tahsisi için sadece hükümetleri değil, sivil toplum örgütlerini de kullanıyordu.²²¹ Eski Sovyet coğrafyasında “Renkli Devrimler” olarak adlandırılan, Batı yanlısı iktidar değişiklikler²²² incelendiğinde ise ABD’nin bu politika uygulamalarında başarısız olduğunu iddia etmek doğru olmayacaktır. Gürcistan’da “Gül devrimi”, Ukrayna’da “Turuncu devrim”²²³ adlarıyla vuku bulan bu Batı eksenli değişiklikler 2005’te Kırgızistan’a da sıçramıştır.

Devrim sırası gelen Kırgızistan ABD için jeopolitik olarak önemlidir. 7 Şubat’ta yapılan seçimi kazanan Akayev’in, yine seçimlerde hile olduğu gerekçesiyle, muhalefet tarafından istifası istenmiştir. Lakin bu senaryoya alışılmış olunacak ki, Akayev hile iddiasının ABD asıllı olduğunu vurgulayarak, bu iddiaların karşısında durmuştur. Bunun üzerine, Batı değerlerini benimseyen uluslararası örgütler tarafından, uluslararası kamuoyuna seçimlerin demokratik olmadığı yönünde açıklamalar yapılmıştır. Bunu ülkenin güneyinde başlayan daha sonra başkente sıçrayan ayaklanmalar izlemiştir.²²⁴ Bu ayaklanmalar, batı medyası tarafından önce “Lale Devrimi” olarak, daha sonra “Sarı Devrim” ve “Limon Devrimi” gibi isimlerle anılan iktidar değişikliğine dönüşmüştür²²⁵.

ABD’nin eski Sovyet coğrafyasında Rusya’yı dengelemek amacıyla kamu diplomasisin etkin bir şekilde uyguladığı, demokrasi adına yapılan bu “devrimlerden” görülebilmektedir. Zira ABD gönüllüler hareketiyle, 1993’ten beri çalışmalarını hem İngilizceyi öğreterek hem de organizasyon ve kamu destek programlarıyla halkın içinde yer alarak sürdürmüş ve bu sayede çeşitli örgütlenmeler oluşturabilmiştir²²⁶. Rusya dünya kamuoyunda kendini askeri gücüyle sık gösterirken, ABD’nin yumuşak güç araçlarını kullanarak, kamu diplomasisinde edindiği başarılar, dış politikada kazanmanın tek yolunun askeri güç olmadığının bir kanıtı sayılabilir. Yumuşak güç kullanımının daha uzun vadeli sonuçlar doğuracağı düşünüldüğünde, daha başarı olunacağı sonucuna

²²¹ Giray Saynur Bozkurt, “Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan’da Kadife Devrimler”, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 2006, C.1, S.9, s.152.

²²² Bozkurt, 2006, 151.

²²³ Bozkurt, 2006, 156.

²²⁴ Bozkurt, 2006, 159.

²²⁵ Yılmaz Bingöl, “Kırgızistan’ın ‘Renkli’ Devrimi: Demokrasiye Geçiş mi, Küresel Rekabet mi?” *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2007, S.13, s. 2.

²²⁶ Ainur Nogayeva, *Orta Asya’da ABD, Rusya ve Çin: Stratejik Denge arayışları*, USAK Yayınları, Ankara, 2011, s.212.

varılabilir. Örneğin, Gürcistan ile arasında yaşanan meselede, Rusya askeri gücüyle, fiziki savaşı kazanmış olsa da, Gürcistan medya alanında başlattığı savaşı, dünya kamuoyunda yarattığı algıyla kazanmış sayılabilir. Aynı şekilde, Ukrayna krizinde de Rusya askeri gücünü gösterirken, Batı Rusya'nın uyguladığı sert gücü dünyaya göstermekteydi, bu yolla Rusya'nın saldırgan ve yayılcı ülke imajını pekiştirirken, kendi yumuşak gücünü arttırmıştır.²²⁷

Rusya'nın sert güç kullanımlarının, uluslararası arenada olumsuz imajını besleyerek, Putin yönetimi için demokrasiden uzak, otoriter bir yönetim görüntüsü oluşturduğu söylenebilir. Bunun yanında iç siyasette medya özgürlüğünün ve hukukun üstünlüğünün Batı kalitesine ulaşamaması gibi nedenler bu olumsuz imaja katkı sağlamaktadır. Ayrıca Rusya'nın olumsuz imajını yalnızca bu olaylara dayandırmak da yanlış olacaktır. Moskova uluslararası arenadaki bu olumsuz imajı için, Batı medyasını suçluyor olsa da, bunun nedeni daha çok geçmişe dayanmaktadır. Bu imajın gerisinde Soğuk Savaş döneminde, ABD ve SSCB arasındaki propaganda savaşının da etkili olduğu aşikârdır.²²⁸ Dolayısıyla, Rusya'nın uluslararası imajını düzeltmek adına kamu diplomasisine yöneldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. 2000 yılında yayınlanan Rusya Federasyonu Bilgi Güvenliği Doktrininde, Rusya Federasyonunun bilgi güvenliğinin durumu ve garanti altına alınması başlığı altında, yabancı pazarda Rus haber ajanslarına devlet tarafından verilen düşük desteğe dikkat çekilmiş, bunun genişletilmesinin gerekliliği vurgulanmıştı.²²⁹ Zira tıpkı diğer eski Sovyet Cumhuriyetleri gibi Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nde de ABD etkisini gören Rusya'da yeni bir Rusya algısı oluşturma isteğinin uyandığı söylenebilir.²³⁰

Kültürün en önemli ögesi olarak ifade edebileceğimiz dilin, aynı zamanda bir halkı, kültürü, onun motiflerini öğrenmenin en iyi yolu olarak görülebilir²³¹. Sovyetler Birliği döneminin çok kültürlü yapısında uygulanan *homo sovieticus* yaratma politikası

²²⁷ Ekşi, s.49.

²²⁸ Ekşi, s.48.

²²⁹ RF Devlet Yasal Bilgi Sistemi, “Доктрина Информационной Безопасности Российской Федерации”, <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&prevDoc=102417017&backlink=1&&nd=102161033> (03.11.2019).

²³⁰ Ekşi, s.46.

²³¹ Purtaş, s.5.

beraberinde ortak dil politikasını da getirmiştir²³². 1930'lu yıllarda, Lenin'in *Korenizatsiya*²³³ politikası terk edilmiş ve Rusça egemen dil olmaya başlamıştı. Hatta Türkiye'nin de Latin alfabesi kullanmaya başlamasıyla, Türk kökenli Orta Asya halklarının ilgisinin Türkiye'ye yöneleceği korkusunu taşıyan Sovyet yönetimi, 1938'de Latin alfabesini yasaklamış, okullarda Rusça öğrenmeyi zorunlu kılmıştı²³⁴. Bunun yanında, yükseköğrenim kurumlarında eğitim almak için, Rusçanın iyi seviyede bilinmesi gerekiyordu. Bu da öğrenim dili olarak Rusçanın ilk ve ortaokullarda tercih edilmesi için önemli bir nedendi²³⁵. Sovyetler Birliğinde uygulanan bu dil politikasının temeli aslında Ruslaştırma (*Russificatsiya*) politikasının izdüşümüdür. Ruslaştırma politikasıyla birlikte, tüm etnik grupları ulusalsızlaştırma ve asimilasyon politikasıdır.²³⁶

Dolayısıyla, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra, millileşme politikalarına rağmen, ortaya çıkan 14 yeni cumhuriyetin, 69 yılda oluşan kültürel bağlarının birden yerel kültür lehine geri dönüşüme uğraması beklenemez. Kültürel dönüşüm, tıpkı kültürel etkileşim gibi zaman içinde gerçekleşecektir. Sovyetler Birliği'nin çok kültürlü yapısında, bu coğrafyada, halklar yerel dillerini kullanıyor olsalar da, kendi aralarında kullandıkları ortak dil (*lingua franca*) ve Moskova tarafından desteklenen resmi dil Rusçaydı²³⁷. Avrasya Miras Vakfının eski Sovyet ülkelerinde Rus dilinin durumuyla ilgili yaptığı çalışmaya göre, Rus dilinin durumu ülkelere göre farklılık göstermekle birlikte, bazı ülkelerde herhangi bir resmi statü verilmemesine karşın, Rusçanın yaygın kullanıldığı ülkeler vardır.²³⁸ Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra, bu ülkelerdeki milliyetçilik olgusuyla birlikte titüler dilleri güçlendirme politikaları bazı ülkelerde çok güçlü cevap bulmuşken, bazılarında ise yasal boyutta kalmıştır denebilir. Azerbaycan,

²³² Musaoğlu, s. 263.

²³³ “Korenizatsiya”; “Yerlileştirme”, SSCB'nin ilk yıllarında uygulanan, Rus şovenizminin önüne geçmek için ilan edilmiş, Rus olmayan milletlerin kültürlerinin geliştirilmesi üzerine kurulu bir politikadır.

²³⁴ Ayşe Pamir Dietrich, “Language Policy and The Status of Russian in The Soviet Union and the Successor States Outside the Russian Federation”, *The Association for Slavic, East European and Eurasian Studies*, 2005, C. 19, S. 1&2, s.1.

²³⁵ Özertem, s.57.

²³⁶ Olga Yevtyukova, “Процесс Русификации В Сфере Образования В Конце XIX – Начале XX Века”, *Царскосельские Чтения*, 2010, S. 14, s.267.

²³⁷ Özertem, 2009, 60.

²³⁸ E.B. Yatsenko, «Русский язык в ННГ» как результат кабинетных и полевых исследований, *Нужен ли русский язык новым независимым государствам?*, Avrasya Miras Vakfı, 2008, Moskova, s.13.

Ermenistan, Gürcistan, Kazakistan, Özbekistan ve Türkmenistan’da Rusçanın tanımlanmamış statüsüne rağmen hala kamusal alanda kullanıldığı bilinmektedir.²³⁹ Kazakistan örneğinde, resmi dili Kazak dili olmasına rağmen, Rusça devlet organlarının resmi yazışmalarında aktif olarak kullanılmaktadır. Bunda, Rus azınlığının ve buna bağlı olarak Rus diasporasının rolünün büyük olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca, Kazakların %75’i Rusça öğrenmesine karşın, Rusların ülkenin resmi dilini öğrenmekte isteksiz davranmalarının da etkisi olduğu söylenebilir.²⁴⁰ Ülkede Rusça bilmeyenlerin oranı %1 iken, Rus medyası ülkede aktif olarak varlığını sürdürmektedir.²⁴¹

Özbekistan ile ilgili, şunu belirtmek gerekir ki, Sovyetlerin dağılmasından sonra millileşme politikalarında en hızlı davranan ülkelerden biridir. Derussifikatsiya sürecine girmiş, 1993’te Özbekçeyi resmi dil olarak kanunlaştırmıştır. Özbekistan’da Rus dili yalnızca ilköğretimde desteklenmiştir, yabancı dil olarak halk İngilizce öğrenimine yönlendirilmektedir. Özbek yönetimi İngilizceyi “etnik gruplar arası iletişim dili” olarak gösteriyor olmasına karşın, yapılan araştırmalarda %96 oranında Rusça kullanıldığı görülmektedir.²⁴² Özbekistan’da aktif Rusça konuşabilenlerin oranı %20 olarak gösterilse de, genel anlamda Rusça bilenlerin nüfusa oranı %70’e varmaktadır. Şehirlerde nüfusun %45’i aktif, %38’i orta seviyede Rusça konuşabilmekte, köylerde ise bu oranlar düşmekte: aktif konuşma oranı %14, orta seviyede Rusça bilenlerin oranı %39 iken, köy nüfusunun %47 gibi büyük çoğunluğu Rusça bilmemektedir.²⁴³

Türkmenistan da, tıpkı Özbekistan gibi, de-russifikatsiya süresine girmiş, nispeten daha başarılı olmuş bir ülkedir. İlköğretim ve yükseköğretimde Türkmençe esasken, çalışanlar için Türkmençe bilmek bir zorunluluktur. Okullarda Rusça ders sayısı oldukça azaltılmış, Rusça öğretmenliği bölümlerinin kontenjanları da önemli ölçüde düşmüştür. Tüm bunların yanında, Türkmenistan’da Rus kültürünün etkilerinin azalmasında başka bir nokta ise, Rusça yayın yapan basılı gazete ve dergilerin yasaklanmış olmasıdır. Diğer

²³⁹ Yıldırım, 2014, s. 89.

²⁴⁰ Sinan Oğan, “Dış politika Aracı Olarak Rusça: Türk Cumhuriyetleri Örneği”, *Rusya Stratejik Araştırmaları*, 2006. <http://www.turksam.org/tr/makale-detay/540-dis-politika-araci-olarak-rusca-turk-cumhuriyetleri-ornegi> (20.05.2018)

²⁴¹ Yıldırım, 2014, s.97.

²⁴² Yıldırım, 2014, s.98.

²⁴³ O.B. Ata-Mirzayev, “Русский язык в жизни узбекистанцев”, *Нужен ли русский язык новым независимым государствам?*, Avrasya Miras Vakfi, Moskova, 2008, s.59.

birçok BDT ülkesinde yayında olan Rus medya organlarının yayınlanması, 2002 itibariyle yasaklanmış ve Rus tiyatroları kapatılmıştır. Sadece on beş dakikalık Rusça haber bülteni bulunmaktadır.²⁴⁴

Rusçanın resmi dil olduğu ülkelerden biri olan Kırgızistan’da, Rusça dolayısıyla resmi kurumlarda kullanılan ve okullarda öğretilen bir dildir. Aynı zamanda Kırgız elitinin Rusçaya bakışı, yeni neslin de Rusçaya olan sempatisini artırdığı söylenebilir. Rusçadan vazgeçilememesinin nedenleri olarak Rusya’ya olan ekonomik bağımlılık ve Kırgız Türkçesinin eğitimi için kaynak yetersizliği olarak gösterilmektedir.²⁴⁵ Milliyetçi politikalarla Kırgız dilinin etkisi arttırılmaya çalışılsa da, Rusçaya ve Ruslara verilen imtiyazlar sayesinde Rusça yerini korumaktadır.²⁴⁶

Tüm eski Sovyet coğrafyasında olduğu gibi Orta Asya Türk Cumhuriyetleri’nde de Rusya’nın sahip olduğu, Sovyet döneminden miras kalan kültürel kaynaklarının çok güçlü olduğu açıktır. Ortak kimlik ve ortak dil geçmişine sahip olan bu ülkelerde, Rus müziği, filmleri ve televizyon programları oldukça talep görmekte ve Rus kültürünün daha az yabancı olarak adlandırılmasını sağlamaktadır.²⁴⁷ Bu ülkelerdeki yumuşak güç potansiyelinin farkında olan Rusya, Dış Politika Konseptlerinde belirttiği gibi, 2000 yılında yayınlandığı Rusya Federasyonu Milli Savunma Konseptinde de, Türk Cumhuriyetlerini de içine alan BDT ülkelerinin ve Rus dilinin, Rusya’nın toplumsal ve manevi birliği için büyük öneme sahip olduğunu açıkça beyan etmiştir.²⁴⁸ Rusya bu doğrultuda olumlu imajını güçlendirme çalışmalarına başlamış. Rus dilinin korunması ve yaygınlaşması amacıyla Russkiy Mir (Rus Dünyası) Vakfı kurulmuştur.²⁴⁹ Russkiy Mir Vakfı bir devlet kuruluşu değil, devlet destekli sivil toplum örgütü konumundadır. Vakfın resmi sitesinde, temel misyonları arasında, Rus dilinin, edebiyatının ve tarihinin öğretilmesi ve Rus dili ve edebiyatının öğretilmesi konusunda ulusal ve uluslararası

²⁴⁴ Oğan, 2006.

²⁴⁵ Yıldırım, 2014, s.97.

²⁴⁶ Oğan, 2006.

²⁴⁷ Yıldırım, 2014, s.37.

²⁴⁸ Rusya Federasyonu Dış Politika Konsepti, <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&prevDoc=102417017&backlink=1&&nd=102161033> (03.11.2019).

²⁴⁹ Marina M. Lebedeva, “Мягкая Сила В Отношении Центральной Азии: Участники И Их Действия”, *Московский государственный институт международных отношений*, 2008, s.48.

organizasyonların desteklenmesi yer almaktadır. Bu bağlamda, vakıf 53 ülkede farklı kurumlarda, üniversitelerde, kurslarda, ayrıca internette Rus dili üzerine eğitimler vermekte, burs olanakları sağlamakta, ayrıca sanatsal ve bilimsel faaliyetlerde bulunmaktadır.²⁵⁰

2. RUSYA’NIN ORTA ASYA’DA KAMU DİPLOMASİSİ KURUMLARI

Bu başlıkta, Rusya’nın Orta Asya Türk Cumhuriyetleri’nde kamu diplomasisi faaliyetleri yürüten kurumlar konu edilmiştir. Bu kurumların kuruluş amaçları ve bölgede gerçekleştirdiği uygulamaları incelenmiştir.

2.1. Rossotrudnichestvo

Rusya’nın önemli kamu diplomasisi kurumlarından biri 2008’de kurulan Rossotrudnichestvo ajansıdır. Tam adı Bağımsız Devletler Topluluğu ile İlişkiler, Yurtdışında Yaşayan Vatandaşlar ve Uluslararası İnsani İşbirliği Federal Ajansı olan kurum faaliyetlerinde yüksek oranda BDT ülkelerine ağırlık vermekteyse de, sadece BDT ülkelerinde değil, batı Avrupa ve ABD’de de faaliyet göstermektedir. Ajansın faaliyetlerinin ve kurumlarının amacı, resmi internet sitesinde de açıkça belirtildiği gibi, modern Rusya’nın tarafsızlığının yurt dışında yaygınlaştırılması ve uluslararası insani işbirliği üzerine devlet politikalarının yurt dışında uygulanmasıdır. Günümüzde, ajansın 81 ülkede 98 temsilciliği, 62 ülkede 74 Rus Bilim ve Kültür Merkezi, 22 ülke elçiliğinde 24 temsilcisi bulunmaktadır.²⁵¹ Bünyesinde, Rus Kültürü ve Bilimi Merkezi ve Ülke Programları İdaresi, İnsani İşbirliği ve Kamu Diplomasisi Geliştirme İdaresi, Uluslararası Kalkınma Yardımı Ofisi ve Uluslararası Kuruluşlarla Etkileşim İdaresi, Stratejik Planlama ve Personel Geliştirme İdaresi, Yasal ve Personel Destek İdaresi ve Mali Yönetim birimleri bulunmaktadır.²⁵²

Rossotrudnichestvo 2008’de kurulmuştur ancak aslında tarihi Sovyetler Birliği’nde 1925 yılı Nisan ayında kurulan Sovyetler Birliği Yurtdışı Kültürel İlişkiler Derneği (VOKS)’e kadar dayanmaktadır. VOKS, kongrelere ve konferanslara, tiyatro

²⁵⁰ Russkiy Mir Resmi Sitesi, Фонд “Русский Мир”, <https://russkiymir.ru/fund/>, (3.11.2019).

²⁵¹ Rossotrudnichestvo Resmi İnternet Sitesi, "О Россотрудничестве", <http://95.163.77.91/ru/about>, (3.11.2019).

²⁵² Rossotrudnichestvo Resmi İnternet Sitesi, “Структура”, <http://rs.gov.ru/ru/pages/86>

grupları katılmak üzere yurtdışına delegasyonlarını ve Sovyet bilim ve kültür temsilcilerini göndermiştir, böylece tiyatro sanatçıları grupları, müzik ve dans toplulukları, şairler, yazarlar ve ressamların Sovyetler Birliğini yurtdışında temsil etmesi sağlanmıştır. VOKS sayesinde Sovyet vatandaşlarının yurtdışı seyahatleri gerçekleşmeye başlamıştır. Ancak, VOKS'un en önemli faaliyetlerinden tüm dünyada oluşturduğu "dostluk toplulukları" olarak görülebilir.²⁵³

Daha sonra VOKS'un çalışmalarını devam ettirmek üzere 1958 yılında Sovyet Dostluk Dernekleri Birliği (SDDB) kurulmuştur. SDDB, toplam 7,5 bin organizasyon ile 134 ülkeden toplum liderleri, bilim ve kültür temsilcileriyle düzenli ilişkiler kurmuştur. 1992 yılına gelindiğinde ise, Sovyetler Birliği'nin yıkılması ve ardından bağımsız devletlerin ortaya çıkması Rusya Federasyonu'nun farklı kurumlar oluşturma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu durumda, SDDB benzeri bir kurum olarak Rusya Uluslararası İşbirliği Kurumu kurulmuştur.²⁵⁴

2008'de, uluslararası ilişkilerin gelişmesi, kültürel ve insani alanda Rusya'nın dış politikasının yoğunlaştırılması, yabancı toplumlarla güvene dayalı ilişkiler oluşturmak amacıyla kamu diplomasisi mekanizmalarının daha geniş katılımının sağlanması, yeni dönemin ihtiyaçlarını karşılayacak bir strateji oluşturma ihtiyacı dolayısı ile Uluslararası İşbirliği Kurumu'nun yerine Rossotrudnichestvo'nın kurulması kararlaştırılmıştır.²⁵⁵

Rossotrudnichestvo ajansının temel amaçlarından biri yurt dışında Rus dilini yayma, Rus kültür ve edebiyatını desteklemektir. Bu amaçla eğitim kurumları kurmakta ve Rusça kursları düzenlemektedir. Ajansın yurt dışı temsilcilikleri aracılığıyla, yabancı öğrencilerin Rusya üniversitelerinde okuması teşvik edilmekte, ücretsiz eğitim imkânı sunulmakta ve burs programları düzenlenmektedir. Rus dilini destekleme çerçevesinde, Rossotrudnichestvo himayesinde Rus Dil Günü, okul çocukları için ise Olimpiyatlar düzenlemektedir. Bu yolla, soydaşların yoğun yaşadığı eski Sovyet ülkelerindeki halkla ilişkilerin sağlanması amaçlanmakta, Sovyet hatıralarının tekrar canlandırılması planlanmakta, Rusya'nın olumsuz imajının kırılması hedeflenmektedir.²⁵⁶ Ajansın

²⁵³ Tigran Zanko, Организационно-правовые основы деятельности Россотрудничества, Moskova Diploması Enstitüsü Üniversite Bülteni, 2012, C.6, S. 27, s.144.

²⁵⁴ Zanko, s.144.

²⁵⁵ Zanko, s.145.

²⁵⁶ "О Россотрудничестве"

sağladığı eğitim burslarında BDT ülkeleri için daha fazla kontenjan ayrılmakta, gelen öğrencilerden eğitim ücreti alınmamakta, eğer Rusça diline hâkim değilse, eğitime başlamadan önce Rusça Hazırlık bölümlerinde okuması sağlanmaktadır.²⁵⁷

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bağımsız olan ülkelere geri dönemeyen Ruslar, günümüzde Rusya açısından önemli ölçüde bir diaspora oluşturmaktadır. 2018 verilerine bakıldığında, Kazakistan'daki Rusların toplam nüfusun %28'i olduğu görülmektedir. 1989'da bu oran % 37,82 idi. Yıllar içerisinde nüfusa oranla azaldığı görülmekte olsa da, oran hala oldukça yüksektir.²⁵⁸ 1990'da Kırgızistan'daki Ruslar ülke nüfusunun %21.5'ini oluşturmaktaydı. Son veriler değerlendirildiğinde bu oranın %12,5'e kadar düştüğü izlenmektedir.²⁵⁹ Özbekistan'da Rusların toplam nüfusun %5.5'ini oluşturuyorken²⁶⁰, millileşme politikalarının daha denetimli uygulandığı Türkmenistan'da ise Ruslar nüfusun %2'sini oluşturmaktadır.²⁶¹ Rusya'nın BDT ülkelerinde, dolayısıyla Türk Cumhuriyetleri'nde önemli dış politika aracı haline gelen diaspora unsuru, aynı zamanda Rusya'nın kamu diplomasisinin de başta gelen aktörlerindendir. Rossotrudnichestvo ajansının çalışmalarının önemli bir bölümünü de yurtdışında yaşayan Ruslar kapsamaktadır.²⁶² Rossotrudnichestvo Rus Kültür ve Bilim merkezleri söz konusu ülkelerde Rusların buluşma merkezleri olarak da işlev görmektedir. Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nde Rossotrudnichestvo, Rus Bilim ve Kültür Merkezleri ile Özbekistan'da Taşkent şehrinde, Kırgızistan'da Bişkek, Kant ve Oş olmak üzere iki şehrinde, Kazakistan'ın Nur Sultan şehrinde faaliyet göstermektedir.²⁶³ Bu merkezler Rus kültürü bakımından önemli günleri, bayramları vesilesiyle bölgedeki Rusları bir araya getirmekte, iletişimlerini koparmamaktadır. Söz konusu merkezlerde

²⁵⁷ Rusya Eğitim ve Bilim Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, “Объявление О Приеме На Обучение Иностранных Граждан И Соотечественников, Проживающих За Рубежом, На Государственные Стипендии В 2013 Году,” <http://russia.edu.ru/enter/2013/> (3.11.2019).

²⁵⁸ Kazakistan, Avrasya Uygulama ve Araştırma Merkezi, <https://www.okan.edu.tr/avrasyamerkezi/sayfa/958/kazakistan/>, (3.11.2019).

²⁵⁹ Kırgızistan, Avrasya Uygulama ve Araştırma Merkezi, <https://www.okan.edu.tr/avrasyamerkezi/sayfa/959/kirgizistan/>, (3.11.2019).

²⁶⁰ Özbekistan, Avrasya Uygulama ve Araştırma Merkezi, <https://www.okan.edu.tr/avrasyamerkezi/sayfa/961/ozbekistan/>, (3.11.2019)

²⁶¹ Türkmenistan, Avrasya Uygulama ve Araştırma Merkezi, <https://www.okan.edu.tr/avrasyamerkezi/sayfa/964/turkmenistan/>, (3.11.2019)

²⁶² “О Россотрудничестве”.

²⁶³ Rossotrudnichestvo Resmi İnternet Sitesi, “Представительства в мире”, <http://rs.gov.ru/ru/contacts/inworld>

ayrıca Rusya'nın sosyal, ekonomik, yasal dönüşümleri ve dış politikasıyla ilgili konferanslar düzenlenmekte ve dersler verilmektedir.²⁶⁴

2.2. Ruskiy Mir Vakfı

Ruskiy Mir Vakfı 2007'de Rusya Federasyonu Eğitim ve Bilim Bakanlığı ile Dış İşleri Bakanlığının ortak çalışmasıyla kurulmuştur.²⁶⁵ Vakıf Putin'in başkanlık genelgesiyle kurulmuştur²⁶⁶. Vakıf daha çok Rus dili ve edebiyatının öğretilmesi için, çeşitli ülkelerin eğitim kurumlarında çok sayıda dil merkezi açmakta, ayrıca yurt dışındaki yurttaşlarla aktif çalışmalar yürütmektedir.²⁶⁷ Vakfın adı coğrafi ve etnik sınırların ötesinde, kültürel ve dilsel bağları bir araya getiren bir Rus ulusu kavramına tekabül etmektedir. Bu bağlamda, "Rus" kelimesi sadece etnik Rusları değil, Rusça düşünen ve konuşan insanları kapsamaktadır.²⁶⁸ "Russkiy Mir" Rus dünyası olarak çevrilirken, "Mir" hem dünya hem de barış anlamına gelmektedir. Böylelikle faaliyetlerini çoğunlukla Türk Cumhuriyetlerini de içine alan yakın çevre coğrafyasında sürdüren²⁶⁹ bu kurum, bu coğrafyanın kültürel olarak birbirlerine bağlı olduğu vurgusu yaparken, barışın da Rusya kaynaklı olacağı imasını yaptığı söylenebilir.

Russkiy Mir'in temel üç hedefi şu şekilde sıralanabilir; yakın çevrede etkin olmak (Rusya'nın BDT politikasına destek olarak), dünyadaki Rus diasporasıyla iletişim halinde olmak ve halkla ilişkilerde Rus markasını geliştirmek.²⁷⁰ Rus dilinin ve kültürünün tanıtılması üzerine projeler yapan Russkiy Mir vakfı on yılda 76 ülkede 250'den fazla Rus merkezi ve büro açmıştır. Ayrıca, eğitime alanında üç bine yakın hibe vermiş, ortak kültür, eğitim ve dil projelerini desteklemiştir. Ayrıca Russkiy Mir Vakfına ortak kuruluşlar da bulunmaktadır, 100'den fazla ülkede konumlanan bu ortak kurum ve kuruluşların sayısı beş bin civarındadır. Her yıl, BDT ülkelerinde ve yurt dışındaki Rus

²⁶⁴ Darya Zvyagina, "Роль Россотрудничества В Применении 'Мягкой Силы' Российской Федерации", *Gramota*, C.3, S.29, 2013, s.112.

²⁶⁵ İ. Ş. Shamugiya, (2016), "Публичная Дипломатия России: Становление И Развитие", <https://www.scienceforum.ru/2016/pdf/26228.pdf> (3.11.2019).

²⁶⁶ Ekşi, 2015, 50.

²⁶⁷ Shamugiya, 2016.

²⁶⁸ Jarosław Ćwiek-Karpowicz, "Limits to Russian Soft Power in the Post-Soviet Area" *DGAP Analyse*, 2012, S.8, s. 6.

²⁶⁹ Marlene Laruelle, "The "Russian World": Russia's Soft Power and Geopolitical Imagination" *Center on Global Interests*, Mayıs, 2015, s.1.

²⁷⁰ Laruelle, 2015, s.7.

dili okulları, dil kursları, üniversitelerdeki Rus dili ve edebiyatı bölümlerindeki lisans, lisansüstü öğrencilere ve genç bilim insanları için özel burs programları sağlamakta, Rus dili ve edebiyatı üzerine modern ders kitapları ve multimedya eğitim malzemeleri yayımlamaktadır. Bunların dışında geniş kapsamlı uluslararası konferanslar, etkinlikler düzenlemektedir.²⁷¹

Vakfın resmi internet sitesinde, yurt dışındaki etnik Rusların değil, Rusça konuşanların sayısı ile ilgili verilerin yer aldığı görülmektedir. Bu, yukarıda da belirtilen görüşüne uygun olarak, Rus Dünyasını sadece etnik anlamda Rus olmaktan ziyade, Rusça konuşan veya konuşmayı tercih edenlerin dâhil olduğu bir dünya olarak tanımlanmakta olduğunu göstermektedir. Örneğin, Kazakistan’da dört milyon Rus kökenli vatandaş varken, vakıf nüfusun 12 milyonundan fazlasının Rusça konuşan olduğunu işaret etmektedir.²⁷²

2.3. Gorchakov Kamu Diplomasisi Destek Vakfı

Kamu diplomasisinde düşünce kuruluşlarının önemini farkında olan Rusya’nın dış politika yapımı süreçlerinde önemli faaliyetler gösteren kurumları arasında Gorchakov Kamu Diplomasisi Vakfı ve Rus Uluslararası İlişkiler Konseyi yer almaktadır. İki kurum arasından, Gorchakov Vakfı Türk Cumhuriyetlerine ve Eski Sovyet Coğrafyasına yönelik çalışmalar yaparken, Rus Uluslararası İlişkiler Konseyi çalışmalarına dünyanın diğer bölgelerine yöneliktir. Bu nedenle bu çalışmada Rus Uluslararası İlişkiler Konseyi ayrıntılarıyla işlenmeyecektir.²⁷³

Gorchakov Kamu Diplomasisi Desteği Vakfı, 2 Şubat 2010’da Rusya Başkanlık kararı ile kurulmuştur. Vakfın resmi sitesine göre, vakfın misyonu, kamu diplomasisinin gelişmesini teşvik etmenin yanı sıra Rusya için yurt dışında elverişli bir kamusal, politik ve ticari ortam oluşturulmasını teşvik etmektir.²⁷⁴ Bu amaçla, uluslararası ilişkiler alanında tanınmış yerli ve yabancı uzmanları içeren dış politika konularında tematik konferanslar, kamu konferansları ve toplantılar, bağışlar, yarışmalar

²⁷¹ Russkiy Mir Vakfı Remi Sitesi,

www.russkiymir.ru/international-conference-russian-world-present-and-future/ (3.11.2019).

²⁷² Yıldırım, s.147.

²⁷³ Doğan, s.190

²⁷⁴ Gorchakov Vakfı Resmi Sitesi, “О фонде”, <https://gorchakovfund.ru/about/>, (3.11.2019).

gibi çeşitli etkinlikler düzenlemektedir.²⁷⁵ Vakfın ana yönelimleri arasında, uluslararası ilişkiler alanında sosyal, kültürel, eğitim, bilim ve yönetim programlarının tanıtımının teşvik edilmesi; vakfın hedeflerine ulaşmasına katkı sağlayacak kitle iletişim araçlarına ve bilgi kaynaklarına destek verilmesi; Rusya'daki ve yurt dışındaki ekonomik ve sosyo-politik durum, yatırım ve girişimcilik potansiyellerine yönelik analizlere katılım sağlanması ve kamu diplomasisinin gerçekleşmesi süreçlerinin danışmanlığı ve gözetimi; vakfın hedeflerine yönelik çalışan kuruluşlara finansal ve örgütsel destek sağlanması; eğitim süreçlerine katılım sağlanması; hayır etkinlikleri düzenlenmesi; kitle iletişim araçlarının kurulması ve yayınlama faaliyetlerinin uygulanması ve bu çerçevede, süreli yayınların ve bilimsel ve yöntemsel yayınların serbest bırakılması ve satışının düzenlenmesi; bu kitle iletişim araçlarına bilgi sağlanması; demokrasinin desteklenmesi ve insan haklarının korunması dâhil olmak üzere uluslararası işbirliğinin ve uluslararası ilişkilerin teşvik edilmesi; yurt dışında Rusya için olumlu bir kamuoyunun oluşturulmasında yardım; Rusya'nın yurt dışındaki entelektüel, kültürel, bilimsel ve ticari potansiyelinin teşvik edilmesi gibi konular yer almaktadır.²⁷⁶

Vakfın, genç uzmanlar için sekiz bilimsel ve eğitsel programın bulunmaktadır. Bunlar; Güvenlik Akademisi, Balkan Diyalogu, Baltık Diyalogu, Gelecek için Diyalog, Genç Uzmanların Diplomatik Semineri, Kafkas Diyalogu, Hazar Gençlik Okulu, Orta Asya Yaz Okuludur. Gelecek için Diyalog projesinin amacı, Rusya, BDT ve Baltık ülkelerinde genç uluslararası bilim insanlarının, siyaset bilimcilerin, gazetecilerin, araştırma merkezlerinin ve sivil toplum temsilcilerinin katılımıyla bir tartışma platformunun oluşturulması amaçlanmaktadır.²⁷⁷ Güvenlik Akademisi, bu Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ) Sekreterliği, KGAÖ²⁷⁸ Analitik Derneği ve Enstitüsü ile hayata geçirdiği Gorchakov Vakfının geleneksel yıllık projelerindendir. Ermenistan, Beyaz Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, Sırbistan, Tacikistan ve Afganistan'dan 20-35 yaş arası uluslararası ilişkiler uzmanları, siyaset bilimciler,

²⁷⁵ Kseniya Petrovna. Borişpolets, Публичная дипломатия на пространстве ЕАЭС: осмысление феномена и тенденций развития, *Moskova Devlet Uluslararası İlişkiler Enstitüsü Dergisi*, C.5, 2015, s.46.

²⁷⁶ Gorchakov Vakfı Resmi Sitesi, “О фонде”, (3.11.2019).

²⁷⁷ Gorchakov Vakfı Resmi Sitesi, “Диалог во имя будущего”, <https://gorchakovfund.ru/project/view/dialog-vo-imya-budushchego/>, (3.11.2019).

²⁷⁸ KGAÖ, Bağımsız Devletler Topluluğu üyeleri, Beyaz Rusya, Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Rusya tarafından 7 Kasım 2002'de kurulan hükümetler arası askeri bir örgüttür.

gazeteciler, STK temsilcileri ve sosyal aktivistler alanında genç profesyoneller programa katılım sağlayabilmektedir. Program çerçevesinde katılımcılar, KGAÖ Sekreterliği personelleriyle ve tanınmış güvenlik uzmanlarıyla tanışma ve kolektif güvenlik alanında tartışma fırsatı bulmaktadırlar.²⁷⁹ Orta Asya Yaz Okulu Rusya ve Orta Asya'nın diğer ülkelerinden yaklaşık 30 genç katılımcının yer aldığı, 5 gün boyunca konunun uzmanları tarafından jeopolitik, ekonomi, güvenlik ve bilişim teknolojileri üzerine dersler verildiği ve daha sonrasında bu konular hakkında açık tartışmaların yürütüldüğü bir programdır.²⁸⁰ Ayrıca bu programlarda özel ilgi yakın çevre ülkelerine veriliyor olsa da, Çin, İran ve Türkiye gibi ülkelerden gençlerin katılımı da sağlanmaktadır ve eğitimcilerin birçoğu Moskova Devlet Uluslararası İlişkiler Enstitüsü uzmanlarıdır. Bu yıllık düzenlenen gençlik eğitim programları çerçevesinde düzenlenen yuvarlak masa toplantılarında, bu ülkelerden gelen katılımcılar "İstikrar Faktörü ve Uluslararası Diyalog Aracı Olarak Kamu Diplomasisi" ve "Değişen Bir Dünyada Devlet ve Toplum" gibi konular ışığında, ilgili bölgeler hakkında tartışmalar yürütebilmiştir. Ayrıca insani işbirliklerinin gelişmesine, ortak ülkelerin üniversitelerinin oluşturulmasına yönelik bir dizi ilginç önerilerde bulunmuşlardır.²⁸¹ Vakıf ayrıca, sivil toplum kuruluşlarının dış politika süreçlerine dâhil olmasını desteklemektedir. Bu amaçlar, kamu diplomasisi alanındaki girişimlerinin uygulanabilmesi için hibe desteği sağlamaktadır. Bu hibelerden, Rusya ve yabancı ülkelerin kâr amacı gütmeyen sivil toplum örgütleri yararlanabileceği gibi, dış politika ortakları, gençlik örgütleri ve derneklerini de yararlanabilmektedir.²⁸²

2.4. Rusya Devlet Radyo ve Televizyon Kurumu

İç ve dış politikaya bilgi teknolojilerinin eşlik etmesi kamu diplomasisinin önemli araçlarından biridir. Devletler tarafından alınan kararların kamuoyuna doğru kaynaklardan aktarılması, olumsuz bir imajın oluşmasını önlemek açısından önemlidir. İnternet tabanlı özel haber ajansları da, eski Sovyet ülkelerindeki yerel problemler üzerinde Kremlin'in bakış açısını güçlendirmek açısından oldukça etkilidir. Birçok

²⁷⁹ Gorchakov Vakfı Resmi Sitesi, "Академия безопасности", <https://gorchakovfund.ru/project/view/akademiya-bezopasnosti/>, (3.11.2019).

²⁸⁰ Gorchakov Vakfı Resmi Sitesi, "Программы фонда", <https://gorchakovfund.ru/projects/>, (3.11.2019).

²⁸¹ Borişpolets, 2017, s.46.

²⁸² Gorchakov Vakfı Resmi Sitesi, "Гранты", <https://gorchakovfund.ru/grants/>, (3.11.2019).

gazeteciye göre, eski Sovyet ülkelerindeki en önemli yerel ve küresel bilgi kaynakları bu ajanslardır. Örneğin, Rus medyasının büyük etkisiyle, Batıdan büyük eleştiri alan 2008 Gürcistan müdahalesi, Ukrayna toplumunun büyük bir kesimi tarafından desteklenmiştir.²⁸³

Sovyetler Birliği döneminde uygulanan russifikatsiya gibi politikalar nedeniyle, bağımsız olan devletlerde hala Rus etkisinin devamı söz konusudur. Günümüzde ise bu Rusya'nın tüm Eski Sovyet topraklarında olduğu gibi Türk Cumhuriyetleri'nde de avantajı olarak görülmektedir. Kırgızistan'da ve Kazakistan'da resmi dil statüsünde olan Rusça halk arasında da yaygın bir biçimde hala konuşulmaktadır. Bu olgunun avantajı ile Rus medyası bölgede önemli bir kamu diplomasisi aracı olabilmektedir.²⁸⁴

1995 yılının Kasım ayında, yani Rus devlet televizyonu Perviy Kanal'ın kuruluşundan birkaç ay sonra Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nden ayrılan ülkelere yayın yapmaya başlamıştır.²⁸⁵ Bu bağlamda, SSCB'nin dağılmasından önce tüm Sovyet Cumhuriyetleri'nde yayın yapan, 22 Mart 1951 yılında kurulan Pervaya Programma Tsentralnovo Televideniya (Первая программа Центрального телевидения) kanalının devamı niteliğindedir. 1991'de dağılmadan sonra Pervaya Programma yerini Perviy Kanal Ostankino'ya bırakmıştır. Rus televizyon basın ve radyo şirketi Ostankino'nun yayın organı olan bu kanal BDT ülkelerinde politik, ekonomik ve kültürel yayınlar yapmıştır. 31 Mart 1995'e kadar yayın hayatını sürdürmüştür, daha sonra yerini ORT'ye, yani Perviy Kanal'a bırakmıştır.²⁸⁶

Sovyetlerin dağılmasından millileşme sürecine giden Türk Cumhuriyetleri'nde Rusça yayınların daha kısıtlı olduğu görülmektedir. Rusya'nın, tüm BDT coğrafyasında yayın yapan RTR ve ORT kanalları Türkmenistan'da yasaklanmıştır²⁸⁷. Özbekistan'da ise bin gazete arasında Rusça yayın yapan iki gazete bulunmaktadır: *İzvestiya* ve *Argumenty i fakty*.²⁸⁸ Rus etniğinin nüfusa oranla en fazla olduğu ülkelerden biri olan Kazakistan'da ise Rusça yayınları takip etme oranı oldukça yüksektir. Kazakistan halkının %78'i bilgiyi Rus televizyonlarından almayı tercih etmektedir. Burada göze

²⁸³ Ćwiek-Karpowicz, 2012, s. 7.

²⁸⁴ Özertem, 2009, s.57.

²⁸⁵ Perviy Kanal, "АО «Первый канал. Всемирная сеть»", <https://www.1tv.com/corp> (3.11.2019).

²⁸⁶ Perviy Kanal, tvpedia.fandom.com (3.11.2019).

²⁸⁷ Oğan, 2006.

²⁸⁸ Yıldırım, 2014, s.106.

çarpan başka bir unsur da, ülkenin en çok satılan ve devlet desteğine sahip olan gazetesi *Kazakhstanskaya Pravda*'nın Rusça basılmasıdır.²⁸⁹

3. RUSYA'NIN KIRGIZİSTAN'DA KAMU DİPLOMASİSİ

Bu başlık altında, öncelikle Rusya ve Kırgızistan ilişkilerine kısaca değinilecek ve ardında Rusya'nın Kırgızistan'daki çeşitli kamu diplomasisi faaliyetlerinden örnekler sunulacaktır.

3.1. Genel Hatlarıyla Rusya-Kırgızistan İlişkileri

Kırgızistan'ın bağımsızlığını ilan etmesinin ardından, 20 Mart 1992 tarihinde Rusya ile siyasi ilişkileri başlamıştır. İki ülke arasında çeşitli alanlarda birçok anlaşma yapılmıştır. Ekonomik, askeri, teknik, insani ve diğer alanlarda yaklaşık 130 anlaşma imzalanmıştır. Bunlardan ilki 21 Haziran 1991'de imzalanan Devletlerarası İlişkilerin Temelleri Anlaşmasıdır. Bu anlaşmadan bir yıl sonra, 10 Haziran 1992'de ise Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşması imzalanmıştır. Bu “eşitler arası” anlaşmaların metinleri iki devlet dilinde de hazırlanmıştır. Bu anlaşmalar genel olarak iki ülkenin birbirini resmen tanıması ve işbirliği konularını ele almaktadır. Anlaşmalarda aynı zamanda ekonomik işbirliği de söz konusuydu. Kısa zamanda, Kırgızistan'da Rusya'ya başlıca kıyafet, triko, tekstil, sebze ve meyve, cam, pamuk, tütün, teçhizat, mekanik cihazların ihracı Rusya'dan ise yedek parça, alet, kauçuk, kâğıt, karton, kakao gibi ürünlerin ithalatı gerçekleştirilmiştir. Daha sonra, Rusya'nın petrol ithalatı ve Kırgızistan'dan hafif sanayi ihracatı artmıştır.²⁹⁰

Bağımsızlığını yeni kazanan Kırgızistan ekonomik sıkıntılar yaşamış ve üretim azalmıştır. İnsanlar şehirlere göç etmeye başlamış ve Rusya'ya işçi gönderilmiştir. Kırgızistan'dan Rusya'ya çalışmak için giden göçmenlerin sayısının yaklaşık bir milyon olduğu düşünülmektedir. Gelişmekte olan ekonomilerin Rusya'yı seçmesindeki neden hem tarihi bağlar hem de ucuz emek gücüne ihtiyaç duyan Rusya'nın bu göçmenleri

²⁸⁹ Yıldırım, s.107.

²⁹⁰ H. Bakramjanova, “Политический анализ взаимоотношений России с Кыргызстаном”, *Современные научные исследования и разработки*, 2016, С.5, S.5, s.122.

çağırması olarak gösterilebilir.²⁹¹ Mayıs 1994'te Rusya, Kırgızistan'a 500 milyon Ruble borç vermiştir ve Kırgızistan'ın Rusya'ya borcu 130 milyon doları bulmuştur. Kırgızistan'ın zorlu mali durumu göz önünde bulundurularak 1996'da hükümetler arası bir anlaşma yapılarak borcu yapılandırılmaya gidilmiştir.²⁹² Yapılan bu anlaşmayla Rusya sadece Kırgızistan'ın borçlarını yapılandırmamış, aynı zamanda birçok Kırgız işletmesinin hisselerini edinmiştir. Ayrıca, krediler için yapılan Rusya'nın Kırgız hükümeti üzerinde baskı uygulamasına izin vermektedir. Rusya verilen kredileri ödemekte güçlük çeken Kırgızistan'ın Rus mallarına bağımlılığı arttırmıştır. 2000 yılında Rusya Kırgızistan'ın kredi borçlarını yeniden yapılandırmıştır. Rusya ile ekonomik anlamda karşılıklı bağımlılıktan söz etmek bu anlamda zordur.²⁹³

Rusya'da Atlantikçi politikanın etkisinin azalması ve dış politikada “yakın çevresine” daha fazla önem vermeye başlamasıyla Rusya ve Kırgızistan ilişkileri artmış ve iki ülke 2000 yılında “Stratejik Müttefikler ve Ortaklar” bildirisini imzalamıştır. Bu anlaşmayla birbirlerini stratejik ortaklar olarak tanımlamışlardır.²⁹⁴

Rusya Kırgızistan ilişkilerindeki ana temaslardan biri güvenlik konusudur. Rusya önderliğinde, Kırgızistan, Rusya, Beyaz Rusya, Kazakistan arasında 1992 tarihli Kolektif Güvenlik Antlaşması (KGA) imzalanmıştır. Kırgızistan'ın güneyindeki terörist eylemlerden korunma konusunda Rusya'nın rolü ve önemi güçlüdür. Kırgızistan'ın sınırlarındaki uyuşturucu ticaretinin engellenmesi, sınır ve bölge güvenliğinin sağlanması için Kırgız-Rus güçleri birlikte çalışmışlardır.²⁹⁵ Zira Kırgızistan güvenlik kaygılarını diğer yeni bağımsız ülkelerde olduğu gibi Rusya liderliğindeki BDT'nin bir ayağı olan KGAÖ ile çözmeye çalışmıştır. Ancak, 2010'da Kırgızistan'ın güneyindeki etnik çatışmalarda etkin bir varlık gösterememesi örgütün işlevlerinin sorgulanmasına neden olmuştur.²⁹⁶ Bunun dışında, Rusya ve Kırgızistan'ın arasındaki güvenlik işbirliği,

²⁹¹ Bakramjanova, s.123.

²⁹² Valentina Voropayeva, “Россия - Кыргызстан: история и современность”, *Central Asia and The Caucasus*, <https://www.ca-c.org/journal/cac-09-2000/04.voropayev.shtml>, (3.11.2019).

²⁹³ Horak Slavomir, “Dynamics of Russian-Kyrgyz relations: from the center-periphery to unilateral dependence?”, *Central Asia and the Caucasus*, 2007, C.5, S.49, s.81.

²⁹⁴ A. Bereşagin, “Современный Этап Кыргызско-Российского Двустороннего Сотрудничества”, s.3.

²⁹⁵ Voropayeva, , <https://www.ca-c.org/journal/cac-09-2000/04.Voropayev.shtml>, (3.11.2019).

²⁹⁶ Fırat Purtaş-Halid Mammadov, “Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü ve Orta Asya Cumhuriyetleri”, *Uluslararası Sistemde Orta Asya: Dış Politika ve Güvenlik*, M.Turgut Demirtepe - Güner Özkan (ed.), Ankara, 2013, s.105.

2001’de kurulan Şangay İşbirliği Örgütü ile de devam etmektedir. Örgütün kuruluş amacına uygun olarak, Kırgızistan ve Çin arasındaki sınır anlaşmazlıklarının çözümünde ortak işbirliği ile Rusya katkı sağlamaktadır.²⁹⁷

Rusya ve Kırgızistan arasındaki ilişkilerde, her iki ülkenin de içinde bulunduğu uluslararası örgütlerin de etkisi yadsınamaz. Kırgızistan’ın bağımsızlığından beş yıl sonra, Rusya ile ekonomi alanında yaptığı anlaşmalardan biri 1996’da imzalanan Ekonomik ve İnsani Alanlarda Entegrasyon anlaşmasıdır. Bu anlaşma, ileriki dönemlerde oluşturulacak Avrasya Ekonomik Birliğine de zemin hazırlamıştır.²⁹⁸ Ayrıca, Rusya, Kazakistan ve Beyaz Rusya’nın 2014’de imzaladıkları anlaşma ile kurulan Avrasya Ekonomik Birliğine, Kırgızistan da katılacağını beyan etmiş, 2015’te ise katılımını gerçekleştirmiştir.²⁹⁹

3.2. Rusya’nın Kırgızistan’da Kamu Diplomasisi Faaliyetleri

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliğinin dağılması ve Kırgızistan’ın bağımsızlığını ilan etmesinden kısa bir süre sonra Rusya ile ilişkiler ve çeşitli alanlarda işbirlikleri gelişmeye başlanmıştır. Ekonomik alanda geliştirilen ilişkilerini 1999’da kurulan Hükümetler arası Ticaret, Ekonomik, Bilimsel, Teknik ve İnsani İşbirliği Komisyonu kuvvetlendirmiştir. Bu komisyonun görevleri arasında iki taraf arasında ticarete konu olan en önemli ürünlerin (enerji, kereste, demir dışı metaller, antimon, tekstil vb.) teslimatlarının değerlendirilmesi bulunmaktadır. Ayrıca, komisyon iki ülke arasındaki ekonomik ve ticari faaliyetlerin yıllık analizlerini yaparak kontrolünü sağlamaktadır.³⁰⁰

Rusya ve Kırgızistan arasındaki ekonomik işbirliğinin geliştirilmesi için 2010-2013 işbirliği programı imzalanmıştır. Bu program kapsamında ticaret, ekonomik, bilimsel, teknik ve insani işbirliği alanlarında ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla yaklaşık

²⁹⁷ İvan Faygenbaum, “Шанхайская организация сотрудничества и будущее Центральной Азии”, *Россия и мусульманский мир*, 2008, C.5, s.77.

²⁹⁸ Voropayeva, 2000, s.32.

²⁹⁹ Osman-Ömer Ağır, “Avrupa Birliği ve Avrasya Ekonomik Birliği Kuruluş Süreçlerinin Karşılaştırılması”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2017, s.113.

³⁰⁰ Alina Ormonova, "Сотрудничество России и Кыргызстана в сфере экономики: история вопроса.", *Вестник Ленинградского государственного университета им. АС Пушкина*, 2014, C.6, S.1, s.77.

60 etkinlik planlanmıştır. Programın uygulanmasının Kırgızistan açısından ekonomik ve ticari ilişkilere olumlu etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Kırgızistan'ın Rusya ile arasındaki dış ticaret cirosuna bakıldığında, 2012 yılının Ocak-Mayıs ayları arasındaki dönem cirosu 2011'in aynı dönemine göre %53,4 artmıştır. Bu aynı zamanda, Kırgızistan ticaretinin %31'ini oluşturmaktadır. 2012 yılında Kırgızistan'ın Rusya'ya ihracatı %48 artmıştır. Kırgızistan kıyafet ve aksesuar alanında yaptığı toplam ihracatın %95'ini, ham pamuk ihracatının %88,5'ini, sebze meyve ihracatının ise %15'ini Rusya'ya yapmaktadır. Petrol ve petrol ürünlerinde yaptığı ithalatın %93'ünü, kerestenin %72'isini, demir metaller ve bunlardan elde edilen ürünlerin ise %39'unu Rusya'dan sağlamaktadır.³⁰¹

Rusya, Kırgızistan'a ekonomik anlamda çeşitli formlarda destek de sağlamaktadır. 2009 yılında, Kırgızistan'ın 193,5 milyon dolar değerindeki borcu yeniden yapılandırılmış, 150 milyon dolar hibe edilmiştir. Kırgızistan'daki sıkıntılı ekonomik ortamda zorluk yaşayan sektörlerdeki üretimin korunması ve gelişmesi için de kredi programı uygulanmıştır. Rusya, aynı yıl, sözü geçen sektörlerde harcanması şartıyla %0,75 faiz oranında, geri ödemesi yedi yıl ertelenmiş ve 40 yıla yayılmış, 300 milyon dolarlık kredi sağlamıştır.³⁰²

Rusya kalkınma yardımları konusunda, sadece maddi destek vermemektedir. Kalkınmanın başarılı uygulanmasını sağlamak amacıyla özel eğitim programları uygulamaktadır. Rusya adına faaliyet gösteren Rossotrudnichestvo Rusya'nın uluslararası kalkınmaya katkısının potansiyelini arttırmaya yönelik bir program geliştirmiştir. Bu program çerçevesinde, 2014'te "Çalışanlara ve Ajans Yönetimine Yönelik, Yürütme Organlarının Temsilcileri için Toplantılar" projesi başlamıştır. Rus Dışişleri Bakanlığının katılımıyla gerçekleşen programda, toplantıların dışında yurtdışı Rus temsilcileri için çevrimiçi seminerlerin düzenlenmesi, uluslararası kalkınma programı alanında yüksek lisans programının oluşturulması, dış ticarete Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi ile ortaklaşa bir çalışma ile "Kalkınma Diplomasisi" kış okulunun düzenlenmesi ve uluslararası örgütlerde staj programlarının geliştirilmesi yer almaktadır.³⁰³

³⁰¹ Ormonova, 2014, s.78.

³⁰² Ormonova, 2014, s.79.

³⁰³ "Повышение кадрового потенциала в российском СМР", <http://kgz.rs.gov.ru/ru/activities/275/projects/387>, (3.11.2019).

Rusya kalkınma yardımları konusunda önemli kamu diplomasisi kurumu olan Rossotrudničestvo aracılığıyla da Kırgızistan'da faaliyetler göstermektedir. Rusya yurtdışı kalkınma yardımları konusunda BM ile ortak çalışmalar yürütmektedir. Bu bağlamda, BDT ülkelerine yapılan ikili kalkınma yardımları çerçevesinde BM Uluslararası Kalkınma Programıyla birlikte çalışan Rusya, sürdürülebilir bir sosyo-ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesinde, bütçeyi destekleyecek fonların tahsis edilmesinde, eğitim sistemini destekleyici projeler, sağlık hizmetleri, gıda güvenliğinde, sosyal tesislerin geri kazanılması hedefleriyle projeler yürütmektedir. Kırgızistan örneğinde, 3.5 milyon bütçeli Rusya Federasyonu ve BM Kalkınma Programı “Kırgızistan Naryn Bölgesi'nin Entegre Gelişimi” projesini başlatmıştır. Proje kapsamında, Naryn bölgesinde sosyo-ekonomik kalkınma için gerekli şartların oluşturulması, mesleki eğitim sisteminin iyileştirilmesi, küçük ve orta ölçekli işletmelerin kurulmasının ve geliştirilmesinin desteklenmesi için çalışmalar düzenlenmektedir. BM ile ortak yürütülen programın Kırgızistan'da uygulanması Rossotrudničestvo Bilim ve Kültür merkezleri, Rus Dışişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve diğer federal kurumlar tarafından koordine edilmektedir. Amacı, Kırgızistan'ın kamu yönetim sistemini güçlendirmeye, iki ülkenin ortak çıkarlarını gerçekleştirmeye ve mevcut risk ve tehditleri azaltmaya yönelik ekonomik, bilimsel, teknik, kültürel ve diğer projeleri hayata geçirmektir.³⁰⁴

Rusya'nın BDT ülkelerine BM programı aracılığıyla verdiği desteğin yanında, Rusya-Kırgızistan Kalkınma Fonu aracılığıyla da Kırgızistan ekonomisine katkıda bulunma çabalarını sürdürmektedir. 29 Mayıs 2014'de kurulan fon sayesinde, Kırgız ekonomisinin gelişimi ile Avrasya Birliği bütünleşmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Fon ile Kırgızistan'da faaliyet gösteren Rus işletmelerin sermayesine destek olmak, belirli şartları taşıyan Rus işletmecilere orta ve uzun vadeli krediler sağlamak, bu işletmelerin yeni finansal hizmetler ve ürünler getirmesine yardımcı olmak ve modern kurumsal yönetim yöntemleri benimsemelerine teşvik etmek amaçlanmaktadır.³⁰⁵ Kırgızistan'da faaliyet gösteren yaklaşık olarak 150 Rus şirketi

³⁰⁴ “Повышение кадрового потенциала в российском СМР”, <http://kgz.rs.gov.ru/ru/activities/275/projects/387>, (3.11.2019).

³⁰⁵ Rus-Kırgız Kalkınma Fonu Resmi Sitesi, “Миссия, Цели И Задачи”, http://www.rkdf.org/ru/o_nas/missiya_celi_i_zadachi, (3.11.2019).

bulunmaktadır. Rus şirketler Kırgızistan'da olduğu kadar diğer BDT ülkelerinde de faaliyetlerdir. BDT ülkelerinde Rus iş insanlarını birleştiren Yurttaş Loncalar Birliği kurulmuştur. Kırgızistan'da etkin olan birlik, Rusya ile ikili ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine destek vermektedir.³⁰⁶

Kırgızistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği'ne entegrasyonunun sağlanmasına yönelik faaliyetler geliştirilmiştir. Gorchakov Kamu Diplomasi Destek Vakfı bu konuya özel ilgi göstermiştir. Avrasya Ekonomik Birliğine 2015 yılında dâhil olan Kırgızistan'da, bu süreçlerde vakıf temsilcileri Ermenistan, Beyaz Rusya, Kazakistan ve Rusya'dan uzman ekonomistlerin katıldığı çalıştaylar düzenlemiş, Avrasya entegrasyonu ve Kırgızistan'ın AEB'ye katılımı ile ilgili güncel konular tartışılmıştır.³⁰⁷

Rusya Kırgızistan'da eğitim alanında da çeşitli faaliyetlerde bulunmakta ve Kırgız eğitim sistemine destek vermektedir. 1993 yılında Boris Yeltsin'e adanmış Kırgız Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu arasındaki Dostluk ve Karşılıklı Yardımlaşma Antlaşması çerçevesinde Bişkek'te Kırgız-Rus Slav Üniversitesi kurulmuştur.³⁰⁸ Kırgız Cumhuriyeti'nde Rusya'nın referans noktalarından biri Kırgız-Rus Slav Üniversitesi olagelmektedir. Her yıl üniversitede Kırgızistan'da Slav yazı ve kültür tatilini, öğrenci festivallerini, balo salonu dans yarışmalarını vb. etkinlikler düzenlenerek Rus kültür ve tarihinin tanıtımı yapılmaktadır. Bunun dışında, Kırgızistan'da 7 Rus üniversitesinin yerleşkeleri eğitim vermektedir. Bunlar, Oş'taki Rusya Devlet Sosyal Üniversitesi Yerleşkesi, Uluslararası Slav Enstitüsü'nün Bişkek Yerleşkesi, Moskova Girişimcilik ve Hukuk Enstitüsü'nün Bişkek Yerleşkesi, Moskova Girişimcilik ve Hukuk Enstitüsü Karakol Yerleşkesi, Oş'taki Rusya Devlet Sosyal Üniversitesi Yerleşkesi, Rus Ekonomi Üniversitesi Bişkek Yerleşkesi, Kazan Teknik Üniversitesi Yerleşkesi.³⁰⁹ Rusya ayrıca çeşitli konferanslar ile düzenleyerek de üniversitelerle iletişimini etkin kılmaktadır.

³⁰⁶ Stanislav Epifantsev, "Общественные Организации Русских На Территории Кыргызской Республики: Условия Функционирования, Описание И Сравнительный Анализ.", *Вестник Кыргызско-Российского Славянского Университета*, 2011, С.11, S.6, s.70.

³⁰⁷ Gorchakov Vakfı Resmi İnternet Sitesi, "В Бишкеке эксперты из 5 стран обсудят вопросы вступления Кыргызстана в ЕАЭС", <https://gorchakovfund.ru/news/view/v-bishkeke-eksperty-iz-5-stran-obsudyat-voprosy-vstupleniya-kyrgyzstana-v-eaes/>, (3.11.2019).

³⁰⁸ Lebedeva, 2014, s.50.

³⁰⁹ G. Sufiyanova, "Образование Как Инструмент Российской «Мягкой Силы» В Центральной Азии В Контексте Евразийской Интеграции", *Евразийская интеграция на постсоветском пространстве и незападные сценарии регионализации*, Tyumen Devlet Üniversitesi, 2018, s.113.

Russkiy Mir Vakfının Rus Sosyal Devlet Üniversitesinde açılan Rus Merkezi, Kırgız üniversitelerinin yöneticileri için bir konferans düzenlemiştir. 2011 yılında gerçekleştirilen konferansta üniversite ve okulların işbirliğine nasıl etkileyeceği tartışılmıştır.³¹⁰

Rusya'nın Kırgızistan'da var olan üniversitelerinin dışında Kırgız eğitime farklı yönlerden de destek verdiği görülmektedir. 2013 yılında, hükümetler arası Kırgızistan-Rusya Ticaret, Ekonomik, Bilimsel, Teknik ve İnsani İşbirliği Komisyonu Kararları temelinde Rus-Kırgız Teknik Üniversiteler Konsorsiyumu kurulmuştur. Konsorsiyum çerçevesinde, iki ülkeden gönüllü üniversiteler ortak eğitim ağı kurmayı ve bunları desteklemeyi hedeflemektedir. 8'i Kırgızistan'da olmak üzere, Konsorsiyuma daimi üye olan 38 üniversite bulunmaktadır. Bu uygulama sayesinde, konsorsiyuma dâhil olan üniversitelerden mezun olan öğrenciler, hem Kırgız hem de Rus üniversiteden çift diploma ile mezun olmuş sayılmaktadır.³¹¹

Rusya kamu diplomasisi kurumu Rossotrudnichestvo ajansı ile Kırgızistan'da eğitim faaliyetleri sürdürmektedir. Ajansın 2011'den bu yana uygulamaya koyduğu "Yeni Nesil" programı bu konuda örnek bir proje olarak ele alınabilir. Yeni Nesil programı kapsamında, politik, kamu, bilim ve iş çevrelerinin genç temsilcilerin Rusya'ya kısa süreli gezilerle ziyareti sağlanmaktadır. Program aracılığıyla, farklı çevrelerden "Yeni Nesil" ile ilişkilerin geliştirilmesi, derinleştirilmesi, gelecekte farklı iş kollarında çalışacak bu iş insanlarına Rusya'nın tanıtılması ve bu yolla geleceğin ortaklıklarının kurulması hedeflenmektedir.³¹² Rossotrudnichestvo'nın Rusya Federasyonu veya Sovyetler Birliği üniversiteleri mezunlarını bir araya getirmek amacıyla düzenlediği "Mezunlar Günü" projesi için diğer ülkelerde olduğu gibi Kırgızistan'da da etkinlikler düzenlenmektedir. Bu proje sayesinde, ajans, siyaset, kamu, bilim ve iş çevrelerinde görev yapan Rus üniversiteleri mezunlarını bir araya getirerek bağlarını güçlendirmeyi,

³¹⁰ Rus Sosyal Devlet Üniversitesi Oş Yerleşkesi İnternet Sitesi, "Ресурсный Центр Фонда «Русский Мир»", <https://osh.rgsu.net/index/resursnyy-tsentr-fonda-russkiy-mir.html>, (3.11.2019).

³¹¹ Elena Sytykh, "Гуманитарное Присутствие России в Кыргызской Республике", *Profile and vocational education in conditions of modern polycultural space: Materials of the 3rd International Extramural Research and Practice Conference*, 2015, s.183.

³¹² Rossotrudnichestvo Resmi Sitesi, "Программа «Новое поколение»", <http://rs.gov.ru/%20/activities/4/projects/23>, (3.11.2019).

bir ağ yaratmayı amaçlamaktadır. Rossotrudnichestvo'nın Rus Bilim ve Kültür Merkezlerinde düzenlenen etkinliklerde, Rus Elçilikleri ve Kırgızistan Mezunlar Derneği de rol almaktadır.³¹³

Kırgızistan'da Rus kurumların yürüttüğü benzeri etkinliklere hibe programlarıyla destek veren Gorchakov Kamu Diplomasisi Destek Vakfı kendi bünyesinde de Orta Asya'ya yönelik eğitim faaliyetleri yürütmektedir. Bu çerçevede iki büyük etkinlik düzenlemektedir; Orta Asya Okulu ve Gelecek için Diyalog. "Orta Asya Okulu" vakfın 2012'den beri uyguladığı bir programdır. Rusya ve Orta Asya devletlerinden genç uzmanlar, bilim insanları, gazetecilerin katılabileceği, bölgede güvenlik, ekonomi, jeopolitika vb. konularda konferanslar verilen bir eğitim programıdır.³¹⁴ "Gelecek için Diyalog" da eğitim ve bilim içerikli bir projedir. Gorchakov Vakfı bu projeye genç bilim insanlarını, siyasetçileri, gazetecileri, araştırma merkezlerinin temsilcilerini ve sivilleri bir araya toplayacak bir platform oluşturmayı amaçlamıştır. Proje katılımcılarının Rus dışişleri bakanlığına ziyarette bulunarak, şahsen sorularını yöneltebilecekleri bir ortam da sağlanmaktadır. Genç uzmanların kamu diplomasisi alanında projelerini sunabilecekleri ve benzer konularda projelerin tartışılabileceği bir platform oluşturulmuştur.³¹⁵ Bu projelerin Kırgızistan Avrasya Birliği projesinin daha başarılı olmasına katkıda bulunacağı eğitimler sağladığı düşünülmektedir.³¹⁶

Kırgızistan'da özellikle Rus dilinin, Rus eğitiminin ve kültürünün yaygınlaştırılması alanında çalışan Rus kamu diplomasisi kurumu Ruskiy Mir Vakfının üç merkezi bulunmaktadır; Bişkek, Oş ve Kant şehirlerinde.³¹⁷ Ruskiy Mir Vakfının faaliyet alanı "Russkiy Tcenter (Rus Merkezi)" 2008 yılında Kırgızistan'da Rus Sosyal Devlet Üniversitesinin Oş yerleşkesinde, 12 Haziran Rus gününde açılmıştır. Rus Merkezinin buradaki temel hedefi Rus dilini, Rus ve dünya kültürünün önemli bir unsuru

³¹³ Rossotrudnichestvo Resmi Sitesi, "Единый день выпускника", <http://rs.gov.ru/%20/activities/10/projects/21>, (3.11.2019).

³¹⁴ Gorchakov Vakfı Resmi Sitesi, "Школа по Центральной Азии", <https://gorchakovfund.ru/project/view/shkola-po-tsentralnoy-azii/>, (3.11.2019).

³¹⁵ Gorchakov Vakfı Resmi Sitesi, "Диалог во имя будущего", <https://gorchakovfund.ru/project/view/dialog-vo-imya-budushchego/>, (3.11.2019).

³¹⁶ Gorchakov Vakfı Resmi Sitesi, "Nargiza Muratalieva; "Мягкая сила" России в политических процессах Кыргызстана", <https://gorchakovfund.ru/news/view/nargiza-muratalieva-myagkaya-sila-rossii-v-politicheskikh-protsessakh-kyrgyzstana/>, (3.11.2019).

³¹⁷ Russkiy Mir Resmi Sitesi, "Каталог Русских Центров", <https://russkiymir.ru/rucenter/catalogue.php>, (3.11.2019).

olarak yaygınlaştırmak ve Rus dilinin öğrenilmesi için oluşturulan programları desteklemektir. Merkez, Kırgızistan'ın güney bölgesinde, Rus kelimesi, Rus düşüncesi, Rus kültürü ve Rus tarihinin gerçek bir temsilcisi olmayı amaç edinmiştir. Rus Merkezinin olanakları herkese açık olup, çeşitli seviyelerdeki okul öğrencileri, akademisyenler, lise ve kolej öğretmenleri, üniversiteler kullanabilmektedir. Rus Merkezi Kırgızistan Oş'ta çeşitli kollardan bilgiye erişim sağlamakta, farklı kullanıcı kategorileri için tasarlanmış programlar ve kurslar vermekte, sanatsal etkinlik organizasyonu yapmakta, bilimsel ve kültürlerarası iletişimi geliştirici sosyal etkinlikler düzenlemektedir. Açılmasının ardından geçen 11 yılda, 11 seminer, yedi yuvarlak masa toplantısı, iki konferans, 46 sergi, dört sanat gecesi, dokuz edebi ve müzik performansı, 18 sosyal etkinlik, beş bayram gösterisi, 16 yarışma, 90 sanal tur, 72 sinema okulu etkinliği, altı edebi okuma etkinliği ve dört ders kitabı ve koleksiyon sunumu düzenlemiştir. Bu eğitim ve programlar şu şekilde örneklendirilebilir; “Rusya ve Kırgızistan'ın kültürlerarası ilişkilerinde Rus dili alanı” adlı konferans, Kırgızistan'dan Rusya'ya potansiyel göçmenler için Rusça kursları, Rusça öğrenmek veya geliştirmek isteyen, cumhuriyetin güney bölgesindeki vatandaşlar için Rusça kursları, “Rusçayı ikinci dil olarak öğretmek” adlı seminer (2008), Kırgız Rusça öğretmenler için düzenlenen “Rusçayı ikinci dil olarak öğretmek” semineri (2009), "Okulda Rus dili ve edebiyatını öğretmek için yenilikçi yaklaşımlar" semineri, “Kyzyl-Kiya Ortaokullarında Rus Dilinin Önemi ve Rolü” konulu toplantı vb.

Rossotrudnichestvo ve dış temsilcilikleri yıllık olarak, Rus dilini popülerleştirmeyi ve yabancı vatandaşları Rusça öğrenmeye teşvik etmeyi, ev sahibi ülkelerde Rus çalışmalarını desteklemeyi amaçlayan kültürel, eğitim amaçlı, bilimsel ve metodolojik etkinlikler gerçekleştirmektedir. 6 Haziran 2011 tarihinde imzalanan kararname ile Rus dilini korumak, desteklemek ve geliştirmek amacıyla, Rusya Günü'nün yıllık olarak kutlanması için 6 Haziran'ı Rus Dili Günü olarak ilan edilmiştir. Aleksander Puşkin'in doğum günü olan 6 Haziran'da, faaliyette bulunan ülkelerde kutlamalar yapılacaktır.³¹⁸ Bu vesileyle Kırgızistan'da da, 2019 yılının 6 Haziranında, gençlik ve olgunluk döneminde Puşkin'i çevreleyen atmosferi hissetmek için Puşkin Balosu

³¹⁸ Rossotrudnichestvo Kırgızistan Temsilciliği Resmi Sitesi, “День русского языка”, <http://kgz.rs.gov.ru/ru/activities/280/projects/402>, (3.11.2019).

düzenlenmiş, 19. Yüzyıla ait kostümler seçilerek, danslar sergilenmiştir. Önemli Rus şairlerin şiirleri okunmuş ve yazarların tiyatroları sergilenmiştir.³¹⁹

Rossotrudnichestvo ajansı ayrıca Rus Dili Federal Hedef Programının bir parçası olarak Kırgızistan'daki ortaokullara Rus dili, edebiyatı ve kültürü hakkında edebiyat ve eğitim kitapları sağlamaktadır. Ajans, Kırgızistan'daki okullarda öğrencilerin Rus dilinde okuma becerilerinin gelişmesi için Rusya'nın bir hibe ile finanse ettiği programları düzenlemektedir.³²⁰ Rossotrudnichestvo'nın ev sahibi ülkede Rus klasikleri, Rusya tarihi ve kültürü kitapları, Ortodoks edebiyatı, Rus dili ve edebiyatı ders kitapları gibi Rus dilini ve kültürünü tanıtıcı materyaller için ayırdığı bir kitap fonu bulunmakta, bu fonla her yıl okullara kitap bağışı yapmaktadır.³²¹

Rossotrudnichestvo'nın Rus dilini Kırgızistan'da tanıtmak için bir Rus ve Kırgız dilleri eğitim ve yöntembilim merkezi açmıştır. Merkeze gelen ziyaretçiler, burada St. Petersburg'daki Yeltsin Başkanlık Kütüphanesi'nden elektronik okumalar yapabilmekte veya sanal Rus Müzesini çevrimiçi olarak ziyaret edebilmektedir.³²²

Rossotrudnichestvo'nın temsilciliklerinin bulunduğu ülkelerdeki faaliyetlerinin en önemlilerinden biri diasporayı yönetmek, Rus yurttaşlarını bir araya getirmek, dil, kültür ve tarihlerini unutmamalarını sağlamaktır. Bu bağlamda, ajans Kırgızistan'da bulunan halk birliklerinin birleştirilmesi, kültürel ve dilsel ihtiyaçlarını karşılamada yardım etmekte ve Rusya ile insani ilişkilerin sürdürülmesini sağlamaya çalışmaktadır. Bişkek Büyükelçiliği ve Oş Konsoloslğunun da yardımıyla, Kırgızistan'da 60 örgüt ile birlikte koordineli olarak çalışmalar yürütmektedir. Ayrıca, bu 60 örgüt arasındaki koordinasyonun sağlanması için Kırgızistan'da şartları Rossotrudnichestvo tarafından sağlanan bir Koordinasyon Kurulu kurulmuştur. Kırgızistan'da yaşayan Rusların yasal haklarının korunması için, Bişkek'te ve Oş'ta olmak üzere iki merkez açılmıştır. Bu merkezlerde, vatandaşlara hukuki danışmanlık, mahkeme ve kamu kurumlarında çıkarlarının temsili ve yasal sürecin izlenmesi gibi hizmetler ücretsiz olarak

³¹⁹ Rossotrudnichestvo Kırgızistan Temsilciliği Resmi Sitesi, “Пушкинский бал’ в Бишкеке”, <http://kgz.rs.gov.ru/ru/news/49273>, (3.11.2019).

³²⁰ Rossotrudnichestvo Kırgızistan Temsilciliği Resmi Sitesi, “Двусторонняя Программа партнерства Российской Федерации и Киргизской Республики в сфере СМР”, <http://kgz.rs.gov.ru/ru/activities/275/projects/386>, (3.11.2019).

³²¹ Sytykh, 2015, s.2.

³²² Sytykh, 2015, s.2.

verilmektedir. Ajans, Rus yurttaşların dinlerini unutmaması adına Kiliseyle faaliyetler yürütmekte, Ortodoks Kilisesi ve diğer dinlerin temsilcileriyle bir araya getirilmektedir. Kırgızistan’da Müslümanların Müftüsü, Rus Ortodoks Kilisesi Orta Asya Piskoposu ve Papalık temsilcisinin ortak çalışmasıyla Dünya Kültürleri ve Dinleri Araştırma Enstitüsü kurulmuştur.³²³

Rossotrudnichestvo Rus kültürünün dünyada tanınması için de projeler ve programlar düzenlemektedir. Rusya Federasyonunun kuruluşunun kutlandığı 12 Haziran Rus günü etkinliği, Puşkin’in doğum günü adına ilan edilen 6 Haziran Rus Dili Bayramı, 8 Temmuz Aile, Sevgi ve Sadakat günü gibi etkinlikler bunlara örnek olabilir. Aile, sevgi ve sadakat gününde Rus kültüründe aileye verilen önemin dile getirilmesi ve bunun akabinde örnek çiftlere ödülleri verilmektedir. Örneğin, Bişkek’te 2019’da aile sevgi ve sadakat gününde 25 yıldan uzun süredir evli olan Kırgızistanlı çiftler “Sevgi ve Sadakat İçin” madalyası ile ödüllendirilmiştir.³²⁴ Russkiy Mir Vakfına bağlı Rus merkezleri de Rus kültürüne dair etkinlikler düzenlemektedir. Örneğin her yıl mayıs ve haziran aylarında Puşkin Haftası, her yıl eylül ayında “Rus Dünyası Öğrencisi” etkinliği, yine her yıl mayıs ayında “St. George Ribbon” etkinlikleri düzenlediği gibi tek seferlik projeler de geliştirilmektedir. Genellikle eğitim ve Rus Dilinin gelişmesi alanında faaliyet gösteren merkez Rus edebiyatının tanıtımı için de çalışmaktadır. Ayrıca, Ruslar için önemli bayramlarda etkinlikler düzenlemektedir.³²⁵

Rusçanın resmi dil olması ve Rusya’nın Rus dilinin varlığı korumak ve geliştirmek amacıyla yaptığı etkinlikler, Rus dilinin Kırgızistan’da etkinliğini yitirmemesini sağlamaktadır. Ancak, bunun yanı sıra Rusya’nın ülkede belki de en etkin kamu diplomasisi aracı medya olabilir. Kırgızistan SSCB’nin dağılması ve bağımsızlığını kazandıktan sonra, liberal demokratik değerleri tanımış ve basın özgürlüğü ilkesini benimsemiştir. 2005 yılında Akayev’in devrildiği, Batı medyası tarafından “Lale Devrimi” olarak adlandırılan iktidar değişikliğinin ardından, kitle iletişim araçlarının Rus ekseninden Batı eksenine kaydığı beş yıllık bir dönem yaşanmıştır. Barakanova’ya göre,

³²³ Sytykh, s.3.

³²⁴ Rossotrudnichestvo Kırgızistan Temsilciliği Resmi Sitesi, “День семьи, любви и верности”, <http://kgz.rs.gov.ru/ru/activities/276/projects/392>, (3.11.2019).

³²⁵ Rus Sosyal Devlet Üniversitesi Oş Yerleşkesi İnternet Sitesi, “Ресурсный Центр Фонда ‘Русский Мир’”, <https://osh.rgsu.net/index/resursnyy-tsentr-fonda-russkiy-mir.html>, (3.11.2019).

2010 olaylarının sonra bu durum değişmiş ve medyada Rus yanlısı bir yönelim başlamıştır.³²⁶ Kırgızistan’da en çok izlenen kanal Kırgız devlet kanalı KTRK iken, ikinci kanal Rus devlet kanalı ORT’dir. İzlenme sırasında üçüncü ülkenin en büyük istasyonlarından biri olan EITR, dördüncü sırada ise yine Rusya kanalı Russia-1 yer almaktadır.³²⁷

Kırgızistan’da Rusçanın resmi dil olması ve halkın dile hâkim olması, Rus medyasının ülkede takip edilmesi açısından da önemlidir. Çünkü Rusya, diğer ülkeler için de geçerli olmak üzere, medya aracılığıyla uyguladığı politikaları savunurken, halkın dünyayı Rusya çerçevesinden görmesine neden olacaktır.³²⁸ Örneğin, 2014 yılında Kırım’da, Tatarlar ve Ukraynalılar tarafından boykot edilen referandum Batıda “Kırım İlhakı” olarak anılırken³²⁹, Kırgızistan’da halkın büyük çoğunluğu tarafından yasal, Kırım halkının kendi kaderini tayin edeceği, Rusya’nın Kırım halkının temel haklarını korumaya yönelik girişimi olarak görülmüştür.³³⁰

³²⁶ Kulpunai Barakanova, “The Kyrgyz Media’s Portrayal Of The Crimean Crisis And Its Impact On Kyrgyz Public Opinion”, *MANAS Journal of Social Studies*, 2015, C.4, S.4, s.1

³²⁷ A. Asanbekova, “The Media Industry in the Kyrgyz Republic”, *24th JAMCO Online International Symposium*, 2016, <https://www.jamco.or.jp/en/symposium/24/6/>, (3.11.2019).

³²⁸ Ekşi, 2015, s.46.

³²⁹ Murat Saraçlı, “Rusya Federasyonu’nun Yakın Çevre Politikası’nda Dış Rusların Yeri ve Kırım Meselesi” *Karadeniz Araştırmaları*, 2015, C.1, S. 45, s. 71.

³³⁰ Barakanova, s.2.

IV. BÖLÜM

KIRGIZİSTAN'DA RUSYA VE TÜRKİYE ALGI ARAŞTIRMASI

1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nde dikkate değer yumuşak güç kaynakları bulunan iki ülke, Türkiye ve Rusya bölgede önemli kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir. Kardeş ülkeleriyle SSCB'nin dağılmasından bu yana diplomatik ilişkiler kuran Türkiye ve SSCB'nin dağılmasına rağmen bağlarını koparmayan Rusya, bu ülkelerde sosyal, kültürel, eğitim ve ekonomik faaliyetler yürüterek bölge halkıyla çeşitli münasebetler kurmaktadır. Bu çalışma, Orta Asya'nın hem tarihi, hem dilsel, hem kültürel bağlarının güçlü olduğu iki ülke, Türkiye ve Rusya'nın kamu diplomasisi faaliyetlerinin tesirini ve bu iki ülkelere duyulan sempati düzeylerini karşılaştırmayı hedeflemektedir.

Yöntemin tüm bölgede uygulanmasının zorlukları bakımından Kırgızistan özelinde çalışılmıştır. Diğer Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'yle kıyaslandığında demokrasisi bakımından ön sıralara konan Kırgız Cumhuriyeti "Orta Asya'nın demokrasi adası" olarak nitelendirilmektedir. Kırgızistan anayasasında, hiçbir ayırım yapılmadan insan halklarının ve özgürlüklerinin tanındığı; siyasi partilerin, dernek ve sendikaların, sivil toplum örgütlerinin haklarının teminat altında olduğu ifade edilmiştir.³³¹ Bu güne kadar iki büyük ölçekli ayaklanma gerçekleşmiş, iki halk hareketi de iktidar değişiklikleri doğurmuştur. Bu durum, bazı yazarlar tarafından yönetimde demokratik olmayan uygulamalara halkın gösterdiği tepki olarak yorumlanmıştır³³².

Kırgızistan ayrıca diğer Orta Asya cumhuriyetlerine kıyasla, daha özgür bir medyaya sahiptir. Düşünce özgürlüğünün anayasal bir hak olduğu ülkede, plüralist bir medya varlık göstermektedir. Örneğin, Özbekistan'da uluslararası medya engellidir ve internet erişimi sınırlıdır. Oto sansür uygulaması ise oldukça yüksektir. Kazakistan'da ise medyanın büyük çoğunluğu kamu kuruluşları veya hükümetle problem yaşamak istemeyen özel medya kuruluşları tarafından yönetilmektedir. Rus medyasının burada

³³¹ Saray, s.249.

³³² Yunus Emre Gürbüz, "Orta Asya'da bir Ada: Kırgızistan", Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları, 2011, ss.419-447

büyük bir etki sahibi olduğu görülmektedir.³³³ Türkmenistan ise 180 ülkenin sıralandığı Dünya Basın Özgürlüğü Endeksine göre, Kuzey Kore'nin de gerisinde kalarak 180. sıraya yerleşmiştir. Özbekistan'ın 160. , Kazakistan'ın 158. olduğu endekste, Kırgızistan 83. sırada yer almaktadır.³³⁴

Bu nitelikler ele alındığında, kamu diplomasisi araçlarının kullanılabilirliği, etkililiği bakımından ve Nye'in yumuşak gücün demokrasilerde daha etkin çalışacağı tezi ile yola çıkılarak Kırgızistan araştırma alanı olarak seçilmiştir.

2. VARSAYIMLAR

Araştırma kapsamındaki Bişkek'te yaşayan vatandaşların bilgi toplama aracı olan anket sorularını cevaplarken gerçek duygu ve düşüncelerini yansıttıkları varsayım olarak kabul edilmektedir.

3. SINIRLAMALAR

Araştırma 2019 yılında Kırgızistan'ın Başkenti Bişkek'te uygulanmıştır. Bu nedenle, bu evrende katılımcıların verdikleri cevaplarla sınırlıdır. Bu nedenle araştırmanın bulguları ile ilgili genelleme yapılırken, bu sınırlılıklar göz önünde bulundurulmalıdır. Daha geniş çaplı bir örnekleme uygulandığında farklı sonuçlar çıkabileceği göz önünde tutulmalıdır.

4. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmada Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te yaşayan vatandaşlar evren olarak kabul edilmiştir. Araştırmanın evreni Kırgız Cumhuriyeti Ulusal İstatistik Komitesinin yayınladığı rakamlara göre belirlenmiştir. Bu rakamlara göre, 1 Ocak 2019 tarihi itibarıyla, Bişkek kalıcı nüfusu il ve ilçeler dâhil 1.027.200 kişiden oluşmaktadır.³³⁵ Evren büyüklüğünden hareketle hata toleransı %5, güvenilirlik düzeyi %95 alındığında 384

³³³ Abakhon Sultonnazarov, "Central Asia: Little Free Media, Lots of Russian Propaganda", <https://iwpr.net/global-voices/central-asia-little-free-media-lots-russian>, (06.11.2019).

³³⁴ Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi hakkında daha fazla bilgi için, <https://rsf.org/en/ranking#>, (6.11.2019).

³³⁵ Kırgız Cumhuriyeti Ulusal İstatistik Komitesi, <http://www.stat.kg/ru/>, (06.11.2019).

kişilik bir örneklem yeterli olarak görülmektedir.³³⁶ Araştırmanın verileri 2019 yılı Temmuz-Eylül aylarında toplamıştır. Bişkek halkına yapılan ankette 400 katılımcıya ulaşılması hedeflenmiş, hatalı bulunan 14 anketin çıkarılmasıyla 386 anket üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

5. VERİ TOPLAMA ARACI

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan ankette sorular 30 başlık altında toplanmıştır. Araştırmada Simon Anholt'un ülke imajını belirleyen altı faktörü, TESEV'in ve BİLGESAM'ın çalışmaları göz önünde bulundurularak, Ünal tarafından hazırlanan anket formu temel alınmıştır. Kullanılan anket formunun Cronbach Alpha Katsayısı 0,949 olarak hesaplanmıştır.³³⁷

Araştırmada uygulanan formun ilk on sorusu, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinin belirlenmesine yöneliktir. Bu bağlamda, katılımcılara cinsiyet, yaş, ortalama gelir, eğitim durumu, Türkçe ve Rusça dil seviyesi, yurt dışına gitme durumlarına ilişkin sorular sorulmuştur. Ardından gelen bölümde ise, katılımcıların Türkiye ve Rusya algısına yönelik sorular yer almaktadır. Söz konusu ülkeler hakkında genel bilgilere; Türklerin ve Rusların genel karakter özelliklerine; ardından ülkelerin siyasal, ekonomik gelişmişlik değerlerine dair değişkenlere yer verilmiştir. Anket formunda çoktan seçmeli, açık uçlu ve 5'li Likert ölçekle hazırlanan çeşitli soru tipleri bulunmaktadır. Araştırmacı tarafından 'Genel Türkiye Algısı'nı ölçmeye yönelik hazırlanan anket formu konu bakımından daraltılmış, Rusya algısını da incelenebilmesi adına forma Rusya'ya uyarlanan sorular eklenmiştir. Anket formu Kırgızistan'ın resmi dili Rus dilinde hazırlanmış, Kırgız anketörler tarafından yapılmıştır.

6. VERİ ANALİZİ

Araştırmaya ilişkin veri setlerinin kodlanması ve değerlendirilmesi bilgisayar aracılığıyla Statistical Package for the Social Sciences (SPSS 23.0) paket programı kullanılarak yapılmıştır. Demografik değişkenler frekans analizleri ile sunulmuştur.

³³⁶ Hüner Şencan, *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*, Ankara, 2005, s.425-8.

³³⁷ Uğur Ünal, *Kamu Diplomasisi; Kalkınma Yardımları ve Algı Araştırması Çerçevesinde*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2016, s.288-291.

Verilerin normal dağılıp dağılmadığı analiz edilmiştir. Analiz sonucunda veriler normal dağılım sağlamış ve parametrik olma şartını sağladığı için parametrik test yöntemlerinden bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (Anova) kullanılmıştır. Fark analizlerinde %95 güven aralığı sınır ve $p < 0,05$ düzeyindeki istatistiksel farkın anlamlı olduğu kabul edilmiştir.³³⁸ Ayrıca farklılığın hangi gruplar arasından kaynaklandığını belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden olan tukey testinden yararlanılmıştır.

7. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu başlık altında, Kırgızistan’da Rusya ve Türkiye algısına yönelik yapılan araştırmanın bulguları açıklanacaktır. Araştırmadan elde edilen puanlar değerlendirilerek farklılık analizleri yapılacak ve bulgular Rusya ve Türkiye açısından karşılaştırılacaktır.

7.1. Güvenilirlik Analizi

Araştırmada kullanılmak üzere alınan Türkiye Algısına İlişkin soru formunun cronbach’s alpha katsayısı 0,949 olarak belirtilmiştir. Bu araştırmada, Ünal’ın geliştirdiği anket formundan bazı sorular çıkartılmıştır. Böylece hem Rusya hem Türkiye için oluşturulan soru formunun cronbach’s alpha katsayısı 0,821 olarak belirlenmiştir. Bir ölçeğin alpha katsayısının 0,80 ile 1,00 arasında olması, soru formunun güvenilir olarak ifade edilmesi açısından yeterli görülmektedir.³³⁹ Araştırmada kullanılan ölçeğin alpha katsayısının belirtilen aralıkta olması, bulguların yeterli güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir.

7.2. Normallik Testi

Araştırmada kullanılan Rusya ve Türkiye algısını ölçmeye ilişkin ölçeğin bulgularının normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Sosyal bilimler açısından önemli olan basıklık (kurtosis) ve çarpıklık (skewness) değerlerine bakılmıştır.

³³⁸ Bernard Rosner, *Fundamentals of Biostatistics*, Nelson Education, 8.Basım, 2015, s.219.

³³⁹ Çelik A. Tuna, “Otonomi Değerlendirme Ölçeği’nin 65 Yaş ve Üstü Bireylerde Geçerlilik-Güvenirlik Çalışması”, *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 2012, C.19, s.1, s.59.

Bu değerler, +1,5 ile -1,5 arasında ise veri dağılımı normal kabul edilir.³⁴⁰ Araştırmada kullanılan ölçeğin Skewness değeri 0,124, Kurtosis değeri ise 0,248 olarak belirlenmiştir. Buradan yola çıkarak araştırma verilerinin normal dağılım gösterdiği belirlenmiş ve parametrik testlerin yapılmasına müsait bulunmuştur.

7.3. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların cinsiyet, yaş, gelir düzeyi ve eğitim düzeyine ilişkin frekans ve yüzdelik dağılımları Tablo 5'te yer almaktadır. Buna göre 386 katılımcının 209'unu (%54,1) kadın, 177'sini (%45,9) ise erkek katılımcılar oluşturmuştur.

Tablo 5. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Dağılımlar

Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kadın	209	54,1
	Erkek	177	45,9
Yaş	18 -	74	19,2
	18-28	84	21,8
	29-38	75	19,3
	39-48	81	21
	48 +	72	18,7
Gelir Düzeyi	Alt Gelir	111	28,8
	Orta Gelir	95	24,6
	Ortanın Üstü	99	25,6
	Üst Gelir	81	21
Eğitim Düzeyi	Okuryazar	37	9,6
	İlköğretim	56	14,5
	Orta Öğretim	158	40,9
	Yüksek Öğretim	135	35

Katılımcıların yaşlarına bakıldığında, 18 yaş ve altı katılımcıların toplamın %19,2'sini, 18-28 arası yaş aralığının ise katılımcıların %21,8'ini oluşturduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan Kırgızistan vatandaşlarının %41'ini oluşturan bu yaş grubu SSCB'nin dağılmasının ardından dünyaya gelmiş olmaları bakımından araştırma

³⁴⁰ Barbara G. Tabachnick – Linda S. Fidell, *Using Multivariate Statistics*, 6.Basım, Pearson, Boston, 2013, s.180-185.

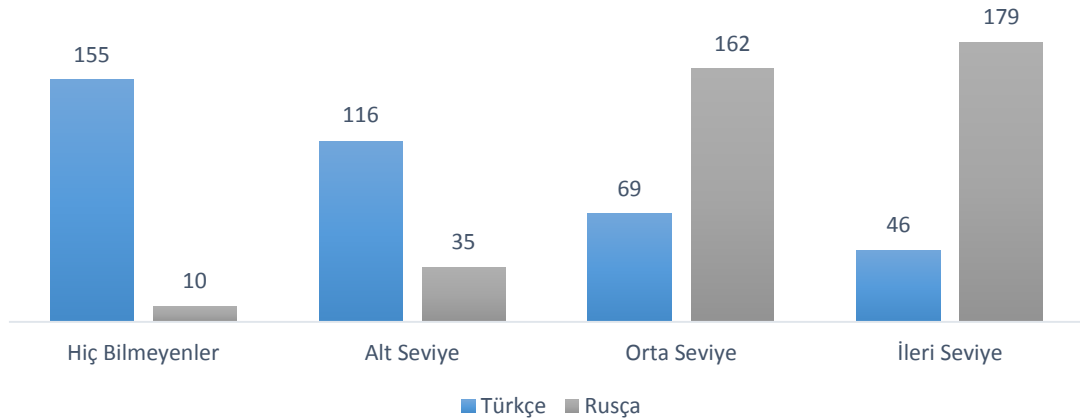
açısından önemlidir. Araştırmaya katılanların %19,3'ü 29-38 yaş grubuna, %21'i 39-48 yaş grubuna, %18,7'si ise 48 üstü yaş grubuna dâhildir. Yaş gruplarının yüzdelik dağılımları değerlendirildiğinde, gruplar arasında sayısal bir üstünlük göze çarpmamaktadır.

Anket metninde katılımcıların gelir düzeyinin belirlenmesi için açık uçlu bir soru sorulmuştur. Katılımcıların belirttikleri ortalama aylık ücret üzerinden, Kırgızistan'ın aylık ortalama gelirine göre gruplandırma yapılmıştır. Kırgızistan İstatistik Kurumunun verilerine göre Bişkek'te yaşayan düşük gelirli vatandaşların ortalama geliri 11 bin som, orta gelirli olanların 18 bin som, yüksek gelirli vatandaşların ise ortalama aylık geliri 18 bin som civarındadır.³⁴¹ Buna göre gelir düzeyi kategorize edilirken, 11 bin som ve altı gelir grubu düşük gelir, 11-18 bin som orta gelir, 18-30 bin som orta üstü, 30 bin som ve üzeri ise üst gelir grubu olarak ayrılmıştır.

7.4. Katılımcıların Yabancı Dil Bilgisine ve Yurt Dışına Gitme Durumuna İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılanlara hangi seviyede Rusça ve Türkçe bildikleri sorulmuş ve verilen yanıtlar ışığında Grafik 1 oluşturulmuştur.

Grafik 1. Katılımcıların Türkçe ve Rusça Seviyesine Göre Dağılımı

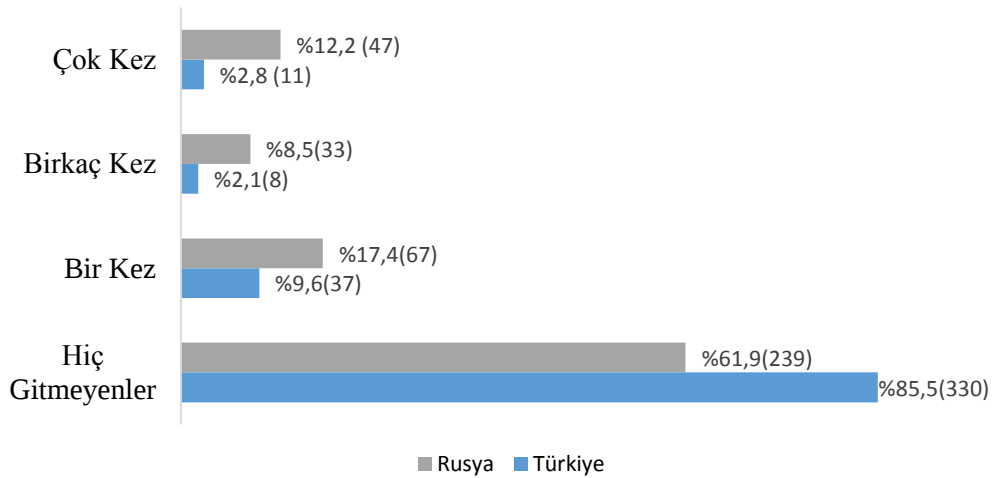

³⁴¹ Kırgız Cumhuriyeti Ulusal İstatistik Komitesi, <http://www.stat.kg/ru/statistics/trud-i-zarabotnaya-plata/>, (8.11.2019).

386 katılımcıdan 155'i (%40) hiç Türkçe bilmediğini belirtirken, hiç Rusça bilgisine sahip olmadığını belirten sadece 10 (%2,6) katılımcı bulunmaktadır. Grafik 1'de de görüleceği üzere, dil seviyesi arttıkça Türkçe bildiğini belirtenler azalırken, bu durum Rusça için tam tersi bir eğilim söz konusudur. Türkçe bildiklerini belirtenler arasında alt seviyede bilenler 116 (%30,1), orta seviyede bilenler 69(%17,9) kişi bulunmaktadır. Buna karşın, Rusça bilgisi düşük 35 (%9,1), orta 162 (%42) kişi araştırmaya katılmıştır. İleri seviyede Rusça bilen toplam katılımcı sayısının %46,4'ünü oluşturan 179 kişi bulunmaktayken, Türkçeyi ileri seviyede bildiğini belirten kişi sayısı 46'dır (%11,9). Araştırmanın bulgularını okurken Rusçanın Kırgızistan'da resmi dil statüsünde olduğunu unutmamak gerekir.

Araştırmaya katılan Kırgız vatandaşlara Türkiye'ye ve Rusya'ya gidip gitmedikleri sorulmuştur. Verdikleri yanıtlar Grafik 2'ye yansıtılmıştır.

Grafik 2.Türkiye'yi ve Rusya'yı Ziyaret Etme Durumu

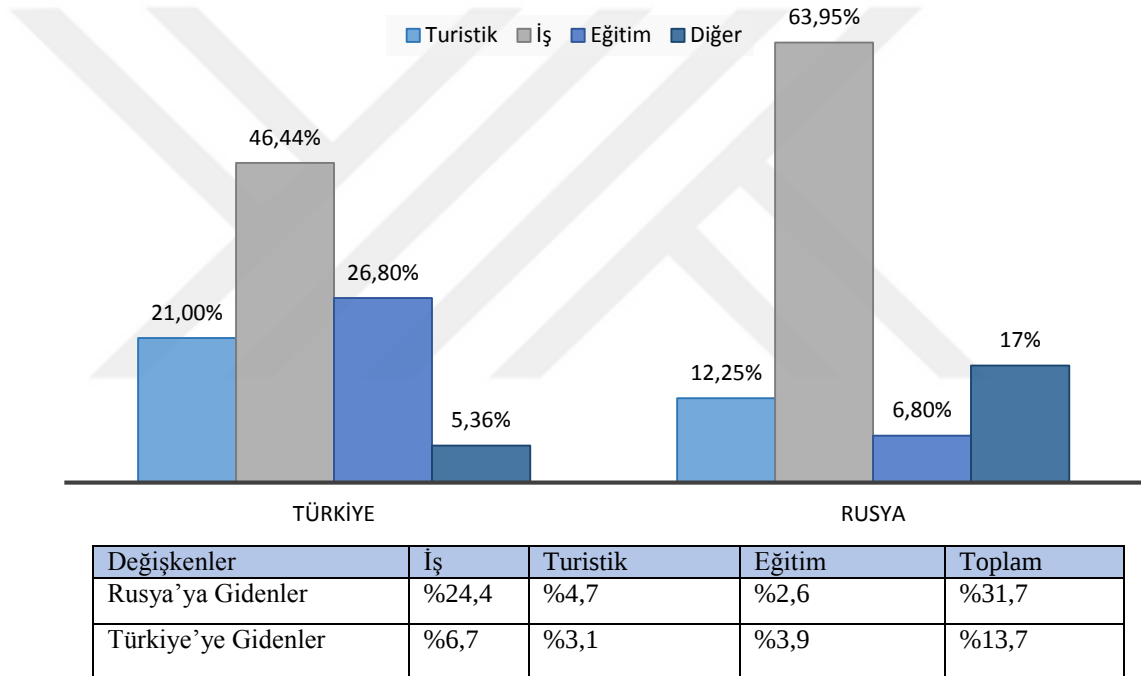

Grafik 2'den hareketle katılımcıların %85,5'i Türkiye'ye, %61,9'u ise Rusya'ya hiç gitmemiştir. Türkiye'ye çok kez giden ve birkaç kez gidenlerin yüzde oranları sırasıyla %2,80 ve %2,10 bulunurken, oldukça yakın değerler olması dikkat çekmektedir. Bunun yanında Türkiye'de sadece bir defa bulunanların katılımcılar arasındaki yüzdesi %9,6'dır. Bu rakam Rusya'yı ziyaret edenler için %17,4'dir. Rusya'ya birkaç defa gidenler, katılımcıların %8,5'i, çok kez Rusya'da bulunduklarını ifade edenler ise

katılımcıların %12,2'sini oluşturmaktadır. Genel resme bakıldığında, katılımcıların %14,5'i Türkiye'ye, %38.1'i Rusya'ya en az bir kere gitmiştir.

Araştırmada katılımcılara Rusya'ya ve Türkiye'ye hangi amaçlarla gittikleri sorusu da yöneltilmiştir. Bu sorunun yanıtlarına göre yapılan frekans dağılımları Grafik 3'te gösterilmektedir. Tabloda belirtilen yüzde değerleri, Türkiye'ye ve Rusya'ya gittiklerini belirten katılımcı sayısına göre belirlenmiştir. Rusya'ya gitme nedenleri arasında iş amaçlı ziyaretler %63,95 ile en büyük grubu oluşturmaktadır. Türkiye'ye gidenler içinde de iş amaçlı ziyaret %46,44 ile en geniş grubu oluşturmaktadır.

Grafik 3. Türkiye'ye veya Rusya'ya Ziyaret Sebepleri

Türkiye'ye yapılan ziyaretler arasında turizmin oranı, Rusya ziyaretleri arasındaki oranına nazaran daha yüksek olduğu görülmektedir. Rusya'ya gidenler arasında, turistik gezide bulunan katılımcıların oranı %12,25 iken, Türkiye'ye gidenlerin %21'i bu amaçla ziyaretlerini gerçekleştirmiştir. Ancak, bu verilerden yola çıkarak Türkiye'nin turizm alanında Rusya'ya göre daha çok tercih edildiğini söylemek doğru olmaz. Zira bu rakamlara bakıldığında, toplam katılımcı sayısının %4,7'si Rusya'ya, %3,1'i Türkiye'ye turist olarak gitmiştir.

Grafik 3'ten hareketle, katılımcı Kırgız vatandaşlardan Türkiye'ye gidenlerin çoğunluğunun eğitim amaçlı gittiği görülmektedir. Rusya'ya ziyaret amacı eğitim almak olan katılımcıların oranı %6,8 olarak bulunmuştur. Türkiye'ye gidenler arasında eğitim amacıyla gidenlerin oranı ise %26,8 ile iş ziyaretlerinden sonra ikinci sırada gelmektedir. Türkiye'ye ve Rusya'ya eğitim amaçlı gidenlerin, toplam katılımcılara oranları karşılaştırıldığında ise yine Türkiye'nin oransal değeri Rusya'ya göre daha yüksek bulunmaktadır.

Tablo 6'da Türkiye'ye gitme durumu ile Türkçe bilme durumları, Tablo 7'de ise Rusya'ya gitme durumu ile Rusça bilme durumu karşılaştırılmıştır.

Tablo 6. Türkiye'ye gitme durumu ile Türkçe seviyesi arasında karşılaştırma.

İfadeler	Hiç Gitmedim	Bir kez	Birkaç kez	Çok kez	Toplam
Hiç bilmiyorum	% 92,3	% 3,9	%0,0	%3,9	100%
Alt seviye	%89,7	%9,5	%0,0	%0,9	100%
Orta seviye	%62,3	%26,1	%11,6	%0,0	100%
İleri Seviye	%87,0	%4,3	%0,0	%8,7	100%

Türkçeyi hiç bilmeyenlerin %92,3'ü hiç Türkiye'ye gitmemişken, %7.7'si en az bir kere bulunmuştur. Bunun yanında, Rusçayı hiç bilmediğini belirtenlerin %70'i daha önce Rusya'da bulunmamış, hiç Rusça bilmeyenlerin %30'u ise defalarca Rusya'ya gittiğini belirtmiştir. Alt seviye Rusça bilenlerin %60'ı, orta seviye bilenlerin %62,3'ü hiç Rusya'ya gitmemiştir. Alt seviye Türkçe bilgisine sahip katılımcıların %89'u, orta seviye Türkçe bilenlerin %62,3 hiç Türkiye'yi ziyaret etmemiştir.

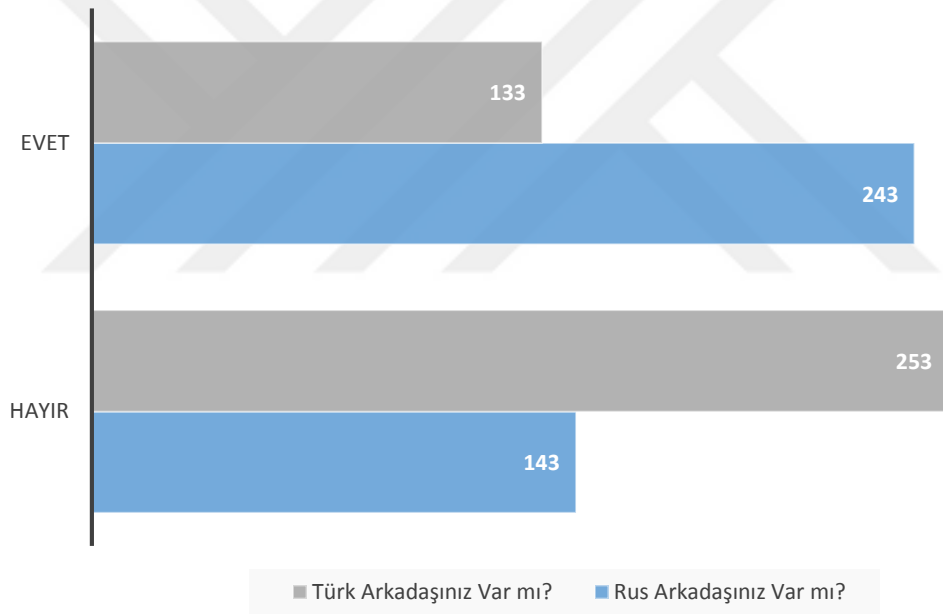
Tablo 7. Rusya'ya gitme durumu ile Rusça Seviyesi arasında karşılaştırma.

İfadeler	Hiç Gitmedim	Bir kez	Birkaç kez	Çok kez	Toplam
Hiç bilmiyorum	%70	%0,0	%0,0	%30	100%
Alt seviye	%60	%20	%0,0	%20	100%
Orta seviye	%62,3	%18,5	%9,9	%9,3	100%
İleri Seviye	%61,5	%16,8	%9,5	%12,3	100%

Tablo 6’da görülebileceği üzere, Türkçeyi ileri seviyede bilen katılımcıların %87’si daha önce hiç Türkiye’de bulunmadığını belirtmiştir. Bu oran Rusçayı ileri seviye bilenler arasında %61,5’dir. Rusçayı ileri seviye bilenlerin %16’sı bir kez, %9,5’i birkaç kez, %12,3’ü ise birçok kez Rusya’yı ziyaret etmiştir. İki tabloya genel olarak bakıldığında Türkiye’ye veya Rusya’ya gitme durumunun dil bilme seviyesi ile doğru orantılı olmadığı görülmektedir.

Bu kategoride sorulan son soru katılımcıların Rus ve Türk arkadaşı olma durumuyla ilgidir. Bu soruların yanıtlarına göre Grafik 4 hazırlanmıştır.

Grafik 4.Türk ve Rus Arkadaşı Olma Durumu

386 katılımcı arasında 133 (%34,50) kişi Türk arkadaşının olduğu, 253 kişi ise bir Türk ile herhangi bir arkadaşlığının bulunmadığı belirtmiştir. Katılımcılar arasında Rus arkadaşı olan 243 kişi toplam katılımcı sayısının %63,50’sini oluşturmaktadır. 143 kişi ise soruyu hiçbir Rus arkadaşının olmadığı yönünde cevaplamıştır. Bir Türk ile arkadaşlık ettiğini belirten 133 kişi ise toplam katılımcı sayısının %34,5’ini oluşturmaktadır.

7.5. Katılımcılarda Etkili Olan Durum/Olay ve Faktörlere İlişkin Bulgular

Katılımcılardan Türkiye ve Rusya ile ilgili en çok etkilendikleri olayları ve durumları çoktan seçmeli bir soruyla belirtmeleri istenmiştir. Bu sorunun çıktıları Tablo 8’de gösterilmektedir. Tablo 8’den anlaşıldığı üzere, Türkiye ile ilgili en çok etkilenen durum medyadır. Katılımcıların %35,5’ini oluşturan 137 kişi medyadan etkilendiğini belirtmiştir. Medyanın ardından yakın bir oranla Türkiye’nin tarihinden etkilenilmektedir. En çok etkilenilen olay ve durumlar arasında Kırgızistan’da yaşayan Türklerin de olduğunu anlaşılmaktadır. Katılımcıların %23,6’sı ülkede yaşayan Türklerden etkilendiğini belirtmiştir. Uluslararası etkinliklerden %19,4 oranında, terör olaylarından ise %7,5 oranında etkilenilmektedir.

Tablo 8. Türkiye ve Rusya ile ilgili en çok etkilenen durum/olaylar

Türkiye ile ilgili sizi en çok etkileyen durum/olayları belirtiniz.	N	%
Medya	137	35,5
Türkiye'nin Tarihi	123	31,9
Ülkede Yaşayan Türkler	91	23,6
Uluslararası etkinlikler(festival, yarışma, spor etkinlikleri)	75	19,4
Terör Olayları	29	7,5
Rusya ile ilgili sizi en çok etkileyen durum/olayları belirtiniz.	N	%
Ortak geçmiş	194	50,3
Medya	124	32,1
Ülkede yaşayan Ruslar	101	26,2
Uluslararası etkinlikler(festival, yarışma, spor etkinlikleri)	83	21,5
Rusya’nın tarihi	65	16,8

Kırgızistan vatandaşlarının Rusya’yla ilgili en çok etkilendiği durumun iki ülke arasındaki ortak geçmiş olduğu Tablo 8’den anlaşılmaktadır. Katılımcıların,%50,3’ü en çok Rusya ile ortak geçmişlerinden etkilendiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların %32,1’i medyadan, %26,2’si ülkede yaşayan Ruslardan etkilenmektedir. Katılımcıların %21,5’i uluslararası etkinlikleri yanıtlarına dâhil edilirken, Rusya tarihi en düşük orana sahiptir.

Kırgızistan vatandaşlarının Türkiye ve Rusya ile ilgili yargılarında hangi kaynaklara başvurdukları anlaşılmaya çalışılmıştır. Tablo 9’da gösterildiği üzere, Türkiye

ile ilgili yargıların oluşmasında en etkili olan kaynak internet iken, medya ikinci sırada gelmektedir. Rusya için ise durum tam tersi aks etmektedir. Rusya söz konusu olduğunda, Kırgız vatandaşların yargılarını oluşturan ilk kaynak medya olarak görülmektedir. Rusya için internet ikinci kaynak durumundadır. Kırgızlar Rusya ile ilgili yargılarında üçüncü en çok etkileyen kaynak olarak Rusya'ya yaptıkları ziyaretleri işaret etmektedirler. Türkiye ziyaretleri ise Türkiye yargıları açısından en son sırada yer almaktadır. Grafik 2'ye dönülecek olursa, katılımcıların yalnızca %14,5'inin Türkiye'ye ziyaret gerçekleştirmiş olması bu sonucun doğal bir izahı olacaktır.

Tablo 9. Katılımcıların Türkiye ve Rusya ile ilgili yargılarında etkili olan faktörler

Türkiye ile ilgili yargılarınızda aşağıdaki bilgi kaynaklarından hangileri etkili olmuştur?	N	%
İnternet	167	43,3
Medya	164	42,5
Tur operatörleri/Seyahat acenteleri	41	10,6
Büyük organizasyonlar (spor vb.)	40	10,4
Kitaplar	37	9,6
Tanıtımlar (sergi, fuar, tanıtım vb.)	28	7,3
Türkiye ziyaretlerim	25	6,5
Rusya ile ilgili yargılarınızda aşağıdaki bilgi kaynaklarından hangileri etkili olmuştur?	N	%
Medya	190	49,2
İnternet	156	40,4
Rusya ziyaretlerim	93	24,1
Kitaplar	79	20,5
Büyük organizasyonlar (spor vb.)	47	12,2
Tanıtımlar (sergi, fuar, tanıtım vb.)	18	4,7
Tur operatörleri/Seyahat acenteleri	12	3,1

Türkiye ile ilgili en çok etkilenilen üçüncü bilgi kaynağı olarak tur ve seyahat acenteleri göze çarpmaktadır. Kırgızistan vatandaşların turizm konusunda Türkiye'ye duydukları ilginin, Rusya'ya nazaran daha yüksek olduğu yorumu yapılabilir. Zira Rusya ile ilgili yargıları oluşturan kaynaklar arasında turizm operatörleri ve seyahat acenteleri yanıtı veren katılımcıların sayısı 12 iken, Türkiye açısından bu sayı 41'dir. Tablo 9'da dikkat çeken orana sahip başka bir kaynak ise kitaplardır. Katılımcıların %20,5'i Rusya ile ilgili etkilendikleri bir kaynak olarak kitapları belirtmiştir. Türkiye ile ilgili

kaynakların dağılımlarına bakıldığında büyük oranlarda internet ve medya yer alırken, bunları %10,60 ile tur operatörleri ve seyahat acenteleri ile %10,40 ile büyük organizasyonlar izlemektedir. Buna karşın, katılımcıların %20,5'i Rusya hakkındaki yargılarının oluşmasında kitapların etkili olduğunu belirtmektedir. Bu oranlara bakıldığında, Rus edebiyatının ve kültürünün tanıtımının karşılık bulduğu yorumu yapılabilir.

7.6. Türkiye'nin ve Rusya'nın Faaliyetleri Hakkında Katılımcıların Yargılarına İlişkin Bulgular

Anket formunda Kırgız vatandaşlarının Rusya ve Türkiye'nin Kırgızistan'da yapmış olduğu faaliyetlere yönelik olumlu tutumlarının anlaşılması da hedeflenmiştir. Buna yönelik olarak sorulan çoktan seçmeli soruların yanıtlarına dayanarak Tablo 10 hazırlanmıştır. Tablo incelendiğinde, Türkiye'nin en olumlu faaliyetlerinin %62,4 oranıyla eğitim alanında olduğunun düşünüldüğü görülmektedir. Eğitimi, %36,3 ile kültürel, %29,8 ile ekonomik faaliyetler izlemektedir. Katılımcıların %70'i Rusya'nın ekonomik alandaki faaliyetlerini olumlu bulmaktadır. Rusya'nın faaliyetleri arasında, %39'1 ile eğitim, %30,6 ile güvenlik alanında faaliyetleri sırasıyla ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadır.

241 katılımcı eğitim alanında Türkiye'nin faaliyetlerini, 151 katılımcı ise Rusya'nın faaliyetlerini olumlu bulduğu bildirmiştir. Buna göre, Türkiye'nin eğitim faaliyetlerinin Rusya'nınkilere nazaran daha olumlu bulunduğu görülmektedir. Aynı zamanda, kültürel alanda yapılacak bir karşılaştırmada da Türkiye'nin çalışmalarının daha olumlu bulunduğu gözlemlenebilir. 140 kişi Türkiye'nin faaliyetlerini olumlu bulmaktadır. Buna karşın, bu alanda Rusya'nın faaliyetlerini beğenen 54 katılımcı olmuştur. Eğitim ve kültürel alanda olduğu gibi sağlık ve din alanında da Türkiye'nin çalışmaları daha olumlu bulunmaktadır.

Çalışma sonucunda Rusya'nın ekonomi alanında Türkiye'den daha etkili olduğu yorumu yapılabilir. Tablo 10 incelendiğinde, Rusya'nın ekonomik faaliyetleri %70,2 oranında olumlu bulunmuştur. Bunun yanında, Türkiye'nin ekonomi alanında yaptığı çalışmaları beğenenlerin oranı %29,8'de kalmaktadır. Ayrıca, Rusya'nın güvenlik alanındaki çalışmaları da Türkiye'nin faaliyetlerinden daha çok beğenilmektedir.

Türkiye'nin güvenlik alanındaki faaliyetleri toplam katılımcının %4,4'ü tarafından olumlu bulunurken, Rusya için bu oran %30,6'dır. Ekonomi ve güvenliğin dışında, Rusya'nın tarım alanındaki faaliyetleri için de Türkiye'ninkilerden daha fazla olumlu görüş bildirilmiştir. Rusya'nın ve Türkiye'nin tarım alanındaki çalışmaları, sırasıyla katılımcıların %15'i ve %10,1'i tarafından olumlu bulunmaktadır.

Tablo 10. Türkiye'nin ve Rusya'nın Olumlu Bulunan Faaliyetleri

Türkiye'nin Kırgızistan'a yönelik yapmış olduğu faaliyetlerden olumlu bulduklarınızı işaretleyiniz.	N	%
Eğitim alanında faaliyetler.	241	62,4
Kültürel alanda faaliyetler.	140	36,3
Ekonomik alanda faaliyetler.	115	29,8
Sağlık alanında faaliyetler.	92	23,8
Tarım/hayvancılık alanında faaliyetler.	39	10,1
Din hizmetleri alanında faaliyetler.	39	10,1
Güvenlik alanında faaliyetler.	17	4,4
Rusya'nın Kırgızistan'a yönelik yapmış olduğu faaliyetlerden olumlu bulduklarınızı işaretleyiniz.	N	%
Ekonomik alanda faaliyetler.	271	70,2
Eğitim alanında faaliyetler.	151	39,1
Güvenlik alanında faaliyetler.	118	30,6
Tarım/hayvancılık alanında faaliyetler.	58	15
Kültürel alanda faaliyetler.	54	14
Sağlık alanında faaliyetler.	49	12,7
Din hizmetleri alanında faaliyetler.	8	2,1

Tablo 11'de, Kırgız vatandaşların bilgi sahibi oldukları Kırgızistan'da çeşitli faaliyet ve etkinliklerde bulunan Rusya ve Türkiye kamu kuruluşları yansıtılmaktadır. Katılımcıların %77,5'i Bişkek'te yer alan Kırgız-Türkiye Manas Üniversitesinden haberdardır. Yine Bişkek'te yer alan Kırgız-Rus Slav Üniversitesi de katılımcıların %69,4'ü tarafından bilinmektedir. Bu oranlar kıyaslandığında Kırgız-Türk Manas Üniversitesinin faaliyetlerinin daha iyi duyurulduğu yorumu yapılabilir. Rus elçiliğinin faaliyetlerini

bilen %51,3 kişi bulunmaktayken, Türk elçiliğinin faaliyetlerinden haberdar olan kişilerin oranı %26,2’dir. Bu oran Rus elçiliğiyle karşılaştırıldığında düşük bir orandır.

Tablo 11. Kırgızistan'da Faaliyette Bulunan Türkiye ve Rusya Kamu Kurumları

Kırgızistan'da Türkiye adına faaliyette bulunan aşağıdaki kamu kurumlarının hangilerinin faaliyetleri hakkında bilgi sahibisiniz?	N	%
Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi	299	77,5
Dışişleri Bakanlığı/Elçilik	101	26,2
Türk Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT)	62	16,1
Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)	47	12,2
Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluğu	24	6,2
Kırgızistan'da Rusya adına faaliyette bulunan aşağıdaki kamu kurumlarının hangilerinin faaliyetleri hakkında bilgi sahibisiniz?	N	%
Kırgız-Rus Slav Üniversitesi	268	69,40
Dışişleri Bakanlığı/Elçilik	198	51,30
Rus kültür ve bilim merkezi - Rossotrudniçestvo	45	11,70
Rusya Devlet Televizyon ve Radyo Yayın Şirketi	41	10,60
Kırgızistan’da yaşayan Rus Yurttaşlar Koordinasyon Konseyi	18	4,70

Rusya’nın ve Türkiye’nin de eşdeğer kamu kurumlarının en yaygın bilinen kurumlar olduğu Tablo 11’de görülebilir. İki ülkenin de devlet radyo ve televizyon kurumları karşılaştırıldığında Türk radyo ve televizyon kurumunun daha bilinir olduğu görülmektedir. Katılımcıların %12,2’sinin oluşturan 47 kişi Türkiye’nin kamu diplomasisi kurumu olan TİKA’nın faaliyetlerinden haberdar olduğunu bildirmektedir. Rusya’nın kamu diplomasisi kurumu olan Rossotrudniçestvo’nın Kırgızistan’da faaliyet gösterdiği ise katılımcıların %11,7’si tarafından bilinmektedir. İki ülkenin de en az bilinen kamu kurumları Kırgızistan’da kendi yurttaşları için faaliyet gösteren kurumlardır. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluğunun etkinliklerinden haberdar olma oranı %6,2 iken, Kırgızistan’da yaşayan Rus Yurttaşlar Koordinasyon Konseyi için bu oran %4,7’dir.

7.7. Takip Edilen Medya Kanalları ve Görsel İçeriklere İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılanlara izledikleri Türk ve Rus kanalları açık uçlu olarak sorulmuştur. Katılımcılar anket metnindeki bu sorulara birden fazla kanal ismi

yazabilmiştir. On katılımcıdan daha azı tarafından izlenen kanallar geneleme açısından önemli bir anlam çıkarmayacağından analiz sonucu oluşturulan Tablo 12'ye dâhil edilmemiştir. Araştırmada toplam 267'si Türkiye, 767'si Rusya menşeli olmak üzere 1034 kanal ismi verilmiş, Tablo 12'de yer alan yüzdeler bu toplam puan üzerinden oluşturulmuştur.

Tablo 12. Katılımcılar Tarafından Seyredilen Türk ve Rus Kanalları

TÜRK KANALLARI	N	%
TRTAVAZ	72	6,9%
TRT	56	5,4%
KANALD	38	3,6%
CNN TÜRK	24	2,3%
TV8	18	1,7%
SHOW TV	13	1,2%
ATV	12	1,1%
RUS KANALLARI	N	%
ORT	205	19,8%
RTR	167	16,1%
NTV	70	6,7%
TNT	67	6,4%
MİR	59	5,7%
ROSSİYA 24	43	4,1%
SEMEYNIY	35	3,3%
OTR	32	3,0%
STS	26	2,5%
DOMASHNİY	23	2,2%
RenTV	12	1,5

Araştırma sonuçlarına göre, toplam puanın %6,9'u TRT Avaz lehine yapılmıştır ve TRT Avaz en çok izlenen Türk kanalıdır. Türk kanallar arasında TRT, TRT 1, TRT Haber şeklinde farklı yazımlar analiz sırasında birleştirilerek sadece TRT olarak yazılmıştır. Buna, TRT Avaz'dan ayrı olarak 56 kişi TRT izlediğini söylemiştir. Bu rakam toplam verilen kanal sayısının %5,4'sını oluşturmaktadır. Bunun dışında izlenen Türk kanalları arasında KanalD, CNN Türk, TV8 ve ATV gibi özel kanallar da bulunmaktadır.

Araştırmaya katılan Kırgız vatandaşların en çok seyrettiklerini belirttiği Rus kanalları ORT'dir. Katılımcılardan alınan cevapların % 19,8'i yani 205'i ORT olmuştur. İkinci en çok seyredilen kanal ise yine bir kamu kanalı olan, Rusya'nı yurtdışında Rusça yayın yapan kanal RTR'dir. RTR'yi seyrettiğini belirten toplam 167 katılımcı vardır. Başka bir devlet kanalı olan Rossiya 24 ise toplam puanın %4,1'sini almış, bazı özel kanalların gerisinde kalmıştır. Devlet televizyonları dışında en çok izlenen özel kanallar arasında NTV, TNT, MİR kanalları yer almaktadır.

Tablo 13. Katılımcılar Tarafından Seyredilen Türk ve Rus Menşei Dizi ve Filmler

TÜRK DİZİ/FİLMLER	N	%
Kara Sevda	117	13,5%
Muhteşem Yüzyıl	98	11,3%
Çilek Kokusu	26	3,0%
Çalığışu	20	2,3%
Ertuğrul	17	2,0%
Aşk Ve Ceza	13	1,5%
Hercai	12	1,4%
Kurtlar Vadisi	12	1,4%
Fatmagül'ün Suçu Ne?	11	1,3%
Halka	11	1,3%
1001 Gece	10	1,2%
Ezel	10	1,2%
RUS DİZİ/FİLMLER	N	%
Tatyanin Den'	34	3,9%
Brigada	22	2,5%
Gadalka	21	2,4%
Gluhar'	15	1,7%
Pobeg İz Tyurmu	13	1,5%
Plan B	12	1,4%
Veronika	12	1,4%
Verni Mayu Lyubov	11	1,3%
Univer'	11	1,3%
Uçastok	11	1,3

İzledikleri televizyonlar kanalları dışında, Rus ve Türk menşei dizi/filmler de sorulmuştur. Sonuçlar Tablo 13'te ve tabloya 10'dan az kişi tarafından izlenmiş diziler

dâhil edilmemiştir. Araştırmada toplam 864 dizi ismi verilmiş, Tablo 13’de yer alan yüzdeler bu toplam puan üzerinden oluşturulmuştur.

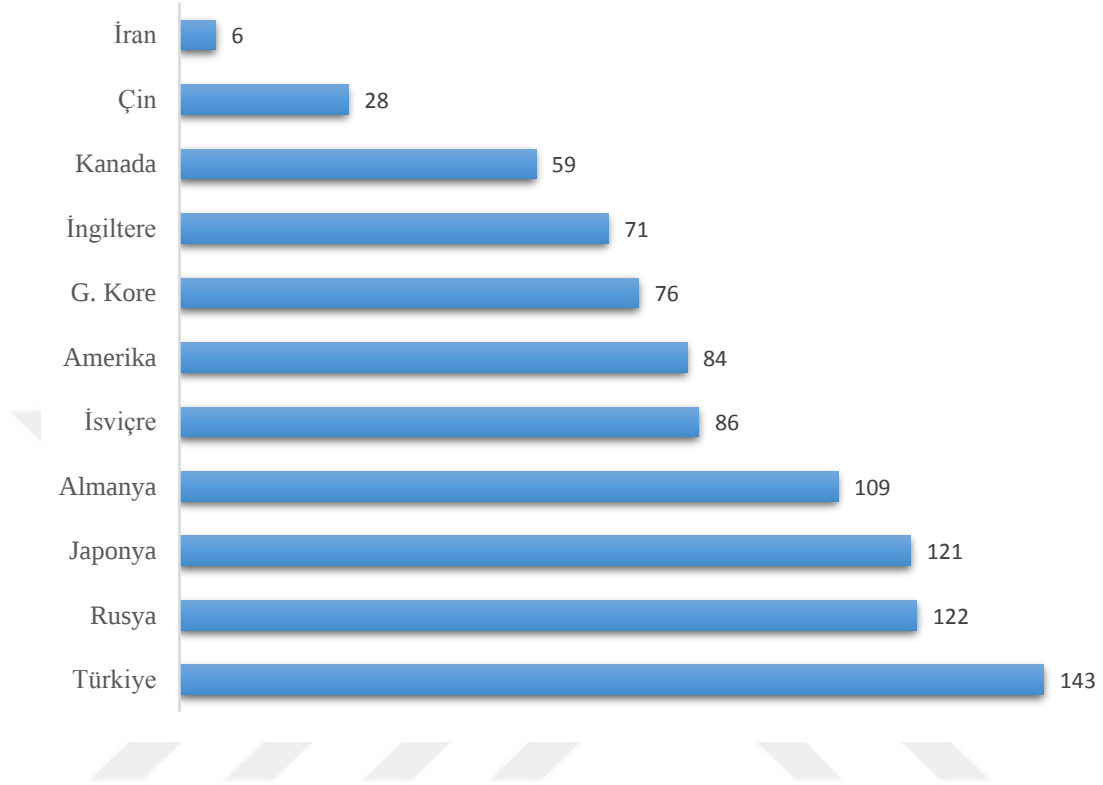
Tablo 13’e göre, katılımcılardan 117 kişi ‘Kara Sevda’ adlı Türk dizini izlediğini belirtmiştir. Tablodan anlaşıldığına göre, en çok izlenen Rus dizisi olan ‘Tatyanin Den’ ise 34 kişi tarafından seyredilmektedir. ‘Kara Sevda’ dizinin ardından en çok ‘Muhteşem Yüzyıl’ın izlendiği görülmekte, 386 katılımcıdan bu diziyi takip ettiğini belirten kişi sayısı ise 98 olmuştur. Bunların dışında, katılımcıların verdikleri yanıtların %3’ü ‘Çilek Kokusu’, %2,3’ü ‘Çalığısu’, %2’si ise ‘Ertuğrul’ adlı Türk dizileridir. Rus dizileri arasında ‘Tatyanin Den’in ardından en çok izlenen dizi ‘Brigada’ adlı dizidir. 22 katılımcı tarafından seyredildiği belirtilmiştir. Ayrıca, ‘Gadalka’ 21 kişi, ‘Gluhar’ 15 kişi tarafından belirtilmiştir. Tablo 13 incelendiğinde, Türk dizileri 357 puan almaktayken, Rus dizilerin toplam puanı 162’dir. Buradan Türk dizilerinin daha popüler olduğu yorumu çıkarılabilir.

7.8. Katılımcıların Sempati Düzeyine İlişkin Bulgular

Katılımcılardan sıralanan ülkeler arasından sempati duyduklarını çoktan seçmeli bir soruyla belirtmeleri istenmiş, verilen cevaplar Grafik 5’te görselleştirilmiştir. Grafik 5’ ışığında, 143 kişi Türkiye’ye sempati beslediğini belirtmektedir. Buna göre verilen ülkeler arasında Türkiye birinci sırada yer almakta, 122 kişinin Rusya’ya sempati duyduğunu belirtmesiyle de Rusya ikinci sırada yer almaktadır. Üçüncü en çok sempati duyulan ülke olan Japonya ise 121 kişi tarafından işaretlenmiştir.

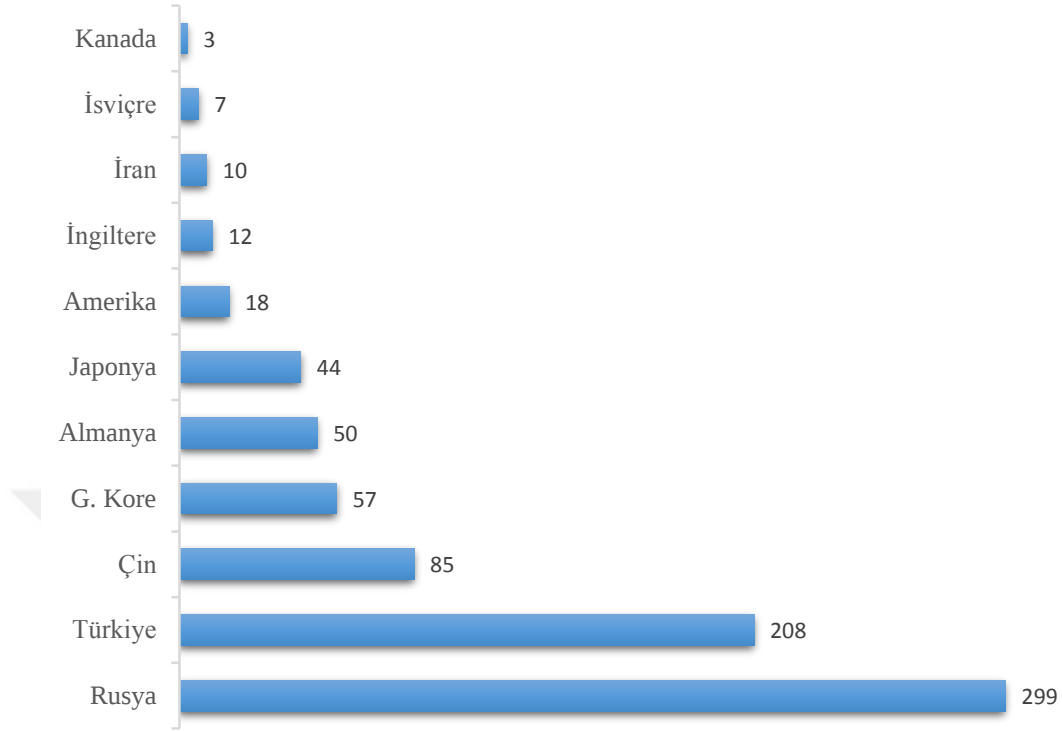
Rusya ve Japonya’nın aynı oranlarda sempati sahibi olduğu söylenebilir. Yüksek puan alan bir diğer ülke ise Almanya’dır. Dördüncü sıraya alınan Almanya’ya sempati duyanların sayısı ise 109 olarak belirlenmiştir. Bu dört ülkeyi sırasıyla İsviçre, Amerika, Güney Kore, Kanada ve Çin izlemekte, İran’ın ise yalnızca 6 kişi tarafından işaretlenerek en az sempatiyi topladığı görülmektedir.

Grafik 5. Sempati Duyulan Ülkeler

Kırgızistan vatandaşlarına çalışma kapsamında sempati duyulan ülkelerin yanında Kırgızistan'a dostça davrandığını düşündükleri ülkeler de sorulmuştur. Grafik 6'ya yansıtılan bulgular ışığında, en dostça davranan ülke olarak Rusya'nın öne çıktığı görülmektedir. Araştırmaya katılan kişilerden 299'u Rusya'nın Kırgızistan'a dostça davrandığı düşünülmektedir. Türkiye Kırgızistan'a en dostça davranan ülkeler sıralamasında ikinci sırada yer almaktadır. Ortaya çıkan tablodan katılımcılardan 208'inin Türkiye'yi Kırgızistan'a dost olarak gördüğü yorumu yapılabilir. Bu grafikte, dostça davranan ülkeler arasında diğerlerine nazaran yanıtların Rusya ve Türkiye'ye yoğunlaştığı görülmektedir. Zira üçüncü sırada yer alan Çin'in politikaları 85 kişi tarafından dostça nitelendirilmiştir ve bu sayının ilk iki ülkeyle arasında fark açıktır. Dostça davranan ülkelere Çin'i sırasıyla Güney Kore, Almanya, Japonya, İngiltere, İran, İsviçre izlemektedir. Kanada ise yalnızca üç kişi tarafından işaretlenmiş ve bu grafikte son sırada bulunmaktadır.

Grafik 6. Kırgızistan'a Dostça Davrandığı Düşünülen Ülkeler

Gerçekleştirilen t testi sonucunda katılımcıların Türkiye'ye duyduğu sempatiye gruplar arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($p=0,02$). Bu anlamlı farkın Rusya için de gerçekleştiği görülmektedir ($p=0,00$). Her iki ülke için de kadınların duyduğu sempati düzeyi daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 14. Cinsiyete Göre Türkiye'ye ve Rusya'ya Duyulan Sempatinin Farklılaşması

Cinsiyete Göre Türkiye'ye Sempati Duyuma Durumunun Farklılaşması				
	N	Ortalama	Std.	t TESTİ
Kadın	209	0,33	0,474	t=2,89 p=0,02
Erkek	177	0,28	0,454	
Cinsiyete Göre Rusya'ya Sempati Duyuma Durumunun Farklılaşması				
	N	Ortalama	Std.	t TEST
Kadın	209	0,43	0,497	t=1,08 p=0,00
Erkek	177	0,29	0,456	

Rusya'ya ve Türkiye'ye karşı duyulan sempatinin yaş grupları arasında farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Gerçekleştirilen ANOVA testi sonucunda Rusya'ya

duyulan sempatide gruplar arası anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir ($p=0,00$). Yapılan Tukey testi ile 18 yaş altı ve 18-28 yaş gruplarının, 29-38, 39-48, 49 yaş ve üzeri gruplarıyla arasında farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Tablo 15 incelendiğinde, 29 ve üzeri yaş gruplarında Rusya'ya duyulan sempati 28 altı yaş gruplarına göre yüksektir. Rusya'ya duyulan sempatinin en az olduğu grup 18-28 olarak belirlenirken, ortalamanın en fazla olduğu grup 49 yaş ve üzeridir. Buna dayanarak, 1991'de dağılan Sovyetler Birliğinde yaşamış olmanın sempati düzeyinde etkili olduğu söylenebilir. Rusya'ya diğer yaş gruplarına nazaran daha az sempati duyan 28 yaş ve altı katılımcıların Kırgız Cumhuriyeti doğumlu olmasının, bu bağlamda Sovyet hatırasından uzak kalmasının etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 15. Yaşa Göre Türkiye'ye ve Rusya'ya Duyulan Sempatinin Farklılaşması

Yaşa Göre Rusya'ya Sempati Duyma Durumunun Farklılaşması				
Yaş Grupları	N	Ortalama	Std.	TEST
18 yaş altı	74	0,19	0,43	ANOVA F=5,75 p=0,00
18-28	84	0,14	0,35	
29-38	75	0,38	0,49	
39-48	81	0,35	0,48	
49 yaş üstü	72	0,45	0,50	
Yaşa Göre Türkiye'ye Sempati Duyma Durumunun Farklılaşması				
Yaş Grupları	N	Ortalama	Std.	TEST
18 yaş altı	74	0,31	0,49	ANOVA F=7,93 p=0,00
18-28	84	0,56	0,44	
29-38	75	0,27	0,45	
39-48	81	0,29	0,50	
49 yaş üstü	72	0,49	0,50	

Yapılan ANOVA testine göre, Türkiye'ye duyulan sempatide yaş grupları arasında farklılık vardır ($p=0,00$). Tukey testi sonuçları değerlendirildiğinde 18-28 yaş grubunun Türkiye'ye duyduğu sempati diğer yaş gruplarının tamamında yüksek olarak belirlenirken, ona en yakın yaş grubu 49 ve üstü yaş grubudur($p<0,05$).

Tablo 16. Gelir Durumuna Göre Rusya'ya ve Türkiye'ye Duyulan Sempatinin Farklılaşması

Gelir durumuna göre Rusya'ya Sempati Duyma Durumunun Farklılaşması			
Gelir Grupları	N	Ortalama	TEST
Alt gelir	111	0,24	ANOVA F=5,01 P=0,02
Orta gelir	95	0,25	
Ortanın üstü gelir	99	0,46	
Üst gelir	81	0,30	
Gelir durumunun Türkiye'ye Sempati Duyma Durumunun Farklılaşması			
Gelir Grupları	N	Ortalama	TEST
Alt gelir	111	0,36	ANOVA F=0,19 P=0,900
Orta gelir	95	0,40	
Ortanın üstü gelir	99	0,36	
Üst gelir	81	0,34	

Rusya'ya sempati duyduğunu ifade eden katılımcılar ile farklı gelir grupları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Ortanın üstü gelir grubundaki kişiler diğer gruplara nazaran Rusya'ya daha fazla sempati duyduğunu belirtmektedir. Buna karşın, Türkiye'ye sempati duyanların gelir durumları arasında bir farklılık yoktur ($p > 0,05$).

Tablo 17. Dil Bilme Durumuna Göre Duyulan Sempatinin Farklılaşması

Rusça Bilme Durumuna Göre Rusya'ya Sempati Duyma Durumunun Farklılaşması				
	N	Ortalama	Std.	TEST
En az alt seviyede Rusça bilenler	376	0,70	0,46	
Hiç Rusça bilmeyenler	10	0,30	0,48	
Türkçe Bilme Durumuna Göre Türkiye'ye Sempati Duyma Durumunun Farklılaşması				
	N	Ortalama	Std.	TEST
En az alt seviyede Türkçe bilenler	135	0,31	0,46	t=1,55 p=0,12
Hiç Türkçe bilmeyenler	251	0,39	0,49	

Anket formunda Türkçeyi ve Rusçayı bilen katılımcılara alt seviye, orta seviye ve üst seviye seçenekleriyle hangi seviyede bildiklerini belirtmeleri istenmiştir. Sempatinin dil bilme durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığının anlaşılması amacıyla bu üç kategori birleştirilerek hiç dil bilmeyenler ve en az alt seviye bilenler olarak grup sayısı ikiye indirilmiştir. Oluşturulan iki grup ile yapılan t testinin bulgularıyla Tablo 17 oluşturulmuştur. Tabloya bakıldığında en az alt seviye Türkçe bilenler ile hiç Türkçe bilmeyenler arasında duyulan sempattide bir farklılaşma görülmemektedir ($p>0,05$). Araştırmaya katılanlar arasında hiç Rusça bilmeyen yalnızca on kişi bulunmaktadır. Bu nedenle, herhangi bir analize tabii tutulmamıştır.

Katılımcıların verdikleri cevaplar ışığında Türkiye'ye ve Rusya'ya gerçekleştirilen ziyaretlerin bu ülkelere duyulan sempattide bir etkisi olup olmadığı incelenmiştir. Bu inceleme katılımcılardan bir kez, birkaç kez veya çok kez gittiğini ifade edenleri bir grupta toplayarak Türkiye'ye ve Rusya'ya hiç gitmediğini belirtenleri diğer bir gruba alarak oluşturulmuştur. Bu iki grubun sempati düzeyleri t testi ile analiz edilmiştir (Tablo 18). Yapılan testler sonucunda, her iki ülkeye de en az bir kez gitmiş olanların gitmeyenlere göre sempati düzeylerinde anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0,05$).

Tablo 18. Ziyaret Durumuna Göre Sempati Düzeyinin Farklılaşması

Rusya'ya Gitme Durumuna Göre Rusya'ya Sempati Duyma Durumunun Farklılaşması				
	N	Ortalama	Std.	TEST
Hiç Rusya'ya gitmeyen	239	0,29	0,45	t=-1,24 p=0,21
En az bir kez Rusya'ya giden	147	0,35	0,47	
Türkiye'ye Gitme Durumuna Göre Türkiye'ye Sempati Duyma Durumunun Farklılaşması				
	N	Ortalama	Std.	TEST
Hiç Türkiye'ye gitmeyen	330	0,36	0,48	t=-0,07 p=0,94
En az bir kez Türkiye'ye giden	56	0,37	0,48	

7.9. Karakter ve Gelişmişlik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılanlara Türklerin ve Rusların karakter özellikleriyle ilgili ifadeler sunulmuş ve beşli likert ölçeğinde değerlendirme yapılması istenmiştir. Hem Türkler hem Ruslar için yapılan değerlendirmeler tek bir tabloda birleştirilmiştir (Tablo 19). Burada katılımcılar verilen ifadelerle ‘1’ ile kesinlikle katılmadıklarını, ‘2’ ile katılmadıklarını, ‘3’ ile kararsız olduklarını, ‘4’ ile katıldıklarını, ‘5’ ile ise kesinlikle katıldıklarını belirtirler. Tablo 19’da ifadelerle verilen bu puanların ortalamalarını içermektedir. Aynı zamanda, her karakter özelliği ayrı ayrı ANOVA testi ile değerlendirilmiştir. ANOVA testi ile Türklerin ve Rusların verilen karakter özellikleri ile ilgili katılımcıların yargılarında farklılık olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 19’dan hareketle, Kırgız vatandaşlar Rusları Türklerden daha samimi bulurken, mütevazılık konusunda Türklerin ve Rusların karakter özellikleri arasında bir farklılık görülmemektedir ($p>0,05$). Dürüstlük konusunda katılımcılar Türklerle ilgili *kararsız* seçeneğine daha yakinken, Ruslar *dürüsttür* ifadesinde *katılıyorum* seçeneğine daha yakın bir ortalama ortaya çıkmıştır. Dürüstlük konusunda olduğu gibi, güvenilirlik ifadesinde de iki millet arasında anlamlı bir farklılık görülmekte ($p=0,00$), Ruslar daha güvenilir bulunmaktadır.

Türklerin ve Rusların akılcı olmasına dair ifadede sırasıyla ortalamalar 3,43 ve 3,74’tür ($p=0,00$). İki milletin de akılcı olması yönünde cevaplar çoğunlukta iken, Ruslar için bu ifadede daha olumlu (*katılıyorum*) yanıtlar verildiği görülmektedir. Duygusallık konusunda akılcılığın aksine, Türkler Ruslara göre daha olumlu yanıtlar almıştır ($p=0,00$). Rusların duygusal olmasına verilen yanıtların ortalaması 2,99 bulunmuştur. Katılımcılar bu ifadede kararsız kalırken, Türklerin ortalaması 3,95 ile *katılıyorum* seçeneğine oldukça yakındır.

Gelenekçilik konusunda katılımcıların hem Türkleri hem Rusları gelenekçi buldukları açıktır. Rusların bu ifadede ortalaması 3,53 olması araştırmaya katılan Kırgız vatandaşların Rusları gelenekçi bulunmaktadır. Bu konuda Türklerin ortalaması ise 4,27 ile ‘5’ *kesinlikle katılıyorum* ifadesine oldukça yakındır. Gelenekçilik konusunda iki milletin özelliklerine yönelik fikirlerin arasında anlamlı bir fark görülmekte ($p=0,00$), katılımcılar Türkleri daha gelenekçi bulmaktadır. Dindarlık konusunda da benzer bir

tablo ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların verdiği puanlara göre, Türklerin ortalaması 4,25 iken Ruslarınki 3,15 bulunmuştur. Buradan hareketle, araştırmaya katılanların Türkleri Ruslara göre daha dindar olarak niteledikleri tespit edilmiştir ($p=0,00$).

Tablo 19. Türklerin ve Rusların Karakter Özelliklerine İlişkin Değerler

İfadeler	N	Min.	Maks.	Ortalama	Std.	ANOVA
Türkler samimidir.	386	1	5	3,29	0,88	F=14,13 p=0,00
Ruslar samimidir.	386	1	5	3,73	0,71	
Türkler mütevazıdır.	386	1	5	3,13	0,83	F=2,01
Ruslar mütevazıdır.	386	1	5	3,25	0,88	p=0,10
Türkler dürüsttür.	386	1	5	3,39	0,88	F=10,64 p=0,00
Ruslar dürüsttür.	386	1	5	3,84	0,69	
Türkler güvenilirdir.	386	1	5	3,27	0,88	F=7,25
Ruslar güvenilirdir.	386	1	5	3,51	0,78	p=0,00
Türkler akılcıdır.	386	1	5	3,43	0,86	F=5,19 p=0,00
Ruslar akılcıdır.	386	1	5	3,74	0,9	
Türkler duygusaldır.	386	1	5	3,95	0,83	F=11,28
Ruslar duygusaldır.	386	1	5	2,99	1,15	p=0,00
Türkler gelenekçidir.	386	1	5	4,27	0,82	F=8,73
Ruslar gelenekçidir.	386	1	5	3,53	0,98	p=0,00
Türkler dindardır.	386	1	5	4,25	0,76	F=7,17
Ruslar dindardır.	386	1	5	3,15	0,91	p=0,00
Türkler ırkçıdır.	386	1	5	2,73	0,81	F=5,72
Ruslar ırkçıdır.	386	1	5	3,21	0,85	p=0,00
Türkler kibirlidir.	386	1	5	2,82	0,94	F=9,27
Ruslar kibirlidir.	386	1	5	3,01	0,98	p=0,00
Türkler misafirperverdir.	386	1	5	3,85	0,78	F=6,23
Ruslar misafirperverdir.	386	1	5	3,34	0,87	p=0,00
Türkler naziktir.	386	1	5	3,7	0,8	F=20,11
Ruslar naziktir.	386	1	5	3,41	0,76	p=0,00
Türkler disiplinlidir.	386	1	5	3,28	0,84	F=16,47
Ruslar disiplinlidir.	386	1	5	3,33	0,83	p=0,00
Türkler saygılıdır.	386	1	5	3,72	0,73	F=11,13
Ruslar saygılıdır.	386	1	5	3,53	0,82	p=0,00

Araştırma için hazırlanan anket formunda yer alan Türklerin ve Rusların ırkçı olduğuna dair ifadelere verilen yanıtların ortalamaları sırasıyla 2,73 ve 3,21’dir. Buna göre katılımcılar Rusları Türklere göre daha ırkçı bulmaktadır. Katılımcıların “*Türkler kibirlidir*” ifadesine verdikleri yanıtlara dayanarak katılımcıların 2,82 ortalama ile Türklerin kibirli olmadığı yönünde değerlendirme yaptıkları görülmekte. *Kararsız* seçeneğine oldukça yakın olan bu ortalama kararsız oldukları şeklinde de yorumlanabilir. “*Ruslar kibirlidir*” ifadesine verilen yanıtların ortalaması ise 3,01’dir. Buna göre,

katılımcıların bu konuda kararsız oldukları açıktır. Bu iki ifade arasında yapılan ANOVA testi sonuçlarına bakılacak olursa, anlamlı bir fark ile ($p=0,00$), Rusların Türklere göre daha kibirli olduğu düşünülmektedir.

Türklerin ve Rusların kişilik özelliklerine ilişkin ifadelerin yer aldığı 5’li likert soru formunda bulunan ifadelerden biri de *misafirperverlik* üzerindedir. Katılımcıların bu soru için verdikleri yanıtlarının ortalaması Türkler için 3,85, Ruslar için 3,34 olmuştur. Türkler ile Ruslar arasında anlamlı bir fark vardır ($p=0,00$). Türkler Ruslara göre daha misafirperver bulunmaktadır. Araştırmada Kırgız vatandaşların “*Türkler naziktir*” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 3,70, “*Ruslar naziktir*” ifadesi için ise bu ortalama 3,41 bulunmuştur. Buradan hareketle, katılımcılar tarafından Türklerin Ruslara nazaran daha kibar olduğu düşünülmektedir ($p=0,00$).

Karakter özellikleri kısmında yer alan son iki ifade *disiplinli* ve *saygılı* olma durumudur. Her iki özellik için de yapılan test sonucunda, Türkler ve Ruslar arasında farklılık tespit edilmiştir ($p=0,00$). Türkler ve Ruslar için ‘disiplinli’ olma ifadesine verilen puanların ortalamaları oldukça yakındır (sırasıyla, 3,28 ve 3,33). Katılımcılar tarafından iki milletinde disiplinli olması yönünde kararsıza yakın bir ifade söz konusudur. Bu puanlara bakarak, Rusların Türklerden daha disiplinli bulunduğu söylenebilir. “*Türkler saygılıdır*” ifadesinin ortalaması 3,72, “*Ruslar saygılıdır*” ifadesinin ortalaması ise 3,53 olarak tespit edilmiştir. Disiplin özelliğinde olduğu gibi, saygılı ifadesinde de bir birine yakın puanlar verilmiş olmakla birlikte, “*Türkler saygılıdır*” ifadesinin ortalaması Ruslara göre daha yüksek çıkmıştır.

Araştırmada kullanılan soru formunun son bölümünde Türkiye’nin ve Rusya’nın siyasal, ekonomik ve yaşamsal gelişmişlik değerlerine ilişkin 5’li likert soru formu kullanılmıştır. Katılımcıların bu bölümde verdiği puanlarla Tablo 20 oluşturulmuştur. Türkiye’nin demokratik açıdan gelişmiş bir ülke olduğu ifadesi 3,61 ortalama değeriyle 4 katılıyorum seçeneğine yakındır. 4,01 puanıyla katılımcılar Rusya’nın Türkiye’ye göre daha gelişmiş bir demokrasiye sahip olduğu kanısındadır. İnsan haklarına saygılı olma konusunda da ise iki ülke arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Bu kategorideki başka bir değerlendirme ise ülkelerde fikir özgürlüğü olup olmadığı konusuna ilişkindir. Araştırmaya katılanların verdiği puan ortalamaları Rusya için 3,81 iken, Türkiye için 3,47'dir. Bu puanlara bakılarak, her iki ülke için de katılımcıların fikir özgürlüğünün varlığına katıldıkları yorumu yapılabilir. Ancak, Rusya'nı ortalamasına bakıldığında *katılıyorum* seçeneğine daha yakın ve Türkiye'nin ortalamasının üstündedir. Bununla birlikte, katılımcılar Türkiye'nin Rusya'ya göre farklı din, kültür ve kimliğe daha saygılı bir ülke olduğunu düşünmektedir ($p=0,00$).

Tablo 20. Türkiye'nin ve Rusya'nın Siyasal, Ekonomik ve Yaşamsal/Gelişmişlik Özelliklerine İlişkin Değerler

İfadeler	N	Min.	Maks.	Ort.	Std.	ANOVA Test
Türkiye gelişmiş demokrasiye sahiptir.	386	1	5	3,61	0,89	F=23,09 p=0,00
Rusya gelişmiş demokrasiye sahiptir.	386	1	5	4,01	0,76	
Türkiye insan haklarına saygılı bir ülkedir.	386	1	5	3,67	0,89	F= 1,20 p=0,30
Rusya insan haklarına saygılı bir ülkedir.	386	1	5	3,78	0,72	
Türkiye fikir özgürlüğü olan bir ülkedir.	386	1	5	3,47	0,88	F=12,81 p=0,00
Rusya fikir özgürlüğü olan bir ülkedir.	386	1	5	3,81	0,76	
Türkiye farklı din, kültür ve kimliğe saygılı bir ülkedir.	386	1	5	3,63	0,84	F=8,87 p=0,00
Rusya farklı din, kültür ve kimliğe saygılı bir ülkedir.	386	1	5	3,33	0,9	
Türkiye laik bir ülkedir.	386	1	5	3,6	0,92	F=5,86 p=0,00
Rusya laik bir ülkedir.	386	1	5	4,23	0,85	
Türkiye modern bir ülkedir.	386	1	5	3,88	0,82	F=28,01 p=0,00
Rusya modern bir ülkedir.	386	1	5	4,17	0,73	
Türkiye'nin ekonomik gelişmişliği ve toplumsal refahı yüksektir.	386	1	5	3,72	0,78	F=3,69 p=0,01
Rusya'nın ekonomik gelişmişliği ve toplumsal refahı yüksektir.	386	1	5	3,77	0,79	
Türkiye'nin eğitim seviyesi yüksektir.	386	1	5	3,97	0,81	F=7,66 p=0,00
Rusya'nın eğitim seviyesi yüksektir.	386	1	5	4,02	0,72	
Türkiye bilimsel ve teknolojik olarak ileridir.	386	1	5	3,26	0,81	F=14,29 p=0,00
Rusya bilimsel ve teknolojik olarak ileridir.	386	1	5	3,77	0,9	
Türkiye çevre bilincine sahiptir.	386	1	5	3,46	0,66	F=18,77 p=0,00
Rusya çevre bilincine sahiptir.	386	1	5	3,6	0,79	

5'li likert soru formunda yer alan siyasal özelliklerden biri laikliktir. Katılımcıların bu ifadeye verdikleri değerlerin ortalamaları Türkiye ve Rusya için sırasıyla 3,60 ve 4,23'tür. Türkiye'nin laik bir ülke olduğu düşünülmektedir. Yapılan ANOVA testi sonucunda iki ifade arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p=0,00$). Buna göre, katılımcılar tarafından Rusya Türkiye'den daha laik bir ülke olarak değerlendirilmiştir. Modernlik düzeyi için de benzer bir farklılıkla, Rusya Türkiye'den daha modern bulunmaktadır ($p=0,00$). Ayrıca, katılımcılar Rusya'nın ekonomik gelişmişliği ve toplumsal refah seviyesinin Türkiye'ye göre daha yüksek olduğunu düşünülmektedir ($p<0,05$).

Katılımcılardan Rusya'nın ve Türkiye'nin eğitim seviyesiyle ilgili görüş bildirmesi istenmiştir. Katılımcıların bu ifadeye verdiği puanlar Türkiye için 3,97, Rusya için 4,02'dir. Bu bağlamda, anlamlı bir fark ile Rusya'daki eğitim seviyesinin Türkiye'ye göre daha yüksek olduğu düşünülmektedir ($p=0,00$). Ülkelerin bilimsel ve teknolojik gelişmişliklerini konu olan ifadeye verilen puanlara dayanarak, katılımcılara göre, Rusya'nın Türkiye'den daha ileri seviyede bilim ve teknolojik gelişmişliğe sahiptir ($p=0,00$). İki ülkenin çevre bilincine sahip olma durumu ile ilgili ifadeler için Rusya ve Türkiye'nin ortalamaları sırasıyla 3,60 ve 3,46'dır. Buna dayanarak, Rusya'daki çevre bilincinin daha yüksek olduğu düşünülmektedir ($p=0,00$).

Türk arkadaşı olan katılımcıların Türklerin karakter özelliklerine ilişkin fikirlerinde Türk arkadaşı olmayanlara göre bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Bu doğrultuda oluşturulan Tablo 21'den hareketle, '*Türkler duygusaldır*', '*Türkler gelenekçidir*', '*Türkler naziktir*', '*Türkler saygılıdır*' ifadelerinde farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Buna göre, Türk arkadaşı olan katılımcılar olmayanlara göre Türkleri daha duygusal bulurken, Türkler ile arkadaşlık etmeyenler ise Türklerin daha gelenekçi olduğunu düşünmekte. Türk arkadaşı olanların olmayanlara göre farklı düşündükleri başka bir nokta ise Türklerin daha saygılı ve daha nazik olduklarıdır.

Tablo 21. Türk Arkadaşı Olma Durumuna Göre Türklerin Karakter Özelliklerine İlişkin Fikirlerin Farklılaşması

İfadeler	N	Min.	Maks.	Ortalama		TEST	
				Türk arkadaşı olanlar	Türk arkadaşı olmayanlar	t	p
Türkler gelenekçidir.	386	1	5	3,87	4,49	-7,56	0,00
Türkler saygılıdır.	386	1	5	3,87	3,65	2,83	0,00
Türkler naziktir.	386	1	5	3,83	3,64	2,25	0,02
Türkler duygusaldır.	386	1	5	4,06	3,88	2,00	0,04

Rus arkadaşı olan katılımcıların Rusların karakterine ilişkin ifadelerde olmayanlara göre farklılık analizi Tablo 22’de gösterilmektedir. Tablo 22 incelendiğinde, ‘*Ruslar samimidir*’, ‘*Ruslar mütevazıdır*’, ‘*Ruslar güvenilir*’, ‘*Ruslar duygusaldır*’, ‘*Ruslar ırkçıdır*’, ‘*Ruslar disiplinlidir*’ ve ‘*Ruslar saygılıdır*’ ifadelerinde farklılık olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Rus arkadaşı olan katılımcılar olmayanlara göre Rusları daha samimi, daha mütevazı, daha dürüst, daha güvenilir, daha disiplinli ve daha saygılı bulduklarını belirtmişlerdir. Rus arkadaşı olmayan katılımcılar ise Rusların daha ırkçı ve daha duygusal olduğunu düşündükleri görülmektedir.

Tablo 22. Rus Arkadaşı Olma Durumuna Göre Rusların Karakter Özelliklerine İlişkin Fikirlerin Farklılaşması

İfadeler	N	Min.	Maks.	Ortalama		TEST	
				Rus Arkadaşı Olanlar	Rus Arkadaşı Olmayanlar	t	p
Ruslar samimidir.	386	1	5	3,83	3,56	3,68	0,00
Ruslar mütevazıdır.	386	1	5	3,39	3,02	4,00	0,00
Ruslar dürüsttür.	386	1	5	3,93	3,70	3,07	0,02
Ruslar güvenilir	386	1	5	3,63	3,30	4,06	0,00
Ruslar ırkçıdır.	386	1	5	3,14	3,33	-2,09	0,03
Ruslar duygusaldır.	386	1	5	3,25	3,54	6,14	0,00
Ruslar disiplinlidir.	386	1	5	3,40	3,23	1,97	0,04
Ruslar saygılıdır.	386	1	5	3,67	3,30	4,33	0,00

Katılımcıların Türk ve Rus arkadaşları olma durumunun Türkiye'nin ve Rusya'nın siyasal, ekonomik ve yaşamsal/gelişmişlik konusundaki fikirlerinde bir etki sahibi olup olmadığı incelenmek istenmiştir. Bu doğrultuda yapılan farklılık analizlerinin bulguları Tablo 23 ve Tablo 24'te gösterilmektedir.

Tablo 23. Türk Arkadaşı Olma Durumuna Göre Türkiye'nin Siyasal, Ekonomik ve Yaşamsal/Gelişmişlik Özelliklerine İlişkin Fikirlerin Farklılaşması

İfadeler	N	Min.	Max.	Ortalama		TEST	
				Türk arkadaşı olanlar	Türk arkadaşı olmayanlar	t	p
Türkiye gelişmiş demokrasiye sahiptir.	386	1	5	3,46	3,69	-2,35	0,01
Türkiye insan haklarına saygılı bir ülkedir.	386	1	5	3,54	3,73	-1,94	0,05
Türkiye fikir özgürlüğü olan bir ülkedir.	386	1	5	3,32	3,55	-2,49	0,01
Türkiye farklı din, kültür ve kimliğe saygılı bir ülkedir.	386	1	5	3,60	3,64	-0,43	0,66
Türkiye laik bir ülkedir.	386	1	5	3,66	3,57	0,85	0,39
Türkiye modern bir ülkedir.	386	1	5	3,93	3,85	0,89	0,37
Türkiye'nin ekonomik gelişmişliği ve toplumsal refahı yüksektir.	386	1	5	3,54	3,81	-3,25	0,00
Türkiye'nin eğitim seviyesi yüksektir.	386	1	5	3,84	4,05	-2,93	0,00
Türkiye bilimsel ve teknolojik olarak ileridir.	386	1	5	3,22	3,28	-0,67	0,49
Türkiye çevre bilincine sahiptir.	386	1	5	3,45	3,47	-0,38	0,70

Türkler ile arkadaşlık eden katılımcıların etmeyenlere nazaran '*Türkiye gelişmiş demokrasiye sahiptir*', '*Türkiye fikir özgürlüğü olan bir ülkedir*', '*Türkiye'nin ekonomik gelişmişliği ve toplumsal refahı yüksektir*', '*Türkiye'nin eğitim seviyesi yüksektir*' ifadelerinde farklı fikirlere sahip olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Türk arkadaşı olanlar bu ifadelerin tümünde daha düşük ortalamaya sahiptir. Başka bir deyişle, Türk arkadaşı olanlar olmayanlara nazaran Türkiye'nin demokrasisini ve ekonomisini daha az gelişmiş bulmakta, eğitim seviyesinin ve toplumsal refahının o kadar yüksek olmadığını

düşünmektedir. Türk arkadaş edinen katılımcıların Türkiye’deki fikir özgürlüğü konusunda da daha olumsuz düşündüğü yorumu yapılabilir.

Katılımcılar arasında Rus arkadaşı olan Kırgız vatandaşların olmayanlara göre Rusya’nın siyasal, ekonomik ve yaşamsal/gelişmişlik özellikleri ile ilgili düşüncelerinde ‘*Rusya farklı din, kültür ve kimliğe saygılı bir ülkedir*’ ifadesi dışında bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Buradan yola çıkılarak yapılabilecek çıkarım ise Rus arkadaşı olanların Rusya’yı farklı dil, kültür ve kimliklere daha saygılı bir ülke olarak gördükleridir ($p<005$).

Tablo 24. Rus Arkadaşı Olma Durumuna Göre Rusya’nın Siyasal, Ekonomik ve Yaşamsal/Gelişmişlik Özelliklerine İlişkin Fikirlerin Farklılaşması

İfadeler	N	Min.	Maks.	Ortalama		TEST	
				Rus Arkadaşı Olanlar	Rus Arkadaşı Olmayanlar	t	p
Rusya gelişmiş demokrasiye sahiptir.	386	1	5	4,02	3,99	0,39	0,69
Rusya insan haklarına saygılı bir ülkedir.	386	1	5	3,80	3,75	0,61	0,53
Rusya fikir özgürlüğü olan bir ülkedir.	386	1	5	3,81	3,83	-0,26	0,79
Rusya farklı din, kültür ve kimliğe saygılı bir ülkedir.	386	1	5	3,40	3,20	2,07	0,03
Rusya laik bir ülkedir.	386	1	5	4,19	4,30	-1,14	0,25
Rusya modern bir ülkedir.	386	1	5	4,17	4,16	0,06	0,94
Rusya’nın ekonomik gelişmişliği ve toplumsal refahı yüksektir.	386	1	5	3,74	3,82	-0,95	0,33
Rusya’nın eğitim seviyesi yüksektir.	386	1	5	4,06	3,95	1,40	0,16
Rusya bilimsel ve teknolojik olarak ileridir.	386	1	5	3,72	3,84	-1,24	0,21
Rusya çevre bilincine sahiptir.	386	1	5	3,65	3,51	1,59	0,11

Türklerin karakter özellikleri ile ilgili katılımcı görüşlerinin Türkçe bilme durumuna göre farklılık gösterip göstermediği de incelenmiş ve bulgular Tablo 25’de düzenlenmiştir. Bu doğrultuda yapılan t testi ile dört değişkende farklılık bulunmuştur. Soru formunda, katılımcılar Türkçe bilgi seviyelerini *alt seviye*, *orta seviye*, *ileri seviye* olarak belirtmişlerdir. Farklılık analizleri yapılırken, alt, orta ve ileri seviyede Türkçe

bildiklerini belirten katılımcılar birleştirilerek *en az alt seviye* Türkçe bilmek değişken olarak alınmıştır.

Tablo 25. Türkçe Bilme Durumuna Göre Türklerin Karakter Özelliklerine İlişkin Fikirlerin Farklılaşması

İfadeler	N	Min.	Maks.	Ortalama		TEST	
				Hiç Türkçe Bilmeyen	En az alt seviyede Türkçe Bilen	t	p
Türkler samimidir.	386	1	5	3,31	3,25	0,63	0,52
Türkler mütevazıdır.	386	1	5	3,12	3,17	-0,52	0,6
Türkler dürüsttür.	386	1	5	3,48	3,22	2,77	0,06
Türkler güvenilirdir.	386	1	5	3,32	3,19	1,42	0,15
Türkler akılcıdır.	386	1	5	3,57	3,17	4,49	0,00
Türkler duygusaldır.	386	1	5	3,92	4,00	-0,85	0,39
Türkler gelenekçidir.	386	1	5	4,45	3,96	5,87	0,00
Türkler dindardır.	386	1	5	4,33	4,11	2,79	0,05
Türkler ırkçıdır.	386	1	5	2,72	2,74	-0,22	0,82
Türkler kibirlidir.	386	1	5	2,77	2,92	-1,48	0,13
Türkler misafirperverdir.	386	1	5	3,86	3,83	0,28	0,77
Türkler naziktir.	386	1	5	3,63	3,84	-2,46	0,01
Türkler disiplinlidir.	386	1	5	3,31	3,22	-0,99	0,32
Türkler saygılıdır.	386	1	5	3,65	3,85	-0,6	0,01

Hiç Türkçe bilmeyen katılımcılar ile en az alt seviyede (alt, orta, ileri) Türkçe bilgisine sahip olan katılımcıların değerlendirmelerine göre yapılan analiz sonucunda, Hiç Türkçe bilmeyenlerin bilenlere göre Türkleri daha akılcı ve daha gelenekçi bulduğu sonucuna varılmıştır. ‘*Türkler naziktir*’ ve ‘*Türkler saygılıdır*’ değişkenlerinde de farklılık gözlemlenmiştir ($p<0,05$); Türkçe bilenler Türkleri bilmeyenlere göre daha nazik bulmaktadır ($p<0,05$). Ayrıca, Türkçe bilgisine sahip katılımcılar arasında Türkler daha saygılı görülmektedir ($p<0,05$).

Türkçe bilme durumuna göre yapılan farklılık analizi Türkiye'nin siyasal, ekonomik ve yaşamsal/gelişmişlik özellikleri için de uygulanmış bulgular ışığında Tablo 26 hazırlanmıştır. Katılımcıların Türkiye'nin siyasal, ekonomik ve yaşamsal/gelişmişlik özelliklerine ilişkin fikirlerinde, Türkçe bilme durumunun yalnızca dört değişkende farklılık gösterdiği izlenmektedir.

Tablo 26. Türkçe Bilme Durumuna Göre Türkiye'nin Siyasal, Ekonomik Ve Yaşamsal/Gelişmişlik Özelliklerine İlişkin Fikirlerin Farklılaşması

İfadeler	N	Min.	Max.	Ortalama		TEST	
				Hiç Türkçe bilmeyen	En az alt seviyede Türkçe bilen	t	p
Türkiye gelişmiş demokrasiye sahiptir.	386	1	5	3,76	3,34	4,48	0,00
Türkiye insan haklarına saygılı bir ülkedir.	386	1	5	3,73	3,54	0,98	0,04
Türkiye fikir özgürlüğü olan bir ülkedir.	386	1	5	3,5	3,42	0,77	0,44
Türkiye farklı din, kültür ve kimliğe saygılı bir ülkedir.	386	1	5	3,64	3,6	0,46	0,64
Türkiye laik bir ülkedir.	386	1	5	3,58	3,64	-0,59	0,55
Türkiye modern bir ülkedir.	386	1	5	3,88	3,87	0,11	0,9
Türkiye'nin ekonomik gelişmişliği ve toplumsal refahı yüksektir.	386	1	5	3,79	3,6	2,32	0,02
Türkiye'nin eğitim seviyesi yüksektir.	386	1	5	3,97	3,98	-0,12	0,89
Türkiye bilimsel ve teknolojik olarak ileridir.	386	1	5	3,19	3,39	-2,29	0,02
Türkiye çevre bilincine sahiptir.	386	1	5	3,51	3,38	1,82	0,06

Tablo 26'ya göre, Türkçe bilen katılımcıların bilmeyenlere nazaran Türkiye'yi bilimsel ve teknolojik açıdan daha gelişmiş bulmaktadır ($p<0,05$). Buna karşın, Türkçe bilen katılımcılar Türkiye ekonomisini ve eğitimini hiç Türkçe bilmeyenler kadar gelişmiş görmemektedir ($p<0,05$). Türkiye'deki insan haklarına saygı bakımından da Türkçe bilmeyenlerin Türkiye hakkındaki fikirlerin daha olumlu olduğu görülmektedir($p<0,05$).

Grafik 1'de incelendiği üzere, araştırmaya katılanlardan yalnızca on kişi hiç Rusça bilmediğini belirtmiştir. Geriye kalan 376 kişi en az alt seviyede Rusça bilgisine sahiptir. Bu doğrultuda iki grup arasında yapılacak karşılaştırmanın sonuçlarının sağlıklı olmayacağı düşünülerek Tablo 25 ve 26 benzeri analizler Rusya için yapılmamıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Türkiye'nin ve Rusya'nın diğer Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nde olduğu gibi Kırgızistan'la da ortak birçok değere sahip olduğu bilinmektedir. Bu iki ülke 1992'den bu yana Kırgızistan'da sayısız kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirmekte ve bu yolla Kırgız halkı üzerinde olumlu bir imaj oluşturmaya çalışmaktadır. Bu bölümde, Kırgız vatandaşların her iki ülkeye ilişkin değerlendirmeleri karşılaştırılmıştır. Katılımcıların Türkiye'ye ve Rusya'ya karşı sempati düzeyleri karşılaştırılmış ve farklı değişkenlerle aralarındaki ilişkiler incelenmiştir. Buna göre, Türkiye'nin kamu diplomasisine katkı sunabilmek amacıyla öneriler getirilmiştir.

Katılımcıların demografik değişkenleri arasında yaş da ele alınmıştır. 1991'de SSCB'nin dağılmasının ardından dünyaya gelmiş bireylerden oluşan yaş grubu 28 yaş ve altındakilerdir. Dolayısıyla, katılımcı kitlesi *homus sovieticus* ve Ruslaştırma(*Rossificatsiya*) politikalarına hiç maruz kalmamış kişilerden oluşmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin Kırgızistan ile ilişkilerinin bağımsızlıktan sonra başlaması, yine yaş açısından başka önemli bir noktadır. Bunun yanında, Rus kamu diplomasisi faaliyetleri arasında özellikle Rus soydaşların yoğun olduğu Kırgızistan gibi ülkelerde, Sovyet anılarının yaşatılması, hatırlatılması, olumlu yönleriyle canlandırılması bulunmaktadır. Bu faaliyetler 29 yaş üstü bireyler için anlam ifade edebilecektir. Bu nedenlerden ötürü, Cumhuriyet çocukları olarak tanımlanabilecek 28 yaş ve altı bireylerin algılarındaki farklılık çalışma için anlamlı olduğu kabul edilecektir.

Bu nedenle, sempati düzeyleri açısından yaşa göre farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Türkiye'ye ve Rusya'ya duyulan sempattide farklılık tespit edilmiştir. Buna göre, 29 ve üzeri yaş gruplarında Rusya'ya duyulan sempati 28 yaş ve altı gruplarına göre yüksektir. 29-48 yaş grubundaki bireyler Rusya'ya duyduğu sempati düzeyinin daha yüksek olduğu ve Rusya'ya duyulan sempatinin yaş ile doğru orantılı ilerlediği görülmektedir. Araştırma grupları arasında yapılan testler de göstermektedir ki, Rusya yakın tarihteki sıkı bağlarından ötürü olgun Kırgız vatandaşları üzerinde bir sempatiye sahiptir ve Sovyet hatırasına yönelik uygulanan politikalar karşılık bulmaktadır. Türkiye uygulayacağı kamu diplomasisi çalışmalarında bu farklılıkları göz önünde bulundurarak hedef kitle belirleyebilir.

Türkiye'ye duyulan sempatide de yaş grupları arasında farklılık tespit edilmiştir. Buna göre Türkiye'ye en çok sempati duyan Kırgızların 18-28 yaş aralığındaki yetişkin gençler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, 18-28 yaş grubundaki genç yetişkin bireylerin Türkiye'ye duyduğu sempati oranı, Rusya'ya duyulan sempatiden oldukça yüksek bulunmuştur. Üniversite çağındaki gençlerin Türkiye'ye Rusya'ya nazaran daha fazla sempati beslediği görülmektedir. Bunda da yine Türkiye'nin eğitime verdiği desteklerin katkısı olarak görmek mümkündür. Kırgızistan'da Türkiye işbirliği ile açılan üç lise, bir ilköğretim okulu, bir üniversite ve çeşitli eğitim merkezleri bulunmaktadır. Bunların yanı sıra, YEE projesiyle açılan Türkoloji bölümü ve ilahiyat fakülteleri bulunmaktadır. Ayrıca, Türkiye burslarıyla, Kırgız öğrenciler Türkiye'ye eğitim almaya gidebilmektedir. Türkiye'nin Rusya'ya nazaran genç nesle hitap ettiği söylenebilir. Yumuşak gücün uzun vadede oluştuğu varsayımıyla yola çıkıldığında, Türkiye'nin Rusya'ya nazaran daha çekici bir güce sahip olduğu genç nesli, başka bir ifadeyle geleceğin iş insanlarını, bilim uzmanlarını ve siyasilerini hedef alan kamu diplomasisi çalışmalarına ağırlık vermelidir.

Türkiye'nin Kırgızistan'da yapmış olduğu olumlu faaliyetler arasında en yüksek değerlendirme eğitim alanındaki faaliyetler için yapılmıştır. Türkiye'nin kamu diplomasisi kurumu TİKA'nın Kırgızistan'a yönelik 1992-2017 arasındaki faaliyetlerden en büyük oran eğitim alanına aittir. Hayata geçen toplam 761 proje içinde 166 proje sadece eğitim alanında yapılmıştır. Eğitim verilecek kurum ve binaların altyapılarına verilen destek bu rakama dâhil değildir. Kırgızistan'a ve diğer Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine yönelik gerçekleştirilen eğitim alanındaki faaliyetlerin izdüşümü olarak görülebilir.

Rusya'nı en olumlu bulunan faaliyetleri ise ekonomik alandaki faaliyetlerdir. Türkiye eğitim ve kültür alanında yaptığı faaliyetlerde Rusya'dan fazla, Rusya ise ekonomik ve güvenlik alanında Türkiye'den daha fazla puan almıştır. Kırgızistan'ın bağımsızlığının ardından pazar ekonomisine geçişi, uluslararası sistemde tutunabilmesi için altyapı çalışmaları, teknik, eğitim, sağlık vb. alanlarda birçok eksikliği vardı. Bu eksiklerin giderilmesinde hem Türkiye'nin hem de Rusya'nın katkıları olmuştur. Bu anlamda, ikili ilişkiler geliştirilmiştir. Türkiye ile Kırgızistan arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin 1992'den bu yana çeşitli anlaşmalar ve ortaklıklar ile geliştirildiği bilinmektedir. Ancak, bugün bu ülkelerin ikili ilişkileri incelendiğinde Türkiye ile

karşılıklı bağımlılık söz konusuyken, gerek güvenlik alanındaki anlaşmalar, gerekse ekonomik ilişkilerde Kırgızistan'ın Rusya'ya tek taraflı bağımlılığı söz konusudur. Bu bir kamu diplomasisi çalışmasında değişken olarak sayılmasa da halkın üzerinde oluşturacağı algı açısından doğrudan ya da dolaylı etkileri olacaktır. Dolayısıyla, ekonomik ve güvenlik alanında Rusya'nın sağladığı üstünlüğün kamu diplomasisi faaliyetleriyle kazanılmadığı açıktır. Rusya'nın bu alanlarda sağladığı üstünlüğü Türkiye'nin kamu diplomasisi ile önüne geçebilmesi mümkün görünmemektedir. Burada Türkiye'nin önüne iki seçenek çıkmaktadır; Rusya'yla benzer araçlar kullanarak ekonomik etkinliğin ve mevcut ekonomik faaliyetlerinin tanıtımının artırılması veya farklı alanlarda üstünlüğü sağlamak ve geliştirmek.

Araştırmada Türkçe bilme durumu ile Türkiye'ye gitme durumu karşılaştırılmış, ileri seviyede Türkçe bilenlerin çoğunluğunun hiç Türkiye'ye gitmedikleri ortaya çıkmıştır. Hiç Türkiye'de bulunmamış olmalarına rağmen Türkçeyi ileri seviyede bilmeleri Kırgızistan'daki Türkçe öğrenim merkezlerinin ve Türkçe eğitim veren kurumların olumlu çıktıları olarak görülebilir. Ancak bu bulgular aldatıcı olmamalıdır. Türkçe bilen katılımcılarla Rusça bilen katılımcı sayıları arasındaki fark düşük değildir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun alt seviyede de olsa Rusça bilmesi Kırgızistan'ın resmi dilinin Rusça olmasıyla elbette bağlantılıdır. Yine de, Türkiye'nin kamu diplomasisi çalışmalarının yoğun olması, aynı dil ailesinden gelmesi, benzer kültürlerle sahip olunması dolayısıyla beklenti yüksek olmalıdır. Kırgızistan'da Rus kamu diplomasisi çalışmalarına bakıldığında, Rus dilini ve kültürünü tanıtmak amacıyla BDT ülkelerinde faaliyet gösteren Russkiy Mir Vakfının Kırgızistan'da üç tane merkezi olduğu görülmektedir. Buna karşın, bu kurumların Türkiye muadili denilebilecek YEE'nin Kırgızistan'da hiç merkezi yoktur. YEE'nin Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nden sadece Kazakistan'ın başkenti Nursultan'da bir merkezi faaliyet göstermektedir. YEE Kırgızistan'da, yalnızca, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi ile protokolü bulunmaktadır ve faaliyetlerini bu üniversite aracılığıyla yürütmektedir. Ne var ki, Kırgızistan'da bulunan Rus üniversiteleri de bulunmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye'nin kurumlarının bu açıdan Rusya'nın gerisinde kaldığı görülmektedir. Rusça bilme durumunun sadece resmi dil ile ilişkilendirilmemesi gerekir. Türkiye'nin bölgede daha fazla YEE dil ve kültür merkezlerinin açılması Türkiye'nin yumuşak gücü açısından katkı sağlayacaktır.

Türkçe bilme durumuna ve Türk arkadaşı olma durumuna göre yapılan farklılık analizlerinde, Türklerin karakter özelliklerine yönelik genel algıda olumlu yönde etkilenebilirken, Türkiye'nin gelişmişlik değerleri üzerindeki algıda olumsuz yönde değişiklikler tespit edilmiştir. Dil öğrenimi yalnızca okuma, yazma ve konuşma eğitimi ile sınırlı değildir. Dil öğrenimi sırasında, o dilin konuşulduğu yer ile ilgili bilgiler de edinilir. Bu noktada, dil öğrenimi yapılan kurum, öğretmenler ve kullanılan materyaller önem kazanmaktadır. Türkçe öğrenilen kurumlarda kullanılan materyaller Türkiye'nin kültürel ve demokratik imajını olumlu yansıtmalıdır. Materyal seçimleri buna göre yapılmalı veya hazırlanmalıdır. Buradan hareketle, halkın Türkçeyi doğru kurumdan öğrenmesi açısından da YEE merkezlerinin bölgedeki önemi artmaktadır. Ayrıca, bu ve benzeri kuruluşlarda çalışan Türkiye vatandaşlarının, bölgede Türkiye'yi temsil etmesi nedeniyle, bu kişilerin eğitim, kültür ve meslek alanında güçlü altyapıya sahip olmaları önemli bir nokta olarak ortaya çıkmaktadır.

Katılımcıların görsel medya eğilimlerine bakıldığında, Türkiye'nin en çok seyredilen kanalı TRT'nin izlenme oranlarının Rus kanallarına göre çok düşük bulunmuştur. Neredeyse her katılımcı iki Rusça kanal takip ettiğini belirtmiştir. Bu da Kırgızistan vatandaşlarının büyük ölçüde dünyayı Rusya gözünden görmesini sağlamaktadır. Türkçe bilenlerin Türk kanallarına olan ilgisinin artacağı beklenir. Türkçe öğreniminin yaygınlaşmasının ve Türkiye kanallarının izlenme oranının artırılması yönünde çalışmalar yoğunlaşmalıdır. Böylece, bölge halkının, Türkiye'de ve dünyada yaşanan olayları Türkiye'nin gözünden görülmesi ve anlaşılması sağlanabilir.

Katılımcıların Türkiye ile ilgili yargılarından en çok etkilendikleri faktör internettir. Katılımcıların Türkiye kanallarını izleme oranlarındaki düşük değerlere rağmen, katılımcıların büyük çoğunluğunun Türkiye dizilerini takip ettiği görülmüştür. Bu bulgular, Türkiye dizilerinin çoğunlukla internet aracılığıyla takip edildiğini işaret etmektedir. Bu yönüyle, en çok etkilenilen faktörün internet olması dizilerin takip edilmesi nedeniyle anlamlıdır. Buradan çıkarılabilecek başka bir sonuç ise, katılımcıların dolaylı olarak dizilerden etkilendiklerini belirtmiş olmalarıdır.

Türk dizilerinin dünyanın farklı yerlerinde olduğu gibi Kırgızistan'da Türkiye açısından önemli derece yumuşak güç oluşturduğu açıktır. Türk dizilerine ilişkin Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde daha önce yapılan araştırmalar, Türk dizileri

izlemeyenlerin Türkçe öğrenme eğilimini arttırdığını göstermektedir. Bu doğrultuda, Türkiye’de 2019’da dizi filmlerin desteklenmesi yönünde bir düzenleme yapılmış; başvurulduğu takdirde destek komisyonlarının oluşturulması ve çeşitli kamu desteklerinin verilmesi kararlaştırılmıştır. Türk dizileri konusunda direkt teşvik paketlerinin oluşturulması ve daha geniş bir stratejik planlama ile Türkiye bu güçlü yönünün sağladığı avantajı arttırabilir. Örneğin, Kırgız vatandaşların Türkiye’nin tarihine duyduğu ilgi kamu diplomasisi çalışmalarında değerlendirilebilir ve en çok izlenen ikinci dizi ‘Muhteşem Yüzyıl’da olduğu gibi görsel medyada Türkiye tarihine daha çok yer verilebilir.

Türkiye ve Rusya ile ilgili en çok etkilenilen olaylardan biri de düzenlenen festival, yarışma, spor vb. uluslararası etkinliklerdir. Bu değişkenlerin aldıkları puanlar değerlendirildiğinde, etkisiz etkinlikler olduğu söylenemez. Kısa vadeli stratejilerin uygulanabileceği, kamu diplomasisi açısından, diğer yöntemlere nazaran hızlı dönüş alınabilecek benzer organizasyonların düzenlenmesiyle bu etkinin artmasını sağlamak mümkündür.

Katılımcılara göre dostça davranma ve yardımların ülkeye duyulan sempatiyle doğru orantılı olmadığı açıkça görülmektedir. Örneğin İsviçre’nin en az dostça davranan ikinci ülke olmasının yanında en çok sempati duyulan beşinci ülkedir. Çin, Türkiye ve Rusya’dan sonra Kırgızistan’a en dostça davranan ülke olarak görülmesine rağmen, İran’dan sonra en az sempati toplayan ülkedir. Yine Japonya örneğinde, dost ülkeler sıralamasında ilk beşe giremezken, Kırgızistan vatandaşlarının en çok sempati duyduğu üçüncü ülkedir. Kırgızistan vatandaşlarının Türkiye ve Rusya’nın ardından en çok sempati duyduğu ülkelerin yumuşak güç kaynakları incelendiğinde; İsviçre’nin güçlü demokrasisi, iyi imajı, barışçıl ilişkileri, yaşam kalitesi, bilimsel gelişmişliği, tarafsızlığı, kaliteli ürünleri, bilinen markaları vb. değerleri ülkenin yumuşak güç kaynaklarıdır; Almanya’ya bakıldığında, bu kaynakların teknik beceriler, gelişmiş eğitim sistemi, yaşam kalitesi, düşük işsizlik oranı, örnek bir ekonomik model vb. olduğu görülmektedir; Japonya’nın yumuşak güç kaynakları ise yine ekonomik ve teknik becerileri, elektronik alanındaki bilinen markaları, mimarlık, sanat ve tasarım ekolünün yanında kültürü ve dünyaca ünlü animeleri olduğu görülmektedir. Genel anlamda, teknik, ekonomik,

bilimsel ve demokratik gelişmişlik, yaşam standartlarının seviyesi, kaliteli ürünleri bu ülkelerin ortak özellikleri olarak görülmektedir.

Devletler kamu diplomasisi ile diğer ülke halkları üzerinde sempati ve çekicilik oluşturmak amacıyla stratejiler geliştirebilir, etkin stratejilerin uygulandığı bir kamu diplomasisi ile sempati geliştirilebilir. Zira benzer stratejiler uygulayan Türkiye bu çalışmada en fazla sempati duyulan ülke olarak bulunmuştur. Bunun yanında, Nye'in da belirttiği gibi yumuşak güç edilgendir, bu stratejilerden bağımsız olarak da gelişebilir. Yumuşak güç, Kırgızistan halkı üzerinde İsviçre'nin sahip olduğu sempati gibi, bu stratejilerden bağımsız gelişebilir. Buradan yola çıkarak, Kırgızistan halkı üzerinde demokratik, ekonomik, bilimsel gelişmişlik değerlerinin önemli bir sempati aracı olduğu gözlemlenebilir. Ancak, ülkelerin gelişmişlik değerlerinin değerlendirmelerine bakıldığında Rusya'ya göre Türkiye'nin daha zayıf bir algıya sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, Türkiye'de demokrasinin güçlendirilmesi, kaliteli bilimsel çalışmaların ve eğitim kalitesinin artırılması, yaşam standartlarının, ekonomik gelişmişliğin ve refah seviyesinin yükseltilmesi ve bu değerlerin güçlü iletişim kanallarıyla tanıtımının sağlanması, bölgede daha güçlü imaja ve yumuşak güce sahip bir Türkiye algısı oluşmasına katkı sağlayacaktır.

Araştırmada katılımcıların Türklerin ve Rusların karakter özelliklerine ilişkin yaptığı değerlendirmeler karşılaştırılmıştır. Buna göre, katılımcılar Rusların Türklere göre, daha samimi, dürüst, güvenilir, akılcı, disiplinli, ırkçı ve kibirli olduğunu düşünmektedir. Türkleri ise Ruslara kıyasla daha duygusal, gelenekçi, dindar, misafirperver, nazik ve saygılı bulmaktadır.

Türkiye'nin ve Rusya'nın siyasal, ekonomik ve yaşamsal/gelişmişlik özelliklerine ilişkin değerler ile ilgili karşılaştırmalı bir analiz yapılmıştır. Bu bulgulara göre, Kırgızistan vatandaşlarının genel algısında, Türkiye'nin siyasal, ekonomik ve insani gelişmişlik bakımından Rusya'ya göre zayıf olduğu sonucu çıkmaktadır. İzlenilen kanallar incelendiğinde, Türkiye'nin Kırgızistan'daki medyada kendini anlatamadığı görülmektedir. Bu nedenle, tüm uluslararası etkinliklerde, eğitim faaliyetlerinde, geleneksel ve dijital medya platformlarında Türkiye demokratik ve ekonomik gelişmişliğine, ülkedeki fikir özgürlüğüne, insan haklarına verdiği öneme, eğitim seviyesine önem vermelidir.

KAYNAKÇA

- Acar, B. , “Kardeş ülke Kırgızistan’da Türk filmleri coşkusu”, <https://www.star.com.tr/kultur-sanat/kardes-ulke-kirgizistanda-turk-filmleri-coskusu-haber-1239388/>, (3.11.2019).
- Ağır, O.- Ağır, Ö. , (2017), “Avrupa Birliği Ve Avrasya Ekonomik Birliği Kuruluş Süreçlerinin Karşılaştırılması”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, ss.103-128.
- Akarcılı, S. , (2003), *Radyo ve televizyonda: Türk Dış Yayınları*, İmaj Yayınevi, 2003, Ankara.
- Akiner, S. , (2002), “The Struggle for Identity”, Jed.C.Snyder (der.), *After Empire: the Emerging Geopolitics of Central Asia*, University Press of the Pacific, Hawaii, ss.3-36.
- Arbatlı M.S.- Kurar, İ. , (2015) “Türk Dizilerinin Kazak-Türk Kültürel Etkileşimine Ve Türkçenin Yaygınlaşmasına Etkisi”, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, c.10,s.2, ss.32-48.
- Asanbekova, A. , (2016),“The Media Industry in the Kyrgyz Republic”, *24th JAMCO Online International Symposium*, , <https://www.jamco.or.jp/en/symposium/24/6/>, (3.11.2019).
- Ataman, M. , (2002), “Leadership Change: Ozal Leadership and Restructuring in Turkish Foreign Policy”, *Alternatives Journal*, c.1, s.1, ss.120-153.
- Ata-Mirzayev, O.B. (2008), “Русский язык в жизни узбекистанцев”, *Нужен ли русский язык новым независимым государствам?*, Avrasya Miras Vakfı, Moskova, ss. 59-61.
- Avrasya Uygulama ve Araştırma Merkezi, “Kazakistan”, <https://www.okan.edu.tr/avrasyamerkezi/sayfa/958/kazakistan/>, (3.11.2019)
- Avrasya Uygulama ve Araştırma Merkezi, “Kırgızistan”, <https://www.okan.edu.tr/avrasyamerkezi/sayfa/959/kirgizistan/>, (3.11.2019)
- Bakramjanova, H. , (2016) “Политический анализ взаимоотношений России с Кыргызстаном”, *Современные научные исследования и разработки*, c.5, s.5, ss.122-123.
- Barakanova, K. , (2015), “The Kyrgyz Media’s Portrayal Of The Crimean Crisis And Its Impact On Kyrgyz Public Opinion”, *MANAS Journal of Social Studies*, c.4, s.4, ss.1-21.
- Bereşagin, A.A. “Современный Этап Кыргызско-Российского Двустороннего Сотрудничества”.

- Bingöl, Y. , (2007) “Kırgızistan’ın ‘Renkli’ Devrimi: Demokrasiye Geçiş mi, Küresel Rekabet mi?”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s.13, ss.1-21.
- Bişkek Eğitim Müşavirliği, “Oş Devlet Üniversitesi”, , <http://biskek.meb.gov.tr/www/os-devlet-universitesi/icerik/18>, (3.11.2019).
- Bişkek Eğitim Müşavirliği, “Tarihçe”, <http://biskek.meb.gov.tr/>, (3.11.2019).
- Borişpolets, K. P. , (2015), “Публичная Дипломатия На Пространстве ЕАЭС: Осмысление Феномена И Тенденций Развития”, *Moskova Devlet Uluslararası İlişkiler Enstitüsü Dergisi*, c.5, s.44, ss.42-55.
- Bozkurt, G.S. , (2006), “Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan’da Kadife Devrimler”, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi* , c.1, s.9. , ss.151-167.
- Büyükkakıncı,E. , (2004), “Bağımsızlık sürecinde Ukrayna-Rusya İlişkileri”, E. Büyükkakıncı(der.), *Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna*, , Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Caşın, M.H. – Derman, G.S. , (2016), *Rus Dış Politikasındaki Değişim ve Kremlin Penceresinden Yeni Ufuklar*, SRT Yayınları, Ankara.
- Cull, J.N. (2009a), “Public Diplomacy; Lessons From The Past”, *CPD Perspectives on Public diplomacy*, Figueroa Press, Los Angeles.
- Cull, J.N. , (2009b), “Public Diplomacy before Gullion: the Evolution of a Phrase”, N. Snow-P. M. Taylor (der.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, New York, ss.19-23.
- Cull, N. J. , (2008), "Public diplomacy: Taxonomies and histories", *The annals of the American academy of political and social science*, c.616, s.1, ss. 31-54.
- Ćwiek-Karpowicz, J. , (2012) “Limits to Russian Soft Power in the Post-Soviet Area”, *DGAP Analyse*, s.8, ss.1-11.
- Çaman, M. E.- Akyurt M. A. , (2011), “Caucasus and Central Asia in Turkish Foreign Policy: The Time Has Come for a New Regional Policy”, *Alternatives:Turkish Journal Of International Relations*, c.10, s.2&3, ss.45-64.
- Çetin, S. – Sertkaya, B. , (2011), “Kırgızistan ile Türkiye Arasındaki İlişkilerin Ekonomik ve Ticari Açıdan İncelenmesi”, *International Conference On Eurasian Economies*, ss.61-67.
- Çiçek, A.- Baykal, Ö.N.- Arslan, A. , (2018), “Türkiye’nin Türk Dünyası Vizyonu: Tika Faaliyetleri Üzerinden Bir İnceleme”, E.Oktay-M.Aksoy-F.Karaman (der.), *Uluslararası Orta Asya Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Bişkek, ss.385-398.
- Dahl, R. A. (1957), “The concept of power”, *Behavioral science*, c.2, c.3, ss.201-215.

- Derman, G.S. , “Kırgızistan’ın Türkiye İle İlişkileri”, <https://tasam.org/tr>
- TR/Icerik/26751/kirgizistanin_kuresel_ve_bolgesel_gucler_ile_iliskilerine_genel_bakis, (3.11.2019).
- Dış İşleri Bakanlığı, “Türkiye - Kırgızistan Siyasi İlişkileri”, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-kirgizistan-cumhuriyeti-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (3.11.2019).
- Dışişleri Bakanlığı, “Uyuşmazlıkların Çözümü ve Arabuluculuk”, <http://www.mfa.gov.tr/uyusmazliklarin-cozumu-ve-arabuluculuk.tr.mfa>, (3.11.2019).
- DİB, “Avrasya Ülkeleri Daire Başkanlığı Görevleri”, <https://disiliskiler.diyanet.gov.tr/sayfa/49/Avrasya-Ulkeleri-Daire-Baskanligi-gorebleri>, (03.11.2019).
- DİB, “Dış Temsilcilikler”, <http://disiliskiler.diyanet.gov.tr/kategoriler/yurt-d%C4%B1%C5%9F%C4%B1-temsilcilikler> (03.11.2019).
- Dietrich, A. P. ,(2005), “Language Policy And The Status Of Russian İn The Soviet Union And The Successor States Outside The Russian Federation” *The Association for Slavic, East European and Eurasian Studies*, c. 19, s. 1&2, ss.1–27.
- Doğan, E. , (2015),“Rusya Federasyonu’nda Kamu Diplomasisi: Evrim ve Kurumlar”, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, c.3, s.2, ss.179-194.
- Doğan, İ. , (2012), “Ulusal Ve Uluslararası Alanda Değişen Algılar, Küreselleşme Ve Türk Dünyası Değerlendirmesi”, M.S. Kafkasyalı (der.), *Bölgesel ve Küresel Politikalarda Orta Asya*, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yayınları, Türkistan-Ankara, ss.223-245.
- Doster, B. , (2014), “Türkiye’nin Enerjide Dışa Bağımlılığının Türkiye-Rusya İlişkilerine Etkileri”, *Uluslararası Enerji ve Güvenlik Kongresi Bildiriler Kitabı*, Kocaeli, ss.566-609.
- Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi, <https://rsf.org/en/ranking#>, (6.11.2019).
- Düzdaban, E. , (2010), “Avrupa Birliği’nin Orta Asya Politikası ve Türkiye’nin Etkileri”, Hasret Çomak(der.), 21. *Yüzyılda Çağdaş Türk Dış Politikası ve Diplomasisi*(1.basım), Umuttepe Kitabevi, Kocaeli.
- Ekşi, M. ,(2015), “Rusya’nın Kamu Diplomasisi: Dış Politikada Davranışlarıyla Çelişme Paradoksu”, *Karadeniz Araştırmaları*, c.1, s.45, ss. 43-56.
- EPDK, “2018 Yılı Doğalgaz Piyasası Sektör Raporu”, www.epdk.org.tr, (03.11.2019).
- Epifantsev, S. , (2011), "Общественные Организации Русских На Территории Кыргызской Республики: Условия Функционирования, Описание И

Сравнительный Анализ.”, *Вестник Кыргызско-Российского Славянского Университета*, с.11, s.6, ss.68-74.

Erhan, Ç. , (2004), “ABD’nin Orta Asya Politikaları ve 11 Eylül’ün Etkileri”, *Uluslararası İlişkiler*, C.1, S.3, ss.123-149

Eximbank, “Türk Eximbank ile Rus-Kırgız Kalkınma Fonu arasında İşbirliği Anlaşması”, www.eximbank.gov.tr, (3.11.2019).

Faygenbaum, İ. , (2008), “Шанхайская организация сотрудничества и будущее Центральной Азии”, *Россия и мусульманский мир*, с.5, ss.73-81.

Gorchakov Vakfı Resmi İnternet Sitesi, “В Бишкеке эксперты из 5 стран обсуждают вопросы вступления Кыргызстана в ЕАЭС”, <https://gorchakovfund.ru/news/view/v-bishkeke-eksperty-iz-5-stran-obsudyat-voprosy-vstupleniya-kyrgyzstana-v-eaes/>, (3.11.2019).

Gorchakov Vakfı Resmi Sitesi, “Nargiza Muratalieva; "Мягкая сила" России в политических процессах Кыргызстана”, <https://gorchakovfund.ru/news/view/nargiza-muratalieva-myagkaya-sila-rossii-v-politicheskikh-protsessakh-kyrgyzstana/>, (3.11.2019).

Gorchakov Vakfı Resmi Sitesi, “Академия безопасности”, <https://gorchakovfund.ru/project/view/akademiya-bezopasnosti/>, (3.11.2019).

Gorchakov Vakfı Resmi Sitesi, “Гранты”, <https://gorchakovfund.ru/grants/>, (3.11.2019).

Gorchakov Vakfı Resmi Sitesi, “Диалог во имя будущего” <https://gorchakovfund.ru/project/view/dialog-vo-imya-budushchego/>, (3.11.2019).

Gorchakov Vakfı Resmi Sitesi, “Диалог во имя будущего”, <https://gorchakovfund.ru/project/view/dialog-vo-imya-budushchego/>, (3.11.2019).

Gorchakov Vakfı Resmi Sitesi, “О фонде”, <https://gorchakovfund.ru/about/>, (3.11.2019).

Gorchakov Vakfı Resmi Sitesi, “Программы Фонда”, <https://gorchakovfund.ru/projects/>, (3.11.2019).

Gorchakov Vakfı Resmi Sitesi, “Школа по Центральной Азии”, <https://gorchakovfund.ru/project/view/shkola-po-tsentralnoy-azii/>, 3.11.2019).

Guangcheng, X. , (1998), “Security Issues in China’s Relations with Central Asian States”, Y.

Gümüş, B. , (2010), “Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Orta Asya Faaliyetleri”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2010, c.2, s.1, ss. 1-8.

- Güzel, S.Ç. , (2016), “Dış Yardımlarda Destekleyici Bir Unsur Olarak Kültürel Diplomasi Ve Yunus Emre Enstitüsü Örneği”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, c. 30, s.2, ss.343-359.
- Haber, Kırgızistan'da Türkiye mezunları iftarda buluştu, <http://www.memleket.com.tr/kirgizistanda-turkiye-mezunlari-iftarda-bulustu-1404499h.htm>, (3.11.2019)
- Hoffman, D. , (2002), "Beyond public diplomacy", *Foreign Affairs*, c.81, s.2, s.83-95.
- Holsti, J.K. , (1964), “The Concept of Power in the Study of International Relations,” *Background*, c.7, s.4, ss.179-194.
- <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&prevDoc=102417017&backlink=1&&nd=102161033> (03.11.2019).
- Kafkasyalı, S. , (2012), “Orta Asya’da Güç ve Zihniyet”, M.S. Kafkasyalı (der.), *Bölgesel ve Küresel Politikalarda Orta Asya*, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yayınları, Türkistan-Ankara, ss.15-52.
- Kalın, İ. , (2011), “Soft Power and Public Diplomacy in Turkey”, *Perceptions*, c.16, s.3, ss.5-23.
- Karaboğa, T. , (2016), “Dizi İzleyicilerinin Televizyon Dizilerinde Sunulan Tüketim Unsurlarına Yönelik Eğilimleri”, *Akademik Sosyal Araştırma Dergisi*, c.4, s.27, s.189, ss.182-208.
- Karahan, J. , (2012), “Türk Dizileri Hızlı ve Emin Adımlarla...”, <https://www.skylife.com/tr/2012-10/turk-dizileri-hizli-ve-emin-adimlarla>, (03.11.2019).
- Kardaş, T.- Erdağ, R. , (2012), “Bir Dış Politika Aracı Olarak TİKA”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, c.7, s.1, ss.167-194.
- Kavak, Y.- Baskan, G.A. , (2001), “Türkiye’nin Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Topluluklarına Yönelik Eğitim Politika ve Uygulamaları”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, c.20, s.20, ss.92-103.
- Kırgızistan İstatistik Kurumu, <http://www.stat.kg/ru/statistics/trud-i-zarabotnaya-plata/>, (8.11.2019).
- Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi Radyo-Televizyon Müdürlüğü, “Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi Radyo-Televizyon Müdürlüğü Televizyon Stüdyosu Faaliyetleri”, Aralık 2013.
- Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, “Altın Köprü Uzaktan Dil Öğretimi Portalı Yayında”, <http://manas.edu.kg/index.php/haber-duyuru/4481-alt%C4%B1n-k%C3%B6pr%C3%BC-uzaktan-dil-%C3%B6%C4%9Fretimi-portal%C4%B1-yay%C4%B1nda>, (3.11.2019)

- Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, “İlahiyat Fakültesi”, http://manas.edu.kg/index.php/tr/?option=com_content&view=article&id=567&Itemid=700&lang=tr, (3.11.2019).
- Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, “Tarihçe”, manas.edu.kg (3.11.2019)
- Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, “Yunus Emre Enstitüsü Ve Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Arasında İşbirliği Ve Tanıtım Protokolü”, <http://bis.manas.edu.kg/uiib/pdf/1461274009.pdf>, (3.11.2019)
- Laruelle, M. , (2015) “The ‘Russian World2: Russia’s Soft Power and Geopolitical Imagination”, *Center on Global Interests*, Mayıs.
- Lebedeva, M. M. (2008), “Мягкая Сила В Отношении Центральной Азии: Участники И Их Действия”, *Московский государственный институт международных отношений*, ss.47-55.
- Lee, G. (2009), “A Theory of Soft Power and Korea’s Soft Power Strategy”, *Korean Journal of Defense Analysis*, c.21, s.2, ss.205-218.
- Mallon, G. D. , (2010), “Managing Public Diplomacy”, *The Washington Quarterly*, c.8, s.3, ss.199-213.
- Mcclory, J. , (2018) “Soft Power 30; A Global Ranking of Soft Power 2018”, Portland, Portland Communication.
- Melissen, J. , (2005), “The new public diplomacy: Between theory and practice”, *In The new public diplomacy*, Melissen(der.), Palgrave Macmillan, London, ss. 3-27.
- Musaoğlu, N. , “Orta Asya Cumhuriyetleri’nde Dil, Ulusal Kimlik ve Demokrasi”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2009, c.11, s.1, ss.261-273.
- Nakip, M. , (2012) “Ön Söz”, M.S. Kafkasyalı (der.), *Bölgesel ve Küresel Politikalarda Orta Asya*, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yayınları, Türkistan-Ankara, ss.5-13.
- Nichol, J. , (2008) “Russia-Georgia Conflict in South Ossetia: Context and Implications for U.S. Interests.”, Library of Congress Washington Dc Congressional Research Service.
- Nogayeva, A. , (2011), *Orta Asya’da ABD, Rusya ve Çin: Stratejik Denge arayışları*, 2.Baskı, USAK Yayınları, Ankara.
- Nye, J. S. , (1990), “Soft Power”, *Foreign Policy; Twentieth Anniversary*, c.3, s.80, ss. 153-171.
- Nye, J. S. , (1990a), “The Changing Nature of World Power”, *Political Science Quarterly*, c.105, s.2, ss. 177-192.

- Nye, J. S. , (2004), *Power in the Global Information Age: From Realism to Globalization*, Routledge, Londra/New York.
- Nye, J. S. , (2004a), *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs, New York.
- Nye, J. S. , (2011), *The Future of Power*, Public Affairs, New York.
- Nye, J.S. , (2008), “Public Diplomacy and Soft Power”, *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, c.616, ss. 94-109.
- Ormonova, A. , (2014), "Сотрудничество России и Кыргызстана в сфере экономики: история вопроса.", *Вестник Ленинградского государственного университета им. АС Пушкина*, c.6, s.1, ss.75-81.
- Önal, B. , (2008), “Türkiye’nin Orta Asya’da Uyguladığı Kamu ve Kültür Diplomasisi Politikaları”, A.N. Yılmaz-G. Kılıçoğlu(der.), *Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, ss.41-95.
- Özalper, M. , (2019) , “Türkiye’nin Bölgesel Barış Girişimleri Ekseninde 17 Ekim 1933 Tarihli Türkiye-Romanya Dostluk, Saldırmazlık, Hakemlik Ve Uzlaştırma Antlaşması”, *Tarih Okulu Dergisi*, c.12, s.38, ss.433-458.
- Özbekistan, Avrasya Uygulama ve Araştırma Merkezi, <https://www.okan.edu.tr/avrasyamerkezi/sayfa/961/ozbekistan/>, (3.11.2019)
- Özertem, H. S. ,(2009), “Russia’s soft Power In The Post Soviet Space”, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Özkan, A. , “Türkiye’nin Kalkınma Yardımlarında Kamu Diplomasisi Perspektifi”, <https://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/97-tuerkiyenin-kalknma-yardmlarnda-kamu-diplomasisi-perspektifi>, (3.11.2019).
- Pay, S. , (2008), “Oş İlahiyat Fakültesi ve Öğrencileri Üzerine Bazı Tespitler ve Değerlendirmeler”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, c.17, s.1, ss.109-156.
- Penpece, D.- Yılmaz, E. , (2014), “Demografik Değişkenler ve Dizi Türünün Dizi Tanıtım Mecralarına Etkisi Üzerine Bir Araştırma”, *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, c.2, s.1, ss.1-10.
- Perviy Kanal, “АО ‘Первый канал. Всемирная сеть’”, <https://www.1tv.com/corp> (3.11.2019).
- Potter, E. , (2003)“Canada and The New Public Diplomacy”, *International Journal*, c.58, s.1, ss.43-64.

- Purtaş, F. , (2013) “Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi”, *Gazi Akademik Bakış*, c.7, s..13, ss.1-14.
- Purtaş, F.-Mammadov, H. (2013) , “Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü ve Orta Asya Cumhuriyetleri”, T. Demirtepe - G. Özkan (der.), *Uluslararası Sistemde Orta Asya: Dış Politika ve Güvenlik*, ss.105-125.
- Resmi Gazete, “Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi Ve Sınıflandırılması İle Desteklenmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/01/20190130-7.htm>
- Rusya Federasyonu Devlet Yasal Bilgi Sistemi, “Доктрина Информационной Безопасности Российской Федерации”,
- Rosner, B. ,(2015), *Fundamentals of Biostatistics*, 8.Basım, Nelson Education.
- Rossotrudnichestvo Kırgızistan Temsilciliği Resmi Sitesi, “‘Пушкинский бал’ в Бишкеке”, <http://kgz.rs.gov.ru/ru/news/49273>, (3.11.2019).
- Rossotrudnichestvo Kırgızistan Temsilciliği Resmi Sitesi, “День русского языка”, <http://kgz.rs.gov.ru/ru/activities/280/projects/402>, (3.11.2019).
- Rossotrudnichestvo Kırgızistan Temsilciliği Resmi Sitesi, “Двусторонняя Программа партнерства Российской Федерации и Киргизской Республики в сфере СМР”, <http://kgz.rs.gov.ru/ru/activities/275/projects/386>, (3.11.2019).
- Rossotrudnichestvo Kırgızistan Temsilciliği Resmi Sitesi, “День семьи, любви и верности”, <http://kgz.rs.gov.ru/ru/activities/276/projects/392>, (3.11.2019).
- Rossotrudnichestvo Kırgızistan Temsilciliği Resmi Sitesi, “Повышение кадрового потенциала в российском СМР”, <http://kgz.rs.gov.ru/ru/activities/275/projects/387>, (3.11.2019).
- Rossotrudnichestvo Resmi Sitesi, “Единый день выпускника”, <http://rs.gov.ru/%20activities/10/projects/21>, (3.11.2019).
- Rossotrudnichestvo Resmi Sitesi, “Программа «Новое поколение»”, <http://rs.gov.ru/%20activities/4/projects/23>, (3.11.2019).
- Rossotrudnichestvo Resmi İnternet Sitesi, “О Россотрудничестве”, <http://95.163.77.91/ru/about>, (3.11.2019).
- Rugh, W. E. , (2009) “The Case for Soft Power”, Philip Seib(der.), *Toward a New Public Diplomacy*, Palgrave Macmillan, New York.
- Rus Sosyal Devlet Üniversitesi Oş Yerleşkesi İnternet Sitesi, “Ресурсный Центр Фонда ‘Русский Мир’”, <https://osh.rgsu.net/index/resursnyy-tsentr-fonda-russkiy-mir.html>, (3.11.2019).

- Rus Sosyal Devlet Üniversitesi Oş Yerleşkesi İnternet Sitesi, “Ресурсный Центр Фонда ‘Русский Мир’”, <https://osh.rgsu.net/index/resursnyy-tsentr-fonda-russkiy-mir.html>, (3.11.2019).
- Rus-Kırgız Kalkınma Fonu Resmi Sitesi, “Миссия, Цели И Задачи”, http://www.rkdf.org/ru/o_nas/missiya_celi_i_zadachi, (3.11.2019).
- Russkiy Mir Resmi Sitesi, “Каталог Русских Центров”, <https://russkiymir.ru/rucenter/catalogue.php>, (3.11.2019).
- Russkiy Mir Resmi Sitesi, Фонд “Русский Мир”, <https://russkiymir.ru/fund/>, (3.11.2019)
- Rusya Federasyonu Dış Politika Konsepti, <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&prevDoc=102417017&backlink=1&&nd=102161033> (03.11.2019).
- Sancak, K. , (2016), “Yumuşak Güç Kaynağı Olarak Kültür ve Türkiye’nin Yumuşak Gücünde Kültür Faktörü”, *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, c.2, s.4, ss.16-26.
- Saraçlı, M. , (2015), “Rusya Federasyonu’nun Yakın Çevre Politikası’nda Dış Rusların Yeri ve Kırım Meselesi” *Karadeniz Araştırmaları*, c.1, s. 45, ss.69-88.
- Saray, M. , (2004), Modern Kırgızistan’ın Doğusu, TC Başbakanlık Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Ankara.
- Sayari, S. , (2000), “Turkish foreign policy in the post-Cold War Era: The challenges of multiregionalism”, *Journal of International Affairs*, c.54, s.1, ss.169-182.
- Schneider, C. P. (2005). Culture communicates: US diplomacy that works. In *The New Public Diplomacy* (pp. 147-168). Palgrave Macmillan, Londra, ss. 147-168.
- Slavomir, H. , (2007), “Dynamics of Russian-Kyrgyz relations: from the center-periphery to unilateral dependence?”, *Central Asia and the Caucasus*, c.5, s.49, s.81., ss.75-84.
- Sufiyanova, G. , (2018), “Образование Как Инструмент Российской «Мягкой Силы» В Центральной Азии В Контексте Евразийской Интеграции”, *Евразийская интеграция на постсоветском пространстве и незападные сценарии регионализации [Tyumen Devlet Üniversitesinde Yayınlanmış, Uluslararası Uygulamalı-Bilimsel Konferans Meteryalleri]*, ss.110-115.
- Sultonazarov, A. , “Central Asia: Little Free Media, Lots of Russian Propaganda”, <https://iwpr.net/global-voices/central-asia-little-free-media-lots-russian>, (6.11.2019).
- Sytykh, Elena. , (2015) "Гуманитарное Присутствие России в Кыргызской Республике", *Profile and vocational education in conditions of modern*

polycultural space: Materials of the 3rd International Extramural Research and Practice Conference, ss.181-186.

Szondi, G. , (2008a), *Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences*, Netherlands Institute of International Relations “Clingendael”.

Szondi, G. ,(2008b), “Central and Eastern European Public Diplomacy”, N. Snow-P. M. Taylor(der.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, New York, ss.292-313.

Şahin, M.- Çevik, B. S. , (2015), *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi* (1. Basım), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Şencan, H. , (2005), *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*, Ankara.

Tabachnick, B.- Fidell, L., (2013), *Using Multivariate Statistics*, 6.Basım, Pearson, Boston.

Tanrısever, O. , (2001), “Moskova’nın Çeçenistan Çıkmazı ve Çıkış Arayışları” *Avrasya Dosyası Rusya Özel*, c.6, s.4, ss.180-201.

Tellal, E. , (2005), “Eski Sovyet Coğrafyasında ‘Devrimler’”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, c.60, s.2, ss.273-278.

Tellal, E. , (2014), “Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu’nun Dış Politikası”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, c.65, s.3.

TİKA, “2004 Faaliyet Raporu”.

TİKA, “2007 Faaliyet Raporu”.

TİKA, “2013 TİKA Faaliyet Raporu”

TİKA, “2015 Faaliyet Raporu”.

TİKA, “2018 TİKA Faaliyet Raporu”

TİKA, “Avrasya Bülteni”, 2004, Ağustos, s.29, s.14.

TİKA, “Hakkımızda”, www.tika.gov.tr (03.11.2019).

TİKA, “TİKA Kırgızistan'da 26 Yılda 761 Projeyi Hayata Geçirdi”, TİKA Resmi İnternet Sitesi,
https://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika_kirgizistan_da_26_yilda_761_projeyi_hayata_gecirdi-46899, (3.11.2019).

TİKA, “TİKA Kırgızistan'da 26 Yılda 761 Projeyi Hayata Geçirdi”,
https://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika_kirgizistan_da_26_yilda_761_projeyi_hayata_gecirdi-46899, (3.11.2019).

- TİKA, “TİKA Kırgızistan'da 26 Yılda 761 Projeyi Hayata Geçirdi”, https://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika_kirgizistan_da_26_yilda_761_projeyi_hayata_gecirdi-46899, (3.11.2019).
- TİKA, “TİKA Kırgızistan'da Teknoloji Merkezi Açtı”, https://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika_kirgizistan_da_teknoloji_merkezi_acti-53282, (3.11.2019).
- TİKA, “TİKA'nın Kırgızistan'da Yenilediği Okul Hizmete Açıldı”, https://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika%27nin_kirgizistan%27da_yeniledigi_okul_hizmete_acildi-50916, (3.11.2019).
- TRT, “2016 Faaliyet Raporu”.
- TRT, “Tarihçe”, <https://www.trt.net.tr/Kurumsal/tarihce.aspx> (3.11.2019).
- TRT, “TRT Yamal Uydusunda”, <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/trt-yamal-uydusunda-65982.html>, (3.11.2019).
- TRT, “Türk dünyasının ortak sesi TRT Avaz 10 yaşında”, <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/turk-dunyasinin-ortak-sesi-trt-avaz-10-yasinda-409225.html>, (15.10.2019).
- TRTAVAZ, “Hakkımızda”, <https://www.trtavaz.com.tr/hakkimizda>, (3.11.2019).
- TRTAVAZ, “Kırgız'ın Yok Edilen Hafızası”, <https://www.trtavaz.com.tr/program/kirgizin-yok-edilen-hafizasi/62768>, (15.10.2019).
- TRTAVAZ, “Kırgızistan'da yazar Cengiz Aytmatov'un 90. doğum yılı etkinlikleri”, <https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avasyadan/kirgizistanda-yazar-cengiz-aytmatovun-90-dogum-yili-etkinlikleri/5bdea80b01a30a29a8314ed1>, (3.11.2019)
- Tuch, H.N. , (1990), “Communicating With The World”, *St. Martin's Press*, New York.
- Tuna, Ç. A. , (2012), “Otonomi Değerlendirme Ölçeği'nin 65 Yaş ve Üstü Bireylerde Geçerlilik-Güvenirlilik Çalışması”, *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 2012, c.19, s.1, ss.51-61.
- Türkiye Bursları, “Hakkımızda”, <https://turkiyeburslari.gov.tr>, (3.11.2019).
- Türkmenistan, Avrasya Uygulama ve Araştırma Merkezi, <https://www.okan.edu.tr/avrasyamerkezi/sayfa/964/turkmenistan/>, (3.11.2019)
- Ünal, U. , (2016), *Kamu Diplomasisi; Kalkınma Yardımları ve Algı Araştırması Çerçevesinde*, Gazi Kitabevi, Ankara.

- Ünal, U. , (2015), “Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)’nın Kırgızistan’da Kalkınma Programları Çerçevesinde Faaliyet Analizi”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.4, S.5, ss.19-45.
- Voropayeva, V. , (2000) “Россия - Кыргызстан: история и современность”, *Central Asia and The Caucasus*, <https://www.ca-c.org/journal/cac-09-2000/04.Voropaev.shtml>, (3.11.2019).
- Waltz, K. N. , (1990), “Realist Thought and Neorealist Theory,” *Journal of International Affairs*, c.44, s.1, ss.21-37.
- Yağmurlu, A. , (2007), “Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi”, *İletişim Araştırmaları*, c.5, s.1, ss.9-38.
- Yapıcı, M.İ. , (2010), *Rus Dış Politikasını Oluşturan İç Etkenler*, Usak Yayınları, Ankara.
- Yatsenko, E.B. , (2008), ““Русский язык в ННГ” как результат кабинетных и полевых исследований, *Нужен ли русский язык новым независимым государствам?*, *Avrasya Miras Vakfı*, Moskova, ss.11-16.
- Yazar, Y. , (2011), *Enerji İlişkileri Bağlamında Türkiye ve Orta Asya Ülkeleri*, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Ankara
- Yevtyukova, O. , (2010), “Процесс Русификации В Сфере Образования В Конце XIX – Начале XX Века” *Царскосельские Чтения*, s. 14, ss.267-270.
- Yıldırım, G. , (2015), *Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi*, Beta, İstanbul.
- Yıldırım, S. , (2014), “Rusya’nın Avrasya Politikasında Yumuşak Güç: İmkanlar ve Sınırlar” T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, (Yayımlanmış Uzmanlık Tezi), Ankara.
- Yılmaz, A. N.- Kılıçoğlu, G. , (2018), “Türkiye’nin Orta Asya’daki Yumuşak Gücü ve Kamu Diplomasisi Uygulamalarının Analizi”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, c.119, s.235, ss.141-184.
- Yılmaz, A.N.- Kılıçoğlu, G. , (2015), “Kafkaslardaki Türk Dili ve Kültürünün Etkisi; Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Açısından Bölgedeki Siyasi Projeksiyonlar”, *Yeni Türkiye*, c.21, ss. 174-203.
- Yılmaz, S. , (2008), *Güç ve Politika*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- Yılmaz, S. , (2011), “Yumuşak Güç ve Evrimi”, *Turan Stratejik Araştırmalar*, c.3, s.12, ss.31-36.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, (2013), “Saraybosna’da Türkiye Kütüphanesi Açıldı”.
- Yunus Emre Enstitüsü, “2015 Faaliyet Raporu”.

Yunus Emre Enstitüsü, “2017 Faaliyet Raporu”.

Yunus Emre Enstitüsü, <https://www.yee.org.tr/>, (3.11.2019)

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “2018 Yılı Performans Raporu”.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, “2019 Yılı Performans Raporu”.

Zanko, T. , (2012), “Организационно-правовые основы деятельности Россотрудничества”, *Moskova Diplomasi Enstitüsü Üniversite Bülteni*, c.6, s. 27, ss.143-147.

Zhang-R. Azizian (der.), *Ethnic Challenges Beyond Borders*, Palgrave Macmillan, Londra, ss.203-217.

Zvyagina, D. ,(2013), “Роль Россотрудничества В Применении ‘Мягкой Силы’ Российской Федерации”, *Gramota*, c.3, s.29, ss.111-113.

EKLER

Исследование восприятия Турции и России в Кыргызстане Kırgızistan'da Rusya ve Türkiye Algı Araştırması

Это исследование стремится увидеть восприятие Россией и Турцией граждан Кыргызстана. Работа подготовлена в рамках магистерской диссертации в Университете Сулеймана Демиреля \ Международные отношения. Отметьте наиболее близкие к вам вопросы. Спасибо за ваше участие. Yeliz Türkoğlu.

Bu çalışma Kırgızistan vatandaşlarının Rusya ve Türkiye algısını ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler bölümünde yüksek lisans tezi kapsamında hazırlanmıştır. Sorulara size en yakın gelen şıkkı işaretlemeniz önem taşımaktadır. Katılımınız için teşekkür ederim. Yeliz Türkoğlu.

1. Cinsiyet (Пол) ☐Kadın (Женщина) ☐Erkek (Мужчина)	2. Yaş (Возраст) ☐18 yaş ve altı (18 лет и младше под) ☐18-28 ☐29-38 ☐39-48 ☐48 yaş ve üstü (48 лет и старше)
2. Ortalama aylık gelirinizi belirtiniz. (Укажите ваш среднемесячный доход.) 	4. Eğitim Durumu (Образование) ☐Okuryazar değil (Неграмотный) ☐Okuryazar (Грамотный) ☐İlköğretim (Начальное-Основное Общее) ☐Orta öğretim(Среднее) ☐Yüksek Öğrenim (Высшее)
5. Hangi seviyede Türkçe biliyorsunuz? (На каком уровне знаете турецкий язык?) ☐Hiç Bilmiyorum (Не знаю) ☐Alt seviye (Низкий) ☐Orta Seviye (Средний) ☐İleri Seviye (Высокий)	6. Türkiye'ye gittiniz mi? (Вы были в Турции?) ☐Hiç Gitmedim (не был/а) ☐Bir kez (один раз) ☐Birkaç kez (несколько раз) ☐Çok kez (много раз)
7. Eğer Türkiye'ye gittiyseniz, hangi amaçla gittiniz? (Если Вы были в Турции, с какой целью?) ☐Turistik (туризм) ☐İş (бизнес/работа) ☐Eğitim (обучение) ☐Diğer (другое)	8. Hangi seviyede Rusça biliyorsunuz? (На каком уровне знаете русский язык?) ☐Hiç Bilmiyorum (Не знаю) ☐Alt seviye (Низкий) ☐Orta Seviye (Средний) ☐İleri Seviye (Высокий)

9. Rusya'ya gittiniz mi? (Вы были в России?) ☐Hiç Gitmedim (не был/а) ☐Bir kez (один раз) ☐Birkaç kez (несколько раз) ☐Çok kez (много раз) 11. Türk Arkadaşınız var mı? (У вас есть друзья турки?) ☐Evet (да) ☐Hayır (нет)	10. Eğer Rusya'ya gittiyseniz, hangi amaçla gittiniz? (Если вы были в России, с какой целью?) ☐Turistik (туризм) ☐İş (бизнес/работа) ☐Eğitim (обучение) ☐Diğer (другое) 12. Rus Arkadaşınız var mı? (У вас есть друзья россияне?) ☐Evet (да) ☐Hayır (нет)
13. Türkiye ile ilgili sizi en çok etkileyen durum/olayları belirtiniz. (Пожалуйста, укажите события / положения о Турции, которые влияют на вас больше всего.) ☐Türkiye'nin tarihi (История Турции) ☐Ülkede yaşayan Türkler (Турки, проживающие в стране) ☐Uluslararası etkinlikler(festival, yarışma, spor etkinlikleri) (Международные мероприятия (фестиваль, конкурс, спортивные мероприятия)) ☐Terör olayları (Террористические события) ☐Medya (СМИ)	14. Rusya ile ilgili sizi en çok etkileyen durum/olayları belirtiniz. (Пожалуйста, укажите события / положения о России, которые влияют на вас больше всего.) ☐Ülkede yaşayan Ruslar (Россияне, проживающие в стране) ☐Rus tarihi (История России) ☐Uluslararası etkinlikler(festival, yarışma, spor etkinlikleri) (Международные мероприятия (фестиваль, конкурс, спортивные мероприятия)) ☐Ortak geçmişimiz(Наше общее прошлое) ☐Medya (СМИ)
15. Türkiye ile ilgili yargılarınızda aşağıdaki bilgi kaynaklarından hangileri etkili olmuştur. (В решениях связанных с Турцией, какие источники информации оказали на Вас влияние?) ☐Tur operatörleri/Sehayat acenteleri (Туроператоры / Туристические агентства) ☐Kitaplar (Книги) ☐Medya (TV-radyo-gazete) (СМИ) ☐Tanıtımlar (sergi, fuar, tanıtım vb.) (ярмарки -выставки, реклама и т. д.) ☐Büyük organizasyonlar (spor ,...) (Крупные организации и т. д.) ☐Türkiye ziyaretlerim (Мои визиты в Турцию) ☐İnternet (Интернет)	16. Rusya ile ilgili yargılarınızda aşağıdaki bilgi kaynakları hangileri etkili olmuştur. (В решениях связанных с Россией, какие источники оказали на Вас влияние?) ☐Tur operatörleri/Sehayat acenteleri (Туроператоры / Туристические агентства) ☐Kitaplar (Книги) ☐Medya (TV-radyo-gazete) (СМИ) ☐Tanıtımlar (sergi, fuar, tanıtım vb.) (представления -выставка, реклама и т. д.) ☐Büyük organizasyonlar (spor ,...) (Крупные организации и т. д.) ☐Rusya'ya ziyaretlerim (Мои визиты в Россию) ☐İnternet (Интернет)

17. Türkiye'nin Kırgızistan'a yönelik yapmış olduğu faaliyetlerden olumlu bulduklarınızı işaretleyiniz.

(Пожалуйста, отметьте виды деятельности, которые Турция предприняла в отношении Кыргызстана и результаты которых Вы находите положительными)

☐Güvenlik alanında faaliyetler.(

Деятельность в сфере безопасности.)

☐Tarım/hayvancılık alanında faaliyetler.(

Деятельность в сфере сельского хозяйства / животноводства)

☐Din hizmetleri alanında faaliyetler.(

Деятельность в сфере религиозных услуг)

☐Sağlık alanında faaliyetler. (Деятельность в области здравоохранения.)

☐Ekonomik alanda faaliyetler.(Деятельность в сфере экономики.)

☐Kültürel alanda faaliyetler. (Деятельность в сфере культуры.)

☐Eğitim alanında faaliyetler. (Деятельность в сфере образования.)

18. Rusya'nın Kırgızistan'a yönelik yapmış olduğu faaliyetlerden olumlu bulduklarınızı işaretleyiniz.

(Пожалуйста, отметьте виды деятельности, которые Россия предприняла в отношении Кыргызстана и результаты которых Вы находите положительными)

☐Güvenlik alanında faaliyetler.(

Деятельность в сфере безопасности.)

☐Tarım/hayvancılık alanında faaliyetler.

(Деятельность в сфере сельского хозяйства / животноводства)

☐Ekonomik alanda faaliyetler.(

Деятельность в сфере экономики.)

☐Sağlık alanında faaliyetler.

(Деятельность в области здравоохранения.)

☐Kültürel alanda faaliyetler.

(Деятельность в сфере культуры.)

☐Din hizmetleri alanında faaliyetler.(Деятельность в сфере религиозных услуг)

☐Eğitim alanında faaliyetler.

(Деятельность в сфере образования.)

19. Aşağıdaki ülkelerden hangilerinin Kırgızistan ile ilişkilerinde dostça davrandığını düşünüyorsunuz? (Какую из следующих стран Вы считаете дружественной в своих отношениях с Кыргызстаном?)

☐Amerika (Америка)

☐Almanya (Германия)

☐Çin (Китай)

☐G.Kore (Южная Корея)

☐İran (Иран)

☐İngiltere (Англия)

☐İsviçre (Швейцария)

☐Japonya (Япония)

☐Kanada (Канада)

☐Rusya (Россия)

☐Türkiye (Турция)

20. Aşağıda sıralanan ülkelerden sempati duyduklarınızı belirtiniz. (Какая из перечисленных ниже стран Вам симпатизирует?)

☐Amerika (Америка)

☐Almanya (Германия)

☐Çin (Китай)

☐G.Kore (Южная Корея)

☐İran (Иран)

☐İngiltere (Англия)

☐İsviçre (Швейцария)

☐Japonya (Япония)

☐Kanada (Канада)

☐Rusya (Россия)

☐Türkiye (Турция)

21. Kırgızistan'da Türkiye adına faaliyette bulunan aşağıdaki kamu kurumlarının hangilerinin faaliyetleri hakkında bilgi sahibisiniz? (Вы знакомы с деятельностью государственных учреждений,

22. Kırgızistan'da Rusya adına faaliyette bulunan aşağıdaki kamu kurumlarının hangilerinin faaliyetleri hakkında bilgi sahibisiniz? (Вы знакомы с деятельностью государственных

действующих от имени Турции в Кыргызстане?)

- ☐Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluğu (Международная ассоциация турок и родственников)
- ☐Türk Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) (Турецкое Радио и Телевидение)
- ☐Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) (Турецкое агентство по сотрудничеству и координации.)
- ☐Dışişleri Bakanlığı/Elçilik (Министерство иностранных дел / посольство)
- ☐Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi (Кыргызско-турецкий университет Манас)

учреждений, действующих от имени России в Кыргызстане?)

- ☐Kırgızistan'da yaşayan Rus Yurttaşlar Koordinasyon Konseyi (Координационный совет российских соотечественников в Кыргызстане)
- ☐Rusya Devlet Televizyon ve Radyo Yayın Şirketi (Всероссийская государственная телевизионная и радиовещательная компания(ВГТРК))
- ☐Rus kültür ve bilim merkezi-Rossotrudniçstvo (Российский центр науки и культуры в Бишкеке – Россотрудничество)
- ☐Dışişleri Bakanlığı/Elçilik (Министерство иностранных дел - МИД / посольство)
- ☐Kırgız-Rus Slav Üniversitesi (Кыргызско-российский славянский университет)

23. İzlediğiniz Türk televizyon kanallarını yazınız. (Напишите турецкие телеканалы, которые Вы смотрите.)

24. İzlediğiniz Türk dizilerini/filmlerini yazınız. (Напишите турецкие сериалы / фильмы, которые Вы смотрели.)

25. İzlediğiniz Rus televizyon kanallarını yazınız. (Напишите русские телеканалы, которые Вы смотрите.)

26. İzlediğiniz Rus dizilerini/filmlerini yazınız. (Напишите русские сериалы / фильмы, которые Вы смотрели.)

	Kesinlikle Katılmıyorum (Абсолютно не согласен)	Katılmıyorum (Не согласен)	Kararsızım (Затрудняюсь ответить)	Katılıyorum (Согласен)	Kesinlikle Katılıyorum (Абсолютно согласен)
Türk insanı samimidir. (Турецкий народ искренен.)	☐	☐	☐	☐	☐
Türk insanı mütevazıdır. (Турецкий народ скромн.)	☐	☐	☐	☐	☐
Türk insanı dürüsttür. (Турецкий народ честен.)	☐	☐	☐	☐	☐
Türk insanı güvenilirdir. (Турецкий народ надежен.)	☐	☐	☐	☐	☐
Türk insanı akılcıdır. (Турецкий народ рационален.)	☐	☐	☐	☐	☐
Türk insanı duygusaldır. (Турецкий народ эмоционален.)	☐	☐	☐	☐	☐
Türk insanı gelenekçidir. (Турецкий народ соблюдает традиции.)	☐	☐	☐	☐	☐
Türk insanı dindardır. (Турецкий народ религиозен.)	☐	☐	☐	☐	☐
Türk insanı ırkçıdır. (Турецкий народ расистский.)	☐	☐	☐	☐	☐
Türk insanı kibirlidir (Турецкий народ высокомерный.)	☐	☐	☐	☐	☐
Türk insanı misafirperverdir. (Турецкий народ гостеприимен.)	☐	☐	☐	☐	☐
Türk insanı nazik / kibardır. (Турецкие люди вежлив.)	☐	☐	☐	☐	☐
Türk insanı disiplinlidir. (Турецкий народ дисциплинирован.)	☐	☐	☐	☐	☐
Türk insanı saygılıdır. (Турецкий народ уважителен.)	☐	☐	☐	☐	☐
28. Türkiye'nin siyasal, ekonomik ve yaşamsal/gelişmişlik değerleri					
Türkiye gelişmiş demokrasiye sahiptir. (Турция развивается по пути демократии.)	☐	☐	☐	☐	☐

Türkiye insan haklarına saygılı bir ülkedir. (Турция является страной, уважающей права человека.)	☐	☐	☐	☐	☐
Türkiye fikir özgürlüğü olan bir ülkedir. (Турция является страной со свободой слова.)	☐	☐	☐	☐	☐
Türkiye farklı din, kültür ve kimliğe saygılı bir ülkedir. (Турция является страной, уважающей разные религии, культуры и личности.)	☐	☐	☐	☐	☐
Türkiye laik bir ülkedir. (Турция является светским государством.)	☐	☐	☐	☐	☐
Türkiye modern bir ülkedir. (Турция-это современная страна.)	☐	☐	☐	☐	☐
Türkiye'nin ekonomik gelişmişliği ve toplumsal refahı yüksektir. (Уровень экономического развития и социального обеспечения Турции находится на высоком уровне.)	☐	☐	☐	☐	☐
Türkiye'de eğitim seviyesi yüksektir. (Уровень образования в Турции высок.)	☐	☐	☐	☐	☐
Türkiye bilimsel ve teknolojik olarak ileridir. (Турция является передовой страной области науки и технологии.)	☐	☐	☐	☐	☐
Türkiye çevre bilincine sahiptir. (Турция имеет экологическое сознание.)	☐	☐	☐	☐	☐
29. (Rusya)					
Rus insanı samimidir. (Русский народ искренен.)	☐	☐	☐	☐	☐
Rus insanı mütevazıdır. (Русский народ скромн.)	☐	☐	☐	☐	☐
Rus insanı dürüsttür. (Русский народ честен.)	☐	☐	☐	☐	☐
Rus insanı güvenilirdir. (Русский народ надежен.)	☐	☐	☐	☐	☐
Rus insanı akılcıdır. (Русский народ рационален.)	☐	☐	☐	☐	☐
Rus insanı duygusaldır. (Русский народ эмоционален.)	☐	☐	☐	☐	☐
Rus insanı gelenekçidir. (Русский народ соблюдает традиции.)	☐	☐	☐	☐	☐
Rus insanı dindardır. (Русский народ религиозен.)	☐	☐	☐	☐	☐
Rus insanı ırkçıdır. (Русский народ расистский.)	☐	☐	☐	☐	☐

Rus insanı Kibirlidir . (Русский народ высокомерный.)	☐	☐	☐	☐	☐
Rus insanı misafirperverdir. (Русский народ гостеприимен.)	☐	☐	☐	☐	☐
Rus insanı nazik / kibardır. Русский народ вежлив)	☐	☐	☐	☐	☐
Rus insanı disiplinlidir. (Русский народ дисциплинирован.)	☐	☐	☐	☐	☐
Rus insanı saygılıdır. (Русский народ уважителен.)	☐	☐	☐	☐	☐
30.Rusya'nın siyasal, ekonomik ve yaşamsal/gelişmişlik değerleri					
Rusya gelişmiş demokrasiye sahiptir. (Россия развивается по пути демократии.)	☐	☐	☐	☐	☐
Rusya insan haklarına saygılı bir ülkedir. (Россия является страной уважающей права человека.)	☐	☐	☐	☐	☐
Rusya fikir özgürlüğü olan bir ülkedir. (Россия является страной со свободой слова.)	☐	☐	☐	☐	☐
Rusya farklı din, kültür ve kimliğe saygılı bir ülkedir.(Россия является страной, уважающей разные религии, культуры и личности.)	☐	☐	☐	☐	☐
Rusya laik bir ülkedir. (Россия является светским государством.)	☐	☐	☐	☐	☐
Rusya modern bir ülkedir. (Россия- это современная страна.)	☐	☐	☐	☐	☐
Rusya'nın ekonomik gelişmişliği ve toplumsal refahı yüksektir. (Уровень экономического развития и социального обеспечения России находится на высоком уровне.)	☐	☐	☐	☐	☐
Rusya'da eğitim seviyesi yüksektir. (Уровень образования в России высок.)	☐	☐	☐	☐	☐
Rusya bilimsel ve teknolojik olarak ileridir. (Россия является передовой страной области науки и технологий.)	☐	☐	☐	☐	☐
Rusya çevre bilincine sahiptir. (Россия заботится об окружающей среде.)	☐	☐	☐	☐	☐

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı ve Soyadı : Yeliz TÜRKOĞLU

Doğum Yeri ve Yılı : İstanbul-1991

Medeni Hali : Evli

Eğitim Durumu:

Lisans Öğrenimi Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler (2009-2014) (3,1)

Ön Lisans Öğrenimi İstanbul Aydın Üniversitesi, Anadolu Bil MYO, Uygulamalı Rusça ve Çevirmenlik (2014-2017) (3,78)

Yüksek Lisans Öğrenimi Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı (2017-)

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi:

1. İngilizce İleri (Yökdil Sosyal Bilimler - 93,75)

2. Rusça İyi

İş Deneyimi:

Orma A.Ş. Dış Ticaret Yarı Zamanlı Çalışan (2017-2018)

SDÜ Dış İlişkiler Erasmus Ofisi Yarı Zamanlı Çalışan (2017)

Etkin Yayınevi Rusça Çevirmen (2016)

Nur Tercüme Bürosu Stajyer Çevirmen(2016)

Borsa İstanbul Stajyer (2013)

Yayınlar:

Çeviri (Rusçadan Türkçeye); Engeltardt M.A.(2017), *Nikolay Kopernik*, Etkin Yayınevi, Ankara.